

Εκθέσεις

Γ΄ Γυμνασίου

Κάθε γνήσιο αντίγραφο φέρει τη σφραγίδα των εκδόσεων ΒΟΛΟΝΑΚΗ

© 2008 Εκδόσεις Βολονάκη
Μαυρομιχάλη 41 & Βαλτετσίου, Αθήνα
Τηλ.: 210 3608065, Fax: 210 3608197
www. volonaki.gr, mail: info@volonaki.gr

Δημιουργικό εξωφύλλου: *Κωνσταντίνος Παπακωνσταντίνου*
Ηλεκτρονική σελιδοποίηση: *Πάρις Καρδαμίτσης*

Απαγορεύεται η ολική ή η μερική αναδημοσίευση του έργου αυτού,
καθώς και η αναπαραγωγή του με οποιοδήποτε άλλο μέσο, χωρίς τη
σχετική άδεια του εκδότη.

ISBN 978-960-381-379-8

Κεσσόπουλος Μιχάλης

Εκθέσεις

Γ' Γυμνασίου

εκδόσεις
Βολονάκη

Tο μάθημα της έκθεσης παρουσιάζει ορισμένες διαφορές και ιδιαιτερότητες σε σχέση με τα υπόλοιπα μαθήματα. Υπάρχουν σ' αυτό κάποια στοιχεία που το διαφοροποιούν και το κάνουν ξεχωριστό. Μια βασική παράμετρός του είναι ότι επιτρέπει την ελεύθερη σκέψη και τη δημιουργία από την πλευρά των μαθητών. Το βιβλίο αυτό δε στοχεύει στην παροχή έτοιμων λύσεων. Φιλοδοξεί να αποτελέσει αφορμή, ώστε να προάγει την κριτική σκέψη των μαθητών και να τους βοηθήσει να εκφραστούν ως ξεχωριστές προσωπικότητες.

Το βιβλίο αυτό αποτελείται στην ουσία από τρία μέρη:

- Στο πρώτο μέρος του βιβλίου δίνονται οδηγίες σχετικά με την **παράγραφο**, τη δομή της και τις μορφές της.
- Στη συνέχεια αναπτύσσονται **θέματα** με βάση τις ενότητες του σχολικού βιβλίου.
- Στο τέλος κάθε ενότητας υπάρχουν κάποια **παραθέματα** που σχετίζονται με τα θέματα των εκθέσεων των ενοτήτων.

Ο συγγραφέας ελπίζει ότι με το βιβλίο αυτό, όπως και με τα υπόλοιπα της ίδιας σειράς, θα μπορέσει να μεταλαμπαδεύσει στους μαθητές την πείρα του από την πολύχρονη διδασκαλία του μαθήματος της έκθεσης σε όλες τις σχολικές τάξεις.

Μιχάλης Κεσσόπουλος

Περιεχόμενα

Πρόλογος	7
Η παράγραφος	11
Δομή της παραγράφου	12
Τρόποι ανάπτυξης παραγράφου	27
Ασκήσεις στους τρόπους ανάπτυξης παραγράφων	36
Γνωρίσματα μιας καλής παραγράφου	41
Η συνοχή της παραγράφου	43
Τα είδη των παραγράφων	45
Ασκήσεις	51
Περίληψη	55
Ενότητα 1	61
Παραθέματα σχετικά με την 1η Ενότητα	69
Ενότητα 2	75
Παραθέματα σχετικά με την 2η Ενότητα	82
Ενότητα 3	99
Παραθέματα σχετικά με την 3η Ενότητα	107
Ενότητα 4	126
Παραθέματα σχετικά με την 4η Ενότητα	134
Ενότητα 5	145
Παραθέματα σχετικά με την 5η Ενότητα	154

Περιεχόμενα	
Ενότητα 6	164
Παραθέματα σχετικά με την 6η Ενότητα	173
Ενότητα 7	179
Παραθέματα σχετικά με την 7η Ενότητα	189
Ενότητα 8	194
Παραθέματα σχετικά με την 8η Ενότητα	204

Η παράγραφος

Η παράγραφος αποτελεί βασικό πυρήνα της έκθεσης, αλλά και απαραίτητο συστατικό της δομής της. Παράγραφος είναι μια νοηματική ενότητα γραπτού λόγου που εκφράζει ένα ολοκληρωμένο συλλογισμό. Δηλαδή είναι μια ενότητα στην οποία κάποιος διατυπώνει οργανωμένα και με σχέδιο τις απόψεις του, τα συναισθήματα του ή τις ιδέες του. Η παράγραφος είναι ένα κομμάτι του λόγου, στο οποίο αναπτύσσεται μία και μόνη σκέψη, άποψη ή ιδέα.

Η παράγραφος είναι ενιαίο κείμενο με αρχή, ανάπτυξη και τέλος. Έχει την αυτονομία της, αφού αναπτύσσει μια ιδέα ή την πλευρά ενός θέματος, αλλά ταυτόχρονα συνδέεται με την επόμενη παράγραφο και όλες μαζί διαμορφώνουν ένα κείμενο.

Στην ουσία δηλαδή η έκθεση αποτελείται από μία σειρά παραγράφων που δένονται μεταξύ τους και αναπτύσσουν ένα θέμα από όλες τις πλευρές. Γίνεται λοιπόν κατανοητή η σημασία της παραγράφου: ένα θέμα έκθεσης για να «δεθεί» πρέπει να αποτελείται από ολοκληρωμένες παραγράφους που συνδέονται αρμονικά μεταξύ τους. Επιπλέον, ένα τέτοιο κείμενο βοηθά τον αναγνώστη να το αφομοιώσει στη μνήμη του εύκολα.

Κάθε παράγραφος για να είναι ολοκληρωμένη θα πρέπει να αποτελείται από τα εξής μέρη:

- A) Τη θεματική πρόταση;
- B) Τις λεπτομέρειες ή σχόλια
- C) Την κατακλείδα

A. ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

Πρόκειται για την πρώτη πρόταση της παραγράφου. Σ' αυτήν εκφράζουμε την κύρια ιδέα της παραγράφου, την οποία θα αναλύσουμε στη συνέχεια. Η έκτασή της δεν πρέπει να είναι μεγάλη, αλλά αντίθετα οφείλει να είναι σύντομη και σαφής.

Στη θεματική πρόταση δηλαδή παρουσιάζουμε επιγραμματικά την κύρια ιδέα της παραγράφου με τέτοιο τρόπο, ώστε αυτός που θα τη διαβάσει θα αντιληφθεί σε ποιο θέμα αναφέρεται η παράγραφος.

Προσέξτε στο παρακάτω παράδειγμα τη θεματική περίοδο (είναι γραμμένη με πλάγια γράμματα).

Στα χρόνια της βασιλείας του Αρχελάου η Μακεδονία σημείωσε μεγάλη ανάπτυξη. Η ήπτα των Αθηναίων στη Σικελία του επέτρεψε να ανακτήσει τμήματα της περιοχής, που είχαν αποσπάσει παλαιότερα οι Αθηναίοι. Το Δίο, το ιερό κέντρο των Μακεδόνων, απέβη μια δεύτερη Ολυμπία. Εκεί συγκεντρώνονταν οι Μακεδόνες για να τιμήσουν τους Ολύμπιους θεούς, προπάντων τον Δία, από τον οποίο έλαβε και το όνομα της η πόλη. Στην αυλή του Αρχελάου συγκεντρώθηκαν σπουδαίοι πνευματικοί άνθρωποι της εποχής, ανάμεσα στους οποίους και ο Ευριπίδης.

(Ιστορία Α' γυμνασίου σελ. 96).

H παράγραφος

Στη θεματική περίοδο, στην πρώτη πρόταση της παραγράφου, διατυπώνεται μια άποψη: «Η ανάπτυξη της Μακεδονίας στα χρόνια της βασιλείας του Αρχελάου». Στην υπόλοιπη παράγραφο δικαιολογείται με στοιχεία - δεδομένα η άποψη αυτή.

Το ίδιο συμβαίνει και με την επόμενη παράγραφο:

Ο ήλιος είναι η πηγή όλων των φυσικών φαινομένων που συμβαίνουν πάνω στον πλανήτη μας. Η ακτινοβολία του ζεσταίνει την ατμόσφαιρα και προκαλεί τους ανέμους και τις βροχές, ενώ ταυτόχρονα με τη βοήθεια των φυτών και της φωτοσύνθεσης συντηρεί τη ζωή. Αν η θερμότητά του μειωνόταν, έστω και ελάχιστα, η γη θα μετατρεπόταν σε ένα παγωμένο κόσμο, ενώ αν αυξανόταν έστω και λίγο, μεγάλο μέρος των οργανισμών της θα εξαφανιζόταν από την αφόρητη ζέστη.

(Σχολικό βιβλίο γεωγραφίας Α' γυμνασίου, Τα ουράνια σώματα)

Και σ' αυτήν την περίπτωση οι συγγραφείς επιτυγχάνουν το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα. Δηλαδή, παρουσιάζουν με σύντομο τρόπο στη θεματική περίοδο το θέμα, το οποίο θα αναπτυχθεί στην υπόλοιπη παράγραφο. Διαβάζοντας λοιπόν τη θεματική περίοδο μπορούμε να αντιληφθούμε με σαφή και αναλυτικό τρόπο πώς στη συνέχεια της παραγράφου θα γίνει αναφορά στην επιρροή του ήλιου πάνω στα φυσικά φαινόμενα της γης.

Δε συμβαίνει όμως το ίδιο και με την επόμενη παράγραφο:

«Η προστασία του περιβάλλοντος είναι ευθύνη όλων μας. Πολλές είναι οι αιτίες που οδηγούν στην καταστροφή του περιβάλλοντος. Τέτοιες είναι ο υπερπληθυσμός, η αστικοποίηση, η πυρηνική ενέργεια και η τεχνολογική ανάπτυξη. Όλες αυτές οι αιτίες δημιουργήθηκαν από τον άνθρωπο, ο οποίος είναι και ο κύριος υπαίτιος.»

Η παράγραφος

Σ' αυτήν την περίπτωση η θεματική περίοδος είναι λανθασμένη, γιατί αναφέρεται στην ευθύνη της σύγχρονης κοινωνίας για την προστασία του περιβάλλοντος, ενώ στη συνέχεια γίνεται λόγος για τις αιτίες που προκαλούν την καταστροφή του περιβάλλοντος. Δεν υπάρχει λοιπόν λογική σύνδεση μεταξύ θεματικής περιόδου και υπόλοιπης παραγράφου. Η θεματική περίοδος δεν εκφράζει την κύρια ιδέα της παραγράφου.

Β. ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ Ή ΣΧΟΛΙΑ

Με τον όρο «λεπτομέρειες» ή «σχόλια» εννοούμε όλα τα στοιχεία που θα χρησιμοποιήσουμε, για να τεκμηριώσουμε ή να αναλύσουμε την κύρια ιδέα της παραγράφου που αναφέραμε στη θεματική πρόταση.

Οι λεπτομέρειες χωρίζονται σε δύο κατηγορίες προτάσεων: στις βασικές προτάσεις και τις βοηθητικές.

A) Οι βασικές προτάσεις: Πρόκειται για προτάσεις που αναπτύσσουν την κύρια ιδέα της παραγράφου, υποστηρίζοντας την άμεσα και κάνοντας τη πιο κατανοητή.

B) Οι βοηθητικές προτάσεις: Είναι προτάσεις που έχουν δύο λειτουργίες.

- i) Αναλύουν τη βασική πρόταση στην οποία ανήκουν, δίνοντας περισσότερες πληροφορίες.
- ii) Κάνουν τη βασική πρόταση περισσότερο κατανοητή, ενώ υποστηρίζουν και την κύρια ιδέα της παραγράφου.

Από όλα τα προαναφερθέντα γίνεται σαφές ότι δεν μπορεί να προσδιοριστεί το μέγεθος και η έκταση μιας παραγράφου, γιατί αυτή ποικίλλει από τον αριθμό των βασικών και βοηθητικών προτάσεων που εμπεριέχει.

Ας παρατηρήσουμε όμως πως εφαρμόζονται όλα αυτά που αναφέρθηκαν σε μία παράγραφο.

Η παράγραφος

Ο Κίμων, εκπρόσωπος της αριστοκρατικής παράταξης, ήταν υπέρ της συνεργασίας με τη Σπάρτη και του πολέμου εναντίον των Περσών. Ως αρχιστράτηγος της συμμαχίας εργάστηκε για τη στερέωση της αθηναϊκής δύναμης και την αντιμετώπιση των Περσών. Η σημαντικότερη από τις στρατιωτικές ενέργειες του ήταν η νικηφόρα αντιμετώπιση των Περσών στις εκβολές του Ευρυμέδοντος ποταμού στις Μικρασιατικές ακτές το 467 π.χ. Η φιλολακωνική πολιτική που ακολούθησε δεν είχε ευτυχή αποτελέσματα. Οι Λακεδαιμόνιοι απέτεμπαν την αθηναϊκή στρατιωτική δύναμη που είχε σταλεί για να τους βοηθήσει κατά τη διάρκεια εξέγερσης των ειλώτων της Μεσσηνίας. Εξαιτίας της φιλικής πολιτικής του υπέρ της Σπάρτης Ο Κίμωνας ηττήθηκε πολιτικά στην Αθήνα.

Στην προηγούμενη παράγραφο υπάρχουν 2 βασικές προτάσεις και 2 βοηθητικές οι οποίες τις στηρίζουν. Έτσι λοιπόν η πρώτη βασική πρόταση θέτει την άποψη πως ο Κίμωνας ως αρχηγός των Αθηναίων πολέμησε ενάντια των Περσών. Η βοηθητική πρόταση έρχεται για να διασαφηνίσει τη βασική. Μας αναφέρει τις στρατιωτικές ενέργειες του Κίμωνα εναντίον των Περσών. Το ίδιο συμβαίνει και με τη δεύτερη βασική πρόταση η οποία αναφέρεται στη φιλολαϊκή πολιτική του Κίμωνα. Η βοηθητική πρόταση που επακολουθεί την επεξηγεί, παραθέτοντας τους λόγους για τους οποίους απέτυχε η φιλολακωνική πολιτική του Κίμωνα.

Γ. ΚΑΤΑΚΛΕΙΔΑ

Πρόκειται για την τελευταία πρόταση της παραγράφου. Σκοπός της είναι να συνοψίσει όσα έχουν ειπωθεί πάνω στην κύρια ιδέα της παραγράφου. Η κατακλείδα δηλαδή είναι μια

Η παράγραφος

πρόταση η οποία από τη μια πλευρά ανακεφαλαιώνει, από την άλλη όμως δίνει και μια ολοκληρωμένη μορφή στην παράγραφο. Δεν έχει μεγάλη έκταση, αλλά την χαρακτηρίζει και αυτήν –όπως και τη θεματική πρόταση– η συντομία και η σαφήνεια.

Προσέξτε το παρακάτω παράδειγμα:

Ο προφήτης Μιχαίας έδρασε στο βασίλειο του Ιούδα σε μια εποχή κρίσης. Οι Ασσύριοι, που είχαν ήδη καταλάβει το Βόρειο Βασίλειο, αποτελούσαν μια μόνιμη απειλή και για το Νότιο, όπως άλλωστε και για όλη την περιοχή. Η Ιερουσαλήμ παραλίγο να έχει την τύχη της Σαμάρειας, καθώς πολιορκήθηκε από τον Ασσύριο ηγεμόνα Σενναχηρίμ. Τελικά, η πόλη σώθηκε από θαύμα.

(Θρησκευτικά Α' γυμνασίου)

Στο παράδειγμα αυτό η κατακλείδα κλείνει την παράγραφο συμπερασματικά.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΣΤΗ ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΥ

Η παράγραφος

1. Σας δίνεται η παρακάτω θεματική περίοδος. Με βάση αυτήν να δημιουργήσετε μια ολοκληρωμένη παράγραφο.

Η καταστροφή του περιβάλλοντος θα έχει τρομερές συνέπειες στην ανθρωπότητα.

- 2. Με τον ίδιο τρόπο να δημιουργήσετε παράγραφο με την παρακάτω θεματική περίοδο:**

Δυσκολεύομαι να συνηθίσω την καινούργια μου γειτονιά.

Η παράγραφος

3. Με τον ίδιο τρόπο σχηματίστε παράγραφο με την παρακάτω θεματική περίοδο:

Ο πόλεμος είναι συμφορά για τους ανθρώπους.

4. Σε κάθε μία από τις παραγράφους που ακολουθούν υπάρχουν η θεματική περίοδος, τα σχόλια και η κατακλείδα. Προσπαθήστε να τα επισημάνετε και να τα βάλετε στη σειρά, για να σχηματίσετε παραγράφους:

A. 1. Μεσάνυχτα κι όμως ο ήλιος φαίνεται φωτεινότερος και θαμπώνει την όραση.

2. Η δύση και η ανατολή του ηλίου απέχουν μόνο λίγα λεπτά.

3. Όλη η φύση τυλίγεται με χρυσό φως και μουλιασμένη απ' αυτό μοιάζει σαν να θέλει να κοιμηθεί μέσα σ' αυτό το ρόδινο όνειρο.

4. Παράδοξο πράγμα να μιλά κανείς για ηλιόφωτα μεσάνυχτα.

5. Στους πόλους της γης έχουμε μέρες και νύχτες που διαρκούν έξι μήνες.

6. Κι όμως το φυσικό αυτό γεγονός συμβαίνει στη γή μας.

7. Ο ήλιος του μεσονυχτίου είναι ένα σπάνιο πανόραμα του πλανήτη μας.

Β. 1. Το κάπνισμα προκαλεί δύσοσμη αναπνοή και κιτρινισμένα δόντια.

Η παράγραφος

2. Ακόμη και αν δεν καπνίζετε, πιθανόν να έχετε παρατηρήσει ότι τα ρούχα μυρίζουν τσιγαρίλα, αν βρεθήκατε κοντά σε καπνιστές.
3. Το κάπνισμα είναι βλαβερό για την υγεία.
4. Συχνά κάνει τους άλλους ανθρώπους να μην θέλουν να βρίσκονται κοντά τους.
5. Οι περισσότεροι άνθρωποι το ξέρουν αυτό, αλλά λίγοι γνωρίζουν πως το κάπνισμα επηρεάζει την εικόνα τους και τη στάση που οι άλλοι άνθρωποι κρατάνε απέναντι τους.

Γ. 1. Δέντρα λέμε τα φυτά που ο κορμός τους σε ορισμένο ύψος διακλαδίζεται πάνω από το έδαφος (π.χ. μηλιά, πεύκο).

2. Τα φυτά που δεν έχουν κορμό και η διακλάδωση τους αρχίζει από το έδαφος λέγονται θάμνοι. Θάμνος είναι π.χ. η πικροδάφνη, η τριανταφυλλιά.
3. Μια άλλη κατηγορία φυτών είναι οι ημίθαμνοι. Πρόκειται για θάμνους που ξεραίνονται κάθε χρόνο. Η φασκομηλιά είναι ημιθάμνος.
4. Το είδος του φυτού καθορίζεται κυρίως από το βλαστό του. Ο κύριος βλαστός σε πολλά φυτά ονομάζεται κορμός.

Δ. 1. Σε αυτό συνέβαλε το ήπιο κλίμα τους και κυρίως η ιδιαίτερη γεωγραφική τους θέση.

2. Στην 3^η π.Χ. χιλιετία τα πλοία των κυκλαδίτικων νησιών κυριαρχούν στο Αιγαίο και μαζί με τα προϊόντα της εγγύς Ανατολής μεταφέρουν στην Ευρώπη ιδέες, τεχνικές γνώσεις, θρησκευτικές αντιλήψεις.
3. Ένας από τους παλαιότερους πολιτισμούς της Ευρώπης αναπτύχθηκε στις Κυκλαδες κατά την 3^η και 2^η χιλιετία π.Χ., δηλαδή κατά την εποχή του Χαλκού.

Η παράγραφος

- 4. Ουσιαστικά, τα νησιά των Κυκλαδών αποτελούν ένα είδος φυσικής γέφυρας ανάμεσα στην Ευρώπη και στην Ασία, την Ηπειρωτική Ελλάδα και την Κρήτη.**
- 5. Στις παρακάτω παραγράφους να διακρίνετε τη θεματική περίοδο, τα σχόλια-λεπτομέρειες και την κατακλείδα.**

A. Η ομοιότητα μεταξύ των ανθρώπων είναι αυταπόδεικτο γεγονός. Όλοι οι άνθρωποι μοιάζουμε σε τέτοιο βαθμό, ώστε να είναι ξεκάθαρο ότι ανήκουμε στο ανθρώπινο είδος. Ταυτόχρονα όμως διαφέρουμε σε τέτοιο βαθμό, ώστε να μπορεί κανείς να ξεχωρίζει εύκολα τον έναν από τον άλλον. Αναζητώντας το ποσοστό του γενετικού υλικού μας, το οποίο είναι υπεύθυνο για τις ομοιότητες μεταξύ μας, οι επιστήμονες συνέκριναν τμήματα DNA από ανθρώπους διαφορετικών γεωγραφικών περιοχών. Η σύγκριση κατέδειξε ότι ο Homo Sapiens αποτελεί ένα εξαιρετικά ομοιογενές είδος: δύο οποιοδήποτε άνθρωποι, ανεξάρτητα από την προέλευσή τους, είναι γενετικά ταυτόσημοι κατά 99%. Το υπόλοιπο 0,1% είναι αυτό που κάνει τον καθένα μας ξεχωριστό.

(Ν. Γλώσσα Γ' Γυμνασίου)

B. Η Ελλάδα δεν είναι μόνο ήλιος και θάλασσα και τα υπέροχα τοπία που βλέπεται στα καρτ ποστάλ. Η Ελλάδα είναι και οι άνθρωποι που ζουν εδώ. Και αξίζει να αναζητήσετε στα ταξίδια σας και τα δύο, ίσως περισσότερο τους ανθρώπους της. Άλλα αν είναι μια φορά δύσκολο να ανακαλύψετε αμόλυντα και ακάθαρτα τοπία, είναι δύο φορές δύσκολο να ανακαλύψετε αυθεντικούς Έλληνες. Αναζητήστε τους μακριά από τις τουριστικές περιοχές.

(Ν. Γλώσσα Β' Γυμνασίου)

Η παράγραφος

Γ. Τα χρόνια της γερμανικής κατοχής ήταν δύσκολα για τον ελληνικό λαό. Οι Γερμανοί επέτασσαν τα παραγόμενα τρόφιμα στην Ελλάδα και τα έστελναν στη Γερμανία. Συνακόλουθο αποτέλεσμα ήταν να εμφανιστεί πρόβλημα σίτισης για τους Έλληνες. Χιλιάδες συμπατριώτες μας πέθαιναν εξαιτίας της έλλειψης τροφίμων. Για να ξεπεραστεί η δύσκολη αυτή κατάσταση διοργανώθηκαν συσσίτια, όπου σχεδόν σε καθημερινή βάση δινόταν μικρές ποσότητες τροφίμων σε άσιτους συμπατριώτες μας. Ο φόρος αίματος των Ελλήνων κατά τη γερμανική κατοχή ήταν μεγάλος.

6. a. Σας δίνεται το θέμα: «Το επάγγελμα του καθηγητή: οι δυσκολίες και η προσφορά του». Ποιοί από τους σκοπούς που γράφονται παρακάτω ανταποκρίνονται σ' αυτά που ζητάει το θέμα; Να γράψετε μια παράγραφο με βάση τους σκοπούς που σχετίζονται άμεσα με το θέμα.

Σκοποί

- i)** Ποιες είναι οι ευθύνες του καθηγητή για την κοινωνικοί-ηση των νέων;
- ii)** Ποια πρέπει να είναι η μέριμνα για την πνευματική ανάπτυ-ξη των παιδιών;
- iii)** Ποια είναι η ευθύνη του καθηγητή για τα αρνητικά πρότυ-πα της τηλεόρασης;
- iv)** Ποια είναι η προσφορά του καθηγητή στο κοινωνικό σύνο-λο;
- v)** Ποιες είναι οι σχέσεις των καθηγητών με άλλα επαγγέλμα-τα;
- vi)** Ποια σύγχρονα μέσα μπορούν να βοηθήσουν στην καλύ-τερη εξάσκηση του επαγγέλματος του καθηγητή;

H παράγραφος .....

.....

.....

.....

.....

.....

β. Όμοια με το προηγούμενο παράδειγμα να διακρίνετε ποιοι από τους παρακάτω σκοπούς ανταποκρίνονται στο θέμα: «Οι αρνητικές συνέπειες της τηλεόρασης». Να γράψετε μια παράγραφο με τους σκοπούς που σχετίζονται με το θέμα.

- i) Πως επηρεάζει η τηλεόραση τα μικρά παιδιά;
- ii) Ποιες είναι οι συνέπειες της τηλεόρασης;
- iii) Πως μας πληροφορεί η τηλεόραση για τα γεγονότα;
- iv) Πως σχετίζεται η τηλεόραση με το ραδιόφωνο και τις εφημερίδες;
- v) Πως επιδρά η τηλεόραση στη διαμόρφωση πολιτικής σκέψης των πολιτών;
- vi) Ποια είναι η επίδραση της τηλεόρασης στο διαδίκτυο;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7. α. Να χωρίσετε το παρακάτω κείμενο σε παραγράφους και να δώσετε από έναν πλαγιότιτλο σε κάθε μία από αυτές.

Τον 8^ο αιώνα π.Χ. παρατηρήθηκε στον ελληνικό κόσμο μια σημαντική εξέλιξη. Το παλιό φυλετικό κράτος διασπάστηκε και τη θέση του πήρε η πόλη-κράτος. Ο Αριστοτέλης είδε τη δημιουργία της πόλης-κράτους ως επιθυμία των ανθρώπων για ζωή και την επιβίωση της ως επιθυμία για καλή ζωή. Πυρήνας του νέου θεσμού υπήρξε ο συνοικισμός. Ακολούθησε η ένωση των συνοικισμών σε μία πόλη (άστυ), γύρω από μια ισχυρή θέση, την ακρόπολη. Πάνω στην ακρόπολη χτίζονταν οι ναοί και τα δημόσια κτίρια. Κάτω και γύρω από αυτήν απλώνονταν οι κατοικίες και τα καταστήματα, όπου οι τεχνίτες, ξυλουργοί, αγγειοπλάστες και έμποροι εργάζονταν για να καλύψουν της ανάγκες της ζήτησης. Σταδιακά η πόλη περιβάλλεται από τείχη. Στην ύπαιθρο εξακολούθησε να μένει ένα μέρος του πληθυσμού που ασχολούνταν με τη γεωργία και την κτηνοτροφία. Ο πολίτης αισθάνεται ασφαλής, αναπτύσσει ποικίλες δραστηριότητες και νιώθει ελεύθερος. Αποκτά συνείδηση του ρόλου του ως μέλους μιας κοινότητας, στη διακυβέρνηση της οποίας μετέχει ενεργά. Οι πολίτες στρατεύονται για να υπηρετήσουν τις ανάγκες ενός νέου οργανικού συνόλου. Συγκροτούν την «οπλική φάλαγγα», φορούν πανοπλία και όλοι μαζί υπερασπίζονται την πόλη τους. Η προσφορά είναι συλλογική και ο σκοπός κοινός. Στην οπλική φάλαγγα συμμετείχαν όσοι μπορούσαν να αγοράσουν με δική τους δαπάνη την απαραίτητη πανοπλία. Αυτή η διευρυμένη συμμετοχή επέφερε μια γενικότερη κοινωνική εξίσωση. Οι κοινωνικές διαφορές περιορίστηκαν. Ωστόσο, δεν έλειψαν οι πολιτικοί ανταγωνισμοί που αντικείμενό τους είχαν την άσκηση εξουσίας. Με την πόλη να συνδέεται και το πολίτευμα, δηλαδή το σύστημα διακυβέρνησης. Όταν συγκρο-

Η παράγραφος

τήθηκε η πόλη, η βασιλεία είχε παρακμάσει. Την εξουσία κατέλαβαν οι ευγενείς και έτσι το πολίτευμα έγινε αριστοκρατικό. Η ονομασία αυτή οφείλεται στους αρίστους, τους πλούσιους δηλαδή ιδιοκτήτες γης, που παλαιότερα αποτελούσαν και το συμβούλιο του βασιλιά. Με την ανάπτυξη του εμπορίου και την ευρεία χρησιμοποίηση του νομίσματος δημιουργήθηκε μια νέα τάξη, η οποία με τη δύναμη του χρήματος αφαίρεσε την εξουσία από τους αριστοκράτες. Οι λίγοι αυτοί επέβαλαν τη δική τους εξουσία και το πολίτευμα έγινε ολιγαρχικό. Κριτήριο για τη συμμετοχή στην εξουσία δεν ήταν πια η καταγωγή αλλά ο πλούτος.

(Ιστορία Α' Γυμνασίου)

β. Να κάνετε το ίδιο με το παρακάτω κείμενο:

Ένας αϊτός και μια αλεπού έγιναν φίλοι και αποφάσισαν να κατοικούν κοντά ο ένας με τον άλλον, πιστεύοντας πως το συντρόφεμα θα στερεώσει τη φιλία τους. Εκείνος λοιπόν ανέβηκε σ' ένα τετράψηλο δέντρο κι εκεί έβαλε τα πουλιά του κι η άλλη μπήκε και γέννησε τα μικρά της στα χαμόκλαδα που ήταν από κάτω. Μια μέρα όμως που η αλεπού βγήκε για βοσκή, ο αϊτός, μη βρίσκοντας τροφή, πέταξε κάτω στα χαμόκλαδα, άρπαξε τα αλεπουδάκια και τα ξεκοκάλισε αυτός και τα μωρά του. Όταν γύρισε η αλεπού και κατάλαβε τι είχε γίνει, δε λυπήθηκε τόσο για το θάνατο των μικρών της όσο για την αδυναμία της να εκδικηθεί. Γιατί πεζή αυτή δεν μπορούσε να κυνηγήσει το πετούμενο. Έτσι στάθηκε πιο μακριά και καταριόταν τον εχθρό της: το μόνο που μένει στους ανήμπορους και τους αδύνατους. Κι ήρθαν έτσι τα πράγματα, που ο αϊτός δεν άργησε να πλερώσει την ασέβεια που έδειξε στη φιλία. Βλέποντας η αλεπού κάτι ανθρώπους που θυσίαζαν στα χωράφια μια κατσίκα, χίμηξε κάτω, άρπαξε από το βωμό ένα φλογισμένο κομμάτι από τα σπλάχνα και από ένα λιανό ξερό ξυλαράκι,

άναψε φλόγα δυνατή. Έτσι τ' αϊτόπουλα κάηκαν –γιατί άπλερα ακόμα, δεν μπόρεσαν να πετάξουν– κι έπεσαν στη γη. Η αλεπού έτρεξε αμέσως και τα ‘φαγε όλα μπροστά στα μάτια του αϊτού. Ο μύθος δείχνει πως όσοι πατούν στη φιλία, κι αν ξεφύγουν την εκδίκηση εκείνων που αδίκησαν, επειδή αυτοί είναι αδύνατοι, την τιμωρία από το Θεό μια φορά δεν τη γλιτώνουν.

(Αισώπου μύθοι μτφ Θρ. Σταύρου)

8. Να βρείτε μια κατάλληλη θεματική περίοδο για καθεμία από τις παρακάτω παραγράφους.

α. Κύριο καθήκον των αντρών ήταν να είναι σωστοί στρατιώτες και πολίτες. Έτσι, μετά την ηλικία των επτά ετών ζούσαν σε ημιοπτονικές οιμάδες και το κράτος φρόντιζε για την ανατροφή τους. Ελάχιστα πήγαιναν στο σπίτι τους. Ο σπουδαιότερος ρόλος των γυναικών ήταν η τεκνοποιία και όχι οι οικιακές εργασίες, που θεωρούνταν έργο των δούλων. Όμως λόγω της συχνής απουσίας των ανδρών από το σπίτι, οι γυναίκες έπρεπε να είχαν τη φροντίδα του οίκου και το μεγάλωμα των παιδιών. Οι Σπαρτιάτισσες δεν ήταν περιορισμένες στο σπίτι όπως οι Αθηναίες.

β. Πρώτα, πρώτα η σπουδαία γεωγραφική θέση της Κρήτης, που βρίσκεται κοντά σε τρεις ηπείρους και επιπλέον κοντά σε περιοχές, όπου από πολύ παλιά είχαν αναπτυχθεί σπουδαίοι πολιτισμοί (π.χ. ο αιγυπτιακός). Έπειτα, το εύφορο έδαφος, οι καλές κλιματολογικές συνθήκες του νησιού και η επικράτηση μιας μακροχρόνιας ειρήνης, είναι οι βασικοί λόγοι που οδήγησαν στη μεγάλη ανάπτυξη της μινωικής Κρήτης.

γ. Υποχρεούται να διαθέσει χρόματα για την επέκταση σχολικών κτιρίων, ώστε να μειωθεί ο αριθμός των μαθητών κάθε τμήματος. Είναι ανάγκη, επίσης, να προσαρμοστεί το

Η παράγραφος

εκπαιδευτικό μας σύστημα στις νέες απαιτήσεις, ώστε αξιοποιώντας τα μέσα της τεχνολογίας να καλλιεργείται και να επιβραβεύεται η φαντασία και η ευρηματικότητα του μαθητή. Τέλος, πρέπει να διοριστούν περισσότεροι εκπαιδευτικοί με όρεξη και αγάπη για την εκπαίδευση. Μόνο με συλλογική και ειλικρινή προσπάθεια θα σημειωθεί πρόοδος στην εκπαίδευση και κατ' επέκταση στην κοινωνία.

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, ο τρόπος με τον οποίο θα αναπτυχθεί μια παράγραφος εξαρτάται από τη θεματική της πρόταση, γιατί αυτή περιλαμβάνει την κύρια ιδέα που θα αναπτύξουμε. Μια παράγραφος μπορεί να αναπτυχθεί με διαφορετικούς τρόπους, ανάλογα με τη θεματική της περίοδο. Οι τρόποι με τους οποίους μπορεί να αναπτυχθεί είναι:

- α.** με παραδείγματα
- β.** με σύγκριση και αντίθεση
- γ.** με αιτιολόγηση
- δ.** με ορισμό
- ε.** με διαίρεση
- στ.** με αιτία και αποτελέσματα
- ζ.** με αναλογία
- η.** με συνδυασμό μεθόδων

A . ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

Μπορούμε να αναπτύξουμε μια παράγραφο χρησιμοποιώντας συγκεκριμένα παραδείγματα είτε από την πραγματικότητα είτε από την ιστορία. Τα παραδείγματα αυτά διασφηνίζουν και επεξηγούν με τον καλύτερο τρόπο τη θεματική πρόταση.

Προσέξτε την παρακάτω παράγραφο:

Η διατροφή των Αθηναίων αντιπροσώπευε μια μέση οδό. Οι Αθηναίοι έτρωγαν σχετικά λίγο κρέας, ενώ από τις κυριότερες τροφές τους ήταν το ψάρι, που δε συνηθιζόταν στα ομηρικά χρόνια. Έτρωγαν, επίσης, ψωμί από κριθάρι ή σιτάρι, χόρτα, κρεμμύδια, σκόρδα, ελιές, λάδι, όσπρια, τυρί, ξηρούς καρπούς, φρούτα, καθώς και γλυκά από αλεύρι και μέλι. Το κρασί πινόταν πάντοτε νερωμένο.

(Οικιακή Οικονομία, Β' γυμνασίου)

Η παράγραφος

Ο συγγραφέας στη θεματική περίοδο αναφέρεται στον τρόπο διατροφής των Αθηναίων. Στην ανάπτυξη της παραγράφου κάνει λόγο σε συγκεκριμένα προϊόντα διατροφής των Αθηναίων, δίνοντας τα κατάλληλα παραδείγματα.

B. ΣΥΓΚΡΙΣΗ – ΑΝΤΙΘΕΣΗ

Όταν έχουμε να συγκρίνουμε δύο πρόσωπα, πράγματα ή ιδέες μπορούμε να παραθέσουμε τις ομοιότητες και τις διαφορές τους. Όταν αντιπαραβάλλουμε το ένα με το άλλο τονίζουμε τις διαφορές τους.

Προσέξτε την επόμενη παράγραφο. Συγκρίνει τα οδικά και τα αεροπορικά ταξίδια παραθέτοντας τα πλεονεκτήματα αλλά και τα μειονεκτήματα τους.

Στις μέρες μας είναι δημοφιλή τόσο τα οδικά όσο και τα αεροπορικά ταξίδια. Αρκετοί ταξιδιώτες προτιμούν το αεροπλάνο, γιατί φτάνουν στο προορισμό τους πολύ πιο γρήγορα και άνετα από ό,τι με το αυτοκίνητο ή το λεωφορείο. Παρόλα αυτά, πολλοί είναι αυτοί που προτιμούν να ταξιδέψουν οδικώς για οικονομικούς λόγους, αφού οι τιμές των αεροπορικών εισιτηρίων για κάποιους είναι απρόσιτες. Εξάλλου, μερικοί άνθρωποι αισθάνονται μεγαλύτερη ασφάλεια ταξιδεύοντας στο οδικό δίκτυο παρά αεροπορικώς. Δεν είναι άλλωστε λίγοι αυτοί που φοβούνται να μπουν σε αεροπλάνο, μολονότι θεωρείται το ασφαλέστερο μέσο μεταφοράς. Σε κάθε περίπτωση η επιλογή του μεταφορικού μέσου καθορίζεται από πολλούς παράγοντες.

Αυτός ο τρόπος ανάπτυξης είναι προσφιλής όταν πρόκειται να συγκρίνουμε δύο ανθρώπους ή ανθρώπινους χαρακτήρες, γιατί μας δίνει τη δυνατότητα να παραθέσουμε τα στοιχεία με τέτοιο τρόπο, ώστε να καταδειχτούν οι διαφορές τους.

Στην παρακάτω παράγραφο συγκρίνονται δύο Γαλάτες – ήρωες των κόμικς. Παραβάλλονται τα στοιχεία του καθενός και μέσα από αυτά διαφαίνονται οι διαφορές τους.

Ο Αστερίξ και ο Οβελίξ ανήκουν στους πιο γνωστούς και αγαπητούς ήρωες εικονογραφημένων ιστοριών. Είναι και οι δύο Γαλάτες, ζουν στο μοναδικό χωριό της Γαλατίας που δεν έχει υποταχθεί στις λεγεώνες του Καίσαρα και είναι πάντοτε έτοιμοι να αναλάβουν κάποια επικίνδυνη αποστολή. Έχουν και οι δύο υπεράνθρωπη δύναμη, την οποία αντλούν από το μαγικό ζωμό που φτιάχνει ο Δρυίδης Πανοραμίξ. Η διαφορά είναι πως η δύναμη του Οβελίξ είναι μόνιμη και ατελείωτη, επειδή, όταν ήταν μικρός, είχε βουτήξει στη μαρμίτα με το μαγικό ζωμό. Οι δύο ήρωες διαφέρουν πολύ τόσο στη σωματική διάπλαση όσο και στην ευφυΐα. Ο Αστερίξ είναι μικρόσωμος, παμπόνηρος και με κοφτερό μυαλό, ενώ ο Οβελίξ είναι μεγάλων σωματικών διαστάσεων και λίγο αφελής. Τέλος, οι δύο ήρωες ασκούν διαφορετικά επαγγέλματα: ο Αστερίξ είναι πολεμιστής, ενώ ο Οβελίξ προμηθευτής μενίρ.

Όταν λοιπόν θέλουμε ν' αναπτύξουμε μια παράγραφο με τη μέθοδο της σύγκρισης και της αντίθεσης θα πρέπει να ακολουθήσουμε μια σειρά από κανόνες. Συγκεκριμένα:

- Στη θεματική περίοδο θα πρέπει να αναφέρουμε τα πρόσωπα, τα πράγματα ή τις ιδέες που συγκρίνουμε.
- Στη συνέχεια, στις λεπτομέρειες παραθέτουμε τα πλεονεκτήματα ή τα μειονεκτήματα του ενός και κατόπιν του άλλου.
- Μπορούμε ακόμη να σχολιάσουμε κάποιες από αυτές τις διαφορές.
- Τέλος, στην κατακλείδα μπορούμε είτε να διατυπώσουμε ένα συμπέρασμα από τη σύγκριση που έχουμε κάνει είτε να αναφέρουμε μια χτυπητή διαφορά τους.

Όταν στη θεματική περίοδο μιας παραγράφου εκφράζουμε μια κρίση, προσπαθούμε να αποδείξουμε την ισχύ της με αιτιολόγηση.

Προσέξτε το επόμενο παράδειγμα:

Μια βασική αιτία για την καταστροφή του περιβάλλοντος είναι η αλόγιστη τεχνολογική ανάπτυξη. Τα εργοστάσια αποτελούν πηγή μόλυνσης με τον τρόπο που λειτουργούν. Επιπλέον, δημιουργούνται προϊόντα τα οποία είτε δεν είναι φιλικά στο περιβάλλον είτε δεν αφομοιώνονται από αυτό. Η ραγδαία τεχνολογική ανάπτυξη είχε λοιπόν σημαντικές συνέπειες στο περιβάλλον.

Στη θεματική περίοδο διατυπώνεται η άποψη πως υπεύθυνη για την καταστροφή του περιβάλλοντος είναι και η τεχνολογική ανάπτυξη. Στις λεπτομέρειες γίνεται προσπάθεια να αιτιολογηθεί αυτή η άποψη. Για το λόγο αυτό παρατίθενται τα στοιχεία που την δικαιολογούν (εργοστάσια – προϊόντα μη φιλικά στο περιβάλλον – προϊόντα που δεν αφομοιώνονται από αυτό).

Αναπτύσσοντας λοιπόν μια παράγραφο με τη μέθοδο της αιτιολόγησης θα πρέπει πρώτα απ' όλα να διατυπώσουμε μια άποψη στη θεματική περίοδο. Κατόπιν, θα πρέπει νοερά να θέσουμε το ερώτημα «γιατί;». Όλες οι λεπτομέρειες θα έχουν ως σκοπό ν' απαντήσουν σ' αυτό το «γιατί». Η απάντηση που θα δοθεί πρέπει να στηρίζεται σε λογικά επιχειρήματα. Η αιτιολόγηση είναι η πιο προσφιλής μέθοδος ανάπτυξης παραγράφου.

Ένας άλλος τρόπος για να αναπτύξουμε μια παράγραφο είναι να διατυπώσουμε στη θεματική πρόταση έναν ορισμό και στη συνέχεια να εξηγήσουμε αυτό τον ορισμό. Δηλαδή στις λεπτομέρειες διασαφηνίζουμε τον ορισμό που διατυπώσαμε στη θεματική περίοδο. Για να διασαφηνίσουμε τον ορισμό μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε όλες τις προηγούμενες μεθόδους, δηλαδή τα παραδείγματα, τη σύγκριση και αντίθεση αλλά και τη διαίρεση.

Ας δούμε όμως στην πράξη μια παράγραφο με τη μέθοδο του ορισμού.

Άρθρο ονομάζουμε ένα κείμενο στο οποίο αναλύεται ένα θέμα πολιτικό, κοινωνικό ή επιστημονικό. Το άρθρο απευθύνεται στο ευρύτερο κοινό. Μοιάζει με το δοκίμιο αλλά έχει σημαντικές διαφορές μ' αυτό. Συγκεκριμένα, το άρθρο αναφέρεται σ' ένα επίκαιρο γεγονός, ενώ το δοκίμιο αν και ξεκινά από κάτι σύγχρονο καταλήγει στο μόνιμο και στο γενικό. Επίσης, το δοκίμιο έχει προσωπικό τόνο ενώ στο άρθρο δεν είναι τόσο οικείος ο τόνος. Τέλος, διαφέρουν και ως προς την έκταση. Το άρθρο είναι μικρότερο – συντομότερο από το δοκίμιο.

Παρατηρούμε λοιπόν πως στην προηγούμενη παράγραφο στην αρχή, στη θεματική πρόταση, δίνεται ο ορισμός του άρθρου. Στη συνέχεια επεξηγείται αυτός ο ορισμός, χρησιμοποιώντας τη μέθοδο της σύγκρισης και αντίθεσης. Συγκεκριμένα, συγκρίνουμε το άρθρο με το δοκίμιο και καταδεικνύουμε τις αντιθέσεις τους. Μ' αυτόν τον τρόπο μπορεί ο αναγνώστης ν' αντιληφθεί τον ορισμό του άρθρου.

Μπορούμε να ξεκινήσουμε μια παράγραφο διαιρώντας στη θεματική πρόταση μια περιληπτική έννοια στα μέρη της. Αναπτύσσοντας την παράγραφο εξετάζουμε τα κύρια χαρακτηριστικά κάθε μέρους.

Ας παρατηρήσουμε πως γίνεται στην πράξη:

Η τηλεργασία γίνεται με δύο βασικούς τρόπους, είτε είναι κάποιος υπάλληλος σε ένα εργοδότη είτε ελεύθερος επαγγελματίας. Στην πρώτη περίπτωση, ο εργαζόμενος είναι μόνιμα συνδεδεμένος με το δίκτυο των εργοδοτών, η εργασιακή του ζωή είναι πολύ περισσότερο ελεγχόμενη μέσω της τεχνολογίας και έχει πολύ λιγότερη ευελιξία ως προς τον τρόπο που θα οργανώσει τον εργάσιμο χρόνο του. Στη δεύτερη περίπτωση, ο εργαζόμενος είναι πολύ περισσότερο ελεύθερος να καθορίσει τον ρυθμό εργασίας του εκτελώντας την εργασία του στον προσωπικό του υπολογιστή και συνδεδεμένο μόνο, όταν είναι απαραίτητο, με το δίκτυο της επιχείρησης, το οποίο μπορεί να εφαρμοστεί σε πολλά επαγγέλματα.

(Πανελλήνιες Εξετάσεις Β' τάξης Ενιαίου Λυκείου 2001)

Στη συγκεκριμένη παράγραφο λοιπόν στη θεματική πρόταση γίνεται διαίρεση του τρόπου με τον οποίο εφαρμόζεται η τηλεργασία σε δύο μέρη.

ΣΤ. ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Μια άλλη μέθοδος για να αναπτύξουμε μια παράγραφο είναι να αναφέρουμε στη θεματική περίοδο μια αιτία και στην υπόλοιπη παράγραφο ν' αναπτύξουμε τα αποτελέσματά της. Μπορεί κάποιος να ακολουθήσει και την αντίστροφη πορεία.

Δηλαδή να δοθούν στη θεματική πρόταση τα αποτελέσματα που τα προκαλούν και στην υπόλοιπη παράγραφο να παρατεθούν οι αιτίες.

Προσέξτε την επόμενη παράγραφο:

Ο καταναλωτισμός επέφερε σημαντικές αλλαγές στη ζωή του ανθρώπου. Αρχικά απομάκρυνε τον άνθρωπο από τα πνευματικά αγαθά. Έπειτα, δημιούργησε μια σειρά ψυχολογικών προβλημάτων στο σύγχρονο άνθρωπο, όπως το άγχος για την απόκτηση ολοένα και περισσότερων υλικών αγαθών, αλλά και συμπλέγματα κατωτερότητας σε άτομα που αδυνατούν να εξασφαλίσουν ισάριθμα με άλλους υλικά αγαθά. Τέλος, αναπτύσσει τον ατομικισμό, με αποτέλεσμα να χρησιμοποιεί ο ένας τον άλλο ως μέσο.

Στη θεματική πρόταση της παραγράφου δίνεται η αιτία, δηλαδή ο καταναλωτισμός. Στη συνέχεια αναπτύσσονται τα αποτελέσματα που αυτός επιφέρει, δηλαδή αποπνευματοποίηση, δημιουργία ψυχολογικών προβλημάτων και ατομικισμός.

Z. ΑΝΑΛΟΓΙΑ

Ακόμη, μια παράγραφος μπορεί να αναπτυχθεί με τη μέθοδο της αναλογίας. Δηλαδή στις λεπτομέρειες εξηγούμε την αναλογία που υπάρχει ανάμεσα σε δύο ή περισσότερα πράγματα. Χρησιμοποιούμε αυτή τη μέθοδο όταν θέλουμε να διασφηνίσουμε ιδέες ή να τονίσουμε τα κύρια σημεία του εγχειρήματος. Έτσι λοιπόν, στην επόμενη παράγραφο ο συγγραφέας επεξηγεί την αξία που έχει η παιδεία για τα παιδιά μέσω της όμοιας αξίας που έχει η βροχή για το έδαφος:

Η παράγραφος

Ας μου επιτραπεί τελειώνοντας να φέρω ένα παράδειγμα από τη φύση. Αν ένα αρχικά γόνιμο έδαφος δεν καλλιεργηθεί και μείνει εκτεθειμένο σε βροχές και ανέμους, παρασύρεται το χώμα, επέρχεται διάβρωση και δημιουργείται βράχος, όπου δύσκολα πια φυτρώνει κάτι. Έτσι, αν αφεθεί ακαλλιέργητη η ψυχή του μικρού παιδιού, αν δεν της δοθεί η σωστή τροφή, η τροφή που θα το κάνει ευαίσθητο στο «Ωραίο και το Αληθινό», αργότερα η ψυχή αυτή χάνει τη δεκτικότητα της. «Διαβρώνεται, καταντάει άγονη γη, εκβαρβαρώνεται».

(Δ. Παπαθεοδώρου, «Η τέχνη είναι η βάση της παιδείας»)

H. ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΜΕΘΟΔΩΝ

Πολλές φορές για να αναπτύξουμε μια παράγραφο χρησιμοποιούμε δύο ή και περισσότερες μεθόδους μαζί.

Στην επόμενη παράγραφο χρησιμοποιούνται δύο διαφορετικές μέθοδοι ανάπτυξης παραγράφου:

Αξιοπρόσεχτη η παρατήρηση. Δεν αληθεύει όμως στη δική μας εποχή. Γιατί σήμερα και τα παιδιά του σχολείου είναι πολύ διαφορετικά από άλλοτε και ο αέρας, το «κλίμα» του σχολείου, έχει αλλάξει. Παλαιότερα ο μαθητής περίμενε να φωτιστεί αποκλειστικά και μόνο από το δάσκαλό του. Σήμερα οι πηγές των πληροφοριών έχουν πολλαπλασιαστεί σε βαθμό εκπληκτικό και οι κρούνοι της (η εφημερίδα, το περιοδικό, το ραδιόφωνο, η τηλεόραση) ρέουν μέσα στο σπίτι. Μπορεί λοιπόν ο μαθητής, ανάλογα με τη δύναμη και την όρεξή του, να προμηθεύεται ελεύθερα και απεριόριστα «ειδήσεις» από τις περιοχές της ανθρώπινης περιέργειας: ιστορικές, γεωγραφικές, βιολογικές, ανθρωπολογικές, φυσικής, χημείας, κοσμογραφίας, ηλεκτρολογίας, κάθε λογής τεχνικής.

(Πανελλήνιες εξετάσεις Γ' Λυκείου 2004)

Η παράγραφος

Για τη δημιουργία αυτής της παραγράφου χρησιμοποιήθηκαν δύο μεθόδοι, η σύγκριση – αντίθεση και τα παραδείγματα. Συγκεκριμένα, η παράγραφος ξεκινά με σύγκριση – αντίθεση. Ο συγγραφέας συγκρίνει τις πληροφορίες που αντλεί ο σύγχρονος μαθητής με αυτές παλαιότερων εποχών. Στη συνέχεια παραθέτει παραδείγματα που ισχυροποιούν και τεκμηριώνουν την άποψή του.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΣΤΟΥΣ ΤΡΟΠΟΥΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΑΡΑΓΡΑΦΩΝ

- 1. Με βάση τις παρακάτω θεματικές προτάσεις να δημιουργήσετε παραγράφους χρησιμοποιώντας κάθε φορά και την προτεινόμενη μέθοδο.**

A. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

- i)** Οι Αρχαίοι Αθηναίοι κατά τη διάρκεια του έτους οργάνων πολλές διαφορετικές γιορτές (τελετές).
- ii)** Ο μαθητής στην πρώτη γυμνασίου έρχεται σε επαφή με καινούργια – πρωτόγνωρα πράγματα.
- iii)** Πολλές είναι οι εξωσχολικές δραστηριότητες που ευχαριστούν τους μαθητές.

B. ΣΥΓΚΡΙΣΗ – ΑΝΤΙΘΕΣΗ

- i)** Μεγάλες διαφορές υπάρχουν ανάμεσα στο δημοτικό και το γυμνάσιο.
- ii)** Διαφέρουν οι προτιμήσεις των ανθρώπων σχετικά με τις καλοκαιρινές διακοπές.
- iii)** Ανάμεσα στο Αθηναϊκό και το Σπαρτιατικό πολίτευμα υπήρχαν θεμελιώδεις διαφορές.

Γ. ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ

- i)** Η συχνή παρακολούθηση της τηλεόρασης έχει βλαπτική επίδραση στα παιδιά.
- ii)** Ο σύγχρονος άνθρωπος οφείλει να διαβάζει πολλά βιβλία.
- iii)** Ο αθλητισμός συνεισφέρει και ωφελεί στην ανάπτυξη των παιδιών.

- i) Η μεσογειακή διατροφή βασίζεται στο ψάρι, στα λαχανικά, στο ελαιόλαδο, στα όσπρια και στα φρούτα.
- ii) Με τον όρο Αγία Γραφή εννοούμε δύο συλλογές βιβλίων, την Παλαιά Διαθήκη και την Καινή Διαθήκη.

E. ΔΙΑΙΡΕΣΗ

- i) Η δευτεροβάθμια εκπαίδευση χωρίζεται στο Γυμνάσιο και στο Λύκειο.
- ii) Κατά την επίσκεψή μου στο Ναύπλιο διαπίστωσα ότι αυτό διακρίνεται σε δύο πόλεις: στην παλιά και στη σύγχρονη.
- iii) Τα αθλήματα διακρίνονται σε δύο είδη, τα ομαδικά και τα ατομικά.

ΣΤ. ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

- i) Η τηλεόραση απομακρύνει τα παιδιά από τα βιβλία.
- ii) Η τεχνολογία είναι υπεύθυνη για την καταστροφή του περιβάλλοντος.
- iii) Η δημοκρατία επιφέρει την ισότητα ανάμεσα στους ανθρώπους.

Z. ΑΝΑΛΟΓΙΑ

- i) Οι κάτοικοι των μεγαλουπόλεων μοιάζουν με φυλακισμένους.
- ii) Οι καθηγητές καλλιεργούν τις παιδικές ψυχές όπως οι γεωργοί τα χωράφια.
- iii) Τα υλικά αγαθά δυναστεύουν το σύγχρονο άνθρωπο, όπως οι τύραννοι τους αρχαίους δημοκρατικούς.

Η παράγραφος 2. Σας δίνονται οι παρακάτω παράγραφοι. Να βρείτε με ποια μέθοδο αναπτύσσονται.

A. Δύο είναι οι κύριες μορφές του μεσσιανισμού, ο μυστικιστικός και ο δικτατορικός. Για να ευνοηθεί ο μεσσιανισμός απαιτείται μειωμένη δύναμη αντιστάσεως της ορθής κρίσεως και όταν ο ψύχραιμος κοινωνικός ορθολογισμός υποχωρεί, τείνει να καταλάβει τις θέσεις που εκκενούνται, ο κοινωνικός μυστικισμός. Ο κοινωνικός μυστικισμός είναι κατάσταση συγγενική με τη μοιρολατρία υπό την έννοια μιας εκούσιας απαλλοτριώσεως της συλλογικής πολιτικής ευθύνης υπέρ του ενός. Στην περίπτωση του μυστικιστικού μεσσιανισμού το κοινωνικό σύνολο αυτοπαραδίδεται με τον δημοκρατικό οπλισμό του, ο οποίος ταχύτατα απορρίπτεται στα άχρηστα. Στην περίπτωση του δικτατορικού μεσσιανισμού το κοινωνικό σύνολο και οι θεσμοί του κατακτώνται με τη βία, αλλά η πρακτική συνέχεια και στις δύο περιπτώσεις είναι ταυτόσημη. Η δημοκρατία αποπνίγεται και στη θέση της υποκαθίσταται η δικτατορία.

(Αιμ. Χουρμούζιος, Μεσσιανισμός)

B. Αξιοπρόσεκτες, επίσης, είναι και οι επιπτώσεις αυτής της νέας αίσθησης του χρόνου στην εκπαιδευτική διαδικασία. Παρατηρείται, π.χ. δυσκολία συγκέντρωσης της προσοχής των παιδιών, όπως και υπερβολική κινητικότητα, αφού η καθημερινή ζωή δεν συμβαδίζει με το ρυθμό της τηλεοπτικής εικόνας. Πολύ φυσικό είναι να θεωρείται ανιαρό το σχολικό μάθημα, όπως και ο διάλογος στην οικογένεια, τώρα που έχει αντιπάλους τα κανάλια με τα ελκυστικά τους προγράμματα. Ας μην παραλείψουμε και τις τανίες του Σαββατόβραδου, οι οποίες έχουν στοιχίσει σε πλήθος παιδιών την απουσία από τον κυριακάτικο εκκλησιασμό ή από το οικογενειακό τραπέζι.

(Πανελλήνιες εξετάσεις Β' Λυκείου 2003)

H παράγραφος

Γ. Ο πόλεμος είναι συμφορά για τους ανθρώπους. Οι συνέπειες που απορρέουν από έναν πόλεμο είναι τραγικές και έχουν αρνητική επίδραση σε ένα ευρύ φάσμα της ανθρώπινης δραστηριότητας. Η τραγικότερη συνέπεια του πολέμου είναι η απώλεια της ανθρώπινης ζωής. Σ' έναν πόλεμο χάνονται πολλές ανθρώπινες ζωές, ενώ η εξαθλίωση, ο υποστισμός και οι ανθυγειεινές συνθήκες διαβίωσης συντελούν και αυτές με τη σειρά τους στην αύξηση των θυμάτων. Ακόμα, κατά τη διάρκεια ενός πολέμου οι άνθρωποι χάνουν τις ηθικές τους αξίες και εμφανίζονται πάθη, άγρια ένστικτα και διαφθορά. Επίσης, όλοι οι βασικοί τομείς της οικονομίας καταρρέουν. Η βιομηχανική παραγωγή σταματά και στον τομέα του εμπορίου κυριαρχεί η αισχροκέρδεια. Τέλος, ο πόλεμος φέρνει την αμάθεια και την άγνοια. Υπάρχει οπισθοδόμηση της έρευνας, ενώ τα σχολεία δε λειτουργούν και γενιές ολόκληρες διακατέχονται από πνευματικό σκοταδισμό. Γίνεται λοιπόν σαφές ότι η ειρήνη είναι το ύψιστο αγαθό που καταξιώνει την ανθρώπινη ζωή και αποτελεί τη βασική προϋπόθεση της προόδου του ανθρώπου.

Δ. Ο Ντούσσελ, ο γιατρός που μοιράστηκε μαζί μου την καμαρούλα, έχει να της πει ένα σωρό πράγματα για τον έξω κόσμο, τώρα πια που πάψαμε να ανήκουμε σ' αυτόν. Οι ιστορίες του είναι θλιβερές. Πολλοί φύλοι εξαφανίστηκαν. Η τύχη τους την τρομάζει. Κάθε βραδιά χτενίζουν την πόλη τα στρατιωτικά αυτοκίνητα με τους πράσινους μουσαμάδες. Οι Γερμανοί χτυπούν τις πόρτες και ψάχνουν για Εβραίους. Αν βρουν Εβραίους, φορτώνουν στα καμιόνια ολόκληρη την οικογένεια.

(Πανελλήνιες εξετάσεις Β' Λυκείου 2000)

Ε. Πιο συγκεκριμένα, η σχολική ζωή στο δημιουργικό σχολείο θα μπορούσε να οργανωθεί με τρόπους που να ευνοούν τις πρωτοβουλίες, τις επιλογές, τις εργασίες των μαθητών σε θέματα που τους ενδιαφέρουν, να ανατίθε-

Η παράγραφος

νται, π.χ., στους μαθητές η οργάνωση και παρουσίαση ορισμένων μαθημάτων, διάφορες εκθέσεις, έκδοση περιοδικού ή εφημερίδας, θεατρικές παραστάσεις, μουσικές παρουσίες, οιμιλίες – συζητήσεις για θέματα επικαιρότητας, κοινωνικά ή πολιτικά, επιστημονικά, καλλιτεχνικά κτλ. Σε μια τέτοια οργάνωση, καθοριστικό ρόλο θα παίξουν οι ομάδες των ενδιαφερόντων των μαθητών και με την προϋπόθεση ότι διδάσκοντες και διδασκόμενοι θα απαλλαγούν από την πίεση των ποικίλων εξετάσεων και από το αδιάκοπο κυνήγι της ύλης και του χρόνου.

(Κώστας Μπαλάσκας, Ν. Ελληνικά,
Γ' Ενιαίου Λυκείου των Τ.Ε.Ε., Ο.Ε.Δ.Β.)

ΣΤ. Στο δημιουργικό σχολείο θα προσεχτεί ιδιαίτερα ο τρόπος υποβολής των ερωτήσεων. Θα μπορούσαμε να διακρίνουμε και τις ερωτήσεις σε συγκλίνουσες και αποκλίνουσες ή σε κλειστές και ανοιχτές. Συγκλίνουσες ή κλειστές είναι αυτές που ο διδάσκων «ξέρει» την απάντηση και την περιμένει. Ακούει αδιάφορα ή δεν ακούει καθόλου τις απαντήσεις, ώσπου να ακούσει την αναμενόμενη, οπότε και ενθουσιάζεται. Ο ίδιος ο μαθητής δεν απορεί, δε ρωτάει, δεν ενθαρρύνεται στην απορία ή στην ερώτηση, δε βλέπει να λαμβάνεται υπόψη η προσπάθεια του και, κατά συνέπεια, δε διακινδυνεύει μια απάντηση λαθεμένη.

Ζ. Η ομοιότητα αυτής της ορολογίας με τη στρατιωτική ορολογία είναι αλάνθαστη και κατά κανένα λόγο τυχαία. Το σύγχρονο ποδόσφαιρο, με το στενό κι ακριβή συντονισμό του, δε θα ήταν ακατάλληλη εκγύμναση στην ομαδική εργασία για μια σύγχρονη στρατιωτική μονάδα. Αυτό που ο προπονητής σφυρηλατεί στους μαθητές του με τη μορφή τακτικής και στρατηγικής σχετίζεται με το πεδίο της μάχης από πολλές απόψεις κι όχι μόνο από την καταγωγή των εννοιών του.

(Gerhard Vinnai, Το ποδόσφαιρο ως ιδεολογία)

Για να είναι καλή μια παράγραφος πρέπει να έχει:

- α) 'Ενα σαφή σκοπό:** Να έχει ξεκαθαρίσει ο συγγραφέας το τι ακριβώς θα γράψει σ' αυτή και να διαμορφώσει μια θεματική περίοδο ανάλογα με το σκοπό που βάζει, γιατί η ανάπτυξη της παραγράφου καθορίζεται από τη θεματική περίοδο. Η θεματική περίοδος εκφράζει, αποκαλύπτει και τη στάση του συγγραφέα απέναντι στο θέμα του.
- β) Επαρκή ανάπτυξη:** Η άποψη ότι η ιδέα που εκφράζεται με τη θεματική περίοδο πρέπει να αναπτυχθεί και να υποστηριχτεί. Αυτό γίνεται με ανάλυση, εξηγήσεις, αιτιολογήσεις, παραδείγματα, συγκρίσεις, αντιθέσεις. Η ανάπτυξη πρέπει να είναι επαρκής, πλήρης και ολόπλευρη. Πινακίδα θα έχουμε πάντα τη φράση των αρχαίων «Παν μέτρον άριστον». Δεν θα παρασυρθούμε σε φλυαρία ούτε θα γράψουμε λίγα. Θα γράψουμε τα πιο σημαντικά.
- γ) Ενότητα:** Με τη λέξη ενότητα εννοούμε ότι αυτά που θα γράψουμε πρέπει να έχουν άμεση σχέση με την κύρια ιδέα που εκφράζεται στη θεματική περίοδο. Δεν πρέπει να γράψουμε άσχετα πράγματα. Αυτό θα το πετύχουμε με δύο τρόπους 1) με προσήλωση στη θεματική περίοδο που σημαίνει πως συνεχώς ξαναδιαβάζουμε τη θεματική περίοδο για να μη βγούμε από το θέμα και 2) φτιάχνοντας ένα σχέδιο στο οποίο σημειώνουμε τι θα γράψουμε, ποιο θα γράψουμε πρώτο, ποιο δεύτερο και ποιο τελευταίο.
- δ) Αλληλουχία νοημάτων:** Αφού διαλέξαμε αυτά που θα γράψουμε έχει σημασία, όπως είπαμε και παραπάνω, να τα γράψουμε με μια σωστή κατάταξη, ώστε τα νοήματα να διαδέχονται ομαλά το ένα το άλλο. Ιδιαίτερα σε μια αφηγηματική παράγραφο τα σχόλια μπαίνουν σχεδόν πάντα κατά χρονική ή χρονολογική σειρά. Σε μια περιγραφική παράγραφο τα σχόλια γράφονται με άξονα το χώρο. Γενικότερα

Η παράγραφος

προχωρούμε από τα πιο κοντινά στα μακρινά, από τα μεγάλα στα μικρά, από τα σημαντικά στα ασήμαντα.

ε) Συνοχή: Τα σχόλια πρέπει όχι μόνο να κατατάσσονται σε μια φυσική και λογική σειρά, αλλά και να συνδέονται μεταξύ τους έτσι ώστε να μη δημιουργούν δυσκολίες ή χάσματα στον αναγνώστη. Να ρέουν ομαλά οι σκέψεις από τη μία πρόταση στην άλλη. Αυτό, βέβαια, δε σημαίνει ότι υπάρχει μια και μόνη σειρά με την οποία δένονται τα νοήματα μιας παραγράφου. Ο καθένας είναι ελεύθερος να στήσει τη δική του παράγραφο με το δικό του τρόπο. Ωστόσο, υπάρχει μια βασική αρχή: ο λόγος, προφορικός και γραπτός, πρέπει να προχωρεί λογικά και εξελικτικά.

στ) Έμφαση: Να αποδίδει με ζωηρότητα το νόημα, όχι άψυχα. Ζωηρότητα στο λόγο δίνουν τα κατάλληλα ρήματα, τα επίθετα τα επιρρήματα και τα σχήματα λόγου. Αυτό που θέλουμε να τονίσουμε, πρέπει να ξέρουμε ότι, το γράφουμε στην αρχή ή στο τέλος. Ακόμη, αυτό μπορεί να καλύψει και τον περισσότερο χώρο. Αποφεύγουμε να φορτίζουμε το λόγο μας με υπερβολές ή εξεζητημένο ύφος.

Τι είναι η συνοχή;

Συνοχή ονομάζουμε τη συναρμολόγηση δύο ή περισσότερων λέξεων, προτάσεων, περιόδων κτλ, με τις κατάλληλες λέξεις - συνδετικούς κρίκους έτσι, ώστε να φανερώνεται εντονότερα η μεταξύ τους εσωτερική σχέση. Με τη συνοχή ο λόγος κυλάει απρόσκοπτα, χωρίς κενά και χάσματα, και τα νοήματα έχουν μια λογική και φυσική συνέχεια το ένα μετά το άλλο.

Πώς εξασφαλίζουμε τη συνοχή σε μια παράγραφο;

1. Με τη λογική και φυσική σειρά των λέξεων.
2. Με τις κατάλληλες μεταβατικές λέξεις ή φράσεις (διαρθρωτικές ή συνδετικές), που θα βοηθούν στη σύνδεση των προτάσεων και των περιόδων μεταξύ τους όχι μόνο εξωτερικά αλλά και εσωτερικά (περιεχόμενο, νόημα).

Αυτές μπορεί να δηλώνουν:

- **επεξήγηση:** δηλαδή, για να γίνω πιο σαφής, με άλλα λόγια, εδώ θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι...
- **αντίθεση:** αν και, εντούτοις, παρά το ότι, ωστόσο, παρ' όλα αυτά, παρ' όλο που, αντίθετα, δε συμβαίνει όμως το ίδιο, από την άλλη μεριά, σε αντίθετη περίπτωση, ακόμα και αν...
- **προσθήκη:** επίσης, επιπλέον, παράλληλα, εκτός από αυτό, αξίζει να σημειωθεί ότι, εκείνο που έχει ιδιαίτερη σημασία, θα πρέπει να προστεθεί, ότι, ακόμη δεν πρέπει να λησμονούμε πως...
- **συμπέρασμα:** επομένως, συνεπώς, συμπερασματικά, σύμφωνα με τα παραπάνω, συνακόλουθα, καταλήγουμε, συγκεφαλαιώνοντας...
- **τοπική σχέση:** εκεί, εδώ, σε αυτό το σημείο...
- **χρονική σχέση:** πρώτα, τέλος, αργότερα, έπειτα, τώρα, πριν, έπειτα, όταν, εντωμεταξύ, αρχικά, τέλος...

H παράγραφος

- **σύζευξη:** αφενός, αφετέρου, όχι μόνο...αλλά και, όπως...έτσι
- **διάζευξη:** είτε...είτε.

3. Με παράλειψη μιας λέξης ή φράσης που ήδη αναφέρθηκε. Π.χ. – Η Νατάσα συνάντησε το Γιώργο χθες. Της είπε ότι θα πάει στην Ολλανδία (της Νατάσας).

Παράδειγμα:

Άμα διαλύθηκαν τα συντάγματα κι έσβησε κάθε στρατιωτική ζωή στα Εφτάνησα, ο μοναχός από τους καπεταναίους που δεν τα ‘χασε και δε γύρεψε από κανένα βοήθεια, ήταν ο Κολοκοτρώνης.

Εξάλλου, άλλαξε με την πιο μεγάλη ευκολία το σπαθί του πολέμαρχου με το κατάστιχο. Κανένας δεν ήταν πιο κοσμαγάπητος από αυτόν.

Τον ήξεραν, τον έδειχναν, τον τιμούσαν. **Άλλωστε**, κανένας δεν παραξενευεύταν να **τον** βλέπει πάλι στο εμπόριο. Από τα δεκαπέντε χρόνια που έμεινε στη Ζάκυνθο, τα έξι μονάχα έκαμε αξιωματικός και πολεμιστής. ‘Όλα τ’ άλλα δούλευε.

Επίσης, ήταν τίμιος στις δοσοληψίες του. Η αγορά τον εμπιστευεύταν.

Επιπλέον, δεν είχε τον αντιπαθητικό αέρα του επαγγελματία παλικαρά.

Ήταν πολύ σεμνός.

Τρόπος συνοχής

- χρονική σχέση

- αντίθεση

- παράλειψη του υποκειμένου
- αντωνυμία στη θέση του ονόματος

- προσθήκη
- προσθήκη
- παράλειψη του ονόματος
Κολοκοτρώνης

(Σπύρος Μελάς [Ο Κολοκοτρώνης μέλος της Φιλικής], διασκευή)

α) Η ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΗ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ

Τι είναι η περιγραφή

Περιγραφή είναι η ανάπλαση με το λόγο ενός αντικειμένου παρουσιάζοντας κάποια βασικά γνωρίσματά του, ώστε ο ακροατής ή ο αναγνώστης να είναι σε θέση να σχηματίσει μια σαφή εικόνα γι' αυτό. **Αντικείμενο περιγραφής** μπορεί να είναι ένα πρόσωπο ή πράγμα, μια συναισθηματική κατάσταση, ένα συμβάν, κάποιο τοπίο, ακόμα και μια ιδέα κ.α. Όλα αυτά μπορούν να τοποθετούνται στο παρόν, το παρελθόν ή το μέλλον, να είναι πραγματικά ή φανταστικά και να αποδίδονται με τρόπο συγκεκριμένο ή αφηρημένο.

Ποιες είναι οι προϋποθέσεις μίας επιτυχημένης περιγραφής;

- Απαραίτητο στοιχείο για την απόδοση μίας περιγραφής είναι **ο άξονας του χώρου**. Πάντα σ' αυτόν κινείται και οργανώνεται η περιγραφική παράγραφος. Βέβαια, αρκετά συχνά, η περιγραφή αποτελεί μέρος μίας ευρύτερης ιστορίας (αφήγησης), οπότε εναλλάσσονται, στην περίπτωση αυτή, ο τόπος με το χρόνο.
- Επίσης, σημαντικές προϋποθέσεις για την απόδοση μίας επιτυχημένης περιγραφής είναι **η τάξη και η σαφήνεια στο λόγο**, ώστε ο αναγνώστης να μπορεί να παρακολουθήσει τη συλλογιστική του συγγραφέα και την πορεία τη περιγραφής του.
- Επιπλέον, **η χρήση επιθέτων** δίνει ζωντάνια και παραστατικότητα στην περιγραφή.

- Συνήθως, η πορεία που ακολουθείται στην περιγραφή είναι **από εικόνες γενικές σε άλλες πιο λεπτομερείς**. Βασικό στοιχείο, ωστόσο, αποτελεί η θέση και η οπτική γωνία του συγγραφέα που περιγράφει καθώς και του περιγραφόμενου αντικειμένου ή προσώπου.

→ Προσοχή:

- Επιλέγουμε τις σημαντικές και χαρακτηριστικές κατά την άποψή μας, λεπτομέρειες του «αντικειμένου», τα κύρια γνωρίσματά του, που θα βοηθήσουν τον αποδέκτη να σχηματίσει μια σαφή εικόνα γι' αυτό.
- Ταξινομούμε και ιεραρχούμε τις λεπτομέρειες του επιλέξαμε. Άλλες τις τονίζουμε, άλλες όχι, ανάλογα με το σκοπό μας.
- Οργανώνουμε το υλικό μας:
  - λογικά: από τα γενικά στα ειδικά, από το όλο στα μέρη, από τα ειδικά στα γενικά, από τα ειδικά στα ειδικά.
  - τοπικά: από μέσα προς τα έξω, από μακριά κοντά, από πάνω, προς τα κάτω.

Ποια είναι τα είδη περιγραφής;

- Ανάλογα με το **βαθμό συμμετοχής του υποκειμένου** στο περιγραφόμενο γεγονός η περιγραφή διακρίνεται σε:
  - a) **επίπεδη**: έχουμε ένα είδος «φωτογραφικής» ή «φωνογραφικής» αναπαράστασης του περιγραφόμενου αντικειμένου, χωρίς τη δυναμική εμπλοκή του υποκειμένου.
  - b) **βάθους**: συνήθως αποδίδεται ως περιγραφή με διαστάσεις βάθους γίνεται χρήση του συναισθήματος, της μνήμης, της σκέψης, του στοχασμού, της φαντασίας και των γνώσεων του συγγραφέα. Άλλωστε, όταν κάποιος περιγράφει, η προσωπικότητα και ο χαρακτήρας του επηρεάζουν ουσιαστικά και το περιεχόμενο της περιγραφής του.

- Ανάλογα με τη θέση και τη στάση του υποκειμένου ή του αντικειμένου, η περιγραφή μπορεί να χαρακτηριστεί ως:
  - α) στατική:** το αντικείμενο και το υποκείμενο παραμένουν σταθερά ως προς τη θέση τους.
  - β) δυναμική – εξελικτική:** το αντικείμενο ή το υποκείμενο κινούνται.
- Αν στέκεται αυτός που περιγράφει, η περιγραφή του εξαρτάται από το σημείο από το οποίο βλέπει το χώρο.
- Αν κινείται η περιγραφή του εξαρτάται από την κατεύθυνση προς την οποία κινείται, και μπορεί να είναι:

Από κάποιο σημείο
προς το τέρμα μιας (μακρινής)
διαδρομής από μακριά - κοντά

- Κίνηση προς ένα τέρμα

από κάτω προς τα επάνω.

- Κίνηση ευθύγραμμη και παράλληλη προς το χώρο που περιγράφεται.

Μια περιγραφή είναι αξιόλογη, όταν γίνεται με **τάξη** και με **σαφήνεια**, έτσι ώστε να βοηθάει τον αναγνώστη να κινηθεί μέσα στο χώρο ακολουθώντας την πορεία του συγγραφέα. Η σαφήνεια δίνει μια **καθαρή εικόνα** του χώρου και χάρη σ' αυτήν την περιγραφή γίνεται **παραστατική**.

α. Περιγραφή προσώπου

Ήταν ένας μάλλον ψηλός στ' ανάστημα γέροντας με δίκοχο λεβέντικα στραβό στο ψαρό κεφάλι, πρόσωπο χαρακωμένο από τα χρόνια και τις κακουχίες, μάτι ζωηρό, ριχτό μουστάκι. Οι κινήσεις του, το βάδισμά του, πρόδιναν μια ζωντανία ασυνήθιστη στην ηλικία αυτή. Βροντούσε περπατώντας την αχώριστη μαγκούρα του, με νταηλίκι πεισματέρο. Στο πρόσωπό του, το τραβηγμένο κι αδρό, παίζανε χαρούμενα τις λάμψεις τους και τις σκιές μια πρωτόγονη παλικαριά, βουνίσια, και μια φαιδρότητα γεμάτη θυμοσοφία ώριμη μαζί και παιδική.

(Άγγελος Τερζάκης, {Ο γεροταγματάρχης})

β. Περιγραφή τόπου

Το χωριό που συνολικά ο πληθυσμός του θ' ανέβαινε κάπου στις εννιακόσιες ψυχές μπορεί και χίλιες, ήταν χωρισμένο σε δύο συνοικίες, πλάι πλάι, κλιμακωτά στην πλαγιά του πρώτου Δίδυμου, του πρώτου από τους δύο λόφους, όμοιους και συμμετρικούς, καθαυτό δίδυμους. Κάπου ένα τέταρτο της ώρας ανηφοριά η διαδρομή από τη σκάλα.

(Κοσμάς Πολίτης {Ένα πρόσχαρο χωριό})

β) Η ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΗ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ

Η παράγραφος

Τι είναι η αφήγηση;

Αφήγηση είναι η εξιστόρηση γεγονότων, πραγματικών ή πλαστών, με τον προφορικό ή το γραπτό λόγο.

Ποιος είναι ο αφηγητής;

Αφηγητής είναι το πρόσωπο που μεταφέρει λεκτικά σε κάποιους άλλους μια ιστορία, είναι η «φωνή» που αναλαμβάνει την ευθύνη της αφηγηματικής πράξης, είναι ο διαμεσολαβητής ανάμεσα στο συγγραφέα και τον αναγνώστη. Τον επινοεί ο συγγραφέας, για να πει την «ιστορία». Μπορεί να συμμετέχει στα πρόσωπα της ιστορίας ή όχι.

Ποιες είναι οι προϋποθέσεις μίας επιτυχημένης αφήγησης;

- Στην αφηγηματική παράγραφο, τα γεγονότα αναπτύσσονται πάνω σ' έναν άλλο άξονα, τον **άξονα του χρόνου**. Η διήγηση ενός περιστατικού, συμβάντος ή γεγονότος γίνεται, κυρίως με βάση το χρόνο και λιγότερο με βάση το χώρο. Ακολουθώντας δηλαδή, μια χρονική σειρά στη διήγησή του, ο αφηγητής εξιστορεί, προφορικά ή γραπτά, ένα πραγματικό ή φανταστικό γεγονός, παρέχοντας τις όποιες πληροφορίες κρίνει απαραίτητες που θα βοηθήσουν στην καλύτερη κατανόηση των όσων λέει ή γράφει. Στην παραπάνω περίπτωση, όταν τα γεγονότα δίνονται με τη χρονική τους τάξη, η αφήγηση είναι **ευθύγραμμη**.
- Σε μια αφήγηση μπορεί να γίνεται συνδυασμός περιγραφικών, αφηγηματικών και διαλογικών μερών.

Η παράγραφος

- Σε μια αφήγηση, ο αφηγητής μπορεί να ανήκει στα πρόσωπα της ιστορίας και η αφήγηση να γίνεται σε **α' πρόσωπο** (αφηγητής δραματοποιημένος, φανερός, ομοδιηγητικός, πρωταγωνιστής ή μάρτυρας) ή συνηθέστερα να μην ανήκει στη δράση των γεγονότων που αφηγείται και η αφήγηση να γίνεται σε **γ' πρόσωπο** (αφηγητής, αφανής, μη δραματοποιημένος, ετεροδιηγητικός παρατηρητής «θεατής ή παντογνώστης θεός»).

Τι είναι η ιστορική αναδρομή ή ανάληψη;

- Ωστόσο, συχνά, ο αφηγητής είναι δυνατόν να αναφέρεται σε γεγονότα που προηγήθηκαν στης ιστορίας που τώρα αφηγείται. Πρόκειται για μια αναδρομή στο παρελθόν (ανάδρομη αφήγηση), που είναι γνωστή ως **ιστορική αναδρομή ή ανάληψη**.

Π.χ. – Εκείνος σήκωσε το κεφάλι απορημένος και τότε θυμήθηκε. Πριν από μερικές μέρες κατά τύχη βρέθηκαν σε κάποιο φιλικό σπίτι και αντάλλαξαν δυο κουβέντες. Από εκείνη τη συνάντηση πήρε, φαίνεται, το θάρρος να του ζητά αύξηση. Ίσως και ο ίδιος μέσα στην ευθυμία του να είχε δώσει, κάποια υπόσχεση... Πού να θυμάται.

- Στις παρακάτω παραγράφους να βρείτε ποιο είδος περιγραφής χρησιμοποιείται (χώρου – προσώπου) και πως χαρακτηρίζεται η περιγραφή (στατική – δυναμική).

A. Μόλις άρχισε να θαμποχαράζει στο Άγιον Όρος, ξεκίνησαμε από τον οίκο των Δανιηλαίων και πήραμε τον κατήφορο των Καρουλίων. Ξανάκοψα ένα κλωνάρι από την ίδια φασκομηλιά, για να το φέρω μαζί μου στην Αθήνα. Ωστόυες κατέβουμε, ξημέρωσε ολότελα. Περιμέναμε αρκετή ώρα το πλοιάριο στην προβλήτα συντροφιά με δυο τρεις ερημίτες. Τέλος ήρθε και μας παρέλαβε. Περάσαμε τις απόκρημνες άκρες του Άθω και ακολουθήσαμε γιαλό γιαλό τη νοτιοδυτική του ακτή. Σε λίγο το τοπίο άρχισε πάλι να ημερώνει κάπως. Είδαμε απέξω το αμφιθεατρικό χωριό της σκήτης της Αγίας Άννας, ύστερα τη Νέα Σκήτη και τραβήξαμε για την μονή Διονυσίου.

(Γ. Θεοτοκάς, «Το Άγιον Όρος»)

B. Στο ανοιξιάτικο πρωινό ο κόλπος των Πατρών μοιάζει με μεγάλη γαλήνια λίμνη. Η επιφάνεια των νερών, που έχουν ένα απαλό γαλάζιο χρώμα, γυαλίζει σαν κρύσταλλο. Όπου πέφτει ο πρωινός ήλιος, παιχνιδίζουν αναρίθμητοι χρυσοί λαμπυρισμοί. Κατά τις ακτές της Στερεάς, που είναι ακόμα τυλιγμένες σε μια γαλαζόφτερη άχνα, οι σκιές κάνουν πρασινούς αντικατοπτρισμούς πάνω στα νερά. Μερικά άσπρα πανιά ακινητούν στον υδάτινο ορίζοντα. Η δροσιά, που κατεβαίνει στον κόλπο από τις μακρινές κορφές των χιονισμένων ακόμα βουνών, σε κάνει να νιώθεις την αναπνοή σαν απόλαυση. Αντίκρυ μου ξεκόβεται στον ουρανό ένας τεράστιος κώνος ραβδωμένος με φως και σκιές, που θυμίζει το Γιβραλτάρ. Είναι το τραχύ βουνό της Βαράσοβας. Εκεί είχε βάλει πλώρη το μικρό πλοίο που μας πηγαίνει στο Μεσολόγγι...

(Κ. Ουράνης, «Ταξίδια στην Ελλάδα»)

Η παράγραφος

Γ. Ανηφορίζω στα δρομάκια του χωριού όπως μέσα σε σελίδες μυθιστορήματος. Υπάρχει τόση ποίηση στον πολιτισμό αυτών των ανθρώπων! Άλλού η θάλασσα έχει γίνει κανάλι μέσα στο βράχο και σχηματίζει μια περίεργη Βενετία. Άλλού τα σπίτια φωλιάζουν σαν θαλασσοπούλια στον γκρεμό – χαμηλά ξυλόσπιτα αλειμμένα με πίσσα όπως οι καρίνες των καραβιών. Στις σκεπές φυτρώνει παχύ χορτάρι και μπορούν να το βοσκούν τα πρόβατα. Είναι παλιό σύστημα του Βορρά, για να προστατεύονται τα σπίτια απ' το χιόνι.

(Θ. Αθανασιάδης-Νόβας «Ένα μήνα στο Βόρειο Πόλο»)

Δ. Μα τούτο δω το σιδηροδρομάκι που πηγαίνει από το Βόλο στις Μηλιές είναι ένα μικρό συμπαθητικό κατόρθωμα, που δεν αισθάνεται κανείς την ανάγκη να το αγγίξει με τη δυσφορία του. Βέβαια σκεπάζει εξήντα χιλιόμετρα μέσα σε δυο ώρες. Μα σε αποζημιώνει με το παραπάνω και σου δίνει πολύ εύκολα να καταλάβεις πως δεν έκαμες καθόλου άσχημα να χάσεις μαζί του τον καιρό σου. Από το Βόλο ίσαμε την Αγριά, κινείται στη γραμμούλα του άκρη άκρη στη θάλασσα από κει και πέρα ξεμακραίνει και σιγά σιγά βυθίζεται στις πλαγιές του Πηλίου. Περνάει από γεφυρίτες που είναι κομψοτεχνήματα, από τουνελάκια που δεν μπορείς να εξηγήσεις την ανάγκη κατασκευής τους, από φράχτες που στενάζουν φορτωμένοι πλοουτοφόρους κλώνους μηλιών, κυδωνιών και ροδακινιών, από μαλακές ασημοπράσινες ελιές και σταματάει οριστικά, χωρίς κούραση, με το κέφι του, στις Μηλιές, στην πολιτεία που δόξασαν φωτισμένοι άνθρωποι σαν τον Άνθιμο Γαζή, τον Γρηγόριο Κωνσταντά, το Δανιήλ Φιλιππίδη. Η ελιά, η ροδακινιά, η μηλιά, η κυδωνιά και το πλατάνι βασιλεύουν στους τόπους τουύτους.

(Ι.Μ. Παναγιωτόπουλος, «Ελληνικοί Ορίζοντες»)

2. Προσπαθήστε να διακρίνετε τι είδους αφήγηση υπάρχει *Η παράγραφος στις παρακάτω παραγράφους (χρονική ή αναδρομική)*.

A. Δυο μέρες τώρα μάνα και γιος αλωνίζανε μοναχοί τους – γερασμένη κιόλας εκείνη, το παιδί δεν είχε πατήσει τα δεκατρία. Το παιδί γύριζε με τη φοράδα στ' αλώνι, η μάνα ερχόταν, μάζευε τον καρπό, μάζευε το σανό. Η χρονιά ήταν κακή, το γέννημα λιγοστό και πλαγιασμένο. Και χρεωμένο. Ο πατέρας τη δεύτερη μέρα απ' τ' αλώνισμα, τους άφησε και έφυγε. Παρακάτω απ' το χωριό είχαν αρχίσει και φτιάχνανε πάλι τους δρόμους κι οι χωριάτες, όσοι μπορούσαν, τελειώνοντας με το θέρισμα, άφηναν τις άλλες δουλειές στις γυναίκες και τα παιδιά τους και κατέβαιναν εκεί – για τα μεροκάματα. Έτσι κάναν κάθε καλοκαίρι. Και πήγε κι αυτός, ο πατέρας.

(Δ. Χατζή, «Το βάφτισμα»)

B. Αύγουστος ήταν. Από τη Θεσσαλονίκη που κατέβηκε με το τρένο – τίποτα δε στάθηκε να δει- γραμμή λεωφορείο και στην Κοζάνη, γραμμή κι από κει για την Κόνιτσα. Εκεί νοίκιασε το μικρό ημιφορτηγό για τις έξι βαλίτσες του, κάτι δέρματα, κάτι πακέτα, άλλα μικρότερα τα καζάντια του στη Γερμανία. Σε τρεις – τέσσερις ώρες σταματήσανε στο μικρό μπακάλικο – ήταν από τότε, πριν φύγει. Τώρα με το δρόμο που φκιαζανε, το μεγαλώσανε και σταματούν εκεί τα λεωφορεία. Κατέβασε τα πράγματα, πλήρωσε τον άνθρωπο, έφυγε το φορτηγάκι, αυτός στάθηκε μια στιγμή και κοίταξε γύρω του. Αριστερά του το βουνό της Λαίστας, κάτω η βαθιά ποταμιά που πάει με τ' άλλα νερά να βρει τον Αώ. Το χειμώνα βουίζει, η πλατιά της χαλικαριά λαμποκοπάει. Τώρα μέσα στον ήλιο. Πέρα μπροστά του ο Γυφτόκαμπος. Αντίκρυ του εκείνη η πλαγιά με τα πεύκα, τα έλατα να κατρακυλούν αραδιαστά, πυκνά, στητά, φουντωτά.

(Δ. Χατζή, «Διπλό βιβλίο»)

Η παράγραφος

- 3.** Διαλέξτε ένα από τα παρακάτω θέματα και γράψτε μια παράγραφο με περιγραφή. Προσπαθήστε στην περιγραφή σας να υπάρχει κίνηση προς ένα τόπο.
- A) Από το σπίτι στο σχολείο.
B) Το πλοίο μπαίνει στο λιμάνι.
Γ) Το αεροπλάνο προσγειώνεται.
Δ) Πηγαίνοντας με το αυτοκίνητο στο χωριό.
Ε) Πηγαίνοντας με το αστικό λεωφορείο στον κινηματογράφο.
- 4.** Έχεις καλέσει τους συμμαθητές σου στο σπίτι σου. Γράψε ένα σημείωμα στο οποίο θα τους καθοδηγείς για τον τρόπο με τον οποίο θα έρθουν. Πρόσεξε ν' αναφέρεις συγκεκριμένα στοιχεία, όπως κτίρια, πλατείες που θα διευκολύνουν στην περιγραφή.
- 5.** Σχημάτισε παραγράφους επιλέγοντας ένα από τα παρακάτω θέματα:
- A) Η γειτονιά μου.
B) Το σχολείο μου.
Γ) Η πλατεία του χωριού μου.
Δ) Το πάρκο της γειτονιάς μου.

ΟΡΙΣΜΟΣ

Περίληψη ενός κειμένου ονομάζουμε τη διαδικασία κατά την οποία δημιουργούμε ένα κείμενο, εντοπίζοντας τα σημαντικότερα στοιχεία από ένα άλλο κείμενο και στη συνέχεια καταγράφοντάς τα με τέτοιο τρόπο, ώστε να απαρτίζουν ένα άρτιο και ολοκληρωμένο σύνολο.

Κατά τη διάρκεια της δημιουργίας μιας περίληψης δεν κρίνουμε ούτε σχολιάζουμε τα γραφόμενα του συγγραφέα. Σκοπός μας είναι να παρουσιάσουμε τις βασικές – κύριες ιδέες του.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΠΕΡΙΛΗΨΗΣ

Για να σχηματίσουμε μια σωστή περίληψη θα πρέπει να ακολουθήσουμε ορισμένα στάδια. Συγκεκριμένα:

A. ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

1. Διαβάζουμε προσεκτικά το κείμενο και προσπαθούμε να το κατανοήσουμε. Στόχος μας είναι να εντοπίσουμε το θέμα που πραγματεύεται ο συγγραφέας. Παράλληλα, αναζητούμε να βρούμε την τριμερή δομή (πρόλογος – κύριο θέμα – επίλογος) του κειμένου αν αυτή υπάρχει. Ταυτόχρονα, εξετάζουμε τη μέθοδο ανάλυσης που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας.
2. Παίρνουμε κάθε παράγραφο ξεχωριστά και αναλύουμε τη δομή της. Δηλαδή, αναζητούμε τη θεματική περίοδο, τα σχόλια – λεπτομέρειες και την κατακλείδα. Με τον τρόπο

Η παράγραφος

αυτό βρίσκουμε την κύρια ιδέα της παραγράφου. Στη συνέχεια συντάσσουμε ένα πλαιγιότιτλο για κάθε παράγραφο.

- 3.** Κατασκευάζουμε το διάγραμμα του κειμένου με τη βοήθεια των στοιχείων που συλλέξαμε.

B. ΣΥΝΤΑΞΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

- 1.** Δημιουργούμε την περίληψη. Αυτή παρουσιάζεται σε μία παράγραφο.
- 2.** Φροντίζουμε ώστε το κείμενο που θα δημιουργήσουμε να είναι αναλογικά ισόποσο με το αρχικό. Δηλαδή, προσπαθούμε να χρησιμοποιήσουμε σε κάθε παράγραφο τον ανάλογο αριθμό λέξεων που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας.
- 3.** Η έκταση της περίληψης οφείλει να υπακούει στο όριο των λέξεων που καθορίζεται από την άσκηση.
- 4.** Στη σύνταξη της περίληψης δεν περιλαμβάνουμε λεπτομέρειες, παραδείγματα, ή διευκρινίσεις.
- 5.** Υπάρχει περίπτωση μία ιδέα να αναπτύσσεται σε περισσότερες από μία παραγράφους. Σε μία τέτοια περίπτωση συλλέγουμε τα βασικά σημεία της παραγράφου και τα παρουσιάζουμε ενιαία.
- 6.** Αν κάποιο σημείο του κειμένου είναι δυσνόητο και μας δυσκολεύει, είναι προτιμότερο να το παραλείψουμε γιατί μπορεί να αλλοιώσει το νόημα της περίληψης.
- 7.** Διατηρούμε την προσωπική οπτική γωνία του συγγραφέα του αρχικού κειμένου. Δεν ερμηνεύουμε αυτά που έχει γράψει, ούτε εκφράζουμε προσωπική άποψη.

H παράγραφος

- 8.** Αποφεύγουμε να χρησιμοποιούμε λέξεις και φράσεις του κειμένου. Για το λόγο αυτό χρησιμοποιούμε συνώνυμα. Απαγορεύεται ακόμη να αντιγράφουμε χωρία του πρωτότυπου.
- 9.** Προσπαθούμε να χρησιμοποιήσουμε παθητική σύνταξη, γιατί μ' αυτό τον τρόπο ο λόγος αποκτά ευελιξία και είναι σύντομος.
- 10.** Αλλάζουμε τον ευθύ λόγο σε πλάγιο, ενώ αν υπάρχει διάλογος αυτός αποδίδεται σε τρίτο πρόσωπο.

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Έκθεση 1η

«Να γράψετε ένα άρθρο στην εφημερίδα του σχολείου σας στο οποίο θα αναφέρετε τις αντιφατικές όψεις της Ελλάδας»

Πρόλογος Παρατηρώντας κάποιος προσεκτικά τη μακραίωνη πορεία του ελληνικού έθνους, θα διαπιστώσει πως όλη η ιστορία της Ελλάδας είναι γεμάτη από αντιφάσεις. Από πολλούς διατυπώνεται η άποψη πως η κατάσταση αυτή διαμορφώθηκε από τις διαφορετικές επιδράσεις που δέχεται η χώρα μας, μιας και βρίσκεται σ' ένα σταυροδρόμι όπου συναντιούνται ο πολιτισμός της Δύσης με αυτόν της Ανατολής.

Κύριο Θέμα Υπάρχουν πολλά στοιχεία θετικών αποχρώσεων που χαρακτηρίζουν τη χώρα μας.

Καταρχήν, η Ελλάδα είναι γνωστή σ' όλο τον κόσμο για την ιστορία της και τον πολιτισμό της. Είναι ένας από τους πιο λαμπρούς πολιτισμούς, ο οποίος αποτέλεσε βάση για τη δημιουργία του δυτικού πολιτισμού. Σε όλα τα σχολικά εγχειρίδια, σε όλο τον κόσμο, διδάσκεται η ελληνική ιστορία. Πρόκειται φυσικά για μια κατάσταση που μας κάνει υπερήφανους.

Αλλά και η σύγχρονη Ελλάδα δεν υστερεί. Τις τελευταίες δεκαετίες η χώρα μας εκσυγχρονίζεται. Η είσοδος της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση έδωσε ώθηση και δημιούργησε τις κατάλληλες συνθήκες ανάπτυξης. Σε όλη τη χώρα πραγματοποιούνται έργα υποδομής που

Εκθέσεις

συμβάλλουν στην ανάπτυξη της χώρας. Επιπλέον, θα πρέπει να γίνει αναφορά και στην ελληνική ναυτιλία, η οποία κυριαρχεί σε παγκόσμιο επίπεδο. Πέρα από τη μακραίωνη παράδοση, η χώρα μας έχει καταστεί τα τελευταία χρόνια θαλασσοκράτειρα.

Οστόσο, η ανάπτυξη αυτή προσκρούει πολλές φορές σε παγιωμένες αντιλήψεις του παρελθόντος. Δυστυχώς, εξακολουθούν να υπάρχουν φαινόμενα διαφθοράς, κυρίως στο δημόσιο τομέα, τα οποία καταδυναστεύουν τους πολίτες και εμποδίζουν την ανάπτυξη της χώρας. Επίσης, η γραφειοκρατία είναι ακόμη ένα αρνητικό στοιχείο που απαξιώνει τους πολίτες και ορθώνεται ως εμπόδιο σε κάθε δημιουργική προσπάθεια.

Οι σύγχρονοι Έλληνες ενδιαφέρονται μόνο για τα υλικά αγαθά, αδιαφορώντας για τα πνευματικά. Έτσι, τομείς όπως η λογοτεχνία, το θέατρο και οι τέχνες, στους οποίους κατά το παρελθόν οι Έλληνες είχαν διαπρέψει, σήμερα έχουν διαρκή υστέρηση. Σε αντίθεση ο υλικός ευδαιμονισμός κυριαρχεί σε όλους τους τομείς.

Επιπλέον, έχει χαθεί το στοιχείο της κοινωνικότητας που χαρακτήριζε όλους τους Έλληνες. Κανείς πλέον δεν ενδιαφέρεται για τους συνανθρώπους του. Αντίθετα, κυριαρχεί ο ατομικισμός. Καθένας ενδιαφέρεται για την προσωπική του άνοδο και ευημερία, αδιαφορώντας για τους υπόλοιπους.

Επίλογος Όπως γίνεται αντιληπτό, όλες αυτές οι αντιφάσεις που χαρακτηρίζουν τη σύγχρονη ελληνική κοινωνία, αποτελούν τροχοπέδη στην ανάπτυξή της. Θα πρέπει λοιπόν να προσπαθήσουμε όλοι μαζί ώστε να εξαλείψουμε τα αρνητικά στοιχεία, για να μπορέσει η χώρα μας να προοδεύσει. Μόνο με την κοινή προσπάθεια θα επέλθει η κοινωνική ευημερία.

«Ποια νομίζετε πως είναι η προσφορά του ελληνικού πολιτισμού στον ευρωπαϊκό πολιτισμό.»

Πρόλογος Ο ευρωπαϊκός πολιτισμός αποτελεί αναμφίβολα τη βάση πάνω στην οποία αναπτύσσεται ο σύγχρονος κόσμος. Τα λαμπρά του επιτεύγματα σε όλους τους τομείς, δείχνουν την πρωτοκαθεδρία του, αλλά και τονίζουν τη σπουδαιότητα του. Ωστόσο, αν κάποιος κάνει μια προσεκτική αναζήτηση, θα διαπιστώσει πως οι ρίζες του βρίσκονται στην αρχαία Ελλάδα, η οποία αποτελεί τη μήτρα όλου αυτού του οικοδομήματος που ονομάζουμε Ευρωπαϊκό πολιτισμό.

Κύριο Θέμα Η συμβολή του ελληνικού πολιτισμού υπήρξε καθοριστική σε όλες τις επιστήμες. Δύσκολα θα βρει κάποιος ένα τομέα, όπου η πρωταρχική αναφορά δε γίνεται σε Έλληνες.

Οι βάσεις για την ανάπτυξη όλων των θετικών επιστημών έχουν τοποθετηθεί στην αρχαία Ελλάδα. Τα μαθηματικά, η ιατρική, η αστρονομία και η φυσική αναπτύχθηκαν στον τόπο μας, κάτω από την καθοδήγηση προσωπικοτήτων όπως ήταν ο Ευκλείδης, ο Πυθαγόρας, ο Ιπποκράτης και άλλοι. Η σκέψη τους αποτέλεσε την απαρχή του Ευρωπαϊκού διαφωτισμού.

Αλλά και οι κοινωνικές επιστήμες οφείλουν την ανάπτυξή τους στην αρχαία Ελλάδα. Η φιλοσοφία και η Ιστορία είναι δύο επιστήμες που χρωστούν τη γέννηση τους στον ελληνικό πολιτισμό. Ότι αποκαλούμε σήμερα Ιστορία γεννήθηκε από ανθρώπους όπως ο Ηρόδοτος, ο Θουκυδίδης και ο Ξενοφώντας, που όρισαν την επιστήμη αυτή και τη διέκριναν από τη μυθολογία. Επίσης, μπορεί εύκολα κανείς να διαπιστώσει πόσο φτωχή θα ήταν η φιλοσοφία αν δεν υπήρχαν ο Σωκράτης, ο Πλά-

Εκθέσεις

τωνας, ο Αριστοτέλης, ο Δημόκριτος και οι άλλοι Έλληνες φιλόσοφοι.

Καθοριστική είναι η συμβολή του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού στον πολιτικό τομέα. Η δημοκρατία, το τελειότερο πολίτευμα, γεννήθηκε και άκμασε στην αρχαία Ελλάδα και συγκεκριμένα στην Αθήνα. Η δημοκρατία αυτή αποτέλεσε το ιδανικό της Γαλλικής Επανάστασης, η οποία με τη σειρά της λειτούργησε ως πρότυπο για όλες τις σύγχρονες δημοκρατίες.

Ακόμη, δε μπορεί να μη γίνει αναφορά και στην αρχαία τέχνη. Τα αισθητικά ιδανικά που πρόβαλλε, η ελληνική τέχνη στην κλασική εποχή, άλλαξαν το ρου της παγκόσμιας ιστορίας της τέχνης. Η αρχαία Ελληνική τέχνη υπήρξε το πρότυπο της Αναγέννησης μιας και όλοι οι μεγάλοι καλλιτέχνες της εποχής έδειξαν το θαυμασμό τους γι' αυτήν.

Τέλος, υπάρχει και η ελληνική γλώσσα. Είναι η πλουσιότερη σε ανάπτυξη γλώσσα του κόσμου, η οποία μεγαλούργησε στο διάβα του χρόνου. Δεν υπάρχει γλώσσα του Ευρωπαϊκού πολιτισμού που να μην είναι εμπλουτισμένη από ελληνικά στοιχεία.

Επίλογος Η Ευρώπη θα ήταν τελείως διαφορετική, αν δεν είχε ως βάση τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό. Η συμβολή της αρχαίας Ελλάδας δεν υπήρξε μόνο σημαντική, αλλά και καθοριστική για το Ευρωπαϊκό οικοδόμημα. Σε όλες τις επιστήμες ιχνηλατούνται Ελληνικά στοιχεία, γεγονός που καταδεικνύει την προσφορά της Ελλάδας στην Ευρώπη.

«Μέσα στα πλαίσια της σύγχρονης τάσης της παγκοσμιοποίησης ορισμένες έννοιες όπως αυτή του πατριωτισμού κινδυνεύουν να εκλείψουν. Ποια θέση νομίζετε πως μπορεί να έχει η αγάπη για την πατρίδα στη σύγχρονη εποχή;»

Πρόλογος Η έννοια της πατρίδας περιλαμβάνει το γεωγραφικό χώρο, την ιστορία, τον πολιτισμό και το λαό ενός τόπου. Σε κάθε εποχή οι άνθρωποι συνδέονται με τον τόπο τους με ιστορικές και πολιτισμικές σχέσεις. Ενώνονται με τον χώρο στον οποίο ζουν και τον θεωρούν αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής τους.

Κύριο Θέμα Οι Έλληνες φημιζόμαστε για τη φιλοπατρία μας. Από την αρχαιότητα ακόμη οι Έλληνες θεωρούσαν την πατρίδα ως το υπέρτατο αγαθό, ανώτερο ακόμη και από τους γονείς. Χάρη σ' αυτά τα ιδανικά κατάφεραν να μετατρέψουν την πατρίδα τους σε μεγάλη δύναμη.

Στη σύγχρονη εποχή η πραγματικότητα όμως είναι τελείως διαφορετική. Η έννοια της φιλοπατρίας γίνεται δύσκολα αποδεκτή. Τις περισσότερες φορές μάλιστα συνοδεύεται από ιδιοτελείς σκοπιμότητες. Εκδηλώνεται σχεδόν πάντα με λόγια και όχι με έργα. Πολλοί πολιτικοί προβάλλουν το αίσθημα της φιλοπατρίας στοχεύοντας στην προσωπική τους ανάδειξη.

Φιλοπατρία όμως δεν είναι όλα τα προαναφερθέντα. Ο αληθινός πατριώτης πρέπει να μεριμνά πρώτιστα για τη χώρα του κι ύστερα για το προσωπικό του συμφέρον. Γιατί μόνο έτσι θα συμβάλλει ουσιαστικά στην πρόοδο της χώρας του. Όφελος θα δημιουργηθεί όταν ενώσει τις προσπάθειές του με αυτές άλλων συμπατριωτών του.

Ακόμα, αυτός που αγαπά πολύ την πατρίδα του πρέπει να τιμά και να σέβεται την παράδοση. Μέσα στην

Εκθέσεις

παράδοση συγκεντρώνεται η ιστορία μιας χώρας, η πείρα και οι δοκιμασίες όλων των προγόνων. Από αυτήν ξεκινούν όλες οι γενεσιουργές δυνάμεις ενός έθνους. Αυτή είναι η βάση του πολιτισμού τον οποίο βιώνει και οφείλει να στηρίξει.

Τέλος, η φιλοπατρία εκδηλώνεται ακόμη και στις δυσκολότερες στιγμές που μπορεί να διέλθει μια χώρα, δηλαδή όταν κινδυνεύει η ύπαρξή της. Ο πατριώτης πρέπει ν' αγαπά τον τόπο του και να μη δειλιάσει σε επικίνδυνες καταστάσεις όπως είναι ο πόλεμος. Αντίθετα, πρέπει να θυσιάσει ακόμη και την ίδια του τη ζωή αν χρειαστεί για την προάσπισή της.

Επίλογος Ο τόπος όπου ζει και μεγαλώνει κάθε άνθρωπος επηρεάζει και διαμορφώνει την ψυχοσύνθεσή του. Η πατρίδα μας παρέχει μια σειρά από προνόμια και εχέγγυα. Οφείλουμε και εμείς με τη σειρά μας να της ανταποδίδουμε με την αγάπη μας και να αναπροσαρμόζουμε τη συμπεριφορά μας, ώστε να έχουμε τη φιλοπατρία ως στάση ζωής.

«Το σχολείο σας συμπράττει με ένα ξένο σχολείο στο πλαίσιο ενός ευρωπαϊκού προγράμματος συνεργασίας σχολείων. Οι Ευρωπαίοι μαθητές πιθανότατα αγνοούν την εικόνα της σύγχρονης Ελλάδας. Γράψτε τους μια επιστολή με την οποία να τους βοηθάτε να διευρύνουν την εικόνα τους για τη χώρα μας.»

Πρόλογος Αγαπητοί φίλοι,

Τον τελευταίο χρόνο τα σχολεία μας μέσα στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού προγράμματος, έχουν αναπτύξει μια στενή συνεργασία. Κατά τη διάρκεια αυτής της συνεργασίας διαπιστώσαμε ότι οι περισσότεροι μαθητές του σχολείου σας δε γνωρίζουν καθόλου τη σύγχρονη Ελλάδα και η εικόνα που έχουν γι' αυτή είναι ασαφής.

Κύριο Θέμα Θα θέλαμε λοιπόν μέσα από αυτήν την επιστολή να σας παρέχουμε ορισμένες πληροφορίες σχετικά με την εικόνα της σύγχρονης Ελλάδας και να προσπαθήσουμε να σας δώσουμε κίνητρα ώστε να γνωρίσετε τη χώρα μας καλύτερα.

Ένα από τα στοιχεία που ίσως να γνωρίζετε για τη σύγχρονη Ελλάδα είναι οι φυσικές της ομορφιές. Η χώρα μας είναι γνωστή σ' όλο τον κόσμο για τα πανέμορφα νησιά της και τις καταπληκτικές της θάλασσες. Εκατομμύρια τουρίστες απ' όλο τον κόσμο συρρέουν κάθε χρόνο προκειμένου να θαυμάσουν της ομορφιές της και να βιώσουν ορισμένες μαγικές στιγμές.

Ακόμη, θα πρέπει να γίνει αναφορά και στο σύγχρονο ελληνικό πολιτισμό. Οι περισσότεροι άνθρωποι ενώ έχουν σαφή γνώση για τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό, αγνοούν παντελώς το σύγχρονο. Κι όμως, η σύγχρονη Ελλάδα έχει να επιδείξει αξιόλογους δημιουργούς, οι περισσότεροι από τους οποίους έχουν βραβευθεί διε-

Εκθέσεις

θνώς. Τέτοιες προσωπικότητες είναι ο Σεφέρης, ο Ελύτης και ο Ρίτσος από τους ποιητές, ο Θεοδωράκης, ο Χατζηδάκης και ο Παπαθανασίου από τους μουσουργούς, ενώ υπάρχουν και διάσημοι ζωγράφοι όπως ο Τσαρούχης, ο Φασιανός και άλλοι.

Επιπλέον, η χώρα μας διακρίνεται για την προσπάθεια που κάνει τα τελευταία χρόνια προκειμένου να αναπτυχθεί στον οικονομικό τομέα. Σ' όλη την επικράτεια γίνονται έργα υποδομής, που έχουν ως στόχο τη δημιουργία κατάλληλων συνθηκών που θα δώσουν ώθηση στην ανάπτυξη και θα βελτιώσουν το βιοτικό επίπεδο των πολιτών.

Τέλος, αυτό που την κάνει να ξεχωρίζει είναι οι άνθρωποί της. Οι Έλληνες είναι ένας λαός ανοιχτόκαρδος, φιλόξενος και συναισθηματικός. Κύριο προσόν τους είναι η αγάπη για τους συνανθρώπους και η εκδήλωση αυτής της αγάπης με πράξεις. Σίγουρα, υπάρχουν και περιπτώσεις ανθρώπων που διαφέρουν, όπως συμβαίνει εξάλλου και σ' όλο τον κόσμο, μα η πλειοψηφία των Ελλήνων διακρίνονται από αυτά τα χαρακτηριστικά.

Επίλογος Αγαπητοί φίλοι, πιστεύουμε πως μέσα από αυτές τις λίγες γραμμές μπορέσαμε να σας δώσουμε μια μικρή έστω εικόνα της σύγχρονης Ελλάδας. Βέβαια, για να μπορέσετε να αποκτήσετε μια πληρέστερη εικόνα της χώρας μας, θα ήταν καλύτερα να την επισκεφτείτε και να τη γνωρίσετε από κοντά.

Με αγάπη,

Οι μαθητές του 1ου Γυμνασίου Γιαννιτσών

1. ΤΟ IMAGE ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Αντώνης Σαμαράς, βουλευτής ΝΔ, Μεσσηνία

Πού θεωρείτε ότι υστερεί η Ελλάδα σε σχέση με το ίματζ της;

Στο ότι είναι γνωστή μόνο για το φυσικό περιβάλλον της και για τα επιτεύγματα των μακρινών προγόνων της. Ελάχιστα, όμως, για τις αρετές και τα επιτεύγματα των νεοελλήνων και για τη στρατηγική σημασία που έχει η θέση της χώρας.

Ποιο πρέπει να είναι το αναγνωρίσιμο στοιχείο της Ελλάδας στον κόσμο (αν εξαιρεθούν Αρχαίος Πολιτισμός και Τουρισμός);

Το ανθρώπινο μέτρο (από την κυκλαδική αρχιτεκτονική μέχρι τη δημοτική ποίηση, τη μεσογειακή κουζίνα, τον τρόπο ζωής, την ανεκτικότητα στις διαπροσωπικές σχέσεις), η δημοκρατική παράδοση (από τις πρώτες ευρωπαϊκές που πειραματίζεται με δημοκρατικούς θεσμούς και τους εγκαθιδρύει) και το αρχιπελαγικό αρχέτυπο του πολιτισμού της: το ηλιοβασίλεμα στο Αιγαίο, που βλέπει στη Δύση από τη σκοπιά της Ανατολής, γαληνεύει την ψυχή και πυρπολεί τις αισθήσεις.

Ποιο πιστεύετε ότι πρέπει να είναι το όραμα των Ελλήνων για τη χώρα τους στον 21ο αιώνα (πέρα από Πολιτική και Οικονομία);

Η ισορροπία ανάμεσα στην Ελευθερία (που καταργεί

ατομικούς περιορισμούς) και τη δημιουργία (που επιβάλλει συλλογικά προστάγματα), ανάμεσα στην Αυτογνωσία (που προϋποθέτει ενδοσκόπηση σε βάθος) και την Οικουμενικότητα (που απαιτεί γενναίο άνοιγμα προς τα έξω), ανάμεσα στο χθες που στεριώνει την υπερηφάνεια και το αύριο που υποκινεί τη φιλοδοξία, ανάμεσα στην υποχρέωση να μάθουμε από τους γύρω μας και τη φιλοδοξία να τους ξεπεράσουμε. Μια ανταγωνιστική κοινωνία σε έναν ανταγωνιστικό κόσμο δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς Υπερηφάνεια, δεν μπορεί να προκόψει χωρίς Ελευθερία, δεν μπορεί να λειτουργήσει «περίκλειστη», αλλά ούτε «ανοχύρωτη», δεν μπορεί να αντέξει χωρίς ισορροπία: με τον εαυτό της και τον υπόλοιπο κόσμο.

Βασίλης Χρονόπουλος, υποψήφιος βουλευτής ΠΑΣΟΚ, Μεσσηνία

Πού θεωρείτε ότι υστερεί η Ελλάδα σε σχέση με το ίματζ της;

Κυρίως στον ευρωπαϊκό «βηματισμό» της και στο «άνοιγμά» της στο σύγχρονο «παγκόσμιο χωριό» όπως αυτό διαμορφώνεται από τις διεθνείς τεχνολογικές και οικονομικές εξελίξεις. Δυστυχώς, τα τελευταία τριάμισι χρόνια διακόπηκε σχεδόν βίαια η προσπάθεια των κυβερνήσεων του ΠΑΣΟΚ να γίνει η Ελλάδα μια ευρωπαϊκή χώρα στα Βαλκάνια και κινδυνεύουμε να (ξανα)γίνουμε μια βαλκανική χώρα στην Ευρώπη.

Ποιο πρέπει να είναι το αναγνωρίσιμο στοιχείο της Ελλάδας στον κόσμο (αν εξαιρεθούν Αρχαίος Πολιτισμός και Τουρισμός);

Η γνώση, η καινοτομία, η ποιότητα και ο σεβασμός στο περιβάλλον. Στο σύγχρονο ανταγωνιστικό κόσμο που ζούμε, η πιο αποδοτική επένδυση για μια χώρα και πολύ

περισσότερο για την Ελλάδα με τα πλεονεκτήματα που την «προίκισαν» η Φύση και η Ιστορία έχει αποδειχθεί ότι είναι η Παιδεία. Άλλωστε, μόνο οι χώρες που έδωσαν προτεραιότητα στην Παιδεία βλέπουμε να κυριαρχούν παιγκοσμίως, χάρη στις καινοτομίες που εφαρμόζουν και στην ποιοτική και οικολογική διάσταση που έδωσαν στην κάθε είδους παραγωγική τους βάση.

**Από τον Γιώργο Σακκά και τη Χρύσα Κλειτσιώτη
Ποιο πιστεύετε ότι πρόκειται να είναι το όραμα των Ελλήνων για τη χώρα τους στον 21ο αιώνα (πέρα από Πολιτική και Οικονομία);**

Αν και έχω την πεποίθηση ότι πριν φθάσουμε στα μεγάλα οράματα θα πρέπει αυτή η χώρα να λύσει μερικά πιο πρακτικά προβλήματα της καθημερινότητας (όπως η γραφειοκρατία, ο κομματισμός και το ρουσφέτι, τα τροχαία ατυχήματα και οι κακοί δρόμοι που τα προκαλούν, οι φωτιές), απαντώ λέγοντας: Το όραμα των Ελλήνων είναι η επένδυση στην Παιδεία. Κάτι που είμαι βέβαιος ότι θα γίνει χειροπιαστή πραγματικότητα από την επόμενη κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ.

2. ΒΑΣΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Μέλος της ΕΕ-Μέλος της Ευρωζώνης-Μέλος του NATO

Πολίτευμα: Κοινοβουλευτική Δημοκρατία

Έκταση: 131,944 τχλμ.

Πληθυσμός: 10.3 εκατομμύρια κάτοικοι

Πρωτεύουσα: Αθήνα (3.7 εκατομμύρια)

Γλώσσα: Ελληνική

Θρησκεία: 98% Ορθόδοξοι Χριστιανοί, 1.3% Μουσουλμάνοι, 0.7% Άλλοι

Κατά κεφαλή ΑΕΠ: 12,889\$ΗΠΑ (2002)

Ετήσια Ανάπτυξη: 3.8% (2002)

Πληθωρισμός: 3.9% (2002)

Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης του ΟΗΕ: 24^η θέση σε 175 χώρες (2003)

Κύρια Προϊόντα / Υπηρεσίες: Τουρισμός, Ναυτιλία, Τρόφιμα, Καπνά, Υφάσματα, Χημικά Προϊόντα, Μέταλλα, Προϊόντα Πετρελαίου

Κύριοι εμπορικοί εταίροι: Γερμανία, Ιταλία, Γαλλία, Ήνωμένο Βασίλειο, ΗΠΑ

Μέσος όρος ζωής: 78.1 έτη

Ποσοστό αλφαριθμητισμού (άνω των 15 ετών): 97.3

Η Ελλάδα στον κόσμο - Σύντομες παρατηρήσεις

- Σύμφωνα με πρόσφατη έκθεση του ΟΗΕ για την «Ανθρώπινη Ανάπτυξη» (2003), η Ελλάδα βρίσκεται στην 24η θέση ανάμεσα σε 175 χώρες. Η γειτονική Τουρκία βρίσκεται στην 96η θέση, ενώ οι βαλκανικές χώρες βρίσκονται και αυτές σε θέσεις μακριά από την θέση της Ελλάδας (η Σλοβενία στην 29η, η Κροατία στην 47η, η Βουλγαρία στην 57η, και η Ρουμανία στην 72η).
- Η Ελλάδα ανήκει στα κράτη των οποίων το πολιτικό σύστημα χαρακτηρίζεται από υψηλό επίπεδο δημοκρατίας.
- Η Ελλάδα προσφέρει οικονομική βιοήθεια 202 εκατομμυρίων \$ΗΠΑ κατ' έτος σε χώρες του τρίτου κόσμου, ποσό που αναλογεί σε ποσοστό 0.17% του ΑΕΠ της χώρας.

- Η παιδική θνησιμότητα μειώνεται σταθερά. Κατά το έτος 1990 η παιδική θνησιμότητα ανερχόταν σε ποσοστό 10 θάνατοι ανά 1,000 γεννήσεις, ενώ το 2001, το ποσοστό αυτό μειώθηκε στο ήμισυ.
- Η Ελλάδα ευαισθητοποιείται σε θέματα περιβάλλοντος. Κατά το έτος 1990, το 25.6% του ελληνικού εδάφους καλύπτονταν από δάση, ενώ το 2002, το ποσοστό ανήλθε στο 27.9%.
- Οι Έλληνες ζουν σήμερα περισσότερο από όσο κατά τις προηγούμενες δεκαετίες, ενδεικτικό σημείο της βελτίωσης του επιπέδου ζωής τους. Το προσδόκιμο διάρκειας ζωής των Ελλήνων φτάνει τα 78.1 έτη, πολύ περισσότερο από το ανάλογο στα 2/3 των χωρών του ΟΗΕ.

3. Η ΕΛΛΑΔΑ ΞΑΝΑΒΡΙΣΚΕΙ ΤΗ ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

Το τουριστικό τοπίο ανασυγκροτείται, αναδιοργανώνεται θεσμικά, ολοκληρώνεται και η Ελλάδα αναδεικνύεται όλο και περισσότερο, ως τουριστική δύναμη στον κόσμο ολόκληρο, με σημαντικό και πρωτεύοντα ρόλο στη διαμόρφωση των νέων τάσεων της παγκόσμιας τουριστικής αγοράς.

Αυτό τόνισε μεταξύ άλλων ο υπουργός Τουριστικής Ανάπτυξης Δ. Αβραμόπουλος και πρόσθεσε ότι έρχονται τα καλύτερα χρόνια για τον ελληνικό τουρισμό, μετά την αναστροφή της πτωτικής τάσης, που επιτεύχθηκε εφέτος. Μιλώντας στη Βουλή, στη συζήτηση του προϋπολογισμού, ο κ. Αβραμόπουλος υπογράμμισε ότι οι πρώτοι στόχοι του υπουργείου σε αυτόν τον πρώτο χρόνο ύπαρξής του επιτεύχθηκαν, με ορατά αποτελέσματα την αύξηση της τουρι-

στικής κίνησης και των τουριστικών εσόδων. Υπογράμμισε ότι η εικόνα της Ελλάδας έχει αλλάξει και παρατηρείται σημαντική αύξηση της επισκεψιμότητας και πρόσθεσε ότι, σήμερα, «η στοχευμένη μεταολυμπιακή προβολή έχει λειτουργήσει ιδιαίτερα θετικά, τόσο στο επίπεδο της αύξησης της ελκυστικότητας του προορισμού, όσο και στο ιδιαίτερα σημαντικό επίπεδο της δημιουργίας της αίσθησης, που είναι και πραγματικότητα, ότι η Ελλάδα είναι μια ασφαλής και φιλόξενη χώρα».

Ο κ. Αβραμόπουλος ανέφερε ότι ο προϋπολογισμός για τη διαφήμιση το 2006 θα παραμείνει στα ίδια επίπεδα με τα εφετινά, ενώ έμφαση δίνεται στη θεσμική μεταρρύθμιση, με νέα νομοθετικά πλαίσια για τις τουριστικές επιχειρήσεις (απλούστευση διαδικασιών και μείωση των δικαιολογητικών αδειοδότησης) και τις ειδικές μορφές τουρισμού, την άρση του κορεσμού, την απόσυρση των ακατάλληλων ξενοδοχειακών κτιρίων και την προώθηση νομοθετικού πλαισίου για την τουριστική χωροταξία. Το τελευταίο, όπως τόνισε, «συνιστά επανάσταση», τα δε οφέλη για την ελληνική οικονομία «θα είναι εντυπωσιακά».

Ο υπουργός Τουριστικής Ανάπτυξης ανακοίνωσε τη δημιουργία Γραφείων του ΕΟΤ σε νέες αγορές, όπως η Τουρκία, η Ινδία, η Αργεντινή, τα Εμιράτα, οι χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης.

Στον τομέα της επικοινωνιακής πολιτικής του υπουργείου, τόνισε ότι θα αξιοποιηθούν όλα τα αθλητικά, τουριστικά και πολιτιστικά γεγονότα, που θα πραγματοποιηθούν στην Ελλάδα (Eurovision, Europe corporate games, συνέδριο Συνδέσμου Βρετανών Τουριστικών Πρακτόρων, Παγκόσμιο Συμβούλιο Τουρισμού) ενώ ανακοίνωσε ότι σε συνεργασία με το υπουργείο Πολιτισμού προωθείται η ένταξη στα μνημεία των παγκόσμιων μνημείων πολιτιστικής κληρονομιάς της UNESCO και άλλων τόπων ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και πολιτιστικά μνημεία, πέραν των υπαρχόντων.

Ενότητα 2

Ενότητα 2

Έκθεση 1η

«Τα τελευταία χρόνια η ελληνική γλώσσα διαπέντει περίοδο κρίσης. Ο ελληνικός λόγος που μεγαλούργησε στο διάβα των αιώνων κακοποιείται και συρρικνώνεται. Σε ποιους παράγοντες νομίζετε ότι οφείλει την εμφάνιση και την ανάπτυξή του το φαινόμενο της γλωσσικής κρίσης;»

Πρόλογος Η γλώσσα είναι ένα σύστημα συμβόλων που βοηθά στην έκφραση και στην επικοινωνία. Είναι ένας οργανισμός που προσαρμόζεται στις κοινωνικές ανάγκες της εποχής. Κάθε εποχή έχει το ανάλογο γλωσσικό σύστημα που τη χαρακτηρίζει. Στις μέρες μας η ελληνική γλώσσα κινδυνεύει με συρρίκνωση και εξαφάνιση εξαιτίας διάφορων παραγόντων.

Κύριο Θέμα Μια αιτία που οδηγεί στη λεξιπενία, αφορά την κρίση που διέρχεται η κοινωνία στο σύνολό της. Αυτό συμβαίνει γιατί η γλώσσα είναι όργανο σχέσης, έκφρασης και κοινωνικής επαφής. Στην ελληνική κοινωνία, μέσα στην οποία αναπτύσσεται η ελληνική γλώσσα, υπάρχει έντονο πρόβλημα ανάπτυξης των κοινωνικών σχέσεων και κυριαρχεί η απομόνωση. Μοιραία και η γλώσσα δεν μπορεί να αναπτυχθεί. Έτσι, αυτή συρρικνώνεται, περιθωριοποιείται.

Άλλη αιτία είναι η τεχνολογική ανάπτυξη. Η ανάπτυξη των επιστημών και της τεχνολογίας επέφερε την επιβολή ξενόγλωσσης ορολογίας. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι τα τεχνολογικά δημιουργήματα τις περισσότε-

Εκθέσεις

ρες φορές προέρχονται από ξένες χώρες και εισέρχονται στην ελληνική κοινωνία με ξενόγλωσση ορολογία.

Ακόμα, ένας άλλος παράγοντας που οδηγεί στην γλωσσική ένδεια είναι τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Αυτά χαρακτηρίζονται από δυσκαμψία λόγου και αδιαφορία για σωστή έκφραση και διατύπωση του λόγου. Θεωρούν σημαντικότερη τη δημιουργία εντυπώσεων και την εξασφάλιση υψηλής τηλεθέασης.

Επίλογος Η γλώσσα είναι μέσο σκέψης και επικοινωνίας.

Αντανακλά την κατάστασή της σκέψης, αλλά και της επικοινωνίας. Γλωσσική πενία συνεπάγεται έλλειψη ορθής σκέψης, αλλά και απουσία κοινωνικών σχέσεων. Οφείλουμε λοιπόν όλοι να προσπαθήσουμε ν' αναπτύξουμε την ελληνική γλώσσα.

Έκθεση 2n

«Ποια είναι η σημασία της γλώσσας στη ζωή του ανθρώπου;»

Πρόλογος Η γλώσσα είναι ένα σύστημα συμβόλων που βοηθά στη δημιουργία και στην ανάπτυξη της σκέψης, αλλά και της επικοινωνίας. Γίνεται λοιπόν σαφές ότι η γλώσσα αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για τη δημιουργία ανθρώπινων κοινωνιών και την ανάπτυξη του πολιτισμού.

Κύριο Θέμα Η συνεισφορά της γλώσσας στο ανθρώπινο γένος είναι σημαντική, καθοριστική και πολυδιάστατη.

Αρχικά, αυτή συμβάλλει στην πνευματική συγκρότηση του ανθρώπου. Η γλώσσα είναι φορέας ιδεών και πεποιθήσεων. Μέσω αυτών διευρύνει τους γνωστικούς ορίζοντες του ανθρώπου. Αυτός γίνεται γνώστης νέων ιδεών, τις αντιλαμβάνεται, τις αναλύει και τις επεκτείνει.

Σημαντικός είναι ο ρόλος της στην πολιτική ζωή. Με τη γλώσσα οι άνθρωποι ανταλλάσσουν πολιτικές απόψεις, επιχειρηματολογούν, συναινούν ή διαφοροποιούνται σε πολιτικά ζητήματα. Επίσης, με την ορθή χρήση της γλώσσας οι πολίτες διατυπώνουν τις απόψεις τους με ευκρίνεια και πειθώ.

Δε θα πρέπει να παραληφθεί να αναφερθεί η συνεισφορά της γλώσσας και στον κοινωνικό τομέα. Η γλώσσα είναι μέσο επικοινωνίας, φέρνει σε επαφή τους ανθρώπους, τους βιοηθά να ανταλλάξουν πληροφορίες και απόψεις. Μέσω του διαλόγου τα άτομα έρχονται σε επαφή μεταξύ τους, συνεννοούνται και λύνουν τις διαφορές τους.

Ακόμα, η γλώσσα συνιστά σημαντικό στοιχείο της πολιτιστικής και εθνικής ταυτότητας ενός λαού. Η γλώσσα καθορίζει την ταυτότητα ενός λαού, τον διαφοροποιεί από τους υπόλοιπους και επιδρά καθοριστικά στη δημιουργία του πολιτισμού του. Τα γράμματα, τα ήθη και τα έθιμα μεταδίδονται από γενιά σε γενιά μέσω της γλώσσας και μ' αυτό τον τρόπο διαιωνίζονται.

Επίλογος Από τα προαναφερθέντα γίνεται λοιπόν αντιληπτή η σπουδαιότητα και η σημασία της γλώσσας η οποία είναι βαρύνουσα για τη ζωή του ανθρώπου. Αποτελεί χρέος όλων μας η διατήρησή της και η ανάπτυξή της.

«Στη σύγχρονη εποχή της παγκοσμιοποίησης του ανθρώπινου πολιτισμού, υπάρχει έντονος κίνδυνος αλλοίωσης της γλωσσικής μας ταυτότητας. Ποιοι νομίζετε πως είναι οι κίνδυνοι που απειλούν την ελληνική γλώσσα;»

Πρόλογος Τις τελευταίες δεκαετίες η παγκόσμια κοινότητα γίνεται μάρτυρας μεγάλων αλλαγών. Οι ανταλλαγές εμπορευμάτων έχουν πυκνώσει και υπάρχει έντονη πολιτισμική αλληλεπίδραση. Όλη αυτή η θετική εξέλιξη υποκρύπτει μια σειρά από κινδύνους. Ο πιο σημαντικός από αυτούς αφορά τον κίνδυνο αλλοίωσης της γλώσσας μας από προσμίξεις ξένων γλωσσικών στοιχείων.

Κύριο Θέμα Υπάρχουν πολλές αιτίες που απειλούν τη γλωσσική μας ταυτότητα. Η κυριότερη από αυτές αφορά την οικονομική κυριαρχία των ισχυρών κρατών. Από τη στιγμή που η αγορά κατακλύζεται από εμπορικά προϊόντα προηγμένων χωρών και έχουν εισέλθει στη ζωή μας τα τεχνολογικά και επιστημονικά τους επιτεύγματα είναι φυσικό να υιοθετούνται ξένες λέξεις στο λεξιλόγιο μας.

Ακόμα, οι οικονομικά ισχυρές κυριαρχούν πολιτισμικά στις υπόλοιπες. Χάρη στα μέσα που κατέχουν, όπως είναι ο κινηματογράφος, η μόδα και η τέχνη, καταργούν την πολιτισμική πολυφωνία και προσπαθούν να επιβάλλουν το δικό τους πολιτισμό. Τις συνέπειες αυτές υφίσταται και η γλώσσα μας, η οποία δέχεται πολλές επιδράσεις από άλλες γλώσσες και κυρίως από την αγγλική.

Ένας άλλος κίνδυνος προκύπτει από την ανάγκη γλωσσομάθειας που υπάρχει στη σύγχρονη εποχή. Οι υπάρχουσες συνθήκες ωθούν τους ανθρώπους για λόγους επαγγελματικούς και μορφωτικούς να μαθαίνουν ξένες γλώσσες. Το φαινόμενο αυτό τον τελευταίο καιρό

έχει διογκωθεί και με την εισαγωγή της δεύτερης ξένης γλώσσας στα σχολεία.

Τέλος, καθοριστική είναι και η συμβολή των μέσων ενημέρωσης. Αυτά, πολύ συχνά χρησιμοποιούν ξένους όρους προκειμένου να εντυπωσιάσουν το κοινό και να επιδράσουν σ' αυτό. Με τον τρόπο αυτό όμως αλλοιώνουν τη γλώσσα μας και εθίζουν τους θεατές στις ξενικές ορολογίες.

Επίλογος Γίνεται αντιληπτό πως η γλώσσα μας δέχεται πολλές επιρροές από ξενικά στοιχεία. Δυστυχώς, η ελληνική γλώσσα που μεγαλούργησε στους αιώνες κινδυνεύει να αλλοιωθεί. Αποτελεί χρέος όλων μας η κοινή προσπάθεια για την προστασία και τη διατήρηση της γλώσσας μας.

Έκθεση 4η

«Η γλώσσα των νέων»

Πρόλογος Σε όλες τις εποχές οι νέοι επιθυμούν να ξεχωρίσουν από τα ηλικιωμένα άτομα. Ένα από τα μέσα που χρησιμοποιούν είναι και η γλώσσα. Για το λόγο αυτό δημιουργούν ένα δικό τους κώδικα επικοινωνίας. Πρόκειται για μια ιδιαίτερη γλώσσα, η οποία πολλές φορές διαφοροποιείται σημαντικά από την κοινή, καθιερωμένη γλώσσα.

Κύριο Θέμα Στη σύγχρονη εποχή το φαινόμενο αυτό έχει λάβει μεγάλες διαστάσεις. Οι νέοι δημιουργούν ένα δικό τους κώδικα επικοινωνίας, ο οποίος ολοένα και περισσότερο γιγαντώνεται. Μάλιστα, πολλές φορές τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας δυσανασχετούν γιατί δεν κατανοούν τη γλώσσα των νέων.

Ένα χαρακτηριστικό στοιχείο αυτής της γλώσσας είναι η πρόσμιξη ξένων λέξεων. Πολλές φορές οι νέοι,

Εκθέσεις

επειδή δείχνουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τα σύγχρονα τεχνολογικά επιτεύγματα, δε διστάζουν να μεταφέρουν στη γλώσσα μας αυτούσιους ξενικούς όρους. Κατ' αυτόν τον τρόπο όμως δημιουργείται μια «ειδική ορολογία», δυσνόητη και γεμάτη από ασάφειες.

Ακόμα, είναι συχνό το φαινόμενο οι νέοι να αδιαφορούν για τους κανόνες της γραμματικής και του συντακτικού. Συνέπεια αυτού του γεγονότος είναι να γεμίζει η γλώσσα από σολοικισμούς και ασυναρτησίες. Δημιουργείται έτσι μια γλώσσα γεμάτη από αναπτηρικές εκφράσεις, χωρίς νόημα, την οποία καταλαβαίνουν μόνο οι νέοι.

Επίσης, ένα βασικό στοιχείο είναι ότι οι νέοι χρησιμοποιούν συχνά βωμολοχίες στο λεξιλόγιό τους. Χρησιμοποιούν λοιπόν ένα υβριστικό λεξιλόγιο και η γλώσσα χαρακτηρίζεται από εκχυδαϊσμό.

Τέλος, δε πρέπει να λησμονούμε πως οι νέοι χρησιμοποιούν τη γλώσσα ως μέσω αμφισβήτησης και αντίδρασης απέναντι στο κατεστημένο. Πιστεύουν πως μέσω της γλώσσας μπορούν να δηλώσουν την αντίθεσή τους με το κοινωνικό κατεστημένο.

Επίλογος Όσο κι αν φαίνεται περίεργο, είναι σύνηθες στοιχείο και μάλιστα διαχρονικό οι νέοι να διαφοροποιούνται γλωσσικά από τους υπόλοιπους. Χρέος όμως της κοινωνίας και των μεγαλυτέρων μελών της είναι να σκύψουν πάνω από τα προβλήματα των νέων και να τους βοηθήσουν, ώστε να κοινωνικοποιηθούν ομαλά.

Να αναπτύξετε σε μία παράγραφο τη φράση του Μακρυγιάννη:

«παλαιόθεν και ως τώρα, όλα τα θερία πολεμούν να μας φάνε και δεν μπορούνε (άνω τελεία) τρώνε από μας και μένει και μαγιά»

Να επιμείνετε ιδιαίτερα στα παθήματα της χώρας μας και να αναφέρετε από ποιους ή από τι προκλήθηκαν. Χρησιμοποιήστε κατά προτίμηση παθητική σύνταξη.

Η Ελλάδα στη μακραίωνη ιστορία της έχει υποστεί πολλές συμφορές από διάφορους εχθρούς. Από την αρχαιότητα ακόμη δέχτηκε επιθέσεις από ισχυρά κράτη της εποχής. Συγκεκριμένα δέχτηκε τρεις επιθέσεις από τον πολυάριθμο περσικό στρατό, ο οποίος όμως αποκρούστηκε γενναία από τον ενωμένο στρατό των ελληνικών πόλεων. Μερικούς αιώνες αργότερα η χώρα κατακτήθηκε από τους Ρωμαίους εξαιτίας της διχόνοιας των Ελλήνων. Στα μεσαιωνικά χρόνια η πρωτεύουσα του Βυζαντινού κράτους Κων/πολη αλώθηκε από τους Τούρκους, χωρίς όμως να αφανιστεί η ελληνική συνείδηση. Τέλος, τον προηγούμενο αιώνα η Ελλάδα δέχτηκε επίθεση από τους Ιταλούς αρχικά και στη συνέχεια από τους Γερμανούς. Η χώρα υπέστη πολλές καταστροφές από τους σκληρούς κατακτητές, αλλά κατόρθωσε να απελευθερωθεί ύστερα από τους αγώνες και τις θυσίες των Ελλήνων πατριωτών. Διαπιστώνουμε, λοιπόν, ότι η φράση του Μακρυγιάννη είναι εύστοχη και καίρια. Το ελληνικό στοιχείο επιβιώνει και συνεχίζει την πορεία.

ΠΑΡΑΘΕΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

1. Η ΓΛΩΣΣΑ

Η γλώσσα είναι κεντρικό γνώρισμα των ανθρώπινων κοινωνιών. Είναι ιδιαίτερο και αποκλειστικό χαρακτηριστικό του ανθρώπινου είδους. Είναι παρούσα σε όλες τις πλευρές της ανθρώπινης ζωής και με αυτήν ο άνθρωπος πράπτει αλλά και αναπαριστά και αφηγείται τις πράξεις του.

Λόγω της σημασίας της, οι κοινωνικές συγκρούσεις γύρω από τη γλώσσα διακρίνονται συχνά για την έντασή τους, όπως στην περίπτωση της Ελλάδας με το γλωσσικό ζήτημα.

Οι γλώσσες που μιλιούνται σε όλο τον πλανήτη, κατ' εκτίμηση γύρω στις 7.000, παρουσιάζουν ενδιαφέρον τόσο για τις μεταξύ τους διαφορές αλλά και για τις ομοιότητές τους. Για τους περισσότερους στην Ελλάδα, ακόμα και το όνομα μερικών από αυτές τις γλώσσες είναι άγνωστο_και όμως μπορεί να μιλιούνται από δεκάδες εκατομμύρια ανθρώπους.

Όλη αυτή την πολυπλοκότητα της γλώσσας τόσο ως προς την ιδιαίτερη δομή της όσο και ως προς τις κοινωνικές σχέσεις που την καθορίζουν και τη διαπερνούν την εξετάζει κυρίως η γλωσσολογία με τους διάφορους κλάδους της αλλά και αποτελεί αντικείμενο γενικά των κοινωνικών και ανθρωπιστικών επιστημών.

2. Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΚΑΙ ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ

A. Ορισμός

Ο όρος γλώσσα των νέων δηλώνει το σύνολο των γλωσσικών φαινομένων που χαρακτηρίζουν την επικοινωνία των νέων μεταξύ τους. Παρά τον χαρακτηρισμό «γλώσσα», η γλώσσα των νέων δεν είναι ένα αυτοτελές γλωσσικό σύστημα, αλλά μια «κοινωνιόλεκτος» [sociolect], δηλαδή ένας τρόπος ομιλίας με λεξιλογικά, πραγματολογικά και δομικά χαρακτηριστικά που χρησιμοποιείται υπό ορισμένες συνθήκες επικοινωνίας και είναι μέρος της γλωσσικής συνείδησης μιας κοινότητας. Η κοινωνική βάση της γλώσσας των νέων είναι η «παρέα», το δίκτυο των συνομηλίκων. Κατά συνέπεια δεν υπάρχει μια ενιαία γλώσσα των νέων, αλλά ένα σύνολο από επιμέρους τρόπους ομιλίας με κοινές τάσεις διαμόρφωσης και κοινά γλωσσικά στοιχεία. Καθώς η ελληνική έρευνα είναι ακόμη περιορισμένη, τα στοιχεία που ακολουθούν συνδυάζουν ευρήματα από διάφορες γλώσσες.

B. Χαρακτηριστικά της γλώσσας των νέων

Το νεανικό λεξιλόγιο περιλαμβάνει τόσο εκφράσεις χωρίς αντίστοιχο στην κοινή γλώσσα (π.χ. για τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα μιας νεανικής κουλτούρας) όσο και εκφράσεις που δηλώνουν μια ιδιαίτερη στάση (οικειότητα, αξιολόγηση, ειρωνεία) απέναντι σε ένα γνωστό αντικείμενο αναφοράς (π.χ. ο χαρακτηρισμός η ώρα του παιδιού για το μάθημα των αγγλικών). Ιδιαίτερα παραγωγικά σημασιολογικά πεδία είναι οι κοινωνικές κατηγορίες (π.χ. φλώρος, τύπισσα), οι βιωματικές και κοινωνικές εμπειρίες (π.χ. ξεσαλώνω

‘διασκεδάζω’), οι ψυχολογικές καταστάσεις (π.χ. τα πήρα στο κρανίο ‘εκνευρίστηκα’), οι αξιολογικές (π.χ. αστέρι, σούπερ, τζάμι, χάσιμο ‘πολύ καλό’) και επιτατικές εκφράσεις (ψιλο-, χοντρο-, καρα-, με τρέλα). Ειδικά για την έκφραση αξιολόγησης και επίτασης έχουν διαπιστωθεί ιδιαίτερα συντακτικά σχήματα. Η νεανική επικοινωνία χρησιμοποιεί πολυάριθμες στερεότυπες εκφράσεις για την οργάνωση του διαλόγου, όπως χαιρετισμούς (έλα ρε, τσα γεια), προσφωνήσεις (ρε μεγάλε), εκφράσεις συμφωνίας (Μέσα είσαι!), άρνησης (Ούτε με σφαίρες!), επιδοκιμασίας (Φοβερό! ‘Έγραψε!’), έναρξης μιας αφήγησης (π.χ. ‘Άκου φάση!').

Η δημιουργία και ανανέωση του νεανικού λεξιλογίου γίνεται με τέσσερις βασικούς τρόπους: α) αλλαγή σημασίας (π.χ. κόκκαλο ‘μεθυσμένος’) β) δανεισμός, κατά κύριο λόγο από τα αγγλικά (π.χ. χάι ‘κεφάτος, φτιαγμένος’) γ) επιλογές προτύπων σχηματισμού λέξεων, π.χ. το επίθημα -άς για κατηγορίες της νεανικής κουλτούρας με αγγλική βάση (γκραφιτάς, σκινάς, μεταλλάς, τσοπεράς κ.ά.) και δ) τροποποίηση λέξεων χωρίς αλλαγή της βασικής τους σημασίας, είτε με επιθήματα (τσιγάρο > τσιγαριά) είτε με σύντμηση (ματσωμένος > ματσό) είτε με μετάθεση φθόγγων ή συλλαβών, τα λεγόμενα ποδανά (‘ανάποδα’, π.χ. μεναγκό ‘γκόμενα’).

Η έρευνα της νεανικής συνομιλίας ασχολείται με φαινόμενα της επικοινωνίας όπως π.χ. η γλωσσική επιθετικότητα, ο διάλογος νέων-ενηλίκων και η αλλαγή γλωσσικού κώδικα. Μελέτες σε διάφορες χώρες δείχνουν ότι οι νέοι χρησιμοποιούν στη διαλογική τους επικοινωνία το σύνολο των γλωσσικών πηγών της κοινότητας όπου ζουν. Εδώ συγκαταλέγονται καταρχήν οι γλώσσες και οι γλωσσικές ποικιλίες του κοινωνικού περίγυρου, όπως η τοπική διάλεκτος (έστω και αν οι νέοι δεν τη μιλούν συστηματικά) ή η γλώσσα μιας εθνικής μειονότητας. Ακόμη, στοιχεία από τα μέσα

ενημέρωσης και ψυχαγωγίας, π.χ. σλόγκαν από διαφημίσεις, ατάκες από ταινίες και τραγούδια κ.ά. Στοιχεία από τις παραπάνω πηγές συνταιριάζονται δημιουργικά στον νεανικό διάλογο, συγκροτώντας ένα «μωσαϊκό» που μεταβάλλεται ανάλογα με τις επικοινωνιακές ανάγκες της στιγμής. Ο τρόπος που γίνεται αυτό, δηλαδή ποια στοιχεία επιλέγουν οι νέοι και πώς τα χρησιμοποιούν στην επικοινωνία τους, αντανακλά τις πολιτισμικές επιρροές και την κοινωνική τοποθέτηση της κάθε νεανικής παρέας.

Συστηματικές διαφορές μεταξύ νέων και ενήλικων ομιλητών μιας κοινότητας έχουν μελετηθεί με τις στατιστικές μεθόδους της κοινωνιογλωσσολογίας. Εξετάζεται η αναλογία πρότυπης και μη πρότυπης γλώσσας (διαλέκτου, λαϊκής γλώσσας) κυρίως στη φωνολογία και σε μικρότερο βαθμό στη μορφολογία, τη σύνταξη και τους συνομιλιακούς δείκτες. Έχει διαπιστωθεί ότι οι νέοι ομιλητές χρησιμοποιούν στοιχεία μη πρότυπης γλώσσας συχνότερα από ότι ενήλικοι ομιλητές. Η διαφορά αυτή ερμηνεύεται είτε ως ένδειξη γλωσσικής αλλαγής, όταν καινοτομικά φαινόμενα εμφανίζονται συχνότερα στην ομιλία των νέων, είτε ως φαινόμενο «ηλικιακής διαβάθμισης», όταν στιγματισμένα φαινόμενα είναι συχνότερα στη νεότητα απ' ότι στην ενήλικη ζωή.

Γ. Κοινωνικά χαρακτηριστικά

Προϋποθέσεις για να αναπτυχθεί μια νεανική γλώσσα είναι α) η κοινωνικά θεσμοποιημένη κατηγορία της νεότητας και β) κάποια μορφή νεανικής κουλτούρας και «αυτόνομης» νεανικής επικοινωνίας. Οι περισσότερες έρευνες περιορίζουν την κατηγορία της νεότητας στην εφηβική ηλικία (12-18 ετών), άλλες συμπεριλαμβάνουν και τη μετεφηβική ηλικία (έως 25 ή 30 ετών). Ιστορικά, μορφές νεανικής

γλώσσας υπήρχαν ήδη σε προηγούμενους αιώνες. Ωστόσο, η γλώσσα των νέων έγινε μαζικό φαινόμενο από τα μεταπολεμικά χρόνια και ιδιαίτερα κατά τις τελευταίες δύο δεκαετίες. Αυτό ανάγεται στην αυξανόμενη οικονομική και πολιτισμική ανεξαρτησία των νέων στις σύγχρονες κοινωνίες, αλλά και στην κοινή επιρροή από νεανικές κουλτούρες αγγλοαμερικανικής προέλευσης.

Γιατί οι νέοι αναπτύσσουν δικούς τους τρόπους έκφρασης; Οι εξηγήσεις της βιβλιογραφίας συνδυάζουν τρεις παράγοντες. Κοινωνιολογικά, κάθε ηλικία έχει ιδιαίτερα γλωσσικά χαρακτηριστικά που συναρτώνται με τυπικές συνθήκες επικοινωνίας. Τα κοινωνικά δίκτυα των νέων είναι στενότερα από αυτά των ενηλίκων, γεγονός που εντείνει την πίεση γλωσσικής συμμόρφωσης με την παρέα. Ακόμη, οι συμβάσεις γλωσσικής ευγένειας και απόστασης που απαιτούνται στην ενήλικη ζωή δεν έχουν αναπτυχθεί ακόμη πλήρως κατά την εφηβεία. 'Έτσι εξηγείται το γεγονός ότι η συχνότητα μη πρότυπης γλώσσας είναι μεγαλύτερη στη νεότητα από ό,τι στην ενήλικη ζωή. Ψυχολογικά, κατά τη νεανική ηλικία διαμορφώνεται η προσωπική και κοινωνική ταυτότητα. Η απόρριψη κατεστημένων τρόπων συμπεριφοράς και ο πειραματισμός με εναλλακτικά μοντέλα, τάσεις που γενικότερα χαρακτηρίζουν την εφηβεία, εκφράζονται και γλωσσικά. Με την ιδιαίτερη γλώσσα τους, οι νέοι συμβολίζουν ότι ανήκουν σε μια ηλικία με δικά της ενδιαφέροντα και αξίες, που διαφέρει τόσο από τα παιδικά όσο και από τα ενήλικα χρόνια. Επικοινωνιακά, λειτουργίες της γλώσσας όπως η εκφραστικότητα, η πρωτοτυπία και το γλωσσικό παιχνίδι ίσως είναι ισχυρότερες στη νεανική ηλικία απ' ό,τι στη μετέπειτα ζωή.

Διαφορές της νεανικής γλώσσας σε σχέση με τον τόπο διαβίωσης, την κοινωνική προέλευση και το φύλο των νέων έχουν μελετηθεί για τις αναλογίες πρότυπης και μη πρότυπης γλώσσας. Σε ό,τι αφορά το νεανικό λεξιλόγιο, η μέχρι τώρα έρευνα δεν επιτρέπει γενικεύσεις. Φαίνεται πάντως ότι η χρή-

ση υβριστικού λεξιλογίου και υβριστικών προσφωνήσεων είναι συχνότερη ανάμεσα σε αγόρια. Σαφέστερη είναι η σχέση της γλωσσικής έκφρασης με τη συμμετοχή σε μια νεανική κουλτούρα. Οι νεανικές «σκηνές» που συγκροτούνται γύρω από μουσικά είδη (π.χ. punk, metal, hip-hop) χαρακτηρίζονται από ιδιαίτερα λεξιλόγια και τρόπους συνομιλίας που διαμορφώνονται υπό την επιρροή αγγλόφωνων νεανικών μέσων. Σε ό,τι αφορά τις περιστάσεις επικοινωνίας, τα διάφορα στοιχεία της νεανικής γλώσσας χρησιμοποιούνται συστηματικά μόνο στο πλαίσιο της ομάδας συνομηλίκων, τόσο ιδιωτικά όσο και στα διάφορα νεανικά στέκια. Τούτο σημαίνει ότι η γλωσσική συμπεριφορά των νέων είναι διαφορετική π.χ. στην αυλή του σχολείου από ό,τι μέσα στην τάξη. Στοιχεία νεανικής γλώσσας εμφανίζονται επίσης στα διάφορα νεανικά μέσα ενημέρωσης και ψυχαγωγίας (νεανικά περιοδικά, νεανικό ραδιόφωνο, στίχοι τραγουδιών κ.λπ.).

Δ. Κοινωνική αλλαγή

Η εξέλιξη της νεανικής γλώσσας δείχνει αντίρροπες τάσεις. Μια τάση προς ανομοιογένεια οφείλεται στα επικοινωνιακά κίνητρα του γλωσσικού πειραματισμού και της εκφραστικής πρωτοτυπίας. Οι παραγωγικές κατηγορίες του λεξιλογίου και οι στερεότυπες εκφράσεις ανανεώνονται με ταχείς ρυθμούς σε κάθε νεανική παρέα ξεχωριστά. Μια αντίρροπη τάση προς ομοιογένεια δημιουργούν τα πολιτισμικά και γλωσσικά πρότυπα που διαδίδονται από νεανικά μέσα ενημέρωσης και ψυχαγωγίας. ‘Έτσι π.χ. η πολιτισμική ταυτότητα των νεανικών μουσικών «σκηνών» συμβολίζεται γλωσσικά με τον αγγλόφωνο-διεθνή τους προσανατολισμό. Ταυτόχρονα, στοιχεία της νεανικής γλώσσας περνούν στην κοινή γλώσσα ως σύμβολα νεανικότητας. Οι νέοι διατηρούν ορισμένες εκφράσεις τους στην ενήλικη ζωή, οι

γονείς χρησιμοποιούν ένα μέρος από το επίκαιρο λεξιλόγιο των παιδιών τους, ενώ τα ΜΜΕ προβάλλουν δείγματα νεανικής γλώσσας, π.χ. στη διαφήμιση. Ωστόσο, η διάδοση του νεανικού λεξιλογίου δεν έχει εξηγηθεί ακόμη ικανοποιητικά.

Ε. Γλωσσικές στάσεις

Η γλώσσα των νέων αποτελεί αντικείμενο συζήτησης και αξιολόγησης τόσο στην προφορική επικοινωνία όσο και στα μέσα ενημέρωσης. Νέοι και ενήλικοι ομιλητές αξιολογούν τη γλώσσα των νέων με διαφορετικό τρόπο. Η στάση των ενηλίκων είναι συχνά επικριτική και διορθωτική. Γονείς και δάσκαλοι αντιδρούν ιδιαίτερα αρνητικά απέναντι στο υβριστικό και βωμολοχικό λεξιλόγιο, χωρίς ίσως να αντιλαμβάνονται ότι το λεξιλόγιο αυτό έχει συγκεκριμένες (διαπροσωπικές, αξιολογικές) λειτουργίες και ότι η συχνότητά του μειώνεται με την είσοδο στην ενήλικη ζωή. Οι νέοι προσάπτουν στη γλώσσα τους αξίες θετικές όπως π.χ. ευθύτητα, αλληλεγγύη, ταύτιση με μια νεανική κουλτούρα. Στα μέσα ενημέρωσης, η στάση απέναντι στη νεανική γλώσσα κυμαίνεται ανάμεσα στην αποδοχή («γλωσσική δημιουργικότητα») και τον στιγματισμό («γλωσσική πενία»). Στην Ελλάδα, ο ημερήσιος και περιοδικός τύπος προβάλλει κατά κανόνα μια στρεβλωμένη εικόνα του νεανικού λεξιλογίου, παρουσιάζει τη γλώσσα των νέων ως κάτι «ακατανόητο» και την αξιολογεί με στερεότυπα (π.χ. συρρίκνωση του νεανικού λεξιλογίου σε «150 λέξεις») που δεν έχουν επιστημονική βάση. Ένα τέτοιο στερεότυπο είναι η μη αναγνώριση του γεγονότος ότι οι κοινωνικές ομάδες αναπτύσσουν ένα ιδιαίτερο είδος λόγου που εξυπηρετεί την εσωτερική επικοινωνία της ομάδας, αλλά ταυτόχρονα ορίζει και την ταυτότητά της.

ΣΤ. Διδακτικές εφαρμογές

Ενότητα 2

Στη βιβλιογραφία έχουν προταθεί διδακτικές ενότητες με αντικείμενο τη γλώσσα των νέων στο μάθημα της γλώσσας σε επίπεδο λυκείου. Ο στόχος της διδακτικής εφαρμογής είναι διπλός: Οι μαθητές βλέπουν τα χαρακτηριστικά, τις λειτουργίες και τις συνθήκες χρήσης του λεξιλογίου τους από μια άλλη οπτική γωνία. Ταυτόχρονα, η γλώσσα των νέων χρησιμεύει ως αφορμή για να συζητηθούν στην τάξη θέματα όπως η γλωσσική ποικιλότητα (κοινωνικές διαφορές στη χρήση της γλώσσας), η γλωσσική νόρμα (τι θεωρείται «σωστό» και «κατάλληλο» σε διάφορες περιστάσεις), η γλωσσική εξέλιξη και αλλαγή. ‘Οσο για το υλικό, ο δάσκαλος ζητά από τους μαθητές είτε να γράψουν ένα διάλογο ανάμεσα σε νέους είτε να συλλέξουν νεανικές λέξεις και εκφράσεις προφορικά (με ένα απλό ερωτηματολόγιο) ή από γραπτές πιηγές. Οι ίδιοι οι μαθητές παρουσιάζουν στην τάξη π.χ. τη σημασία ή ετυμολογία των λέξεων ή μια σύγκριση του υλικού με λεξικά της κοινής γλώσσας, ενώ ο δάσκαλος καθοδηγεί τη συζήτηση στα παραπάνω γενικότερα θέματα. Με παρόμοιο τρόπο, η γλώσσα των νέων μπορεί να χρησιμοποιηθεί στη διδασκαλία της ξένης γλώσσας (σε προχωρημένο επίπεδο), όπου η περιέργεια των νεαρών μαθητών για την έκφραση των συνομηλίκων τους στην υπό εκμάθηση γλώσσα είναι μεγάλη.

(Γιάννης Ανδρουτσόπουλος, από το διαδίκτυο)

Πηγή: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας

3. ΑΣ ΣΥΛΛΟΓΙΣΤΟΥΜΕ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

της Νίκης Τζαβέλλα

Συλλογιέται κανείς καλύτερα στα ελληνικά. Συλλογιέται καλύτερα με ελληνικές λέξεις και νοήματα τον κόσμο και

τα αδιέξοδά του, έστω και τις αμηχανίες του σημερινού ανθρώπου, καλύτερα με τον ελληνικό λόγο και την ελληνική λογική. Συλλογίζεται πολιτικά.

Δεν χρειάζεται, π.χ. να είναι δεινός φιλόλογος και δεν είναι σίγουρα για να κατανοεί την κυρίαρχη παρουσία του «οίκου» στη λέξη «οικονομία» και πως αυτή πλάσθηκε για να αθροίσει τις επί μέρους διαχειριστικές πράξεις του οίκου. Και δεν χρειάζεται να είναι δεινός οικονομολόγος για να διαπιστώσει την απουσία του «οίκου» από τη σημερινή οικονομία και των συμφερόντων του από τους σκοπούς της. Αν γίνεται, αδιανόητο για την ελληνική σκέψη, οικονομία χωρίς οίκο είναι ένα ερώτημα που ξαναθέτει τώρα η σύγχρονη πολιτική σκέψη με τον τρόπο της.

Και την οργανική σχέση της πολιτικής με την πόλη και ο πλέον αφιλοσόφητος των Ελλήνων ακόπως εύκολα νοεί. (‘Ερχεται δεύτερη η «πόλις» και η πολιτική γιατί όπως, χωρίς αντίλογο, παρέδωσε ο Αριστοτέλης, αυτή είναι «αποικία οικίας»). Ο «οίκος» αποδέσμευσε σχετικώς τα μέλη του για να ιδρυθεί η «πόλις». Και η πόλις εγέννησε τον πολίτη. Επίθετος αρχικά και προσδιοριστικός των νέων δραστηριοτήτων, η πολιτική έγινε, όταν ενηλικιώθηκε, ουσιαστική. Ουσιαστικά, παρέμεινε όμως πάντα εκ-γονή της πόλης. Αν γίνεται, αδιανόητο για την ελληνική σκέψη, πολιτική χωρίς «πόλη» είναι ερώτημα που ξαναθέτει με τον τρόπο της η σύγχρονη πολιτική σκέψη.

Η πολιτική απομιμήθηκε στις λειτουργίες της τη φύση. Η φύση και η πολιτική, δύο σύμπαντα αμέριστα, αλλά και αμερίστως συναιρούμενα σε εκφράσεις όπως η «φύση του ανθρώπου», όπως η «πολιτική της κυβέρνησης», «η φύση των όντων ξεχωριστά», όπως «η οικονομική πολιτική», «η εκπαιδευτική πολιτική». Η ουσία της φύσης και της πολιτικής δεν μερίζεται όταν προσδιορίζει μερικότερες έννοιες. Υπάρχει δηλαδή και σ' αυτές η γιαγιά της πολιτικής, «η πόλις», άλλως δεν υπάρχει πολιτική.

Πόλις, πολίτης και πολιτική εγέννησαν, μυθολογείται, τον δήμο. Και ο δήμος εγέννησε τη δημοκρατία, όταν έφθασε στην κραταιά ισχύ του. Και αυτή γνώρισε όλες τις περιπέτειες στην πορεία της ενηλικώσής της και στα γηρατειά της. ‘Ένα στάδιο όμως είναι αδιανόητο για την ελληνική σκέψη. Να υπάρχει δημοκρατία χωρίς δήμο, δήμος χωρίς πολίτες, πολίτες χωρίς πολιτική και πολιτική χωρίς πόλη. Το πρόβλημα στο σύνολό του ξαναθέτει η σύγχρονη πολιτική σκέψη.

Μία μόνο λέξη ελληνική από το πολιτικό γλωσσάριο επιλέγει σαρκαστικά στην ετυμολογική της κυριολεξία για να νομιμοποιήσει τη λειτουργική ιδιαιτερότητα στο πλαίσιο της κοινότητας - ολότητας. «Αποκόπτεται» όλο και περισσότερο τόσο από τις «άλλες μερίδες πολιτών που πρεσβεύουν τα όμοια», όπως την ορίζει τη λέξη το λεξικό, αλλά και από την ολότητα, την κοινότητα των πολιτών. Από την πόλη και τον δήμο. Το κόμμα δεν γίνεται απλώς «κομμάτι», όπως ο δημώδης υποκορισμός θα το ονόμαζε, γίνεται «απόκομμα» της αρχικής του έννοιας. Εκπίπτει από λειτουργικός οργανισμός της «πόλης» σε μηχανισμό της εξουσίας.

Και η εξουσία είχε τη δική της εκφυλιστική πορεία. Από «εξ ουσίας δικαιώμα» έγινε πρόσχημα ουσίας, αυθαιρεσία ισχύος, που θέτει «εκτός της ουσίας τους» της ανθρώπινης τόσο αυτούς που την υφίστανται όσο και εκείνους που την ασκούν. Δεν είμαι φιλόλογος, απλώς λειτουργώ με τους γλωσσικούς συνειρμούς και την υποκείμενη φιλοσοφία τής μητρικής μου γλώσσας, όπως αυτή παρίσταται στη συνείδηση ενός «μορφωμένου». ‘Άνοιξα όμως και ένα παλιό λεξικό του Βερναρδάκη και εντυπωσιάσθηκα με το πώς καταγράφεται στη γλώσσα μας η μορφή και η παθολογική εξέλιξη της λέξης. Αντιγράφω: «Εξουσία (έξεστι), το εξείναι ποιείν ό,τι αν βιούλεται, η ελευθερία, το ελεύθερον, το δικαιώμα». Αυτά στην αφετηρία, στην αυγή της δημοκρα-

τίας. Και γίνεται ήδη σε παράθεμα από τον Θουκυδίδη «υπεροψία και αυθαιρεσία πλούτου και ισχύος».

Ο «δήμος» και η «πόλις» δεν αθροίζουν στα ελληνικά όπως οι λέξεις αποδεικνύουν άτομα και γένη. Συναρμόζουν τους «λόγους» τους σε «λογικές» και εφοδιάζουν τις λειτουργικές τους μονάδες (πολίτες) με «λογικότητες». Δεν είναι δηλαδή σύν-ολα, είναι «σύν-λογοι» και λειτουργούν όταν τα άτομα συνεισφέρουν τη «συν-λογικότητά» τους. Σ' αυτό το λειτουργικό πλαίσιο «συν-λαμβάνεται» η δημοκρατία και η «σύν-ληψή» της αυτή είναι προϋπόθεση της ίδιας της ύπαρξης σε κάθε νέα έκφρασή της.

Σήμερα βέβαια «πόλις» γίνεται ο «κόσμος», λέξη ελληνική που είχε στους αιώνες τις δικές της περιπέτειες, καταγραμμένες στις αλλοιώσεις του νοήματός της. Ξεκίνησε σημαίνοντας την ευταξία και την παράγωγή της ομορφιά για να καταλήξει να υποδηλώνει πλήθη και ποσότητες (κοσμοσυρροή, κόσμος και ντουνιάς, κόσμος και κοσμάκης). Σ' αυτήν την κατάσταση του κόσμου προέκυψε η νέα διάσταση της πολιτικής, η «παγκοσμιότητα». Αυτόν τον κόσμο αδυνατεί ακόμη να «κοινήσει» η τραυματισμένη έννοια της πολιτικής. Και αυτός ο κόσμος αγωνιά πώς θα υπάρξει.

Είναι ο κόσμος της «πληροφορικής», λέγεται. Και όταν το συλλογισθεί κανείς στα ελληνικά «ακούει» μέσα του το σαρκασμό της λέξης και κατανοεί πόσο ακάλυπτη είναι η επιταγή της να «φέρει το πλήρες» στον δικαιούχο. Ισως επειδή ακόμη τα εργαλεία είναι υπο-λογιστές και μόνο υπο-λογισμούς μπορούν να κάνουν, όταν η ανάγκη για συλ-λογισμούς είναι κατεπείγουσα. Ο «συν-λογισμός» προϋποθέτει «συν-λόγους» και «συν-λογικότητες» και όχι τυχαία αθροίσματα παρά-λογων συν-φερόντων και εν-στίκτων τάσεων, που μπορεί να οδηγούν τον άνθρωπο με το ένστικτο του «κοινωνείν» στην αγέλη των λύκων ή στο κοπάδι των αρνιών, όχι όμως σε «κοινωνία» μεταληπτικών και ανθρώπινων συν-αισθημάτων.

Το θέμα δεν εξαντλείται και όσα εδώ ενδεικτικά καταγράφηκαν είναι για να υποδηλώσουν μια ατομική εμπειρία και περιπέτεια «στου κύκλου τα γυρίσματα που πάσιν πάνω κάτω». Και χρειάζονται να συμβάλουν πολλές για να ξαναγεννηθεί η «φύση των πραμάτων», που είναι σήμερα αίτημα επείγον και αμετάθετο.

Από την εφημερίδα «το Βήμα»

4. Η ΔΥΝΑΜΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Ο πρώην πρωθυπουργός και καθηγητής κ. **Ξενοφών Ζολώτας**, για να καταδείξει τη δύναμη της ελληνικής γλώσσας και την καταλυτική της επίδραση στο ευρωπαϊκό λεξιλόγιο, είχε εκφωνήσει δυο μνημειώδεις λόγους στην αγγλική γλώσσα. **Στην ουσία βεβαία η γλώσσα ήταν ελληνική!** Δεν έχετε παρά να τους διαβάσετε. Και οι δυο ομιλίες απευθύνονταν στους συνέδρους της Διεθνούς Τράπεζας Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης, στην Ουάσιγκτον.

26 Σεπτεμβρίου 1957

«*Kyrie,*

I eulogize the archons of the Panethnic Numismatic Thesaurus and the Ecumenical Trapeza for the orthodoxy of their axioms, methods and policies, although there is an episode of cacophony of the Trapeza with Hellas

With enthusiasm we dialogue and synagonize at the synods of our didymous Organizations in which polymorphous economic ideas and dogmas are analyzed and synthesized.

Our critical problems such as the numismatic plethora generate some agony and melancholy. This phenomenon is characteristic of our epoch. But, to my thesis, we have the dynamism to program therapeutic practices as a prophylaxis

from chaos and catastrophe. In parallel, a panethnic unhypocritical economic synergy and harmonization in a democratic climate is basic.

I apologize for my eccentric monologue. I emphasize my eucharistia to you Kyrie, to the eugenic and generous American Ethnos and to the organizers and protagonists of this Amphictyony and the gastronomic symposia».

2 Οκτωβρίου 1959

«*Kyrie,*

It is Zeus' anathema on our epoch for the dynamism of our economies and the heresy of our economic methods and policies that we should agonise between the Scylla of numismatic plethora and the Charybdis of economic anemia. It is not my idiosyncrasy to be ironic or sarcastic but my diagnosis would be that politicians are rather cryptoplethorists. Although they emphatically stigmatize numismatic plethora, energize it through their tactics and practices.

Our policies have to be based more on economic and less on political criteria.

Our gnomon has to be a metron between political, strategic and philanthropic scopes. Political magic has always been antieconomic.

In an epoch characterized by monopolies, oligopolies, menopsonies, monopolistic antagonism and polymorphous inelasticities, our policies have to be more orthological. But this should not be metamorphosed into plethrophobia which is endemic among academic economists.

Numismatic symmetry should not antagonize economic acme. A greater harmonization between the practices of the economic and numismatic archons is basic.

Parallel to this, we have to synchronize and harmonize more and more our economic and numismatic policies panethnically. These scopes are more practical now, when the

prognostics of the political and economic barometer are halcyonic.

The history of our didymous organizations in this sphere has been didactic and their gnostic practices will always be a tonic to the polyonymous and idiomorphous ethnical economics. The genesis of the programmed organisations will dynamize these policies. I sympathise, therefore, with the aposties and the hierarchy of our organisations in their zeal to programme orthodox economic and numismatic policies, although I have some logomachy with them.

I apologize for having tyrannized you with my hellenic phraseology.

In my epilogue, I emphasize my eulogy to the philoxenous autochthons of this cosmopolitan metropolis and my encomium to you, Kyrie, and the stenographers».

5. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΗΜΑΤΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ, ΕΝΑ ΆΛΛΟ ΜΕΣΟ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Τι είναι η Ελληνική Νοηματική Γλώσσα;

Οι περισσότεροι άνθρωποι, που δεν έχουν προσωπικές ή κοινωνικές επαφές με κωφούς, έχουν την τάση να πιστεύουν ότι οι νοηματικές γλώσσες είναι ένα είδος παντομίμας ή αναπαράστασης κάποιας από τις φωνούμενες γλώσσες που μιλάνε οι ίδιοι. Η αλήθεια όμως είναι πολύ διαφορετική από την ευρέως διαδεδομένη αυτή αντίληψη. Οι νοηματικές γλώσσες (που, σημειωτέον, είναι πολλές και εντελώς διαφορετικές μεταξύ τους), διαφέρουν από τις υπόλοιπες φυσικές γλώσσες ως προς το ότι μας είναι λιγότερο γνωστές, όχι όμως και ως προς τις γλωσσολογικές αρχές που διέπουν την επικοινωνιακή τους λειτουργία.

Η Ελληνική Νοηματική Γλώσσα (ΕΝΓ) είναι η φυσική γλώσσα της κοινότητας των Κωφών στην Ελλάδα. Όπως συμβαίνει και με τις υπόλοιπες νοηματικές, η ιδιαιτερότητά της σε σχέση με αυτό που ο περισσότερος κόσμος έχει συνηθίσει να ονομάζει «γλώσσα» είναι ότι η γραμματική της, δηλαδή το σύστημα των κανόνων βάσει των οποίων διαρθρώνεται ο λόγος και επιτυγχάνεται η επικοινωνία, δεν είναι προφορικό αλλά οπτικο-κινησιακό. Η ΕΝΓ λέγεται «ελληνική» γιατί χρησιμοποιείται στην Ελλάδα από Έλληνες νοηματιστές, αυτό όμως δεν σημαίνει σε καμία περίπτωση ότι απεικονίζει την ελληνική γλώσσα ή ότι προέρχεται από αυτήν. Αντίθετα, πρόκειται για ένα αυτόνομο γλωσσικό σύστημα που μπορεί να μελετηθεί και να αναλυθεί όπως και κάθε άλλη φυσική γλώσσα.

Τα γλωσσικά μέσα που χρησιμοποιεί η ΕΝΓ (όπως και οι άλλες νοηματικές γλώσσες) για να διατυπώσει τις έννοιες και για να δημιουργήσει μορφολογία και σύνταξη, βασίζονται στην κίνηση των χεριών, στην στάση ή στην κίνηση του σώματος, και στην έκφραση του προσώπου. Οι βασικές μονάδες του λόγου (τις οποίες η επιστήμη της γλωσσολογίας ονομάζει γλωσσικά σημεία) της ΕΝΓ ονομάζονται νοήματα. Τα νοήματα μπορούν να έχουν λεξική ή γραμματική σημασία, ακριβώς όπως τα μορφήματα και οι λέξεις στις φυσικές γλώσσες.

Τα νοήματα δεν πρέπει να συγχέονται με το δακτυλικό αλφάβητο, το οποίο είναι απλώς ένας τρόπος μεταγραφής του ελληνικού αλφαβήτου. Οι νοηματιστές, ως φυσικοί ομιλητές της ΕΝΓ, χρησιμοποιούν το δακτυλικό αλφάβητο με δύο τρόπους: είτε για να αποδώσουν τα ακρώνυμα και τα κύρια ονόματα, είτε για να σχηματίσουν νοήματα στα οποία τα στοιχεία του δακτυλικού αλφαβήτου χρησιμοποιούνται ως χειρομορφές. Για παράδειγμα, το νόημα που σημαίνει «κοινωνία» σχηματίζεται από το «κ» του δακτυλικού αλφαβήτου σε συνδυασμό με κίνηση.

Το χαρακτηριστικότερο συστατικό ενός νοήματος λέγεται χειρομορφή. Η χειρομορφή είναι το σχήμα που παίρνει η παλάμη και η θέση στην οποία τοποθετούνται τα δάκτυλα τη στιγμή που αρχίζει να σχηματίζεται ένα νόημα. Η ίδια η χειρομορφή όμως από μόνη της δεν είναι φορέας σημασίας. Για να αποκτήσει σημασία, για να δημιουργηθεί δηλαδή ένα νόημα, η χειρομορφή πρέπει να συνοδεύεται και από τα παρακάτω στοιχεία:

- Τον «προσανατολισμό» της παλάμης, δηλαδή την κατεύθυνση προς την οποία στρέφεται η χειρομορφή κατά το σχηματισμό του νοήματος: ο δείκτης που δείχνει προς τα πάνω ή στρέφεται προς τα δεξιά αποτελεί τμήμα διαφορετικών νοημάτων.
- Τη θέση της χειρομορφής στο χώρο ή επάνω στο σώμα: τα νοήματα παράγονται σε καθορισμένο χώρο που λέγεται χώρος νοηματισμού. Ο χώρος αυτός αντιστοιχεί περίπου σε ένα τετράγωνο που ορίζεται από την κορυφή της κεφαλής ως τον άνω κορμό και εκτείνεται σε 20-30 εκατοστά δεξιά και αριστερά από τα μπράτσα. Αν χρησιμοποιήσουμε μία χειρομορφή έξω από το χώρο αυτό, π.χ. με τα μπράτσα κρεμασμένα δίπλα στο σώμα, το αποτέλεσμα δεν είναι αναγνωρίσιμο ως νόημα.
- Την κίνηση του χεριού, χωρίς την οποία δεν μπορεί να ολοκληρωθεί ένα νόημα: ο δείκτης που δείχνει προς τα πάνω ή στρέφεται προς τα δεξιά χωρίς να κινείται δεν είναι ολοκληρωμένο νόημα, δεν αντιστοιχεί δηλαδή σε ορισμένη σημασία. Εκτός από τη συμμετοχή της στο σχηματισμό του νοήματος, η κίνηση μπορεί να είναι και φορέας άλλων σημασιών, για παράδειγμα να δηλώνει τον αριθμό (ενικό ή πληθυντικό), το μέγεθος ενός αντικειμένου (μικρότερο ή μεγαλύτερο), ακόμα και τη συχνότητα μίας ενέργειας.

- Την στάση (ή κίνηση) του σώματος και/ή την έκφραση του προσώπου, που αποτελούν επίσης συστατικά του νοήματος με την έννοια ότι λειτουργούν για να μεταφέρουν

Εκθέσεις

πληροφορία όπως αυτή που δηλώνεται από τον τόνο της φωνής στις ομιλούμενες γλώσσες. Για παράδειγμα, η έννοια του μέλλοντος διατυπώνεται στην ΕΝΓ συνδυάζοντας το νόημα με μία ελαφρά κλίση του σώματος προς τα εμπρός.

Έκθεση 1η

«Ένα από τα αρνητικά στοιχεία που χαρακτηρίζουν όλες τις κοινωνίες, ανεξαρτήτου εποχής, είναι η εκδήλωση ρατσιστικών φαινομένων. Στην εποχή μας μάλιστα, το φαινόμενο παρουσιάζει ανησυχητική έξαρση. Ποιες νομίζετε πως είναι οι συνέπειες του φαινομένου;»

Πρόλογος Παρά το γεγονός ότι ο ανθρώπινος πολιτισμός εξελίχθηκε τόσο σε πνευματικό, όσο και σε τεχνολογικό επίπεδο, ορισμένα αρνητικά φαινόμενα της ανθρώπινης συμπεριφοράς εξακολουθούν να υπάρχουν. Σε όλη την υφήλιο υπάρχουν άτομα ή ομάδες που θεωρούν τους εαυτούς τους ανώτερους από τους άλλους και χρησιμοποιούν ακόμη και βία για να επιβάλλουν τις απόψεις τους.

Κύριο Θέμα Η ύπαρξη του ρατσισμού και η εκδήλωση ρατσιστικών φαινομένων έχει ως επακόλουθο να εμφανίζονται μια σειρά από αρνητικές συνέπειες.

Καταρχήν, η εκδήλωση φαινομένων ρατσισμού οδηγεί στην καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ορισμένα από τα αναφαίρετα δικαιώματα της ανθρώπινης υπόστασης, όπως είναι αυτά της ζωής, της ελευθερίας και της ανεξιθρησκίας καταπατούνται και παραβιάζονται. Εκατομμύρια άνθρωποι σε όλο τον κόσμο γίνονται θύματα εκμετάλλευσης από συνανθρώπους τους.

Ακόμα, ο ρατσισμός οδηγεί στην εμφάνιση φαινομένων βίας και εγκληματικότητας. Αυτό συμβαίνει γιατί ο

Εκθέσεις

ρατσισμός θεμελιώνει τη βία και επιφέρει τη σύγκρουση ανάμεσα στις ανθρώπινες σχέσεις. Με τον τρόπο αυτό δημιουργεί σοβαρά προβλήματα και ευτελίζει κάθε έννοια ανθρώπινης αξιοπρέπειας.

Επίσης, η εμφάνιση του ρατσισμού οδηγεί στην διατάραξη των διακρατικών σχέσεων. Ο εθνικισμός και ο σωβινισμός είναι φαινόμενα που καλλιεργούνται εξαιτίας του ρατσισμού και δημιουργούν προβλήματα στις σχέσεις ανάμεσα στα κράτη. Μάλιστα, πολλές φορές ως αποτέλεσμα ενέχεται ο κίνδυνος πολέμου.

Τέλος, ο ρατσισμός οδηγεί στην ηθική κατάπτωση. Οι ρατσιστές είναι άτομα χωρίς ηθικούς φραγμούς, οι οποίοι καταπατούν τις ανθρώπινες αξίες και εξευτελίζουν την ανθρώπινη ύπαρξη. Στη συμπεριφορά τους απουσιάζει κάθε ηθικό στοιχείο και δε διστάζουν να συμπεριφέρονται άνομα και με βιαιότητα.

Επίλογος Είναι αδιανόητο σε μια εποχή με υψηλό πολιτιστικό επίπεδο όπως είναι η σύγχρονη, να υπάρχουν και να καλλιεργούνται απόψεις, όπως αυτές που πρεσβεύει ο ρατσισμός. Χρειάζεται να συνειδητοποιήσουν όλοι οι άνθρωποι τον ανυπόστατο χαρακτήρα που έχουν οι ρατσιστικές απόψεις και να ενεργήσουν ώστε να πάψουν αυτές να αναπαράγονται.

«Ο ανθρωπισμός είναι ένα ιδεώδες με αναλλοίωτη αξία και έχει διαχρονική σημασία. Δυστυχώς, όμως, στη σύγχρονη εποχή παρατηρούμε πως τα ανθρωπιστικά ιδεώδη έχουν τεθεί στο περιθώριο. Ποιοι λόγοι πιστεύετε πως αναιρούν στην εποχή μας το πνεύμα του αθλητισμού;»

Πρόλογος Από τις πρώτες στιγμές που καθιερώθηκαν οι ηθικοί κανόνες ως ρυθμιστής των ανθρωπίνων σχέσεων, άρχισε να εμφανίζεται και το αίτημα του ανθρωπισμού, η αντίληψη δηλαδή ότι ο άνθρωπος πρέπει να είναι στο επίκεντρο κάθε δραστηριότητας και ότι αυτός αποτελεί την ύψιστη αξία. Θα χρειαστεί όμως να περάσουν πολλοί αιώνες ώστε οι απόψεις αυτές να αρχίσουν να βρίσκουν πρόσφορο έδαφος.

Κύριο Θέμα Η εποχή μας θα μπορούσε να υλοποιήσει το αίτημα για ανθρωπισμό. Ωστόσο, ο εικοστός αιώνας χαρακτηρίζεται ως αιώνας των απαξιών, γιατί ο άνθρωπος τίθεται στο περιθώριο.

Ένας από τους κυριότερους λόγους που οδηγούν στην αναίρεση της ανάπτυξης του ανθρωπισμού είναι ο ατομικισμός. Ο σύγχρονος άνθρωπος διακατέχεται από ωφελιμιστικό πνεύμα. Στοχεύει στο προσωπικό του συμφέρον αδιαφορώντας για το κοινωνικό σύνολο. Έτσι, δημιουργούνται ανταγωνιστικές σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων και αξίες όπως η συνεργασία και η αλληλεγγύη τίθενται στο περιθώριο.

Ένα άλλο στοιχείο που χαρακτηρίζει την εποχή μας είναι ο υλιστικός τρόπος ζωής. Το υλικό κέρδος έχει αναχθεί σε ύψιστη αξία και ο σύγχρονος άνθρωπος επιδιώκει την απόκτηση του με κάθε μέσο. Στην προσπάθειά του αυτή δε διστάζει να καταπατά ανθρωπιστικές αξίες και ιδεώδη.

Τέλος, η σύγχρονη εποχή χαρακτηρίζεται από την

Εκθέσεις

έξαρση του ρατσισμού και της βίας που αυτός επιφέρει. Δυστυχώς, παρόλη την πρόοδο της ανθρωπότητας, φαινόμενα του παρελθόντος όπως ο ρατσισμός συνεχίζουν να υπάρχουν. Οι άνθρωποι διαφοροποιούνται από τους συνανθρώπους τους με βάση την καταγωγή τους ή την κοινωνική τάξη από την οποία προέρχονται. Η διαφοροποίηση αυτή είναι έντονη και σε ορισμένες περιπτώσεις καταλήγει να είναι απάνθρωπη.

Επίλογος Το μέλλον του ανθρώπινου πολιτισμού θα κριθεί από το βαθμό προσοχής που αυτός θα δώσει στην αξία άνθρωπος. Αν αναπτυχθούν οι ανθρωπιστικές αξίες, θα προοδεύσει και ο πολιτισμός. Αντίθετα, αν ο άνθρωπος απομονωθεί και κλειστεί στον εαυτό του, τότε το μέλλον της ανθρωπότητας διαγράφεται δυσοίωνο.

Έκθεση 3η

«Οι πρόσφυγες είναι άτομα που αναγκάζονται να εγκαταλείψουν την πατρίδα τους από φόβο για την ζωή και την ελευθερία τους (σε αντίθεση με τους μετανάστες που εκπατρίζονται οικειοθελώς). Ποια προβλήματα προκύπτουν για τους πρόσφυγες όταν αυτοί αναγκάζονται να εγκαταλείψουν την πατρίδα τους;»

Πρόλογος Το πρόβλημα των προσφύγων εμφανίζεται συχνά κατά τον τελευταίο αιώνα και μάλιστα με αυξανόμενο ρυθμό. Οι προσφυγικές μετακινήσεις ήταν σύνηθες φαινόμενο το πρώτο μισό του εικοστού αιώνα στη βαλκανική χερσόνησο. Την περίοδο εκείνη η χώρα μας έζησε το προσφυγικό πρόβλημα σε όλο του το μεγαλείο. Σήμερα η κατάσταση έχει διογκωθεί και έχει λάβει παγκόσμιες διαστάσεις.

Κύριο Θέμα Οι συνέπειες για τους πρόσφυγες είναι πάρα πολλές. Η αναγκαστική απομάκρυνση από τις εστίες τους σημαίνει ουσιαστικά καταστροφή.

Καταρχήν, η τραγικότερη συνέπεια που υφίστανται οι πρόσφυγες είναι η απώλεια ανθρώπινης ζωής. Ο τρόπος μετακίνησής τους, καθώς και ο γενικότερος εκπατρισμός τους γίνονται κάτω από άθλιες και βάρβαρες συνθήκες, με αποτέλεσμα πολλοί από αυτούς να πεθαίνουν προτού προλάβουν να φύγουν.

Μια άλλη συνέπεια αφορά την οικονομική τους κατάσταση. Οι πρόσφυγες τις περισσότερες φορές οδηγούνται σε οικονομική εξαθλίωση, γιατί στις χώρες όπου μεταφέρονται είναι άνεργοι. Δημιουργούνται γι' αυτούς πολλά οικονομικά προβλήματα, με κυριότερα αυτά της ασιτίας, της στέγασης και των αρνητικών συνθηκών διαβίωσης.

Ακόμη, στους πρόσφυγες δημιουργούνται ψυχολογικά προβλήματα. Οι δυσμενείς συνθήκες μετατόπισής τους έχουν σαν αποτέλεσμα να εμφανίζονται στους περισσότερους ψυχολογικά προβλήματα. Έτσι, το μεγαλύτερο μέρος των προσφύγων διακατέχεται από νευρωτικά προβλήματα.

Τέλος, υπάρχει δυσκολία αφομοίωσης από την πλευρά των προσφύγων του νέου τρόπου ζωής. Οι πρόσφυγες εκτός από την εγκατάλειψη της πατρίδας τους αναγκάζονται να εγκαταλείψουν και τον παραδοσιακό τρόπο ζωής τους. Πρέπει να μάθουν να ζουν με τα ήθη και έθιμα της χώρας υποδοχής τους και ν' αποκτήσουν νέα νοοτροπία. Για το λόγο αυτό πολλοί από τους πρόσφυγες παρουσιάζουν δυσκολίες προσαρμογής στο νέο κοινωνικό περιβάλλον.

Επίλογος Το προσφυγικό ζήτημα είναι μια πραγματικότητα οδυνηρή για τους λαούς που την υφίστανται και καθόλου επαινετική για τους λαούς που την προκαλούν αλλά

και για το σύνολο του σύγχρονου κόσμου. Η συμβολή όλων μας στην αντιμετώπιση τέτοιων καταστάσεων κρίνεται σήμερα περισσότερο αναγκαία από ποτέ άλλοτε.

Έκθεση 4η

«Γράψτε μια επιστολή στο δήμαρχο μιας περιοχής που δε διαθέτει κέντρο για άτομα με ειδικές ανάγκες. Φροντίστε στην επιστολή σας να παρουσιάσετε τη χρησιμότητα ενός τέτοιου κέντρου και να προτείνετε την ίδρυσή του.»

Πρόλογος Αγαπητέ κύριε δήμαρχε,

Πήραμε το θάρρος να σας γράψουμε αυτή την επιστολή, όταν διαπιστώσαμε μετά από έρευνα πως από την περιοχή του δήμου σας απουσιάζει ένα κέντρο μέριμνας για άτομα με ειδικές ανάγκες. Θα πρέπει λοιπόν να σας αναφέρουμε τους λόγους που καθιστούν αναγκαία τη δημιουργία ενός τέτοιου κέντρου.

Κύριο Θέμα Αρχικά, ένα κέντρο για άτομα με ειδικές ανάγκες αποτελεί κοινωνική αναγκαιότητα. Στο κέντρο αυτό, το οποίο θα πλαισιωθεί από εξειδικευμένο προσωπικό, θα παρέχονται πολύτιμες ιατρικές και ψυχοκοινωνικές υπηρεσίες σε συνανθρώπους μας που έχουν την ανάγκη τους.

Ακόμα, η ύπαρξη ενός κέντρου για άτομα με ειδικές ανάγκες θα τους βοηθήσει να δραστηριοποιηθούν κοινωνικά. Ορισμένες φορές, για διάφορους λόγους, τα άτομα με ειδικές ικανότητες δυσκολεύονται να έχουν ενεργό ρόλο στο κοινωνικό σύνολο. Για το λόγο αυτό θα πρέπει να υπάρξει ένα κέντρο όπου θα τους δίδεται η κατάλληλη υποστήριξη.

Μια κοινωνία χαρακτηρίζεται ως ανεπτυγμένη, από τα

αγαθά που προσφέρει στους πολίτες της. Δε θα πρέπει να λησμονούμε πως όταν ένας δήμος αδιαφορεί για ένα ευαίσθητο κομμάτι του πληθυσμού του, μοιραία δε θα πρέπει να υπερηφανεύεται για το πολιτιστικό του επίπεδο.

Επίλογος Ζούμε σε μια εποχή, όπου ο άνθρωπος έχει επιδοθεί σε μια ακόρεστη μανία απόκτησης υλικών αγαθών, αδιαφορώντας για τον συνάνθρωπό του. Πιστεύουμε πως με την επιστολή μας αυτή θα σας πείσουμε να εργαστείτε για τη δημιουργία ενός κέντρου για άτομα με ειδικές ανάγκες.

Οι μαθητές της Γ' γυμνασίου
του 4ου γυμνασίου Θες/νίκης

Έκθεση 5η

«Γράψτε ένα άρθρο στην εφημερίδα του σχολείου όπου θα υποστηρίζετε το δικαίωμα των ανθρώπων στην ισότητα αλλά και στη διαφορετικότητα»

Πρόλογος Ο αγώνας για την καθιέρωση των ανθρωπιστικών ιδανικών είναι αέναος και συνεχής. Ανθρωπισμός είναι η πίστη πως η μεγαλύτερη αξία είναι ο άνθρωπος και όλες οι προσπάθειές μας πρέπει να στοχεύουν στη βελτίωση συνθηκών διαβίωσης του ανθρώπινου γένους.

Κύριο Θέμα Οι άνθρωποι δεν είναι οι ίδιοι, διαφέρουν ως προς το χρώμα, τη φυλή, το θρήσκευμα ή ακόμη την κοινωνική τους κατάσταση. Δυστυχώς, πολλές φορές η διαφοροποίηση αυτή αποτελεί στοιχείο διαμάχης ή συγκρούσεων. Οι προκαταλήψεις και τα στερεότυπα οδηγούν σε εκδηλώσεις ρατσιστικών φαινομένων και ξενοφοβίας. Σε παγκόσμια κλίμακα, τα ανθρώπινα δικαιώματα δυστυχώς καταπατούνται. Παρόλο που η ανθρωπό-

Εκθέσεις

τητα προόδευσε, ο άνθρωπος συνεχίζει να μην αναγνωρίζει στο συνάνθρωπό του τα δικαιώματα που αναγνωρίζει στον εαυτό του.

Θα πρέπει όμως να αλλάξει η αρνητική αυτή κατάσταση. Οφείλουμε όλοι να αντιληφθούμε ότι η ύπαρξη διαφορετικών στοιχείων από άνθρωπο σε άνθρωπο, δεν αποτελεί αρνητικό στοιχείο, αλλά αντίθετα θετικό. Δε χρειάζεται παρά να κοιτάξει κανείς σ' όλο τον κόσμο και θα διαπιστώσει πως η ύπαρξη διαφορετικών πολιτισμών είναι αποτέλεσμα της διαφορετικότητας των ανθρώπων και αποτελεί γόνιμο παράγοντα ανάπτυξης. Αντίθετα, ένας κόσμος όμοιος, χωρίς διαφορές, θα επέφερε στασιμότητα.

Επίλογος Θα πρέπει λοιπόν να συνειδητοποιήσουμε όλοι πως η διαφορετικότητα και η ανομοιογένεια ανάμεσα στους ανθρώπους είναι φυσιολογική. Οι αντιπαραθέσεις που ξεκινούν από την ύπαρξη διαφορετικών στοιχείων υποκρύπτουν σκοπιμότητες που αποβλέπουν σε οφέλη κάποιων ανθρώπων ή ομάδων. Στόχος μας λοιπόν θα πρέπει να είναι να διαφυλάξουμε αυτή τη διαφορετικότητα και να τη μετατρέψουμε σε στοιχείο άμιλλας και προόδου.

1. ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ

Ρατσισμός είναι να θεωρούμε κάποια άλλη ομάδα ανθρώπων ως κατώτερη ή ακόμη και άξια περιφρόνησης, λόγω της φυλετικής ή εθνικής της καταγωγής.

Αιτία του ρατσισμού είναι συνήθως ένα μίγμα υπεροψίας και φόβου. Δηλαδή, από τη μια πλευρά αισθανόμαστε ότι η δική μας φυλή είναι ανώτερη – πιο καλλιεργημένη, πιο έξυπνη, πιο πολιτισμένη κτλ. – ενώ από την άλλη αισθανόμαστε ότι η άλλη φυλή με κάποιο τρόπο μας απειλεί: Είτε στρατιωτικά, είτε πολιτιστικά, είτε ακόμη και στο επίπεδο εξεύρεσης εργασίας. Το αποτέλεσμα, μέσα μας, είναι να βλέπουμε μια ολόκληρη ομάδα ανθρώπων με εχθρότητα και προκατάληψη.

Ο ρατσισμός ενέχει πάντοτε το στοιχείο της διαστρεβλωμένης όρασης. Στους μεν εαυτούς μας, βλέπουμε μόνο καλά, μόνο αρετές, μόνο μεγαλείο. Αν κατά σύμπτωση προσέξουμε κάποιο ελάττωμα, εύκολα το δικαιολογούμε. Στη δε αντίπαλη φυλή βλέπουμε μόνο πάθη, μόνο πονηρία, μόνο μικρότητα. Αν κατά σύμπτωση προσέξουμε κάποια καλοσύνη, εύκολα την ανάγουμε στην υστεροβουλία.

Ο κάθε λαός βρίσκει τα δικά του προσχήματα όταν θέλει να στραφεί προς το ρατσισμό. Η ναζιστική Γερμανία είχε προαποφασίσει τη γενετική καθαρότητα. Η Αγγλία της αποικιοκρατίας προφασίστηκε την πολιτιστική ανωτερότητα. Εμείς εδώ στην Ελλάδα, όταν έχουμε κρούσματα ρατσισμού, συνήθως αναζητούμε πρόσχημα στην εθνική μας καταγωγή, στην ελληνικότητά και στην ένδοξη ιστορία μας.

Είναι βέβαια αλήθεια ότι οι αρχαίοι πρόγονοί μας συνεισφέραν πολλά στον πανανθρώπινο πολιτισμό, ίσως και περισσότερα από οποιονδήποτε άλλο λαό της εποχής εκείνης. Το έκαναν στις αυτό καλλιεργώντας τη δημοκρατία και το σεβασμό στον κάθε άνθρωπο, στο ανθρώπινο πρόσωπο αυτό καθ' εαυτό. Αν τώρα εμείς – εν ονόματι των αρχαίων – περιφρονούμε κάποιους εκ των συνανθρώπων μας, τότε το μόνο που κάνουμε είναι να φανερώνουμε ότι δεν είμαστε γνήσια παιδιά της.

Αυτό που δεν πρέπει να ξεχνούμε είναι ότι ο κάθε άνθρωπος, ανεξάρτητα από την παιδεία που έλαβε και από τον πολιτισμό στον οποίο ανατράφηκε, έχει μέσα του την ίδια φλόγα της ανθρώπινης φύσης που έχουμε κι εμείς: Έχει δηλαδή την ικανότητα να αγαπά, να δημιουργεί, να ζει σε κοινωνία, να σκέπτεται, να χαίρεται, να θαυμάζει. Ίσως σε κάποια εξωτερικά ιδιώματα ή σε κάποιες συνήθειες να διαφέρει από εμάς, αλλά αυτό θα έπρεπε να ξυπνούσε το ενδιαφέρον στις μάλλον – πώς να γνωριστούμε καλύτερα – παρά το φόβο, την κατάκριση, την περιφρόνηση.

Η καλύτερη ισορροπία όταν είμαστε αντιμέτωποι με ανθρώπους από άλλες φυλές, είναι να διατηρούμε μια υγιή στάση φιλοξενίας, όπου αποδεχόμαστε τον άλλο γι' αυτό που είναι, ενώ ταυτόχρονα σεβόμαστε και τον εαυτό μας γι' αυτό που είναι και γι' αυτό που έχει. Αν προσέξουμε στον άλλο άνθρωπο, στην άλλη φυλή, κάποια ελαττώματα, ας θυμηθούμε ότι έχουμε και εμείς, αν όχι τα ίδια, τουλάχιστον άλλα εξ' ίσου σοβαρά ελαττώματα. Αν αντιληφθούμε κάποια προτερήματα, ας μην αφήσουμε τον εαυτό μας να τα διαστρεβλώσει με σκέψεις του τύπου «Μπορεί αυτοί να είναι ευγενικοί αλλά είναι κατά βάθος ψυχροί, ενώ εμείς που όλοι μέρα βριζόμαστε κατά βάθος έχουμε καλή καρδιά». Δηλαδή, αν προσπαθούσαμε λίγο περισσότερο, αν είχαμε την διάθεση να μάθουμε, δε θα μπορούσαμε εμείς να γίνουμε και ευγενικοί και να έχουμε καλή καρδιά; Ο πραγ-

ματικά μεγάλος άνθρωπος, ο πραγματικά μεγάλος λαός, είναι αυτός που ξέρει να μαθαίνει από τα προτερήματα των άλλων ενώ ταυτόχρονα διατηρεί αλώβητη τη δική του ταυτότητα.

2. ΑΙΤΙΕΣ ΡΑΤΣΙΣΜΟΥ

Ο ρατσισμός είναι μία θεωρία η οποία ταξινομεί ιδιαίτερα κληρονομικά και εξωτερικά μορφολογικά χαρακτηριστικά στις ανθρώπινες φυλές.

Οι ρατσιστές πιστεύουν ότι η φυλή με συγκεκριμένα εξωτερικά ή ανθρωπολογικά χαρακτηριστικά, έχει το δικαίωμα να θεωρεί εαυτόν ανώτερη από τις άλλες.

Γενικά η λέξη ρατσισμός χρησιμοποιείται για να περιγράψει στις πράξεις μιας ομάδας ανθρώπων εναντίον στις πράξεις άλλης ομάδας. Έτσι οι ρατσιστές απορρίπτουν τη διαφορετικότητα. Οι φυλετικοί ρατσιστές θεωρούν μία συγκεκριμένη ομοιογένη ομάδα ανθρώπων ως ανώτερη, π.χ. τους «λευκούς» ανθρώπους θεωρούν ανώτερους από τους «μαύρους». Ο ρατσισμός θεωρείται παραβίαση του θεμελιώδους δικαιώματος του ανθρώπου στην ισότητα, στους τομείς της εργασίας, της πολιτικής, της οικονομίας και άλλων παραγόντων της καθημερινότητας.

Ένα παράδειγμα ρατσιστή είναι ο Αδόλφος Χίτλερ, ο οποίος πίστευε ότι η ξανθή άρια φυλή (άνθρωποι που κατάγονται από τη φυλή των Αρίων) έχει δικαίωμα να κυβερνάει τη γη, εις βάρος όλων των άλλων.

Τέτοιες πεποιθήσεις έχουν αποδειχτεί λανθασμένες από επιστημονική και ανθρωπολογική έρευνα, η οποία αποδεικνύει πώς όλοι οι άνθρωποι έχουν τον ίδιο πρόγονο, με αποτέλεσμα να έχουν τις ίδιες νοητικές και φυσιολογικές ικανότητες.

Αιτίες ρατσισμού

Οι αντιτασσόμενοι στον ρατσισμό, οι οποίοι ανήκουν και στην πλειονότητα, δίνουν τους ακόλουθους παράγοντες ως υπαίτιους για την προώθηση του.

- Δημιουργία προκαταλήψεων και στερεοτύπων από την οικογένεια.
- Απουσία κριτικής σκέψης για διάφορα πράγματα, διαφόρων ατόμων χαμηλού μορφωτικού επιπέδου.
- Η εύκολη επιρροή του ανθρώπου σε θέματα προπαγάνδας που έχουν ως κύριο θέμα τον ρατσισμό.
- Η ανεργία ωθεί στις ανθρώπους στον ρατσισμό.
- Έλλειψη παιδείας.

3. ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Διακρίσεις - Ρατσισμός - Ξενοφοβία στο Ελληνικό Εκπαιδευτικό Σύστημα.

Έρευνα που πραγματοποιήθηκε από την ΚΑΠΑ RESEARCH A.E. για λογαριασμό της UNICEF.

Οι οικονομικές και γεωπολιτικές αλλαγές που συντελούνται στην Ευρώπη κατά την τελευταία δεκαετία δεν ήταν δυνατό να αφήσουν ανέπαφη τη χώρα μας. Η Ελλάδα που παραδοσιακά ήταν χώρα «εξαγωγής» μεταναστών μεταβλήθηκε σε χώρα «υποδοχής» όλων όσοι εγκατέλειψαν τις εστίες τους για να αναζητήσουν μια καλύτερη τύχη.

Τα πολυπολιτισμικά στοιχεία που προσέδιδαν στην ελληνική κοινωνία οι τσιγγάνοι και οι μουσουλμάνοι Έλληνες πολίτες, και αργότερα οι παλιννοστούντες, πολλαπλασιάστηκαν με την έλευση μεγάλου αριθμού οικονομικών μεταναστών από διάφορες χώρες που πλέον εργάζονται και ζουν μόνιμα στη χώρα μας.

Η εκπαίδευση ως η βασικότερη διαδικασία διαμόρφωσης του χαρακτήρα, των στάσεων και της συμπεριφοράς του ατόμου, είναι ίσως το καταλληλότερο εργαλείο διαχείρισης αυτής της νέας πολυπολιτισμικής πραγματικότητας της ελληνικής κοινωνίας.

Με την παρούσα έρευνα κοινής γνώμης επιχειρείται η καταγραφή των απόψεων, του βαθμού ανοχής και αποδοχής των μαθητών, των εκπαιδευτικών και των γονέων, ως προς τη διαφορετικότητα των αλλοδαπών μαθητών που φοιτούν στις ελληνικές σχολικές κοινότητες.

- Οι μαθητές που προέρχονται από άλλες χώρες φοιτούν στη μεγάλη πλειοψηφία των σχολείων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ενώ η μεγαλύτερη συχνότητα φοίτησης αλλοδαπών μαθητών εμφανίζεται στο δημοτικό σχολείο.
- Σε πολλές περιπτώσεις, τα σχολεία αποτελούν χώρο διακρίσεων εις βάρος των αλλοδαπών μαθητών, που γίνονται τόσο από τους υπόλοιπους μαθητές και τους γονείς όσο και από τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς και τις διευθύνσεις των σχολείων.
- Υψηλά καταγράφονται τα ποσοστά ξενοφοβικής συμπεριφοράς και απόψεων που απέχουν κατά πολύ από τις έννοιες της ισότητας και του σεβασμού της διαφορετικότητας, σε όλα τα κοινά που συνθέτουν την εκπαιδευτική κοινότητα.
- Οι φορείς κοινωνικοποίησης των μαθητών, δάσκαλοι, καθηγητές και γονείς, εμφανίζονται στις απαντήσεις τους πιο αρνητικοί τόσο απέναντι στην παρουσία των παιδιών των μεταναστών στα ελληνικά σχολεία, όσο και εν γένει απέναντι στην παρουσία των αλλοδαπών στη χώρα μας, σε σχέση με το υποκείμενο της κοινωνικοποίησης, τους μαθητές της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Ιδιαίτερα οι μαθητές του δημοτικού εμφανίζουν την καλύτερη γνώμη και συμπεριφορά απέναντι στους αλλοδαπούς συμμαθητές τους.

Σύμφωνα με τη συγκριτική ανάλυση των στοιχείων της έρευνας, η ξενοφοβική συμπεριφορά παρουσιάζει ισχυρή σχέση εξάρτησης με τις εξής μεταβλητές:

Το βαθμό Γνωριμίας/ Συναναστροφής:

Όσο μεγαλύτερος είναι ο βαθμός προσέγγισης Ελλήνων και αλλοδαπών τόσο μειώνονται οι ξενοφοβικές αντιλήψεις. Το στοιχείο αυτό είναι ιδιαίτερα ορατό στους μαθητές του δημοτικού από τους οποίους όσοι συνυπάρχουν, στην τάξη, με αλλοδαπούς μαθητές εμφανίζουν πολύ μεγαλύτερα ποσοστά αποδοχής και ανεκτικότητας του «διαφορετικού» από εκείνους που πηγαίνουν στο ίδιο σχολείο με τα παιδιά των μεταναστών, και ακόμη μεγαλύτερα από όσους μαθητές δεν γνωρίζουν - και δεν συναναστρέφονται - παιδιά από άλλες χώρες.

Το μορφωτικό επίπεδο:

Μόρφωση και ξενοφοβία είναι μεγέθη αντιστρόφων ανάλογα. Όπως προκύπτει από την έρευνα στο κοινό των γονέων, οι γονείς με ανώτερη / ανώτατη μόρφωση εμφανίζουν χαρακτηριστικά περιορισμένη ξενοφοβική συμπεριφορά από τους γονείς με στοιχειώδη μόρφωση. Η διαφορά αυτή αντανακλάται και στα παιδιά τους: τα παιδιά γονέων με υψηλότερο επίπεδο μόρφωσης είναι εμφανώς πιο δεκτικά στη διαφορετικότητα από τα παιδιά γονέων με χαμηλό επίπεδο μόρφωσης.

Το φύλο:

Σημαντικές διαφοροποιήσεις ως προς την αποδοχή των αλλοδαπών μαθητών εμφανίζονται με βάση το φύλο των ερωτηθέντων στην έρευνα. Μητέρες και γυναίκες εκπαιδευτικοί φαίνεται να έχουν αντιλήψεις διακρίσεων σε μεγαλύτερο βαθμό από τους πατέρες και τους άντρες εκπαιδευτικούς. Ωστόσο, η διαφορά αυτή αντιστρέφεται στο μαθητικό κοινό, όπου οι μαθήτριες είναι πολύ περισσότερο δεκτικές έναντι των αλλοδαπών συμμαθητών τους, από τους μαθητές.

Την εκπαιδευτική βαθμίδα:

Οι γονείς των παιδιών του δημοτικού και οι δάσκαλοι είναι πιο ανήσυχοι και πιο επιρρεπείς στις διακρίσεις εις βάρος των αλλοδαπών μαθητών αλλά και των αλλοδαπών εν γένει, από τους γονείς των παιδιών των γυμνασίων και λυκείων και τους καθηγητές της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Εντούτοις, και στο σημείο αυτό, η διαφορά αντιστρέφεται στο μαθητικό κοινό όπου οι μαθητές του δημοτικού είναι πολύ περισσότερο ανοιχτοί στην πολυπολιτισμικότητα συγκριτικά με τους μαθητές των γυμνασίων και των λυκείων.

- Ένα άλλο συμπέρασμα που προκύπτει από την έρευνα είναι το γεγονός ότι τα σχολεία λειτουργούν ως καθρέφτης της κοινωνίας στον οποίο προβάλλονται τα ξενοφοβικά στερεότυπα για τον «αλλοδαπό μετανάστη», στερεότυπα που, ωστόσο, δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα. Παρά την ανησυχία γονέων και καθηγητών σχετικά με την παρουσία των αλλοδαπών μαθητών στα σχολεία, τα προβλήματα που δημιουργούν οι μαθητές αυτοί είναι, κατά την κρίση τους, περιορισμένα.
- Ένα κοινό σημείο των τριών κοινών της έρευνας αφορά στη φύση των προβλημάτων που εκτιμάται ότι αντιμετωπίζουν ή προκαλούν οι αλλοδαποί μαθητές. Πρόκειται κυρίως για μαθησιακά προβλήματα, αλλά και προβλήματα ένταξης και συμπεριφοράς των αλλοδαπών μαθητών.
- Αυτό το τελευταίο στοιχείο κάνει ακόμη πιο επιτακτικό το ρόλο της εκπαιδευσης στην καταπολέμηση των διακρίσεων και στην προσπάθεια αρμονικής ένταξης των αλλοδαπών μαθητών. Η εκπαιδευση δεν αφορά μόνο στους μαθητές αλλά και στους εκπαιδευτικούς, όπου οι ίδιοι εκτιμούν ότι δεν είναι επαρκώς καταρτισμένοι για να διδάξουν τους αλλοδαπούς μαθητές.
- Την ανάγκη καλύτερης κατάρτισης των εκπαιδευτικών

υπογραμμίζουν και οι γονείς που εκτιμούν ότι είναι το κλειδί για την καλύτερη ένταξη των αλλοδαπών μαθητών στις σχολικές κοινότητες, και δευτερευόντως η ευαισθητοποίηση γονέων και μαθητών στις έννοιες της ισότητας και του σεβασμού της διαφορετικότητας.

- Τα παραπάνω συμπεράσματα καθίστανται ακόμη πιο σοβαρά αν αναλογιστούμε την ίδια γενική εκτίμηση γονέων και εκπαιδευτικών για την ολοένα και αυξανόμενη - κατά την επόμενη πενταετία - παρουσία αλλοδαπών μαθητών στα σχολεία της χώρας μας.

Στο Ελληνικό Εκπαιδευτικό Σύστημα

4. ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ-ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Ανθρώπινα

ΓΕΝΝΙΟΥΜΑΣΤΕ ρατσιστές ή γινόμαστε ρατσιστές; Σίγουρα, όσοι αναζητούν ένα φτηνό άλλοθι στην ακραία κι αδικαιολόγητη συμπεριφορά τους σε οτιδήποτε το διαφορετικό, θα απαντήσουν ασμένως πως ναι, γεννιόμαστε ρατσιστές. Κι άρα, εφόσον ο ρατσισμός είναι τελικά έμφυτος στον άνθρωπο, προς τι η οποιαδήποτε προσπάθεια για εξάλειψή του ή, ακόμη, και για περιορισμό του φαινομένου. Υπάρχουν, ωστόσο, κι αυτοί -ευτυχώς- που βλέπουν καθαρά και που αντιλαμβάνονται ότι ο ρατσισμός είναι επίκτητος κι ότι, τελικά, γινόμαστε ρατσιστές. Θέλετε λόγω παιδείας, ίσως λόγω προκατάληψης, φόβου και ανασφάλειας, απορρίπτουμε το «ξένο» προς ημάς και τις περί κόσμου θεωρίες και αντιλήψεις μας. Η Λένα Διβάνη, καθηγήτρια ιστορίας εξωτερικής πολιτικής του Πανεπιστημίου Αθηνών και γνωστή συγγραφέας («Οι γυναίκες της ζωής της»), είναι σαφής: Γινόμαστε ρατσιστές, δεν γεννιόμαστε.

Ρατσισμός και Πολιτισμός, ήταν το θέμα εκδήλωσης την οποία οργάνωσε η Αρχή κατά του ρατσισμού και των διακρίσεων και στην οποία η κυρία Διβάνη ήταν η βασική ομιλήτρια. Η όλη εκδήλωση εξελίχθηκε, χάρη και στην ενεργό συμμετοχή του κοινού, σε μια πολύ ενδιαφέρουσα συζήτηση και πέτυχε, πιστεύω, αν όχι να εξαλείψει εν μιά νυκτί τα όποια κατάλοιπα ρατσισμού κουβαλά ο καθένας μέσα του, τουλάχιστον να μας προβληματίσει σοβαρά και θετικά, έτσι που να εγκαταλείψουμε την αίθουσα λιγότερο ρατσιστές και με μεγαλύτερη διάθεση κατανόησης της διαφορετικότητας. Τονίστηκε, ακόμη, ότι ο Πολιτισμός είναι ίσως το πιο ισχυρό αντίδοτο στο ρατσισμό κι ότι η εκπαίδευση θα δώσει τη σωστή και οριστική λύση σ' ένα πρόβλημα που για αιώνες ταλανίζει τον πλανήτη μας και που υπήρξε μια μόνιμη πηγή συγκρούσεων ανάμεσα στους λαούς. Η διαφορετικότητα αποτελεί έναν ανεκτίμητο πλούτο για τον άνθρωπο. Η διαφορετικότητα είναι που δίνει χρώμα -στην κυριολεξία- και ουσία στη ζωή. Γιατί, αν ήμασταν όλοι οι ίδιοι, αν σκεφτόμασταν κι αν ενεργούσαμε όλοι το ίδιο, τότε η πλήξη και ανία θα διέκρινε ολόκληρη τη ζωή μας. Ποτέ δεν είναι αργά ν' αρχίσουμε τη μικρή προσπάθεια κατανόησης και ανοχής των ξένων και των μειονοτήτων. Μην αποστρέψετε το πρόσωπο, αν κάποιος έχει διαφορετικό χρώμα και διαφορετικό τρόπο σκέψης. Σε τελευταία ανάλυση, δεν είναι οι μαύροι που «τρώνε» τα μικρά παιδιά...

Του Δημήτρη Αντρέου

5. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ

Ο κοινωνικός ρατσισμός στον οποίο θα αναφερθώ σήμερα δεν έχει καμία σχέση με τον χθεσινό αλλά είναι σημαντικός και συμβαίνει συνέχεια. Πρόκειται για την διάκριση των αριστερόχειρων.

Είχα την τύχη να γεννηθώ αριστερόχειρη, ναι τύχη. Η αυχία μου έγκειται στο ότι γεννήθηκα αριστερόχειρη σε έναν κόσμο δεξιόχειρων. Τώρα θα πει κανείς μα αν ήταν κόσμος αριστερόχειρων κάποιος δεξιόχειρας θα έγραφε αυτό το σημείωμα. Στο θέμα μας όμως.

Καθημερινά ένας αριστερόχειρας από την ημέρα που θα γεννηθεί και θα αρχίσει να αντιλαμβάνεται τον κόσμο συναντά μπροστά του μικρά και μεγάλα εμπόδια στην κίνηση και εξυπηρέτησή του. Αν σκεφτούμε και το τι γινόταν πριν 50 χρόνια που επέβαλαν στα παιδιά να γράφουν με το δεξί χέρι αγνοώντας τις βλάβες που μπορεί να προκαλούσαν στο εύπλαστο μυαλό του μικρού παιδιού καταλαβαίνουμε πόση προκατάληψη υπάρχει.

Όλα τα αντικείμενα γύρω μας είναι δημιουργημένα και κατασκευασμένα για δεξιόχιερες, από το ψαλίδι και το μπρίκι μέχρι και την απλή κούπα του καφέ. Θα σας εξηγήσω τι εννοώ για όσους θεωρούν ότι είμαι υπερβολική. Το ψαλίδι είναι εργονομικά κατασκευασμένο να χρησιμοποιείται με το δεξί χέρι, για να πειστείτε πάρτε ένα ψαλίδι και προσπαθήστε να κόψετε με το αριστερό. Δεν γίνεται. Το ψαλίδι αποτελεί ένα από τα πλέον ενοχλητικά καθημερινά “δεξιόχειρα” αντικείμενα. Το μπρίκι πάλι έχει το στόμιο αντικρυστά με το δεξί χέρι, δηλαδή αν πάτε να βάλετε τον καφέ με το αριστερό δεν γίνεται. Το μπρίκι δεν είναι μόνο ένα αντικείμενο γιατί θα μου πείτε μην πίνεις ελληνικό καφέ, όχι είναι οι κανάτες, τα κύπελάκια με στόμιο και το μπρίκι ή κατσαρολάκι. Συνεχίζω, το τετράδιο και γενικότερα η γραφή είναι για δεξιόχιερες. Αναρωτήθηκε κανένας πως θα γράψω εγώ που πρέπει να περνάει το χέρι μου από πάνω από το γράμματα, να λερώνομαι αλλά και να μη βλέπω τι έχω γράψει αμέσως προηγούμενα. Ο κατάλογος όπως καταλαβαίνει κανείς είναι μακρύς. Το ρολόι να το φοράμε από το αριστερό, γιατί; για να μην ενοχλεί τον δεξιόχειρα, τον “φυσιολογικό άνθρωπο” δηλαδή, στις καθημερι-

νές του ασχολίες. Θα τελειώσω με την κούπα του καφέ που δεν είναι κάτι τραγικό αλλά απλά τονίζει ότι ζούμε σε ένα αφιλόξενο κόσμο. Οι κούπες έχουν πολλές φορές σχέδια επάνω. Ε, το σχέδιο είναι φτιαγμένο ώστε όταν ο δεξιόχειρας πίνει τον καφέ του να βλέπει και το σχεδιάκι!

Ξέρω πολύ καλά ότι ο κόσμος δεν μπορεί να αλλάξει, αλλά ας κάνουν τον κόπο οι δεξιόχειρες να σκεφτούν και εμάς όταν βάζουν το στυλό στην τράπεζα από τα δεξιά ή στο παραβάν στις εκλογές το κορδονάκι που έχουν δέσει το στυλό δεν είναι αρκετά μακρύ ώστε να φτάσει από την αριστερή πλευρά για να ψηφίσουμε και εμείς. Ας υπάρχουν στις υπεραγορές - super market - προϊόντα για όλους, όχι μόνο για την πλειοψηφία.

“Εμάς δηλαδή μανούλα δεν μας γέννησε;”

(από το διαδίκτυο)

6. ΕΝΑΣ ΙΔΙΟΤΥΠΟΣ ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ

Ανάλογο του «ρατσισμού» στα θέματα υγείας είναι ο φόβος (φοβία;) μήπως προσβληθούμε από ενδεχόμενη μολυσματική νόσο του πλησίον μας. Είναι ένας «ιδιότυπος ρατσισμός» που ο Μιχάλης Μητσός στην εφημερίδα ΤΑ ΝΕΑ χαρακτήρισε ως «δικτατορία της υγείας».

Γράφει σχετικά:

«Αισθανόμαστε πως ο καθένας από μας είναι μια ανθρώπινη βόμβα, ικανός να σκοτώσει τον διπλανό του επειδή καπνίζει ή επειδή μπορεί να του μεταδώσει διάφορες ασθένειες».

Άνθρωποι ξεσηκώνονται κατά της ίδρυσης και λειτουργίας «θεραπευτικών κοινοτήτων» στη γειτονιά τους με αποτέλεσμα νεαρά παιδιά να περιμένουν για πολλούς μήνες την ένταξή τους.

Αποκλείονται και περιθωριοποιούνται άτομα ειδικών δεξιοτήτων.

Οι ασφαλιστικές εταιρίες αν δεν αρνούνται την ασφάλιση απαιτούν υψηλά ασφάλιστρα παραβιάζοντας κάθε έννοια «περί προσωπικών δεδομένων».

Καθημερινά γινόμαστε μάρτυρες κακής συμπεριφοράς ακόμη και για ένα μικρό συνάχι.

Ας ξεχάσουμε τη σκληρότητα εκείνων που θανάτωναν τα ωδικά πτηνά από το φόβο της «νόσου των πτηνών» και ας εκφράσουμε την αλληλεγγύη μας σε εκείνους που την έχουν ανάγκη έστω και μια μέρα σαν τη σημερινή.

Ας κλείσουμε με το μήνυμα:

”... Υγιείς έμειναν εκείνοι που αρκούνταν στα λίγα. Τώρα δεν αναρωτιέμαι γιατί, για ποιο λόγο αρρώστησε ο ασθενής, αναρωτιέμαι με την καχυποψία για ποιο λόγο έμεινε συγιής ο υγιής και με ποιο τίμημα...”

ΛΙΝΤΕ ΖΑΛΜΠΕΡ ΛΟΥ ΑΝΔΡΕΑ ΣΑΛΟΜΕ ΜΕΛΟΝΙ

7. ΕΛΛΑΔΙΚΟΣ ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΠΟΝΤΙΩΝ ΝΕΟΠΡΟΣΦΥΓΩΝ

Από τις στήλες του Τύπου άρχισε να εμφανίζεται ένας ιδιότυπος ρατσισμός κατά των Ποντίων. Η αρχή ανιχνεύεται στην αντίθεση των ντόπιων στις περιοχές όπου εγκαθίσταντο. Εμφανίστηκαν κείμενα που αμφισβητούσαν την ελληνικότητα των Ποντίων από την πρώην ΕΣΣΔ, αποκαλώντας τους «τυχόν Έλληνες», ή «Έλληνες» σε εισαγωγικά. Αποκορύφωμα της ρατσιστικής στάσης ήταν η άρνηση της Κοινότητας του χωριού Μεταμόρφωση της Χαλκιδικής να εγγράψει τους μετανάστες-πρόσφυγες που είχαν εγκατασταθεί σ' αυτό, στα δημοτολόγια. Στην απόφαση του Κοινοτικού Συμβουλίου χρησιμοποιήθηκαν οι όροι «Ρωσό-

τουρκοί» και «Ρωσοπόντιοι», ενώ γράφτηκε και η εξής πρόταση: «Οι Ρωσότουρκοι να πάνε στο νομό Ξάνθης». Το γεγονός παρουσιάστηκε από τον Τύπο ως «Ρατσιστική έκρηξη κατά των Ποντίων». Η ειρωνία είναι ότι οι ντόπιοι κάτοικοι του χωριού Μεταμόρφωση κατάγονταν από τουρκόφωνους Καππαδόκες πρόσφυγες του 1922. Αντίστοιχο επεισόδιο συνέβη στο χωριό Λητή, έξω από τη Θεσσαλονίκη, όπου δέκα οικογένειες μεταναστών-προσφύγων θέλησαν να δημιουργήσουν τον οικισμό «Νέος Πόντος Μακεδονίας». Ο πρόεδρος της κοινότητας απευθυνόμενος προς αυτούς είπε: «Να σηκωθείτε να φύγετε. Είστε Ρώσοι, να πάτε στη Ρωσία...» Μεγάλες διαμαρτυρίες από την πλευρά των ποντιακών οργανώσεων προκάλεσε η παρουσίαση καταλόγου ξένων που φιλοξενούνταν στην Ελλάδα. Στον κατάλογο αυτό, που εκδόθηκε στο πλαίσιο της Πανευρωπαϊκής Αντιρατσιστικής Εκστρατείας με τη συμμετοχή της Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς, του Εργατοϋπαλληλικού Κέντρου Θεσσαλονίκης, του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ.ά., μεταξύ των Αλβανών, Σέρβων, Βούλγαρων, Πολωνών, Κούρδων, Τούρκων, Φιλιππινέζων, Πακιστανών και μαύρων, συμπεριλαμβάνονταν και οι Πόντιοι. Επίσης, πολλές φορές οι Έλληνες από την Τσάλκα αντιμετωπίζονταν ρατσιστικά εξ αιτίας της τουρκοφωνίας τους. Άλλη αντίστοιχη περίπτωση εμφανίστηκε σε ένα τηλεγράφημα από την Αθήνα του ρωσικού πρακτορείου ειδήσεων Itar-Tass, στο οποίο οι Πόντιοι πρόσφυγες από τη Σοβιετική Ένωση παρουσιάζονταν συλλήβδην ως: «μαφιόζικες ομάδες Ρωσοελλήνων». Η είδηση αυτή κινητοποίησε για άλλη μια φορά τις ποντιακές οργανώσεις που κατήγγειλαν τη συγκεκριμένη πράξη. Κρούσμα μαζικής ρατσιστικής συμπεριφοράς υπήρξε η κατάληψη του 3ου Γυμνασίου-Λυκείου Θεσσαλονίκης από τους μαθητές και τους γονείς τους με την υποκίνηση των καθηγητών τους. Αιτία ήταν η συστέγαση με το σχολείο «παλιννοστούντων», στο οποίο φοιτούσαν 500 μα-

θητές. Το αίτημα των καταληψιών ήταν να σταματήσει η συστέγαση και να μεταστεγαστεί το σχολείο «παλιννοστούντων». Το ενδιαφέρον που παρουσιάζει αυτό το κρούσμα, είναι ότι έγινε σε μία περιοχή που κατοικείται από πρόσφυγες παλαιότερων εποχών και κυρίως του '22, καθώς και η υποτονική αντίδραση των αρχών της πόλης, των προσφυγικών οργανώσεων και των ποντιακών συλλόγων. Στην περιφέρεια της Θεσσαλονίκης παρουσιάστηκαν και κρούσματα, τα οποία λίγο απέχουν από το να χαρακτηριστούν «απαρντχάϊντ», όπως η αυθαίρετη απαγόρευση εισόδου μεταναστών-προσφύγων σε κέντρα διασκέδασης.

Παρόμοια φαινόμενα εμφανίστηκαν και στην Κύπρο, όπου είχαν εγκατασταθεί Έλληνες από τη Σοβιετική Ένωση. Χαρακτηρισμοί, όπως «Ρωσοπόντιοι» και «Ρώσοι» διαδόθηκαν στα έντυπα, όταν επρόκειτο να αναφερθούν στο συγκεκριμένο πληθυσμό. Εμφανίστηκαν áρθρα στον Τύπο με τα οποία αντιμετωπίζονταν ως ξένοι που βρίσκονταν σε σχέσεις αντιπαράθεσης με τους ντόπιους. Οι Πόντιοι, κυρίως από τη Γεωργία, που εγκαταστάθηκαν στην Κύπρο ομολογούν ότι αυτοί που τους αγκάλιασαν περισσότερο απ' όλους ήταν οι Ελληνοκύπριοι πρόσφυγες από την κατεχόμενη Κύπρο.

Το αρνητικό στερεότυπο που διαμορφώθηκε στην ελλαδική και στην κυπριακή κοινωνία για τους μετανάστες-πρόσφυγες βασιζόταν σε στοιχεία, όπως ότι είναι ξένοι ή ότι είναι λιγότερο Έλληνες από τους ντόπιους και ότι τους έκαναν χάρη που τους ανέχονταν. Βαθμιαία áρχισε στη κοινή γνώμη η εικόνα τους να μην ξεχωρίζει από τους μη Έλληνες λαθρομετανάστες. Γενικεύτηκε στον Τύπο η χρήση του όρου «Ρωσοπόντιος», δημιουργώντας στους αναγνώστες την εντύπωση ότι πρόκειται για κάποια εθνοτική ομάδα. Οι ποντιακές οργανώσεις κατήγγειλαν το κλίμα αυτό, αλλά και τη «ρατσιστική συμπεριφορά της πολιτείας». Κατήγγειλαν ότι πολλές φορές οι αστυνομικοί έκαναν

έρευνα σε σπίτια Ποντίων «χωρίς ένταλμα εισαγγελέως, σαν να ήταν αλλοδαποί, εκμεταλλευόμενοι την άγνοια και το φόβο των αδελφών μας».

Δυστυχώς η κατάσταση αυτή δεν προκάλεσε τα αντανακλαστικά της ελλαδικής κοινωνίας, ούτε καν, σε μαζική κλίμακα, την κοινωνία των παλαιών προσφύγων του 1922.

του Βλάση Αγτζίδη

8. ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

Όλοι οι άνθρωποι έχουν ανθρώπινα δικαιώματα, όπως κι αν τους ονομάζουμε και όπου κι αν βρίσκονται.

Καθημερινά άνθρωποι αποφασίζουν να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους, την κοινότητά τους και τη χώρα τους. Κάποιοι φεύγουν από φόβο, για τη ζωή τους ή τη ζωή των οικείων τους. Άλλοι φεύγουν επειδή τους εξανάγκασαν η κοινωνική ή η οικονομική τους κατάσταση. Ένα από τα πιο σημαντικά δικαιώματα που είναι κοινό σε όλους τους πρόσφυγες, στους αιτούντες άσυλο, στους μετανάστες και σε αυτούς που εκτοπίζονται στο εσωτερικό της χώρας τους είναι το δικαίωμα στην ελευθερία από διακρίσεις.

Ποιος είναι πρόσφυγας;

Σύμφωνα με τη Συνθήκη του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, που έχει υπογραφεί από 140 χώρες, πρόσφυγας είναι κάποιος που βρίσκεται εκτός της χώρας καταγωγής του και κινδυνεύει πραγματικά να υποστεί παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων του εξαιτίας της ταυτότητάς του ή των πεποιθήσεών του. Δεν μπορεί ή δεν θέλει να επιστρέψει επειδή η κυβέρνησή του δεν μπορεί ή δεν θέλει να τον

προστατέψει. Εξαιτίας της δίωξης που μπορεί να αντιμετωπίσει, ένας πρόσφυγας δικαιούται να προστατευθεί από μια εξαναγκαστική επιστροφή στη χώρα καταγωγής του. Εκτός από τα δικαιώματα που έχουν όλοι οι άνθρωποι, ο πρόσφυγας δικαιούται αυτήν την προστασία, όπως επίσης και προστασία από δίωξη για παράνομη είσοδο, έγγραφα ταυτότητας και ταξιδιωτικά έγγραφα, και πρόσβαση σε μια μακροπρόθεσμη λύση. Αυτή μπορεί να είναι η ενσωμάτωση στη χώρα που του παρέχει άσυλο, η επανεγκατάσταση σε μια άλλη χώρα ή ο εθελούσιος επαναπατρισμός στη χώρα καταγωγής του, εφόσον αυτή γίνεται με ασφάλεια και αξιοπρέπεια. Εκτιμάται ότι υπάρχουν περίπου 10,6 εκατομμύρια πρόσφυγες στον κόσμο.

Ποιος είναι αιτών ασυλο:

Ο αιτών ασυλο είναι ένα άτομο που αναζητά προστασία ως πρόσφυγας ακόμα και αν δεν έχει επισήμως αναγνωριστεί ως τέτοιος. Συνήθως ο όρος αναφέρεται σε κάποιον ο οποίος αναμένει ακόμα από μια κυβέρνηση να αποφανθεί αν ο ίδιος είναι πρόσφυγας. Η Διεθνής Αμνηστία εργάζεται για να εξασφαλίσει ότι οι αιτούντες ασυλο:

- δεν θα εμποδιστούν να εισέλθουν σε μια χώρα και να ζητήσουν ασυλο,
- θα έχουν πρόσβαση σε νόμιμες διαδικασίες που θα καθορίσουν αν είναι πρόσφυγες,
- δεν τίθενται υπό προληπτική κράτηση (εκτός και αν έχουν κατηγορηθεί για κάποιο αναγνωρισμένο ποινικό αδίκημα),
- μπορούν να επικοινωνήσουν με οικογένεια, φίλους, δικηγόρους, μεταφραστές και οργανισμούς που μπορούν να τους βοηθήσουν (π.χ. την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες),
- έχουν πρόσβαση σε θεμελιώδη οικονομικά, κοινωνικά

και πολιτιστικά δικαιώματα, όπως για παράδειγμα η εργασία, η εκπαίδευση και η κοινωνική βοήθεια.

Η οργάνωση δεν αντιτίθεται στη επιστροφή αιτούντων άσυλο που απορρίφθηκαν, εφόσον όμως είχαν πρόσβαση σε όλες τις νόμιμες και ικανοποιητικές διαδικασίες και αν η επιστροφή τους μπορεί να πραγματοποιηθεί με ασφάλεια, αξιοπρέπεια και με απόλυτο σεβασμό προς τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Ποιος είναι μετανάστης:

Ο μετανάστης είναι ένα άτομο που μετακινείται από ένα μέρος σε ένα άλλο. Είναι πιθανό να αναγκάζεται να φύγει επειδή φοβάται, λιμοκτονεί ή φοβάται πολύ για την ασφάλεια και προστασία της οικογένειας του. Μπορεί να μετακινείται και οικειοθελώς. Είναι δυνατό να συμβάλουν πολλοί λόγοι σε μια τέτοια απόφαση. Οι μετανάστες είναι ανθρώπινα όντα και έχουν ανθρώπινα δικαιώματα, όπως το δικαίωμα στη ζωή, στην ελευθερία από αυθαίρετη κράτηση, στην ελευθερία από βασανιστήρια, καθώς και σε ένα ικανοποιητικό βιοτικό επίπεδο. Υπάρχουν κάποια διεθνή νομικά κριτήρια τα οποία είναι συγκεκριμένα ως προς τα δικαιώματα των μεταναστών εργαζομένων. Επίσης η Διεθνής Αμνηστία χαιρέτισε τη Διεθνή Σύμβαση για την Προστασία Όλων των Μεταναστών Εργαζομένων και των Μελών των Οικογενειών τους, που τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιουλίου 2003. Εκτιμάται ότι υπάρχουν 175 εκατομμύρια μετανάστες σε ολόκληρο τον κόσμο.

Ποιος είναι εκτοπισμένος στο εσωτερικό της χώρας του;

Ο εκτοπισμένος στο εσωτερικό της χώρας είναι ένα άτομο που αναγκάστηκε να καταφύγει από ένα μέρος της

χώρας σε ένα άλλο. Η βασική διαφορά μεταξύ ενός εκτοπισμένου στο εσωτερικό της χώρας και ενός πρόσφυγα είναι ότι ο τελευταίος διέσχισε διεθνή σύνορα. Όπως και οι πρόσφυγες, οι εκτοπισμένοι στο εσωτερικό της χώρας φεύγουν λόγω προβλημάτων όπως ο πόλεμος, η εθνικές εκκαθαρίσεις, η θρησκευτική καταδίωξη ή ο λιμός. Οι εκτοπισμένοι στο εσωτερικό της χώρας τους έχουν ανθρώπινα δικαιώματα. Αν και η κυβέρνησή τους είναι υποχρεωμένη να προστατεύει τα δικαιώματα τους, ένα από τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν είναι ότι η κυβέρνησή τους αδυνατεί ή δε θέλει να τους προστατέψει. Εκτιμάται ότι υπάρχουν 18,1 εκατομμύρια εκτοπισμένοι στο εσωτερικό της χώρας τους.

Τι κάνει η Διεθνής Αμνηστία;

Η Διεθνής Αμνηστία διεξάγει παγκοσμίως έρευνα και δράση για τα δικαιώματα των προσφύγων, των αιτούντων άσυλο, των μεταναστών και των εκτοπισμένων στο εσωτερικό της χώρας τους. Για τους πρόσφυγες, διεκδικούμε το δικαίωμα στο άσυλο, προωθώντας πολιτικές και νομοθετικές αλλαγές και ορισμένες φορές αναλαμβάνοντας δράση σε δεχχωριστές υποθέσεις και θέματα. Για τους μετανάστες, διεκδικούμε το δικαίωμά τους να μην υφίστανται διακρίσεις, προωθώντας πολιτικές και νομοθετικές αλλαγές. Για τους εκτοπισμένους στο εσωτερικό της χώρας τους, πιέζουμε τη διεθνή κοινότητα για αποτελεσματική προστασία.

Η Διεθνής Αμνηστία δεν εκπροσωπεί μεμονωμένους αιτούντες άσυλο ή πρόσφυγες, ούτε προσφέρει νομικές υπηρεσίες. Ωστόσο, ορισμένες φορές δραστηριοποιείται σε μεμονωμένες περιπτώσεις. Αν κάποια φορά η Διεθνής Αμνηστία δεν αναλάβει ενεργό ρόλο στην υποστήριξη κάποιας ειδικής περιπτώσης, αυτό δεν σημαίνει απαραιτήτως ότι η οργάνωση θεωρεί ότι το εν λόγω άτομο δεν δικαιού-

νται προστασία. Συχνά, κατά τη διάρκεια διαδικασιών για παροχή ασύλου, οι ίδιοι οι αιτούντες áσυλο, οι δικηγόροι τους ή φορείς που συμμετέχουν στη διαδικασία, λαμβάνουν και χρησιμοποιούν πληροφορίες από τη Διεθνή Αμνηστία σχετικά με την κατάσταση στη χώρα προέλευσης.

(Από το διαδίκτυο)

Έκθεση 1η

«Ποιοι νομίζετε πως είναι οι στόχοι της Ευρωπαϊκής Ένωσης;»

Πρόλογος Ζούμε σε μια εποχή συνεχών και μεγάλων αλλαγών. Οι συνθήκες σε διεθνές επίπεδο έχουν αλλάξει και πολλά κράτη, προκειμένου ν' αντιμετωπίσουν με συλλογικό τρόπο διάφορα κοινά προβλήματα, συνασπίζονται σε κοινότητες, ξεπερνώντας παλαιότερες προκαταλήψεις και φοβίες.

Κύριο Θέμα Με βάση λοιπόν τη σύγχρονη λογική δημιουργήθηκε η Ευρωπαϊκή Ένωση. Πρόκειται για μια ένωση των χωρών της Ευρώπης προκειμένου να μπορέσουν να λυθούν τα μεγάλα οικονομικά, πολιτικά και κοινωνικά προβλήματα.

Κύριος στόχος της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι η οικονομική ανάπτυξη όλων των χωρών-μελών της. Η ύπαρξη και διόγκωση του φαινομένου της παγκοσμιοποίησης, δημιουργεί δυσκολίες ανάπτυξης των οικονομιών μικρότερων χωρών. Η υιοθέτηση κοινού νομίσματος, η κατάργηση των τελωνείων και των δασμών και τέλος η δημιουργία μεγάλων οικονομικών επιχειρήσεων βασικών στοιχείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης βοηθούν στην υπέρβαση αυτών των δυσκολιών. Με τον τρόπο αυτό οι χώρες της Ευρώπης μπορούν να οδηγηθούν στην οικονομική ευημερία.

Ένας άλλος στόχος της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι η

κοινωνική πρόνοια. Η οικονομική ανάπτυξη δε λογίζεται ως αυτοσκοπός. Σκοπός είναι ο άνθρωπος και η πρόοδός του. Η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί φωτεινό φάρο στον τομέα κατοχύρωσης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της κοινωνικής προόδου και της ισονομίας. Αποτελεί αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι η Ευρώπη πρωτοπορεί στον τομέα της κοινωνικής πρόνοιας.

Ένας τρίτος στόχος είναι η πολιτισμική πολυφωνία. Αυτό που ξεχωρίζει την Ευρώπη και συνιστά παγκόσμια υπεροχή της, είναι ο πλούτος των επιμέρους πολιτισμών της. Η Ευρώπη αποτελείται από ένα πολιτιστικό μωσαϊκό όπου ο κάθε λαός έχει τη δική του συμβολή. Θα πρέπει λοιπόν να φυλαχτεί η εθνική και πολιτισμική ιδιαιτερότητά της, ώστε να παραχθεί ένα ανώτερο αποτέλεσμα.

Τέλος, επιδίωξη στις Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι η διατήρηση της ειρήνης σε παγκόσμιο επίπεδο. Η Ευρώπη δεν αποτελεί πλέον πεδίο εθνικών πολέμων, όπως συνέβαινε στο παρελθόν. Αντίθετα, είναι μια ηγέτιδα δύναμη που θα πρέπει να επιβάλλει τις απόψεις της για την εδραίωση στις παγκόσμιας ειρήνης.

Επίλογος Αυτό που ονειρεύονται όλοι οι Ευρωπαίοι πολίτες είναι η ύπαρξη μιας κοινότητας όπου θα κυριαρχεί η δημοκρατία, η κοινωνική πρόνοια, η ισότητα, η ευημερία και οι πολιτιστικές διαφορές θα αποτελούν στοιχείο επαφής των λαών και όχι διαχωρισμού.

«Ποιες πιστεύετε πως είναι οι θετικές συνέπειες από την ένταξη της χώρας μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση;»

Πρόλογος Χρειάστηκαν πολύχρονες και επίμονες προσπάθειες από τη χώρα μας για να μπορέσει πριν από τρεις δεκαετίες να γίνει μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αναμφίβολα, ήταν μια από τις μεγαλύτερες επιτυχίες της εξωτερικής της πολιτικής και τις θετικές συνέπειες από την ένταξη αυτή καρπώνεται η χώρα μας.

Κύριο Θέμα Τα θετικότερα αποτελέσματα από την ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση αποτυπώνονται στον οικονομικό τομέα. Αυτό συμβαίνει γιατί τώρα πλέον υπάρχει μια μεγάλη αγορά στην οποία μπορούν να διατεθούν τα ελληνικά προϊόντα. Ακόμα, λόγω του μεγάλου ανταγωνισμού εκσυγχρονίζεται η ελληνική βιομηχανία και βελτιώνονται τα ελληνικά προϊόντα.

Σημαντικά αποτελέσματα υπάρχουν και σε κοινωνικό επίπεδο. Μέσα από την κοινωνική προσπάθεια μπορεί να δοθεί λύση σε χρόνια κοινωνικά προβλήματα, όπως αυτά των ναρκωτικών, της τρομοκρατίας αλλά και της εγκληματικότητας.

Επίσης, μια ακόμα θετική συνέπεια για την χώρα μας αφορά τον πολιτιστικό τομέα. Χάρη στην ένταξή της μεταλαμπαδεύονται στην Ευρώπη οι διαχρονικές αξίες της χώρας μας και γίνονται οι Ευρωπαίοι γνώστες του πολιτισμού μας. Ακόμα, μπορούν οι Έλληνες να έρθουν σε επαφή και να γνωρίσουν άλλους πολιτισμούς.

Εξάλλου, μέσω της συμμετοχής μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση προστατεύεται και διευρύνεται το δημοκρατικό μας πολίτευμα. Βασικός όρος για την ένταξη στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα είναι η ύπαρξη δημοκρατικού πολιτεύματος. Επιπλέον, ενισχύεται το πολιτικό κύρος στις

χώρας μας, αφού της δίνεται η δυνατότητα να παρεμβαίνει σε διεθνές επίπεδο.

Επίλογος Από την είσοδο στις χώρας μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση αναμφίβολα απορρέουν τόσο θετικά, όσο και αρνητικά αποτελέσματα. Θα πρέπει η χώρα μας να αξιοποιήσει και να καρπωθεί όλα τα θετικά στοιχεία, προκειμένου να βελτιώσει τη θέση στις στη σύγχρονη παγκόσμια πραγματικότητα.

Έκθεση 3η

«Η εποχή μας χαρακτηρίζεται από μια έντονη μορφή αντιπαράθεσης που επικρατεί στις σχέσεις μεταξύ των λαών. Από πολλούς γίνεται αναφορά στην ανάγκη συνεργασίας μεταξύ των λαών. Σε ποιους τομείς πιστεύετε πως μπορεί να επιτευχθεί η συνεργασία αυτή;»

Πρόλογος Η σύγχρονη εποχή χαρακτηρίζεται από την προστάθεια των διάφορων λαών για συνεργασία. Η τάση αυτή οφείλεται στο γεγονός πως η ανθρωπότητα έχει κουραστεί από τις συνεχείς αντιπαραθέσεις που έλαβαν χώρα τις προηγούμενες δεκαετίες.

Κύριο Θέμα Σήμερα, η ανθρωπότητα έχει αντιληφθεί ότι υπάρχουν πολλά και σημαντικά κοινωνικά προβλήματα, τα οποία και επιζητούν άμεσες λύσεις. Για να επιλυθούν τα προβλήματα αυτά θα πρέπει να υπάρξει συνεργασία μεταξύ των λαών. Η συνεργασία αυτή θα έχει θετικά επιτεύγματα σε πολλούς τομείς της σύγχρονης ζωής.

Αρχικά, η συνεργασία μεταξύ των λαών θα επιφέρει σημαντικά οφέλη σε οικονομικό επίπεδο. Το εμπόριο, η βιομηχανία και ο τουρισμός θ' αναπτυχθούν, με αποτέλεσμα να υπάρχει τόνωση των οικονομιών των διαφόρων κρατών. Επίσης, θα μπορέσει να υπάρξει συντονισμένη μετα-

Εκθέσεις

νάστευση εργατών, ώστε να τονωθεί η οικονομία κάποιων χωρών και να ανακουφιστεί η ανεργία κάποιων άλλων.

Ακόμη, σημαντικά αποτελέσματα θα επέλθουν και στον πνευματικό τομέα. Η επιστημονική διακρατική συνεργασία θα μεγιστοποιήσει την παγκόσμια γνώση και θα διευρύνει τους πνευματικούς ορίζοντες. Με τον τρόπο αυτό θα μεταδοθούν και θα ανταλλαχθούν τα πνευματικά αγαθά και τα επιστημονικά επιτεύγματα. Έτσι, η γνώση θα πάψει να είναι προνόμιο των λίγων.

Τέλος, η συνεργασία μεταξύ των λαών θα επιφέρει ανάπτυξη και στον πολιτισμό. Οι άνθρωποι θα μπορέσουν να γνωρίσουν τα ήθη και τα έθιμα των άλλων και να τα κατανοήσουν καλύτερα. Επίσης, η καλλιτεχνική συνεργασία θα δώσει ώθηση στον πολιτισμό. Ακόμα, θα πρέπει να γίνει αναφορά στις παγκόσμιες αθλητικές εκδηλώσεις, όπου καλλιεργείται η ευγενής άμιλλα και η σύσφιξη των σχέσεων.

Επίλογος Αποτελεί επιτακτική ανάγκη η ανάπτυξη συνεργασίας μεταξύ των λαών. Μόνο με την καλλιέργεια πνεύματος συνεργασίας είναι δυνατόν να αντιμετωπιστούν με επιτυχία τα πολλά προβλήματα που μαστίζουν την παγκόσμια κοινότητα και υποβαθμίζουν την ποιότητα ζωής.

Έκθεση 4n

«Ποια νομίζετε πως πρέπει να είναι η θέση της χώρας μας στα πλαίσια της Ενωμένης Ευρώπης;»

Πρόλογος Μετά τη λήξη του δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου η στάση των Ευρωπαίων πολιτών απέναντι στους αλλοεθνείς άλλαξε οριστικά. Έπαψε να υπάρχει το άσβεστο μίσος και άρχισαν οι Ευρωπαίοι ν' αντιλαμβάνονται πως ο δρόμος για την επίλυση των διαφορών δεν είναι ο πό-

λεμος, αλλά η συνεργασία. Μέσα στα πλαίσια αυτής της λογικής άρχισε να δημιουργείται η Ευρωπαϊκή Ένωση.

Κύριο Θέμα Θα έπρεπε να πραγματοποιηθούν αρκετές διαδικασίες προκειμένου να ολοκληρωθεί η ουτοπιστική για πολλούς αυτή ένωση. Στις αρχές της δεκαετίας του χίλια εννιακόσια ογδόντα, μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης έγινε και η χώρα μας. Μάλιστα, τότε υπήρξαν και πολλές φωνές διαμαρτυρίας, οι οποίες έκρουαν τον κώδωνα του κινδύνου, αναφέροντας το γεγονός ότι ελλοχεύουν πολλοί κίνδυνοι οι οποίοι αφορούσαν κυρίως την εθνική μας ταυτότητα.

Αναμφίβολα, η είσοδος της χώρας μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση συνέβαλε καθοριστικά στην ανάπτυξη της οικονομίας. Πακτωλοί χρημάτων εισέρευσαν από την Ευρώπη στη χώρα μας. Μέσω αυτών δημιουργήθηκαν μεγάλα έργα υποδομής, επιδοτήθηκαν χιλιάδες επιχειρήσεις, αναπτύχθηκε η γεωργία και γενικά δόθηκε ώθηση στην ελληνική οικονομία.

Επιπλέον, χάρη στην είσοδο της χώρας μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση υπήρξαν καθοριστικές αλλαγές στην κοινωνική δομή. Αναθεωρήθηκε η νομοθεσία, εισήχθησαν νέοι φιλελεύθεροι νόμοι, δημιουργώντας μ' αυτόν τον τρόπο μια νέα, ανοιχτή κοινωνία. Επίσης, δόθηκε μεγάλη βαρύτητα στις κοινωνικές υπηρεσίες. Χτίστηκαν νοσοκομεία, δημιουργήθηκαν νέες υπηρεσίες για την εξυπηρέτηση των πολιτών και γενικά εισήχθησαν νέα στοιχεία που κάνουν καλύτερη τη ζωή των πολιτών.

Η ένταξή μας όμως στην Ευρωπαϊκή Ένωση δεν επέφερε μόνο οφέλη. Υπήρξαν ορισμένα στοιχεία που δυστυχώς καθίστανται αρνητικά και δημιουργούν προβλήματα.

Ένα από αυτά είναι ο κίνδυνος της πολιτισμικής και εθνικής αλλοτρίωσης. Μέσα στα πλαίσια της Ενωμένης Ευρώπης κινδυνεύει να αλλοιωθεί η εθνική μας ταυτότητα. Τα τελευταία χρόνια διαπιστώνουμε πως οι Έλληνες

Εκθέσεις

έχουν απολέσει πολλά από τα στοιχεία που χαρακτηρίζουν την πολιτισμική τους ταυτότητα. Αντίθετα, έχουν αφομοιώσει άκριτα πολλά ξένα στοιχεία.

Ακόμα, διαπιστώνουμε πως η Ευρωπαϊκή Ένωση σε πολλές περιπτώσεις δε λειτουργεί συλλογικά. Υπήρξαν αρκετά προβλήματα που αντιμετώπισε η χώρα μας, στα οποία η Ευρωπαϊκή Ένωση δε στάθηκε αρωγός, αλλά αντίθετα ορισμένα κράτη μέλη λειτούργησαν με ιδιοτελείς σκοπιμότητες. Μ' αυτόν τον τρόπο όμως χάνεται η συλλογικότητα και η Ευρωπαϊκή Ένωση απομακρύνεται από τον αρχικό σχεδιασμό της.

Επίλογος Η δημιουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπήρξε ένα όραμα για χιλιάδες ανθρώπους. Η επίτευξη των στόχων της και η διαμόρφωση μιας καλύτερης Ευρώπης είναι ευθύνη όλων μας. Οφείλουμε λοιπόν να λειτουργήσουμε με τρόπο τέτοιο ώστε να διαφυλάξουμε τις αρχές της, αλλά παράλληλα και να διατηρήσουμε την πολιτισμική και εθνική μας ταυτότητα.

'Εκθεση 5n

«Ποιος νομίζετε ότι είναι ο ρόλος της παράδοσης στη σύγχρονη εποχή;»

Πρόλογος Παράδοση είναι το σύνολο των πολιτισμικών αγαθών που μεταβιβάζει η μία γενιά στην άλλη. Είναι το σύνολο των στοιχείων που κατάφερε μια κοινωνία ν' αποθησαυρίσει μέσα στην ιστορική της διαδρομή. Σ' αυτήν περιλαμβάνονται η γλώσσα, η θρησκεία, τα ήθη και τα έθιμα, το δίκαιο, η τέχνη και οι αξίες μιας κοινωνίας.

Κύριο Θέμα Στη σύγχρονη εποχή κυριαρχεί το πνεύμα της παγκοσμιοποίησης. Υπάρχει δηλαδή μια τάση απάρνη-

σης όλων των παραδοσιακών αξιών και αφομοίωσης μιας κοινής κουλτούρας σε παγκόσμιο επίπεδο. Σύμφωνα μ' αυτήν οι τοπικές παραδόσεις κινδυνεύουν να χαθούν. Για το λόγο αυτό θα πρέπει ν' αναφερθεί η αξία της παράδοσης στο σύγχρονο κόσμο.

Μέσα στην παράδοση είναι φυλαγμένες οι ιστορικές μνήμες ενός έθνους. Αυτή εξασφαλίζει την ιστορική συνέχεια μιας χώρας, μέσω της γνώσης και της αφομοίωσης των παραδοσιακών στοιχείων. Μ' αυτόν τον τρόπο αποτρέπει τον κίνδυνο της εθνικής αλλοίωσης και του αφανισμού.

Επίσης, η παράδοση επιφέρει την πολιτιστική συνέχεια. Η γνώση των πολιτισμικών στοιχείων μιας χώρας αποτελεί και την βάση για την εξέλιξη του πολιτισμού της. Έτσι, συνεχίζεται η πολιτιστική κληρονομιά και αποφεύγεται ο κίνδυνος της πολιτιστικής ισοπέδωσης.

Ακόμη, μέσα στην παράδοση φυλάγεται ο ανθρωπισμός, η αγάπη και η συντροφικότητα. Πρόκειται για στοιχεία που η τεχνοκρατική αντίληψη της εποχής μας τα έχει περιθωριοποιήσει και μας έχει αναγκάσει να τα λησμονήσουμε. Δεν πρέπει να ξεχνάμε πως ο σύγχρονος πολιτισμός μπορεί να υπερέχει σε υλικά αγαθά, αλλά υστερεί σε ηθική και κοινωνική ανάπτυξη. Η πείρα και η σοφία των παλαιοτέρων γενιών μπορεί να μας βοηθήσει να πορευτούμε με σιγουριά, στην άγονη πνευματικά σύγχρονη εποχή.

Επίλογος Η παράδοση αποτελεί στοιχείο επιβίωσης αλλά και ανανέωσης. Η απώλειά της ισοδυναμεί με κενό. Θα πρέπει λοιπόν να στραφούμε σ' αυτήν ώστε να κατανοήσουμε τα μυστικά της και να αποφύγουμε μελλοντικά λάθη.

ΠΑΡΑΘΕΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ THN TETARTH ENOTHTA

1. ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) είναι μια οικογένεια ευρωπαϊκών δημοκρατικών χωρών, οι οποίες έχουν δεσμευτεί να συνεργάζονται για την ειρήνη και την ευημερία. Η ΕΕ δεν είναι ένα κράτος που επιδιώκει να υποκαταστήσει τα υπάρχοντα κράτη ούτε απλώς ένας οργανισμός για τη διεθνή συνεργασία. Η ΕΕ είναι όντως μοναδική. Τα κράτη μέλη της έχουν θεσπίσει κοινά θεσμικά όργανα στα οποία εκχωρούν ορισμένες εξουσίες τους, έτσι ώστε να είναι δυνατόν να λαμβάνονται δημοκρατικές αποφάσεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο για συγκεκριμένα θέματα κοινού ενδιαφέροντος.

Οι ιστορικές ρίζες της Ευρωπαϊκής Ένωσης ανάγονται στον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Η ιδέα για την ένωση αυτή γεννήθηκε από την αποφασιστικότητα των Ευρωπαίων να αποτρέψουν την επανάληψη ενός παρόμοιου αιματηρού και καταστροφικού πολέμου. Κατά τα πρώτα έτη της ΕΕ, η συνεργασία αναπτύχθηκε μεταξύ έξι κρατών και αφορούσε κυρίως το εμπόριο και τα οικονομικά θέματα. Σήμερα, η ΕΕ αποτελείται από 27 χώρες με πληθυσμό 490 εκατ. και ασχολείται με ευρύ φάσμα θεμάτων άμεσου ενδιαφέροντος για την καθημερινή ζωή.

Η Ευρώπη είναι μια ήπειρος με πολλές διαφορετικές παραδόσεις και γλώσσες, αλλά και με κοινές αξίες όπως η δημοκρατία, η ελευθερία και η κοινωνική δικαιοσύνη. Η ΕΕ προωθεί τις αξίες αυτές. Προωθεί τη συνεργασία μεταξύ των λαών της Ευρώπης επιδιώκοντας την ενότητα, ενώ συγχρόνως διαφυλάσσει την πολυμορφία και διασφαλίζει

ότι οι αποφάσεις λαμβάνονται όσο το δυνατόν πλησιέστερα στους πολίτες.

Σε έναν κόσμο που χαρακτηρίζεται από όλο και μεγαλύτερη αλληλεξάρτηση κατά τον 21ο αιώνα, κάθε ευρωπαίος πολίτης θα πρέπει, σήμερα περισσότερο από ποτέ, να συνεργάζεται με πολίτες άλλων χωρών σε ένα πνεύμα φιλοπραγμοσύνης, ευρύτητας αντιλήψεων και αλληλεγγύης.

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο: Η φωνή των πολιτών

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο εκλέγεται κάθε πέντε έτη από τους πολίτες της Ευρώπης προκειμένου να εκπροσωπεί τα συμφέροντά τους.

Το σημερινό Κοινοβούλιο, που εκλέχτηκε τον Ιούνιο του 2004, αποτελείται από 785 μέλη από το σύνολο των 27 χωρών της ΕΕ. Περίπου το ένα τρίτο των μελών αυτών είναι γυναίκες.

Το κύριο καθήκον του Κοινοβουλίου είναι να εγκρίνει την ευρωπαϊκή νομοθεσία. Για τον εν λόγω τομέα είναι από κοινού αρμόδιο με το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ οι προτάσεις για νέες νομοθετικές ρυθμίσεις προέρχονται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο είναι επίσης από κοινού αρμόδια για την έγκριση του ετήσιου προϋπολογισμού της ΕΕ που ανέρχεται σε 100 δισεκατ. ευρώ.

Στις εξουσίες του Κοινοβουλίου συγκαταλέγεται η δυνατότητα ανάκλησης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Τα μέλη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (MEK) δεν ανήκουν σε εθνικούς συνασπισμούς, αλλά σε εππά πολιτικές ομάδες πανευρωπαϊκού χαρακτήρα. Οι μεγαλύτερες από αυτές είναι το κεντροδεξιό Ευρωπαϊκό Λαϊκό Κόμμα (χριστιανοδημοκράτες) και έπονται οι σοσιαλιστές, οι φιλελεύθεροι και οι πράσινοι. Στο πλαίσιό τους, τα MEK αντιπρο-

σωπεύουν όλες τις απόψεις για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, από τις έντονα φιλοομοσπονδιακές έως τις ανοικτά ευρωσκεπτικιστικές.

Οι βασικές σύνοδοι του Κοινοβουλίου πραγματοποιούνται στο Στρασβούργο και ορισμένες άλλες στις Βρυξέλλες. Οι εργασίες διεξάγονται στις 23 επίσημες γλώσσες της ΕΕ όπως και σε όλα τα υπόλοιπα όργανα της ΕΕ.

Το Κοινοβούλιο εκλέγει τον ευρωπαίο διαμεσολαβητή, ο οποίος διερευνά καταγγελίες που υποβάλλονται από πολίτες σχετικά με περιπτώσεις κακής διοικητικής πρακτικής από μέρους των οργάνων της ΕΕ.

Το συμβούλιο της ευρωπαϊκής ένωσης

Το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης – παλαιότερα γνωστό ως Συμβούλιο των Υπουργών – είναι από κοινού αρμόδιο με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για την έγκριση της νομοθεσίας ενώ είναι επίσης υπεύθυνο για τη λήψη πολιτικών αποφάσεων. Το Συμβούλιο έχει επίσης την κύρια αρμοδιότητα για τις ενέργειες της ΕΕ στον τομέα της κοινής εξωτερικής πολιτικής και της πολιτικής ασφάλειας, καθώς και σε ορισμένα θέματα δικαιοσύνης και ελευθεριών.

Το Συμβούλιο συγκροτείται από τους υπουργούς των εθνικών κυβερνήσεων όλων των χωρών της ΕΕ. Στις συνεδριάσεις παρευρίσκονται οι υπουργοί που είναι υπεύθυνοι για τα θέματα προς συζήτηση: υπουργοί εξωτερικών, υπουργοί εθνικής οικονομίας και οικονομικών, υπουργοί γεωργίας κλπ.

Κάθε χώρα διαθέτει συγκεκριμένο αριθμό ψήφων στο Συμβούλιο ο οποίος αντικατοπτρίζει τον αριθμό του πληθυσμού της, αν και η στάθμιση ευνοεί τις μικρότερες χώρες. Οι περισσότερες αποφάσεις λαμβάνονται με πλειοψηφία, αλλά απαιτείται ομοφωνία για ορισμένα ευαίσθητα ζητήμα-

τα σε τομείς όπως η φορολογία, το άσυλο, η μετανάστευση, ή η εξωτερική πολιτική και η πολιτική ασφάλειας.

Οι πρόεδροι ή/και οι πρωθυπουργοί των κρατών μελών συνέρχονται ως Ευρωπαϊκό Συμβούλιο μέχρι τέσσερις φορές τον χρόνο. Σε αυτές τις επονομαζόμενες «συνόδους κορυφής» χαράσσεται η γενική πολιτική της ΕΕ.

Ευρωπαϊκή επιτροπή

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκπροσωπεί και υπερασπίζεται τα συμφέροντα της Ένωσης στο σύνολό της και είναι αναξάρτητη από τις εθνικές κυβερνήσεις.

Συντάσσει προτάσεις για νέες ευρωπαϊκές νομοθετικές πράξεις, τις οποίες υποβάλλει στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο. Διαχειρίζεται το καθημερινό έργο της εφαρμογής των πολιτικών της ΕΕ και της δαπάνης των κονδυλίων της. Η Επιτροπή παρακολουθεί επίσης τη συμμόρφωση όλων προς τις ευρωπαϊκές συνθήκες και την ευρωπαϊκή νομοθεσία, δύναται δε να στραφεί κατά των παραβατών παραπέμποντάς τους, εφόσον χρειαστεί, στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο.

Η Επιτροπή αποτελείται από 27 μέλη άνδρες και γυναικες – ένα από κάθε χώρα της ΕΕ. Στο έργο τους επικουρούνται από περίπου 24.000 υπαλλήλους, οι περισσότεροι από τους οποίους εργάζονται στις Βρυξέλλες.

Ο Πρόεδρος της Επιτροπής επιλέγεται από τις κυβερνήσεις της ΕΕ και εγκρίνεται από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Οι υπόλοιποι επίτροποι διορίζονται από τις εθνικές τους κυβερνήσεις σε συνεννόηση με τον επιλεγέντα Πρόεδρο, πρέπει δε να λάβουν την έγκριση του Κοινοβουλίου. Οι επίτροποι δεν αντιπροσωπεύουν τις κυβερνήσεις των χωρών από τις οποίες προέρχονται. Ο καθένας από αυτούς είναι αρμόδιος για συγκεκριμένο τομέα πολιτικής της ΕΕ.

Ο Πρόεδρος και τα μέλη της Επιτροπής διορίζονται για περίοδο πέντε ετών η οποία συμπίπτει με την περίοδο για την οποία έχει εκλεγεί το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

2. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση ή **ΕΕ** είναι μια ιδιότυπη υπερεθνική και διακυβερνητική ένωση 27 κρατών. Καθιερώθηκε το 1992 από τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (Συνθήκη του Μάαστριχτ), και είναι ο *de facto* διάδοχος των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΕΚΑΧ, ΕΟΚ, ΕYPATOM) των έξι κρατών-μελών που ιδρύθηκαν το 1951, το 1957 και το 1965. Από τότε νέες διευρύνσεις έχουν αυξήσει τον αριθμό των κρατών μελών της και οι αρμοδιότητές της έχουν επεκταθεί. Η Ευρωπαϊκή Ένωση θεωρείται ως η ισχυρότερη ένωση κρατών μέχρι σήμερα στην παγκόσμια ιστορία, με οικονομικό, πολιτικό, κοινωνικό και πολιτιστικό περιεχόμενο. Η ΕΕ αποτελεί το τρέχον στάδιο μιας ανοιχτής διαδικασίας ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Η ΕΕ είναι μια από τις μεγαλύτερες οικονομικές και πολιτικές οντότητες στον κόσμο, με 493 εκατομμύρια ανθρώπους και συνδυασμένο ονομαστικό ΑΕΠ 11.5€ (\$15,0) τρισεκατομμύρια € το 2006. Η Ένωση είναι μια ενιαία αγορά με κοινή εμπορική πολιτική, κοινή αγροτική και αλιευτική πολιτική και περιφερειακή πολιτική για να βοηθήσει τις φτωχότερες περιφέρειες. Εισήγαγε ένα ενιαίο νόμισμα, το Ευρώ, που υιοθετήθηκε από 13 κράτη μέλη. Η ΕΕ άρχισε μια περιορισμένη κοινή πολιτική εξωτερικών και ασφαλείας, και μια περιορισμένη αστυνομική και δικαστική συνεργασία πάνω σε ποινικά θέματα.

Τα σημαντικά όργανα και οι οργανισμοί της ΕΕ περιλαμβάνουν την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Συμβούλιο της Ευρω-

παϊκής Ένωσης, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Οι πολίτες των κρατών μελών της ΕΕ είναι επίσης πολίτες της ΕΕ: εκλέγουν άμεσα το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, μια φορά κάθε πέντε έτη. Μπορούν να ζήσουν, να ταξιδέψουν, να εργαστούν, και να επενδύσουν σε άλλα κράτη μέλη (με μερικούς περιορισμούς μόνο στα νέα κράτη μέλη). Ο έλεγχος διαβατηρίων και οι τελωνειακοί έλεγχοι στα περισσότερα εσωτερικά σύνορα καταργήθηκαν με τη συμφωνία του Schengen.

3. ΟΙ ΓΛΩΣΣΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Οι Γλώσσες της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι οι γλώσσες που χρησιμοποιούνται στα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Περιλαμβάνουν τις 23 επίσημες γλώσσες της Ένωσης δίπλα σε μια σειρά από άλλες γλώσσες. Η ΕΕ βεβαιώνει στη σελίδα της Europa ότι «Γλώσσες: Ο πλούτος της Ευρώπης» και αφιερώνει στο θέμα μια ειδική σελίδα, την Πύλη γλωσσών της Ευρώπης.

Η Ε.Ε. είναι πολυγλωσσική με μια διπλή έννοια: πολλές μητρικές γλώσσες ομιλούνται μέσα στο γεωγραφικό αυτό χώρο και ένα λογικό ποσοστό πολιτών γνωρίζει αρκετές γλώσσες.

Πολιτική της ΕΕ είναι να ενθαρρύνει όλους τους πολίτες της να είναι πολύγλωσσοι ειδικότερα, για πρώτη φορά με την απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Βαρκελώνης το 2002[1], τους ενθαρρύνει να είναι σε θέση να μιλούν δύο γλώσσες πέρα από τη μητρική γλώσσα τους. Μια σειρά από προγράμματα χρηματοδοτούμενα από την ΕΕ προωθούν την εκμάθηση γλωσσών και τη γλωσσική ποικιλία, αλλά η ΕΕ έχει πολύ περιορισμένη επιρροή σε αυτόν

τον τομέα καθώς το περιεχόμενο των εκπαιδευτικών συστημάτων παραμένει αρμοδιότητα του κάθε κράτους-μέλους.

Σύμφωνα με τη σελίδα της ΕΕ, το κόστος για τη διατήρηση της πολιτικής της πολυγλωσσίας είναι 1,123 δις €, που είναι το 1% του ετήσιου γενικού προϋπολογισμού της ΕΕ ή 2,28 € ανά άτομο το χρόνο.

Οι επίσημες γλώσσες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με βάση τον τροποποιημένο στις 13 Ιουνίου 2005 κανονισμό αριθμ. 1 της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας της 15 Απριλίου 1958, είναι οι ακόλουθες 23:

- Αγγλική
- Εσθονική
- Μαλτεζική
- Σλοβακική
- Βουλγαρική
- Ιρλανδική
- Ολλανδική
- Σλοβενική
- Γαλλική
- Ισπανική
- Ουγγρική
- Σουηδική
- Γερμανική
- Ιταλική
- Πολωνική
- Τσεχική
- Δανεζική
- Λεττονική
- Πορτογαλική
- Φινλανδική
- Ελληνική
- Λιθουανική
- Ρουμανική

Από την 1η Ιανουαρίου, 2007, επίσημες γλώσσες έγιναν η Βουλγαρική, η Ιρλανδική και η Ρουμανική.

Όλες οι επίσημες γλώσσες της Ευρωπαϊκές Ένωσης είναι επίσης και γλώσσες εργασίας της Ένωσης. Αυτό όμως δε σημαίνει ότι όλα τα έγγραφα μεταφράζονται σε όλες τις επίσημες γλώσσες και ότι όλη η προφορική επικοινωνία στη λειτουργία της Ένωσης διεξάγεται σε όλες τις γλώσσες. Η νομοθεσία και τα έγγραφα με μεγάλη σημασία ή ενδιαφέρον για το κοινό παράγονται και στις 23 επίσημες γλώσσες, αλλά αυτό ισχύει για ένα μικρό μέρος της εργασίας των θεσμικών οργάνων. Τα άλλα έγγραφα (π.χ. επικοινωνία με τις εθνικές αρχές, αποφάσεις απευθυνόμενες σε συγκεκριμένα άτομα ή οντότητες και αλληλογραφία) μεταφράζονται μόνο στις γλώσσες που χρειάζονται. Κάθε πολί-

της μπορεί να επικοινωνήσει με τις ευρωπαϊκές υπηρεσίες και να πάρει απάντηση σε οποιαδήποτε επίσημη γλώσσα. Για εσωτερικούς σκοπούς επιτρέπεται από τη νομοθεσία στα θεσμικά όργανα της ΕΕ να επιλέγουν τις δικές τους γλωσσικές ρυθμίσεις. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, π.χ. εκτελεί τις εσωτερικές της εργασίες σε τρεις γλώσσες, τα αγγλικά, τα γαλλικά και τα γερμανικά και διατηρεί το πλήρως πολυγλωσσικό καθεστώς μόνο για τους σκοπούς ενημέρωσης του κοινού και ανακοινώσεων. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, αφετέρου, διαθέτει μέλη τα οποία χρειάζονται έγγραφα εργασίας στη γλώσσα τους, οπότε η δική του ροή εγγράφων είναι πλήρως πολυγλωσσική εξ αρχής.

4. Η ΠΑΡΑΔΟΣΗ

Όλοι μας έχουμε συνηθίσει, από το σχολείο, την οικογένεια, το κράτος να ακούμε ότι οφείλουμε σεβασμό στην παράδοση του τόπου μας. Είτε αυτή είναι πολιτιστική, είτε είναι θρησκευτική. Η προτροπή αυτή έχει κάτι το αυτονόητο από την εξής άποψη. Παράδοση είναι η κληρονομιά του παρελθόντος. Αναλογικά αντιστοιχεί με το προσωπικό μας παρελθόν, αν και η παράδοση είναι το ομαδικό παρελθόν. Στο προσωπικό μου παρελθόν λοιπόν, όταν ήμουν παιδί, πήγαινα στο σχολείο. Κάτι έχω κληρονομήσει από εκεί. π.χ. την ικανότητα της ανάγνωσης. Ο σεβασμός προς το σχολείο λοιπόν είναι κάτι το φυσικό, παρ' όλο που το εκπαιδευτικό σύστημα ίσως μας έχει δημιουργήσει και προβλήματα, (τα ίδια ισχύουν φυσικά και για τους γονείς μας – εκεί υπάρχει μεγαλύτερο πρόβλημα αχαριστίας). Απομονώνουμε τα προβλήματα και μένουν μόνο τα θετικά στην συνείδησή μας και τους αποδίδουμε τον πρέποντα σεβασμό και ευγνωμοσύνη.

Φανταστείτε ότι για το σχολείο δεν τρέφουμε κανένα σεβασμό. Τότε δεν θα σεβόμαστε και την ικανότητα της ανάγνωσης, που κληρονομήσαμε από αυτό, την οποία όμως χρησιμοποιούμε συνεχώς. Εδώ θα υπήρχε κάποια αντίφαση, η οποία απλώς υποδηλώνει ότι είμαστε αχάριστοι, ίδιον μάλλον της ελληνικής φυλής. Άρα λοιπόν ένας ψυχικά υγιής άνθρωπος, με την ιδιότητα του σεβασμού και της ευγνωμοσύνης, θα αποδώσει τις ανάλογες τιμές στην κληρονομιά και του προσωπικού, αλλά και του ομαδικού παρελθόντος.

Τι συμβαίνει όμως με την πάροδο του χρόνου; Ο άνθρωπος αυτός μεγαλώνει, εργάζεται, κάνει πιθανώς οικογένεια και έχει πολλά καθήκοντα να εκπληρώσει. Το σχολείο στο οποίο φοίτησε το σέβεται και αναγνωρίζει την προσφορά του, δεν είναι όμως δυνατόν να ξαναπάει σε αυτό. Η ζωή έχει προχωρήσει και τώρα οι συνθήκες, οι υποχρεώσεις και οι δυνατότητές του είναι διαφορετικές. Έχει να προσφέρει στα παιδιά του και στην κοινωνία, δεν μπορεί να ασχολείται με αριθμητική και γραμματική. Αυτό θα τον παρέλυε στην τωρινή του ζωή.

Ο σεβασμός λοιπόν, δεν σημαίνει πισωγύρισμα. Ούτε σημαίνει αγκίστρωση στο παρελθόν. Φανταστείτε έναν εργαζόμενο, ή έναν πατέρα, ο οποίος αντί να συγκεντρωθεί στην δουλειά του και στην ανατροφή των παιδιών του, θα αναπολούσε συνεχώς τις σχολικές μέρες, με νοσταλγία. Υπάρχει η έκφραση – γυρίζω σελίδα στην ζωή μου. Αυτό δεν σημαίνει ότι την προηγούμενη σελίδα την περιφρονώ, αλλά ότι κοιτάω να ξεκολλήσω από το παρελθόν και να κινηθώ προς το μέλλον. Η υπερβολική εμμονή στην παράδοση (με το πρόσχημα του σεβασμού), από ορισμένους θεσμούς, όπως το κράτος και η εκκλησία, δείχνει μάλλον μια δυσκαμψία όσον αφορά την κίνηση προς το μέλλον. Μια ανασφάλεια, ίσως και κάποιο φόβο απώλειας της κεκτημένης εξουσίας. Αυτό έχει βάση κυρίως για τις οργανωμένες

θρησκείες, οι οποίες στο παρελθόν κυβερνούσαν σχεδόν τα πάντα. Το μέλλον όμως φαίνεται πως έχει την δυναμική να τους αφαιρέσει την εξουσία αυτή, για αυτό υπάρχει και αυτή η παθολογική εμμονή στην παράδοση. Προσπαθούν να συγκρατήσουν ζωντανό το παρελθόν, γιατί φοβούνται ότι θα τους νικήσει το μέλλον.

Όλα όμως έχουν ένα τέλος. Πεθαίνουν. Στο παρελθόν βρίσκονται όλα τα νεκρά πράγματα. Η επίδρασή τους είναι ζωντανή μέσα στο παρόν, αλλά δεν υφίσταται αμιγής, όπως ήταν κάποτε. Έχει υποστεί μια ας πούμε μετάλλαξη. Το πνεύμα της αρχαίας Ελλάδας ασφαλώς και είναι ζωντανό στο σήμερα, όχι όμως ακριβώς όπως υπήρχε τότε. Μέρος του αρχαίου Ελληνικού πνεύματος ήταν και οι συνεχείς εμφύλιοι πόλεμοι. Αυτό το κομμάτι του αρχαίου Ελληνικού πνεύματος έχει ευτυχώς πεθάνει, έτσι ώστε αυτό που τώρα υπάρχει ως αρχαίο πνεύμα δεν είναι το ίδιο που υπήρχε τότε. Έχει αλλάξει από άλλες προσμίξεις, οι οποίες τελικώς εμπόδισαν τους εμφύλιους.

Όταν ακούμε μια άποψη από κάποιον άλλον άνθρωπο, δεν πρέπει να την δεχόμαστε ασυζητητί, αλλά να την περνούμε και από κάποια φίλτρα. Το ίδιο ισχύει και για τους λαούς. Δεν πρέπει να αφομοιώνουν, χωρίς εξέταση, όλες τις ξένες επιδράσεις. Ας δούμε ένα παράδειγμα. Ο γνωστός φυσικός Χώκινς είχε εκφράσει την άποψη ότι μετά από την δημοσίευση των θεωριών του ο Θεός έπαψε πλέον να είναι απαραίτητος. Υποθέτουμε ότι εννοούσε την απλοϊκή άποψη να αποδίδουμε στον Θεό ό,τι δεν έχει εξηγήσει η επιστήμη. Αυτός λοιπόν ισχυρίστηκε ότι εξήγησε τόσα πολλά, που δεν έχουν απομείνει άγνωστα φαινόμενα, για να πούμε ότι τα προκαλεί ο Θεός. Βρήκε φυσικούς νόμους για τα πάντα (κάτι τέτοιο βέβαια δεν ισχύει, ήταν ένας ενθουσιασμός του ιδίου). Άρα ο Θεός σαν εξήγηση είναι περιπτώς. Αυτή η άποψη, αν και εκφράζει κάποια ψυχολογική πραγματικότητα, χρειάζεται συζήτηση και αφομοίωση.

Ίσως και κάποιες αντιστάσεις. Ποιες είναι λοιπόν οι αντιστάσεις του έθνους μας; Οι γιαγιάδες που πλέκουν στο τζάκι και τα δημοτικά τραγούδια; Θα αντιμετωπίσουμε λοιπόν την πυρηνική φυσική με τα κλαρίνα;

Όταν ένας οργανισμός, άνθρωπος, κοινωνία, εξελίσσονται, δεν απορρίπτουν τα προηγούμενα στάδια που έχουν πλέον ξεπεράσει, αλλά τα ενσωματώνουν, διαφοροποιημένα και προσαρμοσμένα, στην τρέχουσα κατάσταση. Ένας ενήλικας δεν διαγράφει την παιδική του ηλικία, προκειμένου να σταματήσει να παίζει με στρατιωτάκια και κούκλες, διότι θα ξεχάσει επίσης την ανάγνωση, την γραφή, την ομιλία και το βάδισμα. Όλα αυτά τα μαθαίνει ως παιδί. Άρα λοιπόν την παιδική μας ηλικία την έχουμε ενσωματωμένη μέσα μας, σαν μια θετική κληρονομιά. Όχι όμως όπως ακριβώς ήταν όταν την ζούσαμε, αλλά διαφοροποιημένη, χωρίς παιδικά παιχνίδια, έχοντας το αποτέλεσμα όλων των βιωμάτων και των γνώσεων, συγχωνευμένο στην νοοτροπία του ενήλικα. Ενώ δηλαδή την ξεπερνάμε, ταυτόχρονα.

(Από το διαδίκτυο)

Έκθεση 1η

«Ο πόλεμος αποτελεί τη μεγαλύτερη συμφορά για την ανθρωπότητα. Να αναπτύξετε τις σημαντικότερες συνέπειές του.»

Πρόλογος Από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα η ανθρωπότητα έχει ζήσει ελάχιστες στιγμές ειρήνης. Όποιο και αν ήταν το πολιτιστικό ή βιοτικό επίπεδο των ανθρώπων, ο πόλεμος δεν απουσίασε ποτέ. Πάντοτε οι άνθρωποι γνώριζαν ότι οι συνέπειες του πολέμου είναι τραγικές, ωστόσο κάποια αιτία κάθε φορά τους ωθούσε στη βίαιη επίλυση των διαφορών τους.

Κυρίως θέμα Η τραγικότερη συνέπεια του πολέμου είναι η απώλεια της ανθρώπινης ζωής. Σ' έναν πόλεμο χάνονται χιλιάδες ή και εκατομμύρια ανθρώπινες ζωές. Η εξαθλίωση, ο υποσιτισμός και οι ανθυγιεινές συνθήκες διαβίωσης συντελούν και αυτά με τη σειρά τους στην αύξηση των θυμάτων. Το ύψιστο αγαθό, η ανθρώπινη ζωή, παύει να εκτιμάται και υποβαθμίζεται.

Κατά τη διάρκεια ενός πολέμου οι ηθικές συνειδήσεις διαβρώνονται. Οι άνθρωποι χάνουν τις ηθικές τους αξίες. Εμφανίζονται πάθη, άγρια ένστικτα και διαφθορά. Οι έννοιες της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και των ανθρώπινων δίκαιωμάτων δεν υπάρχουν και κυριαρχεί η ανομία και το δίκαιο του ισχυρότερου. Κατά τη διάρκεια ενός πολέμου η ανθρώπινη συμπεριφορά αποκτηνώνεται.

Σημαντικές είναι και οι συνέπειες του πολέμου στον οικονομικό τομέα. Όλοι οι βασικοί τομείς της οικονομίας καταρρέουν. Η βιομηχανική παραγωγή σταματά, η αι-

Εκθέσεις

σχροκέρδεια κυριαρχεί στον τομέα του εμπορίου. Κάθε παραγωγική δραστηριότητα παύει να υπάρχει. Αποτέλεσμα όλων αυτών είναι η έλλειψη βασικών ειδών, αλλά και η υποβάθμιση του βιοτικού επιπέδου.

Τέλος, αρνητική επίδραση ο πόλεμος έχει και στον πνευματικό τομέα. Η άγνοια και η αμάθεια κυριαρχούν. Η έρευνα σταματά, ενώ η επιστήμη χρησιμοποιείται για πολεμικούς σκοπούς. Τις περισσότερες φορές τα σχολεία δε λειτουργούν και γενιές ολόκληρες διακατέχονται από πνευματικό σκοταδισμό.

Επίλογος Γίνεται σαφές απ' όλα όσα αναφέρθηκαν ότι η ειρήνη είναι το ύψιστο αγαθό που καταξιώνει την ανθρώπινη ζωή και αποτελεί τη βασική προϋπόθεση της προόδου του ανθρώπου. Θα πρέπει λοιπόν όλοι οι άνθρωποι να συνεισφέρουν στην παγκόσμια εγκαθίδρυση της ειρήνης και στην αποτροπή κάθε είδους πολέμου.

Έκθεση 2n

«Ποια νομίζετε πως είναι τα αγαθά προσφέρει η ειρήνη στον άνθρωπο;»

Πρόλογος Ο άνθρωπος ξεχωρίζει από τα υπόλοιπα έμβια όντα χάρη στο λογικό του. Όταν ο άνθρωπος ενεργεί με βάση αυτό μεγαλουργεί, όταν όμως κατευθύνεται από το ένστικτό του τότε γίνεται χειρότερος από όλα τα όντα και οδηγείται στην καταστροφή. Η ειρήνη είναι το πολυτιμότερο από όλα τα αγαθά της ανθρώπινης δημιουργίας.

Κύριο Θέμα Όταν επικρατεί η ειρήνη, τότε ο άνθρωπος μπορεί και απολαμβάνει μια σειρά από αγαθά. Συγκεκριμένα, σε περίοδο ειρήνης ανθεί η ανθρώπινη δημιουργικότητα. Όταν εκλείπει ο πόλεμος δίνεται η δυνατότητα

στην ανθρώπινη ύπαρξη να εκφράσει τις δημιουργικές της ικανότητες, ν' αναδείξει τις κλίσεις της και τις ροπές της. Έτσι, η ανθρωπότητα μπορεί να καρπωθεί μεγαλό-πνοα έργα που ωθούν στην ανάπτυξη.

Επίσης, σε περίοδο ειρήνης ανθούν τα γράμματα και οι τέχνες. Ο πόλεμος ωθεί τον άνθρωπο στην καταστροφή και τον απομακρύνει από τα πνευματικά αγαθά. Αντίθετα, όταν υπάρχει ειρήνη στρέφεται στις πνευματικές αναζητήσεις και προάγει την πνευματικότητά του. Έτσι, αναπτύσσονται οι επιστήμες, με αποτέλεσμα να υπάρχει πρόοδος σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης ζωής.

Ακόμη, σε ειρηνική περίοδο αναπτύσσονται οι κοινωνικές σχέσεις και ευημερούν οι κοινωνίες. Αυτό συμβαίνει γιατί όταν επικρατεί η ειρήνη υπάρχει τάξη, οι κοινωνικοί θεσμοί λειτουργούν εύρυθμα και οι άνθρωποι συμπεριφέρονται με ηθικότητα και σεβασμό απέναντι στους συνανθρώπους τους.

Τέλος, το δημοκρατικό πολίτευμα, η υπέρτατη αρχή διακυβέρνησης ενός τόπου, υπάρχει και αναπτύσσεται μόνο σε περίοδο ειρήνης. Αυτό συμβαίνει γιατί μόνο τότε υπάρχουν όλα τα εχέγγυα που οδηγούν στην αρμονική λειτουργία της δημοκρατίας, όπως είναι η ελευθερία, η ισονομία, η αξιοκρατία και οι θεσμοί.

Επίλογος Ο πόλεμος αποτελεί το χειρότερο κακό. Αντίθετα, η ειρήνη παρέχει στον άνθρωπο όλα τα εχέγγυα για ν' αναπτύξει τον πολιτισμό και να ευημερήσει. Στόχος λοιπόν όλων μας είναι η επικράτηση και διατήρηση της παγκόσμιας ειρήνης.

«Με ποιο τρόπο εσείς οι νέοι, που αποτελείτε το «μέλλον» της ανθρωπότητας, μπορείτε από «απλοί παρατηρητές» να γίνετε «ενεργητικοί συμμετοχοί» και να εργαστείτε για την εδραιώση της παγκόσμιας ειρήνης; Αφού συζητήσετε το θέμα, γράψτε τις σκέψεις σας, για να δημοσιευτούν σε εφημερίδα.»

Πρόλογος Θα ήταν σφάλμα να πιστέψει κανείς ότι η ειρήνη είναι μία υπόθεση που πρέπει να επαφίεται στη θέληση των ισχυρών της γης. Η ειρήνη είναι ένα ζήτημα καθολικό, που αφορά όλους μας. Για την εδραιώση της θα πρέπει να υπάρχει διαρκής και συνεχής αγώνας. Και στον αγώνα αυτό κρίνεται απαραίτητη και η συμμετοχή των νέων, οι οποίοι αποτελούν το μέλλον της ανθρωπότητας.

Κύριο Θέμα Η δράση της νεολαίας μπορεί να διοχετευθεί σε πολλούς τομείς. Καταρχήν μπορούν να μετέχουν ενεργά στις διάφορες επιτροπές ειρήνης που υπάρχουν και οι οποίες αγωνίζονται για την παγκόσμια εδραιώση τους. Οι αισιόδοξες προτάσεις τους και η ελπιδοφόρα κοσμοαντίληψη τους μπορούν να δώσουν μία νέα διάσταση στην έννοια της ειρήνης. Δε θα πρέπει να λησμονούμε πως ο ψυχικός κόσμος των νέων διακατέχεται από αισθήματα αγάπης, συναδέλφωσης και συμπόνιας.

Επίσης, μπορούν να οργανώσουν διάφορες εκδηλώσεις κυρίως σχολικές, οι οποίες θα έχουν σκοπό να καταδείξουν τη φρίκη του πολέμου και τις τραγικές συνέπειές του. Μ' αυτό τον τόπο θα ευαισθητοποιήσουν όλους τους συνομηλίκους τους, αλλά και τους μεγαλύτερους σε ηλικία για την περιφρούρηση της ειρήνης.

Τέλος, θα μπορούσαν οι νέοι να συμμετέχουν σε διάφορες πορείες ειρήνης ή σε άλλες μορφές διαμαρτυ-

ρίας που γίνονται κατά καιρούς για την παύση του πολέμου σε διάφορες περιοχές.

Επίλογος Γίνεται λοιπόν σαφές ότι υπάρχει ποικιλία δραστηριοτήτων που μπορούν να αναλάβουν οι νέοι, ώστε να γίνουν ενεργητικοί συμμέτοχοι στην εδραίωση της παγκόσμιας ειρήνης.

Έκθεση 4η

«Να συντάξεις ένα κείμενο σαν μέλος της Βουλής των Εφήβων με θέμα τα πλεονεκτήματα της συμφιλίωσης και της συνεργασίας ανάμεσα σε δύο γειτονικούς λαούς, για να το εκφωνήσεις στη Βουλή των Ελλήνων.»

Πρόλογος Η συμφιλίωση και η συνεργασία μεταξύ δύο γειτονικών λαών είναι το απαραίτητο κλίμα για τη ομαλή γειτνίαση τους και συνύπαρξή τους. Απ' αυτήν την κατάσταση μπορούν να προκύψουν σημαντικά οφέλη και για τις δύο χώρες. Αν θέλουμε να τα δούμε αναλυτικά, θα πρέπει να αναφερθούμε σε συγκεκριμένους τομείς.

Κύριο Θέμα Καταρχήν, μεγάλα οφέλη θα προκύψουν στον οικονομικό τομέα. Η ανταλλαγή προϊόντων θα επιφέρει κατακόρυφη αύξηση στο εμπόριο και στη βιομηχανία και των δύο χωρών. Επίσης, θα μπορέσει να υπάρξει ανταλλαγή εργατικού δυναμικού με αποτέλεσμα να ανακουφισθεί αφενός η ανεργία που υπάρχει σε κάποια περιοχή και αφ' ετέρου να καλυφθούν με εργατικά χέρια τομείς που έχουν ανάγκη. Ακόμα, μπορούν να γίνουν διεθνή τεχνικά έργα που θα εξυπηρετούν και τις δύο χώρες. Τέλος, θα πρέπει να αναφερθεί η ανάπτυξη του τουρισμού η οποία θα δημιουργήσει οικονομική άνθηση.

Ένας άλλος τομέας στον οποίο θα υπάρξει ανάπτυξη είναι ο πνευματικός. Η συνεργασία στην εκπαίδευση μεταξύ δύο χωρών θα έχει ως αποτέλεσμα την αναβάθμισή της. Επίσης, θα μπορέσει να υπάρξει επιστημονική συνεργασία με τη δημιουργία διακρατικών ινστιτούτων και τη διεξαγωγή επιστημονικών συνεδρίων. Τέλος, η μετάδοση και η ανταλλαγή των πνευματικών αγαθών και των επιστημονικών επιτευγμάτων θα διευρύνει τους ορίζοντες της γνώσης.

Ακόμα, οφέλη θα υπάρξουν και στον πολιτιστικό τομέα. Θα υπάρξει γνωριμία των ηθών και των εθίμων των λαών και κατά συνέπεια καλύτερη κατανόησή τους. Επίσης, είναι δυνατή η καλλιτεχνική συνεργασία, αλλά και διακρατικές αθλητικές εκδηλώσεις, όπου θα καλλιεργείται η ευγενής άμιλλα και η σύσφιξη των σχέσεων.

Επίλογος Η πρόοδος και η ευημερία της ανθρωπότητας εξαρτάται από την ύπαρξη ειρηνικών και φιλικών σχέσεων μεταξύ των λαών της γης. Πρέπει επιτέλους όλοι να συνειδητοποιήσουμε ότι όλα όσα μας χωρίζουν είναι λιγότερα από όσα μας ενώνουν. Η γνωριμία και οι φιλικές σχέσεις μεταξύ των λαών μπορούν να επιφέρουν την πολυπόθητη παγκόσμια ειρήνη.

«Υπόθεσε ότι απευθύνεσαι στους μεγάλους της γης για την αποφυγή ενός πυρηνικού πολέμου και γράψε μια σχετική παράγραφο ή ένα κείμενο.»

κ. Γενικέ Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών,

Με αφορμή την παγκόσμια ημέρα ειρήνης σας αποστέλλω αυτήν την επιστολή. Θα ήθελα να σας παρακαλέσω να συμβάλλετε τα μέγιστα για τον παγκόσμιο πυρηνικό αφοπλισμό. Με το κύρος που εκπορεύεται από τη θέση σας αλλά και τη δράση που μέχρι τώρα επιδείξατε μπορείτε να συνεισφέρετε στην επίτευξη αυτού του πανανθρώπινου αιτήματος. Όλοι γνωρίζουμε τις συνέπειες που θα έχει ένας ενδεχόμενος πυρηνικός πόλεμος και την καταστροφή που θα επιφέρει. Πρόκειται για μία θηριωδία που απειλεί την ανθρώπινη κοινότητα. Η τραγική εμπειρία που έχουμε από τη ρίψη πυρηνικών βομβών στη Χιροσίμα και το Ναγκασάκι είναι αρκετή, για να επιτείνει την αγωνία μας, ειδικά αν αναλογισθούμε ότι τα πυρηνικά όπλα από τότε έχουν εξελιχθεί και έχουν γίνει καταστροφικότερα. Ως έλλογα όντα που είμαστε, θα πρέπει η γνώση του παρελθόντος ν' αποτελέσει πυξίδα για την πορεία μας στο μέλλον. Κλείνοντας θα θελα να σας ευχαριστήσω για όσα κάνατε μέχρι τώρα για την παγκόσμια ειρήνη.

Έκθεση 6η

«Για ποιους λόγους θεωρείτε ότι είναι αναγκαίο, ειδικά σήμερα να επικρατήσει σε παγκόσμιο επίπεδο η ειρήνη;»

Πρόλογος Η ανθρώπινη ιστορία μας διδάσκει ότι κάθε φορά που οι άνθρωποι επιθυμούσαν να επιλύσουν τις διαφορές τους, προσέφευγαν στην πιο απάνθρωπη λύση, στον πόλεμο. Μετά όμως από τον ολέθριο Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, η ανθρωπότητα συνειδητοποίησε πως θα πρέπει να αναζητήσει νέους τρόπους επίλυσης των διαφορών και ότι η ειρηνική συμβίωση μεταξύ των λαών είναι αναγκαία.

Κύριο Θέμα Η διατήρηση της ειρήνης λοιπόν, πρέπει να αποτελεί πρωταρχικό μέλημα για κάθε άνθρωπο, για κάθε χώρα, για κάθε λαό. Η επικράτησή της είναι πανανθρώπινο και διαχρονικό αίτημα. Στη σύγχρονη εποχή, αυτή η επικράτηση είναι περισσότερο αναγκαία από ποτέ άλλοτε για πολλούς και σημαντικούς λόγους.

Ο κυριότερος και σοβαρότερος λόγος που καθιστά αναγκαία την επικράτηση της ειρήνης στη σύγχρονη εποχή, είναι τα πυρηνικά όπλα. Όλοι γνωρίζουμε καλά πως στην περίπτωση ενός γενικευμένου πολέμου θα γίνει χρήση πυρηνικών όπλων που επισείει τον κίνδυνο μιας ολοκληρωτικής καταστροφής. Η ανθρωπότητα κατ' αυτό τον τρόπο θα χαθεί και μαζί της θα καταστραφούν και όλα τα ανθρώπινα επιτεύγματα.

Ένας άλλος λόγος είναι η ύπαρξη πολλών, άλλων σοβαρών προβλημάτων. Αυτή τη στιγμή, ο κόσμος έχει να αντιμετωπίσει μια σειρά από μεγάλα προβλήματα όπως είναι το οικολογικό, το ενεργειακό, της ανεργίας, της σύτισης και πολλών άλλων. Όλα αυτά τα προβλήματα ζητούν άμεση λύση. Η δημιουργία ενός πολέμου όχι μόνο δε θα έδινε λύση σ' αυτά τα προβλήματα, αλλά θα τα αθούσε σε αδιέξοδο.

Εξάλλου, η ανθρωπότητα έφτασε μετά από προσπάθειες χιλιετρίδων να έχει το υψηλότερο βιοτικό επίπεδο από ποτέ άλλοτε. Η ανθρώπινη πρόοδος έχει φτάσει στο αποκορύφωμά της και αυτό είναι αποτέλεσμα της μακροχρόνιας ειρήνης που βιώνουμε τα τελευταία έτη. Ένας νέος πόλεμος θα έθετε τέρμα στις πολύχρονες ανθρώπινες προσπάθειες για την καλυτέρευση της ζωής.

Τέλος, στην καθιέρωση της παγκόσμιας ειρήνης στη σύγχρονη εποχή μπορούν να συνεισφέρουν και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Η πρόοδος της τεχνολογίας έχει μετατρέψει πολλά από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης σε πομπούς που μπορούν να ενημερώνουν τον κόσμο σε ολόκληρη την υφήλιο. Μ' αυτόν τον τρόπο δημιουργείται μια παγκόσμια κοινή γνώμη, η οποία μπορεί να επηρεαστεί ώστε να διάκειται ευνοϊκά στην ειρήνη να λειτουργούν αποτρεπτικά στον πόλεμο.

Επίλογος Η ειρήνη αποτελεί το ύψιστο αγαθό της ανθρωπότητας. Η ύπαρξή της δεν είναι δεδομένη αλλά είναι αποτέλεσμα αγώνων και θυσίας εκατομμυρίων ανθρώπων. Οφείλουμε λοιπόν όλοι να μην εφησυχάζουμε αλλά να αγωνιζόμαστε για την κατοχύρωσή της και την επικράτηση της σε παγκόσμιο επίπεδο.

ΠΑΡΑΘΕΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΕΜΠΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

1. ΟΙ ΑΝΕΜΟΙ ΤΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ

A. Γιατί πολεμούν οι άνθρωποι

Τι ακριβώς είναι ο πόλεμος; Εξαρτάται από ποια πλευρά και από ποιο ύψος παρατηρείς τα πράγματα. Αρκετοί ιστορικοί συγκρίνουν τον πόλεμο με ένα τροχαίο δυστύχημα που συμβαίνει στον άξονα του χρόνου. Για τους οικονομολόγους δεν είναι τίποτα παραπάνω από μια αναπόφευκτη εξέλιξη στην προσπάθεια των εθνών να αποκτήσουν πλούτο και ευμάρεια. Κάποιοι κοινωνιολόγοι που προσπαθούν να αναλύσουν το φαινόμενο μέσα από τη διαλεκτική του Μάλθους θεωρούν τον πόλεμο μια φυσική επιλογή, ένα αναπόφευκτο γεγονός που οδηγεί στον περιορισμό του πληθυσμού προς όφελος του ανθρώπινου είδους. Μπορεί να είναι το άθροισμα όλων αυτών, αν και έχει αποδεχτεί ότι στους αιματηρούς πολέμους εμπλέκονται ηγέτες με διαταραγμένο ψυχικό κόσμο. Από την άλλη, ο πόλεμος βρίσκεται μέσα μας, στα ένστικτά μας. Δείτε το στα παιδιά που παίζουν πόλεμο και στους ενήλικες που σκοτώνουν μέσα από τις κονσόλες παιχνιδιών.

B. Η μεγάλη κρεατομηχανή της ιστορίας

Ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος ήταν η μεγαλύτερη «κρεατομηχανή» που κατασκεύασε η ανθρωπότητα. Οι ιστορικοί διαφωνούν ως προς το συνολικό αριθμό των νεκρών, αλλά συμφωνούν πως δεν είναι δυνατόν να σκοτώ-

θηκαν λιγότεροι από 60.000.000 άνθρωποι. Οι απαισιόδοξες εκτιμήσεις ανεβάζουν τον αριθμό των νεκρών στα 72.000.000, με τις μεγαλύτερες απώλειες να καταγράφονται επί ρωσικού εδάφους. Είναι άγνωστο πόσοι σκοτώθηκαν στον πρώτο μεγάλο πόλεμο, ίσως και 60.000.000, αλλά υπολογίζονται και τα θύματα της ισπανικής γρίπης.

Γ. Ελληνικό προσκλητήριο νεκρών

Η Ελλάδα στο Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο έχασε επισήμως 311.300 ανθρώπους, δηλαδή το 4,31% του πληθυσμού της. Το ποσοστό είναι μεγάλο και η χώρα μας βρίσκεται μέσα στην πρώτη δεκάδα των χωρών με τις μεγαλύτερες απώλειες. Οι στρατιωτικοί που έπεσαν στο μέτωπο υπολογίζονται σε 20.000, οι άμαχοι ήταν 220.000 και οι Έλληνες Εβραίοι που εξοντώθηκαν υπολογίζονται σε 71.300. Λίγα χρόνια αργότερα η Ελλάδα έχασε άλλους 45.000 ανθρώπους στον εμφύλιο.

Από τον περιοδικό τύπο
(εφημερίδα Ελεύθερος Τύπος)

2. ΠΟΛΕΜΟΣ: ΕΙΝΑΙ ΘΕΜΑ ΓΟΝΙΔΙΩΝ;

Είναι αναπόφευκτος όταν ισχύουν τρεις παράγοντες: Η πρόκληση από τον αντίπαλο, η παρουσία ενός δημοφιλούς ηγέτη στον οποίο υπακούει ο λαός και η αναπτέρωση του πατριωτικού πνεύματος. Τότε ακριβώς ξεσπάει το κακό...

Επτά χιλιετίες σφαγών

Διαμελισμένα σώματα, διαλυμένες ζωές, συντρίμμια, ηρωικές πράξεις, προσφυγιά. Γιατί κάνουμε πόλεμο; Πρό-

κείται για συμπεριφορά γραμμένη στα γονίδιά μας ή αποτελεί όψη της πολιτισμικής μας συγκρότησης και μπορούμε να τον αποφύγουμε; Παρατηρώντας τα ζώα, διαπιστώνουμε ότι τα περισσότερα δεν πολεμούν μεταξύ τους. Συνήθως υποτάσσονται στον πιο ισχυρό, ενώ σε σπάνιες περιπτώσεις οδηγούνται σε μάχες που δεν έχουν θύματα. Μοναδική εξαίρεση μερικοί χιμπατζήδες στην Τανζανία, οι οποίοι ενεπλάκησαν σε αιματηρές συγκρούσεις.

Bία μεταξύ ομάδων

Σύμφωνα με την ανθρωπολόγο Τζέιν Γκούνταλ, η οποία επί σαράντα συναπτά έτη μελετά τους χιμπατζήδες στο Εθνικό Πάρκο της Γκόμπε, μια κοινότητα κήρυξε πόλεμο σε μια άλλη. Η ομαδική βία, που ασκείται αποκλειστικά από τα αρσενικά, οδήγησε μέσα σε τέσσερα χρόνια στον αφανισμό της μίας από τις μαχόμενες κοινότητες. Οι χιμπατζήδες που επικράτησαν δέχτηκαν επιθέσεις από μια ακόμα ισχυρότερη ομάδα, με αποτέλεσμα να σκοτωθούν οι αρχηγοί όλων των κοινοτήτων. Τόσο η Τζέιν Γκούνταλ όσο και ο Ιρινέους Άιμπλ Άιμπεσφελντ, ιδρυτής της επιστήμης της ηθολογίας του ανθρώπου, υποστηρίζουν ότι υπάρχουν ανησυχητικές ενδείξεις σχετικά με τα πολεμικά ένστικτα των πιθήκων, κυρίως όμως του ανθρώπου. Ο τελευταίος δίνει ως παράδειγμα τους Βουσμάνους, νομαδικό λαό της Νοτιοδυτικής Αφρικής, οι οποίοι επιδίδονταν σε θανατηφόρες συγκρούσεις. Κάποιες βραχογραφίες αναπαριστούν πανάρχαιες μάχες. Για να μην αναφέρουμε φυλές της Νέας Γουϊνέας που βρίσκονται σε διαρκή διαμάχη μεταξύ τους, με αποτέλεσμα να παρουσιάζουν πολύ υψηλά ποσοστά θνησιμότητας στους νέους. Είναι λοιπόν ο πόλεμος έμφυτη συμπεριφορά;

Αθώα τα γονίδια

Η επιθετικότητα, απαραίτητη για την επιβίωση του ανθρώπου, γι' αυτό και βαθιά ριζωμένη μέσα του, δεν είναι συνώνυμη

μο του πολέμου, τονίζουν οι ανθρωπολόγοι. Μέχρι την εποχή κατά την οποία άρχισε να αναπτύσσεται η γεωργία η χρήση της βίας ήταν σποραδική. Ο άνθρωπος πάντα υπεράσπιζε την οικογένεια και τα εδάφη του. Όταν επί δεκάδες χιλιάδες χρόνια ζούσε από το κυνήγι και τη συλλογή τροφής ο παγκόσμιος πληθυσμός δεν ξεπερνούσε τις μερικές δεκάδες εκατομμύρια άτομα. Τα διαθέσιμα εδάφη ήταν ανεξάντλητα και οι διαμάχες σπάνιες. Επομένως δεν είναι εύκολο να πιστέψουμε ότι το πολεμικό ένστικτο κωδικοποιήθηκε στα γονίδιά μας. Ο πόλεμος «εφευρέθηκε» αργότερα, όταν η κτηνοτροφία και η γεωργία άρχισαν να αναπτύσσονται και ο πληθυσμός να αυξάνεται. Τότε ακριβώς προέκυψε η ανάγκη υπεράσπισης της σοδειάς και των ζώων. Σύντομα ξέσπασαν σφοδρές διαμάχες για την κυριαρχία των φυσικών πόρων.

Οικονομική στρατηγική

Ποια είναι τα αίτια του πολέμου; Αν αποτελούσε αναπόφευκτη συνέπεια της έλλειψης φυσικών πόρων και της διαμάχης για την εξασφάλισή τους, θεωρητικά θα μπορούσε να εξαλειφθεί, αφού θα αρκούσε η ανάπτυξη των φυσικών πόρων ώστε να καλυφθούν οι ανάγκες όλων των κατοίκων της Γης. Στην πραγματικότητα πρόκειται για μία ακόμα οικονομική στρατηγική η οποία τίθεται σε εφαρμογή όταν οι φυλές, τα έθνη ή οι ανταγωνιστές των ηγετικών τάξεων μάχονται για τη συσσώρευση όλο και περισσοτέρων πηγών κερδοφορίας. Από τους πολέμους που αναφέρονται στην Αγία Γραφή μέχρι εκείνους που διεξάγονται σήμερα για το πετρέλαιο, οι ομάδες που κινούν τα νήματα σχεδόν πάντα αποκρύπτουν τα πραγματικά αίτια των συγκρούσεων προσδίδοντάς τους θρησκευτικό ή εθνικό-πατριωτικό χαρακτήρα, υποστηρίζουν οι ιστορικοί.

Όσοι δεν ενστερνίζονται την άποψη ότι «η αιτία του πολέμου κρύβεται στα γονίδιά μας» επισημαίνουν ότι τα ζώα που μοιάζουν περισσότερο στον άνθρωπο από γενετικής

άποψης δεν είναι οι κοινοί χιμπατζήδες αλλά οι πυγμαίοι, που είναι ειρηνικοί και συνεργάσιμοι. Επιπλέον τονίζουν ότι οι εχθροπραξίες ανάμεσα στις κοινότητες των χιμπατζήδων της Τανζανίας ξέσπασαν μετά από μια εκτεταμένη εκδάσωση της περιοχής τους, με αποτέλεσμα να αυξηθεί ο ανταγωνισμός μεταξύ τους. Ο πόλεμος που ξέσπασε ήταν αγώνας για την κυριαρχία των φυσικών πόρων. Κάτι ανάλογο συνέβη και στους κυνηγούς Βουσμάνους. Η σύγκρουσή τους με τους κτηνοτρόφους Βαντού άρχισε με την κατάληψη της σαβάνας απ' αυτή τη φυλή κτηνοτρόφων που μετέφεραν εκεί τα ζώα τους διαταράσσοντας την ισορροπία της άγριας πανίδας, πολύτιμου φυσικού πόρου για τους Βουσμάνους.

Νικητής ο πιο ριψοκίνδυνος

Τις περισσότερες φορές οι επιδρομές μιας φυλής ιθαγενών των πεδινών περιοχών των ΗΠΑ ενάντια σε μια άλλη ήταν μέρος μιας τελετουργικής μύησης των νέων. Για τον περιορισμό των απωλειών υπήρχαν ειδικοί κανονισμοί. Αν ένας πολεμιστής συναντούσε κάποιον εχθρό που έφερε διακριτικά βαθμού ίδια με τα δικά του, ήταν υποχρεωμένος να αποχωρήσει ειρηνικά από το πεδίο μάχης. Αν ο εχθρός σκοτωνόταν, ο υπεύθυνος έπρεπε να περάσει από πολύπλοκες τελετουργίες κάθαρσης. Οι εμπλεκόμενοι κρατούσαν ραβδιά με τα οποία άγγιζαν τον αντίπαλο για να τον βγάλουν από τη μέση. Στους Ινδιάνους των βορειοδυτικών περιοχών των ΗΠΑ οι αντίπαλες ομάδες κανόνιζαν συναντήσεις μεταξύ τους για να καταστρέψουν ο ένας ενώπιον του άλλου τα υπάρχοντά τους σε μια συμβολική μάχη χωρίς θύματα. Όσο μεγαλύτερη περιουσία κατέστρεφε κάποιος τόσο πιο προετοιμασμένος για πόλεμο θεωρούνταν, κι έτσι αναδεικνυόταν νικητής.

Αντίθετα, στους πολέμους που αιματοκύλισαν πολλές φορές την Ευρώπη οι αντιδικίες για τους φυσικούς πόρους

ταυτίστηκαν με το πνεύμα αντεκδίκησης. Μετά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο οι ταπεινωμένοι από τους εξοντωτικούς όρους της Συνθήκης των Βερσαλλιών Γερμανοί αναγνώρισαν στο πρόσωπο του Χίτλερ τον άνθρωπο που θα τους έδινε τη χαρά μιας ρεβάνς, η οποία κορυφώθηκε με το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο.

Παράπλευρες απώλειες

Στις μέρες μας οι πόλεμοι διεξάγονται πλέον με «έξυπνα» όπλα. Ο μύθος ότι οι σύγχρονοι πόλεμοι είναι πιο «καθαροί» σε σχέση μ' εκείνους του παρελθόντος καταρρίπτεται. Το Βατερόλο ήταν ξεκαθάρισμα λογαριασμών ανάμεσα σε δύο στρατούς, από το οποίο δεν απείχαν οι απλοί πολίτες. Ακόμα και στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο σφαγιάστηκαν στο μέτωπο πολλοί νέοι στρατιώτες, αλλά τα γυναικόπαιδα παρακολούθησαν τον πόλεμο από μακριά. Μόνο με το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο άρχισε να πλήγπεται ο άμαχος πληθυσμός. Η αγγλική πόλη Κόβεντρι ισοπεδώθηκε το 1942. Πιο χαρακτηριστική ήταν η περίπτωση του ανελέητου βομβαρδισμού της γερμανικής Δρέσδης στις 3 Φεβρουαρίου του 1945 από τους Συμμάχους.

3. ΕΙΡΗΝΗ: ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΑΣ ΔΙΔΑΣΚΟΥΝ

ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΑΓΙΑΣ ΜΑΡΙΝΑΣ ΛΕΡΟΥ

ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ GÜLLÜK της ΤΟΥΡΚΙΑΣ

«Εμείς δεν τραγουδάμε για να
ξεχωρίσουμε απ' τον κόσμο.
Εμείς τραγουδάμε για να
Σμίξουμε τον κόσμο.»

ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΙΤΣΟΣ

«Να ζούμε αδερφικά
σαν τα δέντρα.
του δάσους. Αυτό είναι
το όνειρό μας.»

NAZIM HİKMET

«Χαιρετίσματα σ' αυτούς που ονειρεύονται τη θάλασσα κάτω απ' τους πάγους.»

ZULFI LIVANELI

ΣΥΝΤΟΜΟ ΧΡΟΝΙΚΟ της επικοινωνίας των δυο Σχολείων για αμοιβαία κατανόηση, εκτίμηση και φιλία.

Τον Ιούνιο του 1987, τότε που οι δυο χώρες είχαν φτάσει στα πρόθυρα ανοιχτής σύγκρουσης στο Αιγαίο, οι μαθητές της Ε' Τάξης του Σχολείου, με το δάσκαλό τους Κώστα Ασλανίδη, έστειλαν μηνύματα ειρήνης στο Δημοτικό Σχολείο GÜLLÜK της Τουρκίας, στην απέναντι μικρασιατική ακτή. Ένιωσαν την ανάγκη να δηλώσουν με σαφήνεια πως προτιμούν χίλιες φορές τη ζεστασιά της ειρήνης, από την καταιγίδα του πολέμου.

Μετά από λίγο καιρό, όταν ήρθε η απάντηση, διαπίστωσαν ότι τα παιδιά της «άλλης πλευράς του νερού» συμφωνούσαν απόλυτα, αφού ανάμεσα σε άλλα έγραφαν:

«Η πιο μακριά γέφυρα φιλίας χτίζεται από παιδιά.»

«Οι πιο ωραίες και αγνές φιλίες ζουν στις αθώες παιδικές καρδιές.»

Από τότε και μέχρι σήμερα, ανάμεσα στα δυο Σχολεία αναπτύχθηκε στενός δεσμός φιλίας και συνεργασίας, μέσω αλληλογραφίας, ανταλλαγής δώρων, στίχων και φωτογραφιών.

Δάσκαλοι και μαθητές έχουν ανταλλάξει και επισκέψεις, ενώ τιμήθηκαν με ξεχωριστή φιλοξενία στο GÜLLÜK και στη ΛΕΡΟ.

Το 1990, ομάδα οχτώ (8) δασκάλων, με τον τότε διευθυντή κ. Κώστα Βελή, επισκέπτονται το GÜLLÜK και ενθουσιάζονται από τη ζεστασιά της φιλοξενίας. Είχαν τη χαρά να γνωρίσουν από κοντά τους Τούρκους συναδέλφους τους, να ανταλλάξουν σκέψεις και απόψεις, «Να ξεπεράσουν τη νοσταλγία», όπως έγραφε σ' ένα γράμμα η διευθύντρια κ. Saniye Yigit.

Δώρισαν στο τουρκικό Σχολείο ένα ψηφιδωτό με θέμα

την ειρηνική συνύπαρξη των δυό λαών, έργο των παιδιών της Λέρου στο μάθημα της Τέχνης. Από τότε βρίσκεται εντοιχισμένο στην είσοδο του Σχολείου τους.

Την επόμενη χρονιά η διευθύντρια και ο δάσκαλος κ. Rasit Cengiz ανταπέδωσαν την επίσκεψη και δώρισαν στο Σχολείο της Λέρου έναν χειροποίητο τάπητα με το ίδιο θέμα.

Τα δώρα αυτά, σύμβολα ειρήνης και φιλίας, που αντάλλαξαν τότε Τούρκοι και Έλληνες δάσκαλοι, καθώς και εκατοντάδες επιστολές, φωτογραφίες και ποιήματα, κοσμούν τα δυο Σχολεία και δηλώνουν με τον πιο όμορφο και σαφή τρόπο την πρόθεσή τους να συνεχίσουν τη συνεργασία τους και στα επόμενα χρόνια.

Το 1991, στην Αθήνα, μοιράζονται το «Βραβείο Ειρήνης και Φιλίας Abdi İpekci», ενώ το 1994 το τραγούδι «ΓΕΦΥΡΑ ΑΔΕΛΦΟΣΥΝΗΣ - KARDESLIK.

4. ΑΠΟΦΘΕΓΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ

- Αν επιθυμείς ειρήνη, προετοίμαζε **πόλεμο**. Ιούλιος Καίσαρας.
- Δύο πράγματα είναι άπειρα. Το σύμπαν και ο παραλογισμός του πολέμου. Και για το πρώτο δεν είμαι και τόσο σίγουρος. (Albert Einstein).
- «Η λαχτάρα να σώσεις την ανθρωπότητα είναι σχεδόν πάντα μια καμουφλαρισμένη λαχτάρα να την εξουσιάσεις.» Χένρι Μένκεν.
- «Κάθε πόλεμος, όταν έρθει ή και πριν έρθει, παρουσιάζεται ως πράξη αυτοάμυνας εναντίον ενός μανιακού δολοφόνου.» Τζόρτζ Όργουελ.
- «Μένει κανείς με τη φρικτή αίσθηση ότι ο πόλεμος δεν λύνει τίποτα. Ότι το να κερδίσεις τον πόλεμο είναι το ίδιο καταστροφικό με το να τον χάσεις.» Αγκάθα Κρίστι.

- «Ο αληθινός πόλεμος δεν γράφεται ποτέ σε βιβλία». Χουάιτμαν.
- «Ο εμφύλιος πόλεμος είναι η βασιλεία του εγκλήματος». Κορνέιγ.
- «Ο μόνος πόλεμος που αξίζει να υπερασπιστείς είναι ο πόλεμος για την υπεράσπισή σου.» Τζ. Κ. Τσέστερτον.
- «Ο νόμος μένει βουβός κατά τη διάρκεια του πολέμου.» Κικέρων.
- «Ο πόλεμος δεν είναι περιπέτεια. Είναι μια αρρώστια. Είναι σαν τον τύφο.» Αντουάν ντε Σαντ-Εξιπερί.
- «Ο πόλεμος δεν κάνει τα αγόρια άντρες, κάνει τους άντρες νεκρούς.» Κεν Γκιλέσπι.
- «Ο πόλεμος είναι για τους πλούσιους και για τους φτωχούς η μάχη». Ανώνυμος.
- «Ο πόλεμος είναι η επιστήμη της καταστροφής». Άμποτ
- «Ο πόλεμος παραείναι σοβαρό πράγμα για να τον εμπιστευτείς σε στρατιωτικούς.» Ζόρζ Κλεμανσό.
- «Οι λαοί δεν κάνουν πολέμους. Οι κυβερνήσεις τους κάνουν.» Ρόναλντ Ρήγκαν.
- «Όποιος υποχωρεί μπορεί να ξαναπολεμήσει.» Δημοσθένης.
- «Περισσότερο από το τέλος του πολέμου, θέλουμε να μπεί ένα τέλος στις αιτίες όλων των πολέμων». Ρούζβελτ.
- «Πόλεμος είναι η συνέχιση της πολιτικής με άλλα μέσα.» Καρλ φον Κλάουζεβιτς.
- «Πόλεμος ένδοξος, ειρήνης αισχράς, αιρετώτερος.» Δημοσθένης.
- «Πόλεμος πάντων μέν πατήρ ἔστι.» Ηράκλειτος.
- «Τρομοκρατία είναι ο πόλεμος των φτωχών και πόλεμος είναι η τρομοκρατία των πλουσίων.» Σερ Πίτερ Ουστίνοφ.

5. ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

Έξι ανεκτίμητης αξίας Βυζαντινές εικόνες, που είχανε διαρπαχτεί από την Κύπρο πριν και μετά την Τουρκική εισβολή του 1974, επιστράφηκαν στην κυριότητα της Εκκλησίας της Κύπρου. Οι λεπτομέρειες περιγράφονται στο ρεπορτάζ μας με τίτλο Θρησκευτικά κειμήλια ξαναγυρνούν στην Κύπρο, που βρίσκεται καταχωρημένο σε άλλο χώρο της ιστοσελίδας αυτής.

Όμως πολλοί άλλοι διαρπαγμένοι Κυπριακοί θησαυροί εξακολουθούν να παραμένουν σε συλλογές εκτός Κύπρου. Μας τους θύμισαν ο Ιωάννης Ηλιάδης από το Βυζαντινό Μουσείο της Λευκωσίας και ο Χαράλαμπος Τσοτζάκογλου, από το Ανοιχτό Πανεπιστήμιο της Αθήνας, σε μια εκδήλωση που έγινε στη Ουάσιγκτον, συμπτωματικά την ημέρα κατά την οποία οι έξι εικόνες επέστρεφαν στην Κύπρο.

Το αποκρουστικό φαινόμενο της διαρπαγής εθνικών κειμηλίων στην διάρκεια ένοπλων συγκρούσεων ή σε περιόδους κατά τις οποίες εδάφη μιας χώρας κατέχονται από δυνάμεις άλλης, είχε εξεταστεί νωρίτερα και σε εκδήλωση της Εθνικής Λέσχης Τύπου, στην Αμερικανική πρωτεύουσα. Κύριος ομιλητής στην δεύτερη αυτή εκδήλωση ήταν η δημοσιογράφος Μάηκλ Τζένσεν, στις παρατηρήσεις της οποίας και στηρίζεται το τηλεοπτικό μας *Ρεπορτάζ Από Ουάσιγκτον*, με τίτλο Πόλεμος και Πολιτιστική κληρονομιά.

Γιωργος Μπίστης, Ουασιγκτον, 29-01-2007

Έκθεση 1η

«Τα τελευταία χρόνια έχει αναδειχθεί σε παγκόσμιο επίπεδο ο εθελοντισμός ως τρόπος ζωής αλλά και ως μέθοδος συνεργασίας μεταξύ των ανθρώπων. Για ποιους λόγους πιστεύετε ότι ένας νέος πρέπει να γίνει εθελοντής;»

Πρόλογος Ο εθελοντισμός είναι μία μορφή έκφρασης αλληλεγγύης του σύγχρονου ανθρώπου. Με τον όρο εθελοντισμός εννοούμε την ανιδιοτελή προσφορά βοήθειας προς τους συνανθρώπους μας, την κοινωνία ή ακόμη και το ίδιο το περιβάλλον. Ως κίνημα αναπτύχθηκε τις τελευταίες δεκαετίες σε παγκόσμιο επίπεδο. Στη χώρα μας άνθιση γνώρισε μετά τους Ολυμπιακούς αγώνες της Αθήνας.

Κύριο Θέμα Όλοι οι άνθρωποι που έχουν τη δυνατότητα θα πρέπει να συμμετέχουν στις διάφορες εθελοντικές οργανώσεις. Ειδικότερη αναφορά όμως πρέπει να γίνει στους νέους, γιατί με τη συμμετοχή τους αυτή προσφέρουν, αλλά ταυτόχρονα εισπράττουν και σημαντικά στοιχεία.

Συμμετέχοντας ένας νέος σε μια εθελοντική ομάδα του δίνεται η δυνατότητα να προσφέρει στο κοινωνικό σύνολο. Μαθαίνει ότι στη ζωή οφείλουμε να βοηθάμε άτομα ή κοινωνικές ομάδες που πιθανόν να χρειάζονται βοήθεια. Κατά αυτό τον τρόπο συνειδητοποιεί ότι στη ζωή δεν υπάρχουν μόνο δικαιώματα αλλά και υποχρεώσεις. Παράλληλα, εκπληρώνει τις υποχρεώσεις αυτές με τον καλύτερο δυνατό τρόπο.

Επίσης, μέσα από τη συμμετοχή τους σε εθελοντικές ομάδες οι νέοι κοινωνικοποιούνται. Ο εθελοντισμός προϋποθέτει συνεργασία μεταξύ των μελών της ομάδας, σεβασμό και αλληλούποστήριξη. Οι νέοι κατά αυτό τον τρόπο μαθαίνουν το σεβασμό προς τους συνανθρώπους τους και τη σπουδαιότητα της προσφοράς. Επίσης, συνειδητοποιούν ότι μία σωστά συντονισμένη ομάδα μπορεί να προσφέρει πολύ περισσότερα από ένα άτομο. Έτσι, γίνονται μέλη μιας κοινωνικής ομάδας και αναλαμβάνουν τους ρόλους που τους αναλογούν.

Ακόμη, η εργασία σε μια εθελοντική ομάδα προσφέρει ηθική και ψυχολογική ικανοποίηση. Προσφέροντας χωρίς ανταλλάγματα, κάθε άνθρωπος νιώθει τη χαρά της βοήθειας προς τους συνανθρώπους του και την κοινωνία. Με αυτόν τον τρόπο βιώνει συναισθήματα ικανοποίησης, ανθρωπισμού και ηθικής τελείωσης. Αισθάνεται πως εκπληρώνει την αποστολή του ως άνθρωπος.

Τέλος, θα πρέπει να αναφερθεί ότι μέσα από τις εθελοντικές ομάδες υπάρχει σημαντικό όφελος και για την ίδια την κοινωνία. Η πρόοδος και η ανάπτυξη κάθε κοινωνικού συνόλου σχετίζεται πάντα με την προσφορά των μελών της. Όταν οι πολίτες μιας χώρας και ειδικά οι νέοι προσφέρουν στην κοινωνία με ανιδιοτέλεια, τότε η ανάπτυξη της και η ευημερία της είναι εξασφαλισμένες.

Επίλογος Ο εθελοντισμός είναι στάση ζωής. Μέσα από αυτόν μαθαίνουμε ότι όλοι πρέπει να βοηθούμε τους συνανθρώπους μας και το κοινωνικό σύνολο μέσα στο οποίο ζούμε. Μόνο έτσι θα εξασφαλιστεί η αρμονική συνύπαρξη των μελών μιας κοινωνίας και η ευημερία των ανθρώπων.

«Να περιγράψεις την εμπειρία σου από την συμμετοχή σε μία εθελοντική ομάδα».

Πρόλογος Ο εθελοντισμός είναι μια στάση ζωής και αφορά την προσφορά ανιδιοτελούς βοήθειας προς τους συνανθρώπους μας. Μέσα από αυτόν δίνεται η δυνατότητα σε κάθε άνθρωπο να ενισχύσει διάφορες ευπαθείς ομάδες του κοινωνικού συνόλου ή ακόμη και το περιβάλλον στο οποίο ζει. Η ανάπτυξη του σε παγκόσμιο επίπεδο τα τελευταία χρόνια είναι πολύ μεγάλη.

Κύριο Θέμα Μέλος μιας εθελοντικής ομάδας είναι και ο πατέρας μου, ο οποίος εδώ και μερικά χρόνια συμμετέχει στην ομάδα αναδάσωσης του δήμου μας. Κάθε φορά που επιστρέφει στο σπίτι, μας διηγείται τις εμπειρίες του και εκφράζει την ικανοποίηση του για την συμμετοχή του στις ομάδες αυτές. Μετά από πολλές παρακλήσεις του αποφάσισα να συμμετέχω κι εγώ στην ομάδα του.

Την προηγούμενη Κυριακή λοιπόν με πήρε μαζί του προκειμένου να βοηθήσω στην αναδάσωση μαζί με την ομάδα του. Θα φυτεύαμε δέντρα στο βουνό που βρίσκεται έξω από την πόλη μας, το οποίο το προηγούμενο καλοκαίρι είχε καταστραφεί από πυρκαγιά.

Τόπος συγκέντρωσης των εθελοντών ήταν η κεντρική πλατεία. Αφού μαζεύτηκε όλη η ομάδα ξεκινήσαμε για το βουνό. Είμαστε εφοδιασμένοι με τα απαραίτητα αντικείμενα που θα βοηθούσαν το έργο μας. Μου έκανε μεγάλη εντύπωση ο ενθουσιασμός και η χαρά που έδειχναν όλα τα μέλη της ομάδας. Αν και επρόκειτο για μία εθελοντική εργασία και κανείς δεν θα έπαιρνε κανένα υλικό αντάλλαγμα, όλοι έδειχναν απαράμιλλο ενθουσιασμό. Το συναίσθημα αυτό είχε συνεπάρει και εμένα αν και ήμουνα μέλος της ομάδας μόνο λίγα λεπτά.

Σε λίγη ώρα φτάσαμε στο βουνό όπου θα γινόταν η δενδροφύτευση. Αρχικά ξεφορτώσαμε τα δενδρύλλια και μοιραστήκαμε τα απαραίτητα εξαρτήματα δηλαδή, φτυάρια και αξίνες. Ο αρχηγός της ομάδας μας χώρισε σε υποομάδες και μας έδωσε τις κατάλληλες οδηγίες για το που θα κατευθυνθεί η κάθε μία.

Στην δική μου ομάδα επικεφαλής ήταν ο πατέρας μου. Αφού φτάσαμε στον προδιαγεγραμμένο χώρο, ξεκινήσαμε να φυτεύουμε πεύκα, έλατα και πλατάνια. Ήταν μια διαδικασία σχετικά κουραστική που κράτησε αρκετή ώρα. Όλοι δούλευαν χαμογελαστά και χωρίς να διαμαρτύρονται. Αργά το απόγευμα είχαμε επιτελέσσει το έργο μας, μιας και φυτέψαμε όλα τα μικρά δέντρα που είχαμε μαζί μας.

Η ομάδα έχοντας εκπληρώσει το καθήκον της επέστρεψε στην πόλη. Η κούραση μου ήταν μεγάλη, αλλά η χαρά μου ήταν ακόμη μεγαλύτερη. Ένιωθα μια απερίγραπτη ικανοποίηση που μπόρεσα κι εγώ να συνεισφέρω στο κοινωνικό σύνολο. Μάλιστα, συγκινήθηκα περισσότερο όταν μου είπε ο πατέρας μου πως, όταν μεγαλώσω τα δέντρα θα έχουν ψηλώσει και θα μπορώ να τα θαυμάζω.

Επίλογος Ο εθελοντισμός είναι μια συνεισφορά στο κοινωνικό σύνολο. Όλοι μας έχουμε την δυνατότητα να συμμετέχουμε σε διάφορες εθελοντικές ομάδες και να βοηθούμε τους συνανθρώπους μας. Μ' αυτόν τον τρόπο θα νιώσουμε ικανοποίηση γιατί κάναμε το κοινωνικό μας καθήκον.

«Μία επίσκεψη με το σχολείο στο παιδικό χωριό SOS.»

Πρόλογος Στόχος της εκπαίδευσης δεν είναι μόνο η παροχή γνώσεων προς τα παιδιά αλλά και η κοινωνικοποίησή τους. Με βάση αυτή τη λογική πολλές φορές οι σχολικές μονάδες διοργανώνουν επισκέψεις σε διάφορους χώρους οι οποίοι χρειάζονται τη βοήθειά μας και τη συμπαράστασή μας. Μία τέτοια επίσκεψη διοργανώθηκε από το σχολείο μας στο παιδικό χωριό SOS Βορείου Ελλάδος.

Κύριο Θέμα Πριν την επίσκεψη ο διευθυντής του σχολείου είχε φροντίσει να μας ενημερώσει για το ρόλο και τη λειτουργία των παιδικών χωριών SOS γενικότερα. Έτσι λοιπόν πληροφορηθήκαμε πως τα παιδικά χωριά SOS είναι φιλανθρωπικά σωματεία που έχουν ως σκοπό να προστατεύσουν παιδιά, τα οποία για διάφορους λόγους στερούνται τη φροντίδα των φυσικών τους γονιών.

Όταν φτάσαμε με τα λεωφορεία στο «παιδικό χωριό» διαπιστώσαμε πως πρόκειται πραγματικά για ένα μικρό χωριό. Υπήρχαν διάφορα σπίτια απλωμένα γύρω από ένα κεντρικό κτίριο. Το εξωτερικό περιβάλλον ήταν πανέμορφο και διαμορφωμένο με φροντίδα και περιποίηση. Όλα τα κτίρια επικοινωνούσαν τόσο μεταξύ τους, όσο και με το κεντρικό κτίριο, στο οποίο στεγαζόταν η διοίκηση του παιδικού χωριού.

Στη συνέχεια χωριστήκαμε κατά ομάδες και κάθε ομάδα επισκέφτηκε και από ένα σπίτι. Στο σπίτι που πήγαμε εμείς διέμενε μία οικογένεια που αποτελούνταν από πέντε παιδιά. Τους φρόντιζαν δύο γυναίκες οι οποίες υποκαθιστούσαν τις φυσικές τους μητέρες. Μάλιστα, για το ρόλο αυτό τα παιδιά τις αποκαλούσαν με το όνομα «μητέρα». Τα παιδιά μας δέχτηκαν στην αρχή αμήχα-

να, μα στη συνέχεια με εγκαρδιότητα. Μας ευχαρίστησαν για την επίσκεψή μας και συζητήσαμε σχετικά με τις ασχολίες τους και τα τυχόν προβλήματα που αντιμετωπίζουν. Ήταν μια κατατοπιστική ενημέρωση γιατί μας βοήθησε να έρθουμε σε επαφή με έναν χώρο που μέχρι πρότινος τον αγνοούσαμε.

Στη συνέχεια μας δέχτηκε στο κεντρικό κτίριο ο διευθυντής του παιδικού χωριού. Αυτός, αφού μας ευχαρίστησε για την επίσκεψη, μας έδωσε μερικές κατατοπιστικές πληροφορίες που αφορούν τη λειτουργία των παιδικών χωριών. Μάθαμε λοιπόν ότι η επιλογή των παιδιών στα παιδικά χωριά γίνεται με αποκλειστικό κριτήριο την ανάγκη προστασίας τους, ανεξάρτητα από τη φυλή, την εθνικότητα ή τη θρησκεία τους. Ένα παιδικό χωριό SOS αποτελείται από δεκαπέντε έως είκοσι σπίτια. Σκοπός του παιδικού χωριού είναι να προετοιμάσει κάθε παιδί, ώστε να είναι ικανό να σταθεί μόνο του στην κοινωνία και να αντιμετωπίσει τις απαιτήσεις της.

Επίλογος Η επίσκεψη ολοκληρώθηκε με συναισθηματική φόρτιση. Όλα τα παιδιά ένιωσαν ικανοποίηση επειδή μπόρεσαν να έρθουν σε επαφή με έναν ιδιαίτερο χώρο, με ένα χώρο γεμάτο ανθρωπιά και αξιόλογο έργο. Τους δόθηκε η δυνατότητα να μπούμε στη θέση άλλων παιδιών, να γνωρίσουμε τα βιώματά τους και τους παραστάσεις τους.

«Να συντάξεις ένα κείμενο σαν μέλος της Βουλής των Εφήβων με θέμα τα πλεονεκτήματα της συμφιλίωσης και της συνεργασίας ανάμεσα σε δύο γειτονικούς λαούς, για να το εκφωνήσεις στη Βουλή των Ελλήνων.»

Πρόλογος Η συμφιλίωση και η συνεργασία μεταξύ δύο γειτονικών λαών είναι το απαραίτητο κλίμα για τη ομαλή γειτνίαση τους και συνύπαρξή τους. Απ' αυτήν την κατάσταση μπορούν να προκύψουν σημαντικά οφέλη και για τις δύο χώρες. Αν θέλουμε να τα δούμε αναλυτικά, θα πρέπει να αναφερθούμε σε συγκεκριμένους τομείς.

Κύριο Θέμα Καταρχήν, μεγάλα οφέλη θα προκύψουν στον οικονομικό τομέα. Η ανταλλαγή προϊόντων θα επιφέρει κατακόρυφη αύξηση στο εμπόριο και στη βιομηχανία και των δύο χωρών. Επίσης, θα μπορέσει να υπάρξει ανταλλαγή εργατικού δυναμικού, με αποτέλεσμα να ανακουφισθεί αφενός η ανεργία που υπάρχει σε κάποια περιοχή και αφ' ετέρου να καλυφθούν με εργατικά χέρια τομείς που έχουν ανάγκη. Ακόμα, μπορούν να γίνουν διεθνή τεχνικά έργα που θα εξυπηρετούν και τις δύο χώρες. Τέλος, θα πρέπει να αναφερθεί η ανάπτυξη του τουρισμού η οποία θα δημιουργήσει οικονομική άνθηση.

Ένας άλλος τομέας που θα υπάρξει ανάπτυξη είναι ο πνευματικός. Η συνεργασία στην εκπαίδευση μεταξύ δύο χωρών θα έχει ως αποτέλεσμα την αναβάθμισή της. Επίσης, θα μπορέσει να υπάρξει επιστημονική συνεργασία με τη δημιουργία διακρατικών ίνστιτούτων και τη διεξαγωγή επιστημονικών συνεδρίων. Τέλος, η μετάδοση και η ανταλλαγή των πνευματικών αγαθών και των επιστημονικών επιτευγμάτων θα διευρύνει τους ορίζοντες της γνώσης.

Ακόμα, οφέλη θα υπάρξουν και στον πολιτιστικό τομέα. Θα επέλθει γνωριμία των ηθών και των εθίμων των

λαών και κατά συνέπεια καλύτερη κατανόησή τους. Επίσης, είναι δυνατή η καλλιτεχνική συνεργασία, αλλά και διακρατικές αθλητικές εκδηλώσεις, όπου θα καλλιεργείται η ευγενής άμιλλα και η σύσφιξη των σχέσεων.

Επίλογος Η συνεργασία μεταξύ των λαών μόνο θετικά αποτελέσματα θα έχει τόσο για τους ίδιους όσο και για την παγκόσμια κοινότητα. Αποτελεί χρέος όλων μας να βοηθήσουμε με τον τρόπο μας αυτήν τη συνεργασία.

Έκθεση 5η

«Η Ελληνική Αντικαρκινική Εταιρία θα κάνει τον ετήσιο αντικαρκινικό έρανο. Για το λόγο αυτό έστειλε στους διαχειριστές των πολυκατοικιών μια επιστολή με την οποία τους παρακαλεί να ενημερώσουν όλους τους ενοίκους της πολυκατοικίας για τον έρανο. Αν ήσασταν εσείς στη θέση του διαχειριστή, πως θ' απευθυνόσασταν στους γείτονές σας και με ποια λόγια θα προσπαθούσατε να τους πείσετε ότι αξίζει να προσφέρουν όσα περισσότερα χρήματα μπορούν;»

Πρόλογος Αγαπητοί φίλοι και συγκάτοικοι,

Στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων που έχω, θα ήθελα να σας ενημερώσω σχετικά με την επιστολή που μου απέστειλε η Ελληνική Αντικαρκινική Εταιρία και αφορά τον ετήσιο αντικαρκινικό έρανο που πραγματοποιείται φέτος, την ερχόμενη εβδομάδα.

Κύριο Θέμα Ζούμε σε μια εποχή όπου κάθε άνθρωπος φέρει την ευθύνη των πράξεων ή των παραλείψεών του. Άρα, είναι αποκλειστικά δική σας η απόφαση για συμμετοχή ή όχι. Σκοπός δικός μου είναι να σας θυμίσω το ρόλο της Αντικαρκινικής Εταιρίας, ώστε να βοηθήσω με τον τρόπο μου στο έργο της.

Εκθέσεις

Η Ελληνική Αντικαρκινική Εταιρία είναι ένας μη κερδοσκοπικός οργανισμός που έχει ως σκοπό την καταπολέμηση του καρκίνου, της χειρότερης ασθένειας που υπάρχει σήμερα. Με τα προγράμματά της στοχεύει αρχικά να ενημερώσει τον κόσμο σχετικά με την ασθένεια, αλλά και με τις μεθόδους πρόληψής της. Επίσης, βοηθά με κάθε μέσο τους ασθενείς που έχουν προσβληθεί από την ασθένεια αυτή. Τέλος, συνδράμει στην έρευνα για την καταπολέμηση της ασθένειας με την εύρεση θεραπείας.

Παράλληλα, βοηθώντας την Αντικαρκινική Εταιρία δείχνουμε το ενδιαφέρον μας για τους συνανθρώπους μας και την κοινωνική μας μέριμνα. Ο άνθρωπος ζει μέσα στο κοινωνικό σύνολο και οφείλει να ενδιαφέρεται για τους συνανθρώπους του. Η αδιαφορία δεν αρμόζει σ' ένα έλλογο ον όπως είναι ο άνθρωπος. Προσφέροντας λοιπόν από το περίσσευμά μας, συνεισφέρουμε σ' ένα ιερό σκοπό.

Επίλογος Θα πρέπει λοιπόν την ερχόμενη εβδομάδα να βοηθήσουμε οικονομικά τον έρανο που πραγματοποιεί η Ελληνική Αντικαρκινική Εταιρία. Με τον τρόπο αυτό καταδεικνύουμε την ανθρωπιστική μας πλευρά κα συνεισφέρουμε για την επίλυση ενός προβλήματος που έχει καταστεί μάστιγα για την εποχή μας.

1. ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟΣ

Εθελοντής είναι ο πολίτης εκείνος που προσφέρει ανιδιοτελώς τον ελεύθερο χρόνο του ή τη γνώση του για χρήσιμες δράσεις προς όφελος άλλων, χωρίς να περιμένει αντάλλαγμα. Με αυτή την έννοια ο εθελοντισμός ταυτίζεται με τη φιλανθρωπία, όπως χρησιμοποιήθηκε κατά την κλασική εποχή κυρίως για να αποδώσει μια καινούργια αρετή, την αγάπη για το συνάνθρωπο. Όσο όμως και αν επιδιώχθηκε από όλους να ταυτιστούν οι δύο έννοιες, ο εθελοντισμός συνεχίζει να εμπνέει περισσότερο, ειδικά στη σημερινή εποχή που κυριαρχεί ο ατομικισμός. Η διαφορά ανάμεσα στον εκπαιδευμένο εθελοντή και στην παλιά έννοια της φιλανθρωπίας είναι ότι ο εθελοντής αντιμετωπίζει τα άτομα που έχουν δυσκολίες, τα άτομα στα οποία προσφέρει εθελοντική εργασία, όχι με οίκτο αλλά σαν άτομα ισότιμα τα οποία περνούν δυσκολίες και στα οποία μπορεί να προσφέρει. Η διαφορά είναι ότι τα βλέπει ισότιμα. Δεν θεωρεί ότι ο ίδιος είναι ανώτερος, ότι ξέρει περισσότερα, ότι είναι «καλύτερος».

Το προφίλ του εθελοντή

- Να είναι οργανωμένος και εκπαιδευμένος.
- Να έχει εξειδικευτεί στον τομέα του για να μπορεί να προσφέρει τα μέγιστα τη στιγμή που θα του ζητηθεί.
- Να μπορεί ύστερα από την κατάλληλη εκπαίδευση να αναλάβει πρωτοβουλίες όπου και όταν χρειαστεί.

- Να είναι πρόθυμος να οργανωθεί και να συντονιστεί με τις υπόλοιπες ομάδες εθελοντών ή με άλλες κρατικές υπηρεσίες ή οργανωμένες ομάδες που έχουν αναπτύξει ένα εσωτερικό δεσμό και μπορούν να λειτουργούν πιο εύκολα μεταξύ τους.

Ο δε φορέας στον οποίο ο εθελοντής προσφέρει ανιδιοτελώς τις υπηρεσίες του πρέπει να μην παραγνωρίζει το δικαίωμα του εθελοντή:

- Να έχει ένα συγκεκριμένο καθήκον με αρχή και τέλος.
- Να έχει το καθήκον του μια συγκεκριμένη ημερομηνία λήξης. Θα ήταν αδύνατον ένας εθελοντής να προσφέρει τον ελεύθερο χρόνο του χωρίς να ξέρει πότε θα σταματήσει.
- Να έχει τη δυνατότητα να φύγει από το πρόγραμμα όποτε το θελήσει.
- Να αισθάνεται ασφαλής, σίγουρος και κυρίως οικεία.

Από το διαδίκτυο

2. ΤΑ ΠΑΙΔΙΚΑ ΧΩΡΙΑ SOS – ΧΩΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΠΙΔΑΣ

Τα Παιδικά Χωριά SOS, είναι Φιλανθρωπικό Σωματείο, που έχει σκοπό να προστατεύει παιδιά, τα οποία για σοβαρούς κοινωνικούς λόγους στερούνται μόνιμα τη φροντίδα των φυσικών τους γονιών.

Τα ιδρύματα ή τα ορφανοτροφεία δεν μπορούν να υποκαταστήσουν τη λειτουργία και το ρόλο μίας οικογένειας, στην ομαλή πνευματική, ψυχική και σωματική εξέλιξη του παιδιού, ενώ αντίθετα τα Παιδικά Χωριά SOS επαναφέρουν τα παιδιά στο φυσικό κοινωνικό κύτταρο, την οικογένεια.

Η ιδέα των Παιδικών Χωριών SOS είναι μία συνεχής κοινωνική διαδικασία έτσι ώστε η πραγματική και πρακτική

τους εφαρμογή να αποτελεί μια διαφορετική μορφή κοινωνικής περίθαλψης για τα παιδιά σε ανάγκη και συγχρόνως να αποτελεί μία συνεχή συνεισφορά στη διαμόρφωση μιας ειρηνικής και ανθρώπινης κοινωνίας.

Η εισαγωγή των παιδιών γίνεται μέχρι την ηλικία των 8 ετών και γίνονται δεκτά παιδιά, σωματικά υγιή, τα οποία, μέσω των κατάλληλων πνευματικών και ψυχολογικών διαδικασιών, μπορούμε να επανεντάξουμε στο κοινωνικό πλαίσιο προς όφελος του εαυτού τους και των συνανθρώπων τους.

Η προστασία και φροντίδα των παιδιών που ζουν στα Παιδικά Χωριά SOS προσφέρεται σε μία μακροχρόνια, συνεχή και σταθερή βάση. Ξεκινά από την παιδική ηλικία και συνεχίζεται έως ότου το κάθε παιδί, προετοιμασμένο κατάλληλα, ηθικά, κοινωνικά και επαγγελματικά, είναι ικανό να σταθεί μόνο του στην κοινωνία και να αντιμετωπίσει τις απαιτήσεις της ζωής.

Τα Παιδικά Χωριά SOS είναι από τους ελάχιστους Οργανισμούς που προσφέρουν αυτή την πλήρη προστασία.

Από το διαδίκτυο

Ευρωμεσογειακή ενεργειακή συνεργασία

Αγαπητοί συνάδελφοι από τις χώρες της Μεσογείου, τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα νέα κράτη – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αγαπητοί συνάδελφοι από αυτές τις 35 χώρες επιτρέψτε μου να ευχηθώ καλώς ήρθατε. Εύχομαι σε όλους μια ουσιαστική συμμετοχή στην 3^η Ευρωμεσογειακή Συνδιάσκεψη Υπουργών Ενέργειας.

Το γεγονός ότι αυτή η Συνδιάσκεψη γίνεται μόνο λίγες μέρες ουσιαστικά μετά την ιστορική διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που έγινε στις 16 Απριλίου στην Αθήνα,

δίνει ένα ιδιαίτερο βάρος σ' αυτή την σύναξη τη δικιά μας σήμερα εδώ.

Επιβεβαιώνει την ανάγκη συνεργασίας μεταξύ των λαών μας ως απάντηση στις νέες εξελίξεις γεωπολιτικές, γεωοικονομικές, γεωενεργειακές που διαμορφώνονται παγκόσμια. Η μέχρι τώρα ευόδωση των στόχων της Διακήρυξης της Βαρκελώνης, μία πολιτική απόφαση που πήραμε εδώ και αρκετά χρόνια και συνεχίζει να αποτελεί τη βάση της πολιτικής μας προσπάθειας για συνεργασία μεταξύ των λαών της Μεσογείου.

Διεκδικούμε την εφαρμογή ενός οράματος για μια περιοχή ειρήνης, ασφάλειας, συνεργασίας, αλλά συγχρόνως και ευημερίας που πρέπει να αγκαλιάσει όλους τους λαούς, τα κράτη της Μεσογείου. Η συνεργασία σε πολιτικό, οικονομικό επίπεδο με παράληλη ανάπτυξη πλούσιων κοινωνικών και πολιτικών δεσμών σε μια θάλασσα ασφάλειας και ειρήνης αποτελούν τους πυλώνες αυτής της προσπάθειας.

Όπως γνωρίζετε, υπάρχει μία παλιότερη απόφαση μέχρι το 2010 να συγκροτήσουμε μια ζώνη ελεύθερου εμπορίου μεταξύ όλων των κρατών και στην καρδιά αυτής της απόφασης βρίσκεται βέβαια η ενίσχυση της συνεργασίας μας στον τομέα της ενέργειας.

Αγαπητοί συνάδελφοι, η Μεσόγειος αποτελεί αναμφίσβητη κέντρο διακίνησης ενεργειακών προϊόντων, είναι μία δυναμική νέα αγορά ενεργειακού χαρακτήρα. Είναι όμως συγχρόνως χώρος ανάπτυξης βασικών υποδομών διακίνησης και ανταλλαγής ενέργειας κάθε μορφής. Ηλεκτρισμός, πετρέλαιο, φυσικό αέριο, ανανεώσιμες πηγές ενέργειας είναι σήμερα πλέον τα νέα προϊόντα της ενέργειας για τα οποία εργαζόμαστε από κοινού να τα αναπτύξουμε.

Η φυσική γεωπολιτική εγγύτητα μεταξύ των Μεσογειακών χωρών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης επιβεβαιώνουν τη

σταθερή πολιτική βιούληση για συνεργασία με πρωτοβουλίες στον τομέα της ενέργειας για να μπορέσουμε και στο χώρο της ενέργειας να προχωρήσουμε στην υλοποίηση του προγράμματος μιας ολοκλήρωσης ενεργειακών αγορών και ανάπτυξης ενιαίας ενεργειακής πολιτικής.

Οι Υπουργοί Ενέργειας των χωρών – μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και οι Υπουργοί Ενέργειας των Μεσογειακών εταίρων εργαζόμαστε από το '95 συστηματικά να χαράξουμε τις κατευθύνσεις και την προώθηση συγκεκριμένων σχεδίων ενεργειακής στρατηγικής, ώστε να πετύχουμε μια ζώνη διευρυμένης συνεργασίας και αειφόρου ανάπτυξης για όλους τους πολίτες.

Η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του ενεργειακού τομέα, η ασφαλής παροχή ενέργειας, η προστασία του ευαίσθητου περιβάλλοντος είναι τα βασικά σημεία του διαλόγου που συνεχίζονται, που έχει αναπτυχθεί μεταξύ μας και θα συνεχιστεί και μετά αυτή τη Σύνοδο.

Οι προσπάθειες όλων μας τα τελευταία χρόνια μας οδηγούν σήμερα στην ευκαιρία να προχωρήσουμε – να αποφασίσουμε θα έλεγα – ένα αναλυτικό σχέδιο που θα προσδιορίσει μελλοντικές κοινές δράσεις όλων μας αυτή την περίοδο, διότι μόνον έτσι θα εξασφαλίσουμε τους στόχους μας και την προοπτική τους.

Φυσικά η συνάντησή μας εδώ αποτελεί συνέχεια μιας επίπονης προσπάθειας ενεργειών που ξεκίνησαν στις Βρυξέλλες με την υιοθέτηση του σχεδίου δράσης Ευρωμεσογειακής Ενεργειακής Συνεργασίας και γι' αυτό ακριβώς το λόγο μπορούμε να πούμε, επειδή έχουμε ήδη ένα υπόβαθρο, ότι στήνουμε το νέο σχέδιο για την περίοδο 2003-2006. Αυτό θα είναι και το αντικείμενο της δικιάς μας συλλογικής προσπάθειας.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω και να συγχαρώ την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την υποστήριξη που έδωσε σε όλη τη διάρκεια της προετοιμασίας. Θέλω επίσης να χαιρετίσω

και την παρουσία της Λιβύης στη συνάντησή μας, να ευχηθώ την ενεργή συμμετοχή της στην Ευρωμεσογειακή Συνεργασία.

Και επίσης στο πλαίσιο των εργασιών της συνάντησης θέλω να σας ενημερώσω, ότι θα γίνει παρουσίαση του κειμένου επικοινωνίας του Ευρωμεσογειακού Φόρουμ, όπως επίσης σχολιασμός της Υπουργικής Διακήρυξης. Και μετά θα επακολουθήσει συζήτηση με παρεμβάσεις όλων των υπουργών και των εκπροσώπων των εταίρων της Ευρωμεσογειακής Συνεργασίας.

Οι εργασίες μας σήμερα θα ολοκληρωθούν με την υπογραφή της Υπουργικής Διακήρυξης και μια συνέντευξη Τύπου, που μαζί με την κα Αντιπρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κα de Palacio θα δώσουμε στον Τύπο.

Με τη βεβαιότητα ότι η σημερινή μας συνάντηση θα δώσει μία νέα πνοή στην Ευρωμεσογειακή Συνεργασία επιτρέψτε μου να κηρύξω την έναρξη των εργασιών της. Εύχομαι σε όλους καλή επιτυχία και θα ήθελα να δώσω το λόγο τώρα στην κα de Palacio, Αντιπρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Σας ευχαριστώ.

Σύνοψη: Την ανάγκη συνεργασίας μεταξύ των λαών της Μεσογείου και της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως απάντηση στις νέες γεωπολιτικές, γεωοικονομικές, γεωνεργειακές εξελίξεις, που διαμορφώνονται παγκόσμια επεσήμανε στην 3η Ευρωμεσογειακή Συνδιάσκεψη Υπουργών Ενέργειας ο υπουργός Ανάπτυξης.

(Απόσπασμα από την Ευρωμεσογειακή ενεργειακή συνεργασία)

Έκθεση 1η

«Μέσα από την τέχνη δίνεται η δυνατότητα στον άνθρωπο να δημιουργήσει και ταυτόχρονα να απελευθερώσει την εσωτερικότητά του. Ποια πιστεύετε πως πρέπει να είναι η συνεισφορά της τέχνης στον άνθρωπο;»

Πρόλογος Με τον όρο τέχνη εννοούμε την ικανότητα από την πλευρά του ατόμου να δημιουργήσει έργα, τα οποία προκαλούν αισθητική συγκίνηση. Μέσω της τέχνης ο άνθρωπος προσπιαθεί να εξωτερικεύσει το συναισθηματικό του κόσμο, αλλά και να εξιδανικεύσει τις εμπειρίες του.

Κύριο Θέμα Η τέχνη αποτελεί ένα προνομιακό μέσο έκφρασης. Προσφέρει στον άνθρωπο τη δυνατότητα γόνιμης δημιουργίας. Μέσω αυτής μπορεί να εκφράσει με πηγαίο τρόπο τον ψυχικό του κόσμο, τα βιώματά του και τις εμπειρίες του. Είναι μια έκφραση του συναισθήματος απέναντι στη λογική.

Επίσης, η τέχνη αποτελεί μέσο επικοινωνίας μεταξύ των ανθρώπων. Τα έργα τέχνης αποτελούν πολλές φορές την αφορμή για τη δημιουργία διαλόγου που φέρνει τους ανθρώπους σε επαφή. Ακόμα, βοηθά τους ανθρώπους να ξεφύγουν από τις συμβατικότητες και τους περιορισμούς γεμίζοντας τις ψυχές τους με αισθήματα και ευαισθησίες.

Επιπλέον, η καλλιτεχνική δημιουργία εξευγενίζει τον άνθρωπο. Του γεννά ευγενικά συναισθήματα, ημερεύει την ψυχή του, γαληνεύει τα πάθη και απομακρύνει τις μικρότητες και τις κακίες.

Εκθέσεις

Τέλος, η τέχνη οδηγεί τον άνθρωπο στην πνευματική ανύψωση. Ο άνθρωπος μέσω της τέχνης καλλιεργεί το πνεύμα του, οξύνει την κριτική του ικανότητα, γιατί αυτή του δημιουργεί ερεθίσματα, αλλά και τον προβληματισμό. Μπορεί έτσι να ανακαλύψει νέους πνευματικούς ορίζοντες και να εμπλουτίσει το πνεύμα του.

Επίλογος Η τέχνη προάγει τον άνθρωπο κοινωνικά, ψυχικά και πνευματικά. Του μαθαίνει να επιζητά την καλαισθησία. Χάρη σ' αυτήν ο άνθρωπος ανακαλύπτει έναν καινούργιο κόσμο, άγνωστο σ' αυτόν. Η τέχνη αποτελεί λοιπόν ανώτερο σκοπό στη ζωή του ανθρώπου.

Έκθεση 2n

«Η τέχνη αποτελεί ύψιστο αγαθό για τον άνθρωπο, γιατί του δίνει τη δυνατότητα να δημιουργήσει και να εξωτερικεύσει τον εσωτερικό του κόσμο. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια πολλοί άνθρωποι εκφράζουν την ανησυχία τους για την εμπορευματοποίηση της τέχνης. Σε ποιές περιπτώσεις η τέχνη εμπορευματοποιείται;»

Πρόλογος Κύριο γνώρισμα κάθε κοινωνίας, ανεξάρτητα από το επίπεδο και το βαθμό ανάπτυξής της, είναι η προσπάθεια ανάπτυξης πολιτισμού, μέσα στον οποίο στοιχειοθετείται η αναζήτηση και η επίτευξη του ωραίου. Η προσπάθεια αυτή επιτυγχάνεται μέσω της τέχνης. Παρ' όλη τη μοναδικότητά της, η τέχνη δεν κατάφερε να ξεφύγει από τα αρνητικά στοιχεία που καθορίζουν τη σύγχρονη εποχή.

Κύριο Θέμα Τις τελευταίες δεκαετίες η τέχνη έχασε τον πρωταρχικό της σκοπό κι έγινε μέσο για τον πλούτισμό και την προσωπική ανάδειξη ορισμένων καλλιτεχνών. Η εμπορευματοποίηση της είναι κυρίαρχο στοιχείο στη

σύγχρονη εποχή και είναι πολλά τα φαινόμενα μέσω των οποίων γίνεται ευδιάκριτη.

Καταρχήν, η τέχνη εμπορευματοποιείται όταν αποσκοπεί στο κέρδος. Από τη στιγμή που ο καλλιτέχνης πιάνει να ενδιαφέρεται για την πραγμάτωση του ωραίου και αποσκοπεί αποκλειστικά στο οικονομικό όφελος, ξεφεύγει από την αρχική του κατεύθυνση και γίνεται υποχείριο οικονομικών συμφερόντων.

Επίσης, η τέχνη εμπορευματοποιείται όταν οδηγεί σε πινευματικά υποτιροϊόντα. Όταν δεν υπάρχει πραγματικό ενδιαφέρον από τους υπευθύνους, τότε η τέχνη γίνεται αντικείμενο εκμετάλλευσης από ανίδεους και ανεύθυνους που έχουν μοναδικό στόχο τον πλουτισμό.

Ακόμα, γίνεται αναφορά για την εμπορευματοποίηση της τέχνης όταν αυτή αναπαράγει τον καταναλωτισμό και τις αξίες του. Η τέχνη δεν πρέπει να προβάλλει τα καταναλωτικά πρότυπα της σύγχρονης εποχής, αλλά να έχει ρόλο καθοδηγητικό. Οφείλει να οδηγεί στη διεύρυνση και στην καλλιέργειά του πνεύματος.

Επίλογος Η τέχνη προάγει τον άνθρωπο, γι' αυτό οφείλουμε να την ενισχύσουμε και να την προστατεύσουμε. Πρέπει να λειτουργεί ανεξάρτητα, μακριά από το φαινόμενο του καταναλωτισμού και τα αρνητικά του στοιχεία. Η σωστή πορεία της αποτελεί ευθύνη όλων. Επομένως θα πρέπει να συστρατευθούν όλες προς αυτή την κατεύθυνση.

«Το τμήμα σας ανέλαβε μαζί με τη φιλόλογό σας να παρουσιάσει στο τέλος της σχολικής χρονιάς μια παράσταση θεάτρου σκιών. Να περιγράψετε την εμπειρία σας από τη συμμετοχή σας αυτή.»

Πρόλογος Το σχολείο έχει πολλαπλό διδακτικό και κοινωνικό ρόλο. Η λειτουργία του δε σταματά μόνο στα πλαίσια της παροχής γνώσεων, αλλά πολλές φορές έχει ως σκοπό να ωθήσει τους μαθητές να έρθουν σε επαφή με τον πολιτισμό της χώρας τους. Μέσα στα πλαίσια αυτών των λειτουργιών η τάξη μας ανέλαβε να διοργανώσει μια παράσταση του θεάτρου σκιών.

Κύριο Θέμα Το θέατρο σκιών, που είναι γνωστό σε εμάς τα παιδιά με την ονομασία «Καραγκιόζης», αποτελεί μια παγκόσμια πρωτοτυπία. Εμφανίζεται μόνο στον ελλαδικό χώρο και είναι ένας τρόπος ψυχαγωγίας των λαϊκών ανθρώπων, ειδικά σε παλαιότερες εποχές, όπου οι άνθρωποι δεν είχαν άλλο τρόπο ψυχαγωγίας. Ο Καραγκιόζης συμβολίζει τον απλό λαϊκό τύπο που προσπαθεί να επιβιώσει μέσα από τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει στη ζωή. Είχε μεγάλη απήχηση και γνώρισε μεγάλη επιτυχία, γιατί σατίριζε διάφορους τύπους ανθρώπων και παρουσίαζε χοντροκομένα τα ελαττώματα και τις μικροπρέπειές τους.

Ένα από τα πρώτα θέματα που μας απασχόλησε ήταν ο τρόπος λειτουργίας του θεάτρου σκιών, γιατί αυτός αποτελεί ένα μοναδικό θέαμα σε παγκόσμιο επίπεδο. Για το λόγο αυτό η φιλόλογος, μάς έφερε σε επαφή με ένα από τους πιο γνωστούς καραγκιοζοπαίχτες του τόπου μας. Αυτός μας εξήγησε τον τρόπο δημιουργίας των φιγούρων του θεάτρου σκιών, αλλά και το ρόλο που έχουν αυτές.

Έτσι, μάθαμε πως ο κύριος πρωταγωνιστής ήταν ο

Καραγκιόζης, αλλά δίπλα του εμφανίζονται και πολύ άλλοι πρωταγωνιστές. Τέτοιοι είναι ο Χατζηαβάτης, ο οποίος αναπαριστά τον τύπο που τα έχει καλά με την εξουσία και υποτάσσεται σε αυτήν. Ένας άλλος είναι ο μπαρμπα-Γιώργος που αντιπροσωπεύει τον λεβέντη άνθρωπο της υπαίθρου που είναι γεμάτος αθωότητα. Άλλες τέτοιες φιγούρες είναι ο Νιόνιος, ο ξεπεσμένος αριστοκράτης, ο Σταύρακας ο ψευτόμαγκας, ο Πασάς που εκπροσωπεί την εξουσία και ο βίαιος Βέληγκεκας.

Επιλέξαμε να παρουσιάσουμε το έργο «Ο Καραγκιόζης και ο Μέγας Αλέξανδρος». Στην επιλογή μας αυτή μας οδήγησε η σκέψη πως το έργο αυτό συνδυάζει το κωμικό στοιχείο με ιστορικά γεγονότα. Αμέσως χωριστήκαμε σε ομάδες και κάθε ομάδα ανέλαβε και από έναν ρόλο. Οι πιο ικανοί στη χειροτεχνία, ανέλαβαν τη δημιουργία των φιγούρων, άλλοι την επιλογή της μουσικής, άλλοι τη δημιουργία προσκλήσεων και την κατασκευή των σκηνικών, ενώ υπήρξαν και αυτοί οι οποίοι είχαν τον πιο σημαντικό ρόλο, του καραγκιόζοπαίχτη.

Μετά από μεγάλη προσπάθεια ανεβάσαμε το έργο. Η παράστασή στέφθηκε με απόλυτη επιτυχία. Τα μικρά παιδιά, τα οποία αποτελούσαν και το μεγαλύτερο μέρος των θεατών μας, γελούσαν συνεχώς καταδεικνύοντας μας την ευχαρίστησή τους. Στο τέλος ένα παρατεταμένο χειροκρότημα ζέστανε τις ψυχές όλων μας.

Επίλογος Μέσα από την εμπειρία μας αυτή γίναμε σοφότεροι και ωριμότεροι. Μάθαμε πως η συλλογική εργασία που στηρίζεται στην αμοιβαία συνεργασία, μπορεί να επιφέρει άριστα αποτελέσματα. Επίσης, αντιληφθήκαμε ότι ο πολιτισμός κάθε χώρας είναι μοναδικός γιατί είναι αποτέλεσμα των ιδιαιτεροτήτων του τόπου αυτού αλλά και του λαού που τον δημιουργεί.

«Εντυπώσεις από μια αρχαία τραγωδία.»

Πρόλογος Το θέατρο έχει καθοριστικό και παιδευτικό ρόλο στη ζωή των ανθρώπων. Συμβάλλει στην ηθική και πνευματική καλλιέργειά μας. Ο ρόλος του θεάτρου είχε αναγνωριστεί από την αρχαιότητα. Το θέατρο γεννήθηκε στην αρχαία Αθήνα, όπου και δημιουργήθηκαν οι πρώτες παραστάσεις. Τότε δημιουργήθηκαν οι περίφημες αρχαίες τραγωδίες και κωμωδίες, οι οποίες αποτέλεσαν τη βάση για τη δημιουργία του σύγχρονου θεάτρου.

Κύριο Θέμα Η αξία του αρχαίου θεάτρου είναι αδιαμφισβήτητη και για το λόγο αυτό συνεχίζουν να ανεβαίνουν αρχαίες τραγωδίες και στη σύγχρονη εποχή. Μια τέτοια αρχαία τραγωδία είχα την τύχη να παρακολουθήσω το περασμένο καλοκαίρι στο αρχαίο θέατρο της Επιδαύρου. Έχοντας συνηθίσει να βλέπω μέχρι τότε θεατρικές παραστάσεις σε στεγασμένα θέατρα, ήταν για μένα μια πρωτόγνωρη εμπειρία η παρακολούθηση μιας υπαίθριας παράστασης και μάλιστα σε ένα αρχαίο θέατρο.

Μπαίνοντας στο αρχαίο θέατρο αισθάνθηκα δέος και συγκίνηση. Η κατασκευή του χώρου είναι τέτοια που εντυπωσιάζει και καταβάλει τον επισκέπτη. Από τα πρώτα πράγματα που με εντυπωσίασαν ήταν η πολύ καλή ακουστική του χώρου. Μπορούσε κανείς να ακούσει και τον παραμικρό ψίθυρο ή θόρυβο που γινόταν πάνω στην σκηνή. Και όλα αυτά χωρίς μικρόφωνα ή ηχητικές εγκαταστάσεις.

Σε λίγο η παράσταση ξεκίνησε και καθηλωθήκαμε όλοι στις θέσεις μας. Έχοντας συνηθίσει τα σύγχρονα θεατρικά έργα, ξαφνιάστηκα με τη δομή μιας αρχαίας τραγωδίας και την απόδοση του έργου. Στο αρχαίο θέατρο καταλυτικό ρόλο διαδραματίζει ο χορός. Αυτός κι-

νείται και τραγουδά σε ένα ειδικά διαμορφωμένο χώρο. Παρεμβαίνει στην εξέλιξη του έργου και πολλές φορές εκφράζει τις απόψεις του συγγραφέα ή της κοινής γνώμης.

Ιδιαίτερος ήταν και ο τρόπος ερμηνείας των ηθοποιών. Οι ηθοποιοί έδιναν έμφαση στις κινήσεις τους και στο λόγο τον οποίο εκφέρανε, ο οποίος ήταν πομπώδης. Οι κινήσεις τους ήταν αργές και προσεκτικές. Τόνιζαν με προσοχή ορισμένες λέξεις, θέλοντας να αποσπάσουν την προσοχή του κοινού. Το λεξιλόγιο τους ήταν πλούσιο και σύνθετο. Πολλές φορές προσπαθούσαν με τα λόγια να μεταφέρουν τους θεατές σε κάποιο αρχαίο τόπο.

Τα σκηνικά του αρχαίου θεάτρου ήταν απλά και λιτά. Αναπαριστούσαν την πρόσοψη ενός αρχαίου παλατιού, χωρίς όμως πολυτέλειες ή υπερβολές. Σχετικά απλά ήταν και τα κοστούμια των ηθοποιών, εκτός από τα από τα παπούτσια τους τα οποία ήταν υπερυψωμένα, το οποία ονομάζοταν «κόθορνοι».

Η πλοκή του έργου ήταν τέτοια που κρατούσε αμείωτο το ενδιαφέρον των θεατών. Εξελισσόταν μέσα από συγκρούσεις και συνεχείς μεταβολές του ψυχικού κόσμου των ηθοποιών. Έτσι, οι ήρωες από κραταιοί και ισχυροί, συντριβόταν και οδηγούνταν στην καταστροφή.

Επίλογος Η παρακολούθηση μιας αρχαίας τραγωδίας ήταν μια πρωτόγνωρη εμπειρία. Αν και έχουν περάσει χιλιάδες χρόνια από τότε που γράφτηκαν τα έργα αυτά, εξακολουθούν να προκαλούν αισθητική συγκίνηση και ο διδακτικός του τόνος να παραμένει αναλλοίωτος. Για το λόγο αυτό εκατομμύρια άνθρωποι σε όλο τον κόσμο κάθε χρόνο παρακολουθούν αρχαίες τραγωδίες.

«Με ποιο τρόπο σε ψυχαγωγεί ο κινηματογράφος;»

Πρόλογος Ο κινηματογράφος αποτελεί για μένα ξεχωριστό είδος ψυχαγωγίας. Στη μεγάλη επιβλητική αίθουσα απολαμβάνω ταινίες που προσελκύουν το ενδιαφέρον μου και με ψυχαγωγούν.

Κύριο Θέμα Παρακολουθώντας μία ταινία αφήνομαι ελεύθερος και χαλαρός στο μισοσκόταδο, ώστε να σκεφτώ και να δεχτώ ερεθίσματα. Μπαίνω στον τρόπο σκέψης του σκηνοθέτη, τον αφήνω να σ' οδηγήσει αυτός στη δική του εκδοχή των πραγμάτων την οποία εγώ ακολουθώ, όχι όμως αμέτοχος. Κρίνω και διαλέγω. Άλλα παράλληλα γνωρίζω ππυχές της ανθρώπινης ψυχής που δεν είχα μέχρι τώρα ανακαλύψει, βλέπω τις αντιδράσεις του ανθρώπου στις δύσκολες συνθήκες, μαθαίνω τις δικές μου δυνάμεις και εξερευνώ τη δική μου ψυχή, καθώς αναρωτιέμαι για το τι θα έκανα εγώ σε παρόμοιες καταστάσεις.

Πολλές φορές αφήνω τον εαυτό μου να εκφραστεί κλαίγοντας, θυμώνοντας, γελώντας, κοροϊδεύοντας, τρομάζοντας. Δείχνω συμπόνια κατανόηση και ανθρωπιά – συναισθήματα που συχνά φοβάμαι να δείξω στους γύρω μου, για να μη με κοροϊδέψουν. Φτιάχνω καινούριους φίλους, τους ήρωες της ταινίας, που τους φέρνω στη μνήμη μου και συζητάμε μαζί τους. Ξαφνικά ενδιαφέρομαι για ανθρώπους που βρίσκονται τόσο μακριά που μέχρι πριν μου ήταν ξένοι.

Άλλοτε πάλι ανακαλύπτω μέσα από τις ταινίες ενδιαφέροντα και απασχολήσεις που δε γνώριζα. Προβληματίζομαι για καταστάσεις, κοινωνικά φαινόμενα και ιστορικά στοιχεία που αγνοούσα. Και στο τέλος της ταινίας πηγαίνω, ένα βήμα πιο πέρα: φτιάχνω το δικό μου τέλος ή συνεχίζω τη δράση ακόμα πιο πέρα από την κινηματογραφική αίθουσα.

Επίλογος Ο κινηματογράφος αγγίζει τις πτυχές τις ψυχής μου και γεννά μέσα μου προβληματισμούς. Και σ' όλη αυτή τη διαδικασία δεν είμαι μόνος. Είναι δίπλα και ο φίλος μου, η παρέα μου, που αντιδρούν και αυτοί με το δικό τους τρόπο. Και όλ' αυτά μέσα στον υποβλητικό ήχο του κινηματογράφου παίρνουν μία άλλη διάσταση.

Έκθεση 6η

«Να περιγράψετε μια συναυλία που παρακολουθήσατε.»

Πρόλογος Όλοι οι άνθρωποι αγαπάνε τη μουσική, γιατί αυτή είναι συνδεδεμένη με την ανθρώπινη ψυχή. Συντροφεύει κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα και με τις μελωδίες της ομορφαίνει τη ζωή μας. Ένας τρόπος για να βιώσει ο σύγχρονος άνθρωπος τη μουσική είναι και οι ζωντανές συναυλίες που πραγματοποιούνται σε κάθε μέρος της γης και έχουν ως σκοπό να φέρουν τον άνθρωπο σε άμεση επαφή με τη μουσική.

Κύριο Θέμα Από μικρός ήθελα να παρακολουθήσω μια μουσική συναυλία. Το όνειρό μου έγινε πραγματικότητα το προηγούμενο Σάββατο, όταν παρακολούθησα ζωντανά τη συναυλία του αγαπημένου μου τραγουδιστή που πραγματοποιήθηκε στο υπαίθριο θέατρο του δήμου μας.

Ήταν μια πολύ όμορφη βραδιά και ο κόσμος άρχισε από πολύ νωρίς να γεμίζει το θέατρο. Από τους πρώτους που έφτασαν ήμουν κι εγώ και με ανυπομονησία περίμενα να αρχίσει η συναυλία. Η σκηνή όπου θα εμφανιζόταν ο τραγουδιστής ήταν υπερυψωμένη και πίσω από αυτήν υπήρχε μια γιγαντοοθόνη, στην οποία προβαλλόταν σκηνές από προηγούμενες παραστάσεις του καλλιτέχνη.

Εκθέσεις

Μετά από αρκετή ώρα, στη σκηνή εμφανίστηκε ο τραγουδιστής αποσπώντας το χειροκρότημα του κοινού. Αυτός, αφού ευχαρίστησε το κοινό, άρχισε να τραγουδά. Η μελωδία από το πρώτο τραγούδι ξεχύθηκε στον αέρα προκαλώντας ενθουσιασμό. Ο καλλιτέχνης συνέχισε με άλλα αγαπημένα μου τραγούδια.

Η σκηνική του παρουσία μάγεψε το κοινό. Με την απλότητά του και την εκφραστικότητά του κατάφερα να σαγηνέψει το κοινό. Είχε μια μοναδική ικανότητα να επικοινωνεί με τον κόσμο, ικανοποιώντας κάθε επιθυμία του. Πολλές φορές προέτρεπε το κοινό να τραγουδήσει μαζί του και γενικά μάγεψε με την παρουσία του.

Κάποια στιγμή η συναυλία έφτασε στο τέλος της. Ο τραγουδιστής αφού ευχαρίστησε το κοινό για την αγάπη του αποχώρησε από τη σκηνή. Ωστόσο, οι επίμονες εκκλήσεις του κόσμου τον επανέφεραν στη σκηνή. Αφού τραγούδησε μερικά τραγούδια ακόμα, αποχώρησε οριστικά.

Επίλογος Ήταν μια από τις ομορφότερες στιγμές της ζωής μου. Έφυγα κατενθουσιασμένος από το χώρο της συναυλίας, έχοντας απολαύσει την εκπληκτική ερμηνεία πολλών όμορφων τραγουδιών. Πιστεύω πως θα μου δοθεί η δυνατότητα στο μέλλον να παρακολουθήσω κι άλλες συναυλίες.

1. ΤΕΧΝΗ

Τέχνη ονομάζεται το σύνολο της ανθρώπινης δημιουργίας με βάση την πνευματική κατανόηση, επεξεργασία και ανάπλαση, κοινών εμπειριών της καθημερινής ζωής σε σχέση με το κοινωνικό, πολιτισμικό, ιστορικό και γεωγραφικό πλαίσιο στο οποίο διέπονται. Αποτελεί μια ευρύτερης ερμηνείας ονομασία που χρησιμοποιείται για να περιγράψουμε την διαδικασία, της οποίας προϊόν είναι κάτι το μη φυσικό, το οποίο ακολουθεί τους κανόνες του δημιουργού. Κατά συνέπεια όροι με κοινή ρίζα όπως τεχνικό, τεχνίτης, καλλιτέχνης αποδίδονται σε ανθρώπινες δημιουργίες και δραστηριότητες αυθαίρετες με τη ροπή του φυσικού κόσμου. Στον Δυτικό κόσμο η τέχνη περιγράφεται ως art, από το Λατινικό *ars* που εν μέρει σημαίνει διακανονίζω, διευθετώ.

2. ΑΡΙΣΤΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΥΣΤΡΙΑ

Η «ΑΥΣΤΡΙΑΚΗ ΑΝΟΙΞΗ» ανθίζει στις αίθουσες του Μεγάρου Μουσικής Αθηνών με την περίφημη έκθεση από το Μουσείο Λέοπολντ, με αριστουργήματα των Σίλε, Κλιμτ, Κόκοσκα και των συγχρόνων τους Αυστριακών ζωγράφων, από την εποχή του αυστριακού εξπρεσιονισμού.

Ο καθηγητής Δρ Ρούντολφ Λέοπολντ και η γυναίκα του Δρ Ελίζαμπετ Λέοπολντ ανάλωσαν τη ζωή και την περιουσία τους για τη συλλογή έργων τέχνης που κατέχουν και τη

δημιουργία του Μουσείου Λέοπολντ, ενός από τα σημαντικότερα μουσεία της Ευρώπης όχι σε μέγεθος, αλλά χαρακτηριστικό μιας εποχής, της «Αυστριακής άνοιξης», με έργα από τα σημαντικότερα στο μεταίχμιο δύο αιώνων, στο τέλος του 19ου και την αρχή του 20ου αιώνα.

Τότε σημειώθηκε στη Βιέννη μια γενικότερη επανάσταση στις τέχνες, στη μουσική, στη ζωγραφική και στην αρχιτεκτονική, που ονομάστηκε Secession (απόσχιση, σχίσμα), ως αντίδραση στους εκπροσώπους του συντηρητικού καλλιτεχνικού ακαδημαϊσμού της Βιέννης.

Πρωτεργάτης του φιλελεύθερου κινήματος που εκδηλώθηκε το 1897 είναι ο Γκούσταβ Κλιμτ, ο οποίος είχε δημιουργήσει για το Πανεπιστήμιο της Βιέννης μία σειρά έργων που απερρίφθησαν για την τολμηρότητά τους και έγινε γνωστός από το «σκάνδαλο του Πανεπιστημίου». Αναζητούσε τα μοντέλα του στις εργατικές συνοικίες της Βιέννης.

Τα ίχνη του Σίλε ακολούθησε και ο Κόκοσκα που σοκάρισε τους συγχρόνους του με «την ασχήμια, την ωμότητα και τη βαναυσότητα», προαναγγέλλοντας τον εξπρεσιονισμό με τα μεγάλης τέχνης έργα του.

Στην έκθεση παρουσιάζονται 70 έργα 19 δημιουργών-εκπροσώπων του καλλιτεχνικού κινήματος, ενώ ένα μέρος της έκθεσης είναι αφιερωμένο στις αφίσες από το περίφημο Μουσείο Διακοσμητικών Τεχνών της Βιέννης και εννέα αντίγραφα των προσχεδίων του Κλιμτ για τα ψηφιδωτά του Stoclet House των Βρυξελλών (έργο του Γερμανού αρχιτέκτονα Γιόζεφ Χόφμαν 1870-1956).

Η έκθεση θα διαρκέσει από σήμερα 23 Οκτωβρίου έως 30 Δεκεμβρίου και θα λειτουργεί καθημερινά από τις 10.00 το πρωί μέχρι τις 6.00 το απόγευμα. Οι τιμές των εισιτηρίων είναι 6 ευρώ (γενική είσοδος), 3 ευρώ φοιτητικό-παιδικό και 10 ευρώ οικογενειακό.

ΞΕΝΗ ΜΟΥΧΙΜΟΓΛΟΥ

Όσο και να ψάξουμε σε τόπους άγριους και σε χρόνους αρχαίους δε θα βρούμε κοινότητα ανθρώπων που δεν έχει παραδεχτεί και θεσμοθετήσει την ομαδική διασκέδαση, τις παρενθέσεις της ξεκούρασης και της χαράς μέσα στο αφόρητα κάποτε μονότονο κλίμα του ατομικού και συλλογικού βίου. Όλες οι κοινωνίες, από τις πιο πρωτογενείς έως τις πιο εξελιγμένες, επινοούν και καθιερώνουν, σε συνάρτηση με τις θρησκευτικές τελετές και τις πολιτιστικές συγκεντρώσεις, ευκαιρίες για να ξεσπά ανεμπόδιστα και να ικανοποιείται η ανάγκη του πλήθους για ψυχαγωγία.

Αν όχι ο βεβαιότερος, ασφαλώς όμως ο παραστατικότερος δείκτης πολιτισμού μας κοινότητας ανθρώπων είναι ο τρόπος ψυχαγωγίας της. Λαοί με ένστικτα ανημέρωτα και χαμηλό επίπεδο μόρφωσης διασκεδάζουν βάναυσα· αντίθετα όσοι ημέρωσαν τα ήθη τους και καλλιέργησαν το πνεύμα τους αγαπούν ευγενείς μορφές και λεπτά μέσα ψυχαγωγίας. Ο ίδιος κανόνας ισχύει και για το χαρακτηρισμό των ατόμων: «πες μου πώς διασκεδάζεις να σου πω ποιος είσαι». Ο αβρός στους τρόπους και πνευματικά προϊκισμένος άνθρωπος είναι και στην ψυχαγωγία του εκλεκτικός και διακριτικός· ο βάρβαρος και άξεστος αγαπάει τις διασκεδάσεις που τον αποκτηνώνουν.

Όπως και αν την ορίσουμε, λοιπόν, η ψυχαγωγία κατά κύριο λόγο είναι μια διάθεση και μια ενέργεια, μια απασχόληση με την οποία γεμίζει κανείς και περνάει ευχάριστα τον ελεύθερο χρόνο του. Αυτός είναι ο προσωπικός μας χρόνος που γεμίζει ή αδειάζει, δυναμώνει ή χαλαρώνει, πλουτίζεται ή φτωχαίνει από τα περιστατικά της ζωής μας. Αυτός ο προσωπικός χρόνος μπορεί να είναι φίλος σύμμαχος του ανθρώπου, αλλά και εχθρός, αντίπαλός του.

Ε.Π. Παπανούτσος
«Πρακτική Φιλοσοφία»

4. ΤΟ ΜΑΥΡΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΗΣ ΠΡΑΓΑΣ ΚΑΙ ΠΑΛΙ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Το Μαύρο Θέατρο της Πράγας, το οποίο τόσο έχει αγαπήσει το ελληνικό κοινό, επανέρχεται στην Αθήνα με δύο ξεκαρδιστικές παραστάσεις από τους δύο κορυφαίους θιάσους της Πράγας που συνδυάζουν παντομίμα, μοντέρνο χορό, καρτούν, και τα περίφημα ειδικά εφέ του Μαύρου Θεάτρου. Οι ηθοποιοί πετάνε... στη σκηνή, ενώ οι θεατές αφήνουν τη φαντασία τους να ταξιδέψει στον πιο συναρπαστικό κόσμο του θεάτρου. Πιο συγκεκριμένα, στον αφαιρετικό και πλήρες νοημάτων Cartoon Theatre του Frantisek Kratochvil τα πρωτότυπα φωσφορίζοντα σκίτσα ζωντανεύουν επί σκηνής και συμπρωταγωνιστούν με τους ηθοποιούς και χορευτές της παράστασης, σχολιάζοντας τη ζωή του σύγχρονου ανθρώπου. Η ρομαντική ιστορία ενός απλού ανθρώπου που, στην προσπάθειά του να ζήσει μια απλή καθημερινή ζωή, ανακαλύπτει τον έρωτα. Το Life is Life είναι ένα έργο κατάλληλο για όλες τις ηλικίες. Το Image Theatre παρουσιάζει στη συνέχεια μια ονειρικά σουρεαλιστική οπτική που δίνει τη δυνατότητα στη φαντασία και στα όνειρα να είναι πρωταγωνιστές, συνδυάζοντας χορό, μουσική τζαζ, παντομίμα και interactive θέαμα. Η τελευταία του παράσταση Studio clip είναι σαν ένα ζωντανό καλειδοσκόπιο. Μια αίσθηση η οποία έντονα δημιουργείται από τους χορευτές του θιάσου με τη βοήθεια των ειδικών εφέ και την εξελιγμένη τεχνική του Μαύρου Θεάτρου. Οι κωμικοί μίμοι της ομάδας με εμβόλιμα σπαρταριστά σκετς θα μας ξεναγήσουν στους φουτουριστικούς ονειρικούς κόσμους που τόσο καλά ξέρει να δημιουργεί το Image Theatre. Η πρωτότυπη μουσική ολοκληρώνει μια μοναδική θεατρική εμπειρία.

Από τον περιοδικό τύπο

- «Άριστος φύλακας του ανθρώπου είναι ο λόγος σε συνδυασμό με την μουσική. Καθώς μόνο αυτός θα γίνει ο ισόβιος σωτήρας της αρετής, αν υπάρχει μέσα σ' αυτόν που την κατέχει.» Πλάτων.
- «Δεν λέω τα πάντα, αλλά ζωγραφίζω τα πάντα.» Πάμπλο Πικάσο.
- «Η ζωή δε μιμείται την τέχνη, μιμείται την κακή τηλεόραση.» Γούντι Άλεν.
- «Η μουσική δίνει ψυχή στις καρδιές και φτερά στη σκέψη.» Πλάτων.
- «Η μουσική είναι η κίνηση του ήχου να φτάσει την ψυχή και να της δείξει την αρετή.» Πλάτων.
- «Η τέχνη μακρά, ο βίος βραχύς.» Λατινική παροιμία.
- «Και τι άλλο είναι η τέχνη παρά λεπτομέρειες;» Κωνσταντίνος Καβάφης.
- «Ο σκοπός της τέχνης δεν είναι να αναπαραστήσει την εξωτερική εμφάνιση των πραγμάτων, αλλά την εσωτερική τους σημασία.» Αριστοτέλης.
- «Οι διαφημίσεις είναι η σπηλαιική τέχνη του εικοστού αιώνα.» Μάρσαλ ΜακΛάχαν.
- «Οι καλλιτέχνες δεν ξυπνούν ποτέ. Ζουν πάντα μέσα εις το όνειρο.» Παύλος Νιρβάνας.

Έκθεση 1n

«Ποια είναι η σημασία της εργασίας στην ανθρώπινη ζωή.»

Πρόλογος Ο άνθρωπος πάντα ένιωθε την ανάγκη να δημιουργήσει και να βελτιώσει τις συνθήκες διαβίωσής του. Αποτέλεσμα αυτής της ανάγκης αποτελεί η εργασία, ο κυριότερος παράγοντας δημιουργίας και εξέλιξης του πολιτισμού. Με τον όρο εργασία εννοούμε τη συνειδητή καταβολή υλικής ή πνευματικής προσπάθειας του ανθρώπου που έχει ως απώτερο σκοπό την ικανοποίηση των υλικών του και πνευματικών του αναγκών.

Κύριο Θέμα Η εργασία όποια μορφή και αν έχει προσφέρει στον άνθρωπο μια σειρά από σημαντικές ωφέλειες.

Αρχικά, η εργασία παρέχει στο άτομο τη δυνατότητα να εξασφαλίσει όλα εκείνα τα αναγκαία στοιχεία που συμβάλλουν στη διαβίωσή του. Όλες οι βασικές του ανάγκες όπως είναι η τροφή, η ένδυση και η κατοικία, καλύπτονται μέσα από την εργασία. Το ίδιο όμως συμβαίνει και με δευτερεύουσες ανάγκες όπως η διασκέδαση και η ψυχαγωγία, οι οποίες εξασφαλίζονται και αυτές από την εξάσκηση κάποιου επαγγέλματος. Η εργασία λοιπόν αποτελεί για τον άνθρωπο ζωογόνο παράγοντα.

Παράλληλα, η εργασία συντελεί στην πνευματική ανάπτυξη του ανθρώπου. Μέσω της εργασίας διευρύνονται οι γνωστικοί ορίζοντες του και οξύνεται η κριτική του ικανότητα, γιατί αυτή ενθαρρύνει τον πνευματισμό και το στοχασμό. Πολλές φορές ο εργαζόμενος προκειμένου να ολοκληρώσει το έργο του καταβάλλει όλες τις

πνευματικές του δυνάμεις. Έτσι, ασκεί την προσοχή, την παρατηρητικότητα του και τη φαντασία του.

Επιπλέον, η εργασία ευαισθητοποιεί και εξευγενίζει εσωτερικά τον άνθρωπο. Φέροντας σε πέρας μια εργασία, ο άνθρωπος νιώθει ψυχική ικανοποίηση. Πρόκειται για ένα αίσθημα που ενισχύεται κατά τη διάρκεια της εργασίας, γιατί πιστεύει ότι μέσω αυτής εκπληρώνεται ο σκοπός του, δηλαδή να εκφράσει τις δημιουργικές του ικανότητες.

Τέλος, η εργασία συνεισφέρει και στην ανάπτυξη της κοινωνικότητας του ανθρώπου. Η εργασία φέρνει τους ανθρώπους κοντά, σε επικοινωνία και επιπλέον τους κάνει να συνειδητοποιήσουν ο ένας την ανάγκη του άλλου. Ο άνθρωπος μαθαίνει να αποδέχεται το συνάνθρωπό του και να συνεργάζεται με αυτόν. Έτσι αναπτύσσονται κοινωνικά αισθήματα όπως αυτά της φιλίας, της αλληλεγγύης και της αλληλοϋποστήριξης.

Επίλογος Με βάση όλα τα προαναφερθένται μπορούμε πολύ εύκολα να καταλάβουμε τη σπουδαιότητα της εργασίας και το γεγονός ότι αυτή αποτελεί τη βάση για την ανθρώπινη ανάπτυξη. Είναι λοιπόν αναφαίρετο δικαίωμα κάθε ανθρώπου να εργάζεται και σκοπός κάθε κοινωνίας να δημιουργεί θέσεις εργασίας για όλα τα μέλη της.

«Γράψτε ένα μικρό κείμενο – απάντηση σε έρευνα επαγγελματικού προσανατολισμού που γίνετε στο σχολείο σας για το επάγγελμα που αυτή τη στιγμή σας ενδιαφέρει. Στο κείμενο αυτό να απαντήσετε και τις εξής ερωτήσεις:

- A) το επιλέξατε με κριτήριο το κύρος του, τις οικονομικές προοπτικές, ή την κλίση σας;
- B) επηρεαστήκατε από τους γονείς σας, το κοινωνικό περιβάλλον ή το σχολείο;
- Γ) είναι επάγγελμα που έχει σχέση με το φύλο σας;»

Πρόλογος Η επιλογή ενός επαγγέλματος αποτελεί μια από τις σημαντικότερες και πιο καθοριστικές αποφάσεις στη ζωή του ανθρώπου, γιατί αυτή θα καθορίσει το μέλλον του. Για να ληφθεί μια τέτοια απόφαση λοιπόν απαιτείται να βοηθήσουν τα νεαρά παιδιά οι γονείς τους αλλά και γενικότερα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας και μεγαλύτερης εμπειρίας. Αν και βρίσκομαι σε πολύ νεαρή ηλικία και είναι νωρίς να αποφασίσω για το επάγγελμα που θα ακολουθήσω, ωστόσο έχω κάνει κάποιες σκέψεις σχετικά με το επάγγελμα που θα εξασκήσω.

Κύριο Θέμα Προσωπικά, από την παιδική ηλικία ασχολούμαι με τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές. Πρόκειται για μια ενασχόληση που με συγκινεί ιδιαίτερα. Έχω σκεφτεί λοιπόν ότι όταν μεγαλώσω θα ήθελα να ασχοληθώ με το επάγγελμα του προγραμματιστή ηλεκτρονικών υπολογιστών. Την πρόθεσή μου αυτή την έχω συζητήσει με τους γονείς μου οι οποίοι μάλιστα με ενθάρρυναν να την πραγματοποιήσω.

Ένας από τους λόγους που με ώθησε να πάρω την απόφαση αυτή σχετίζεται και με την προοπτική του επαγγέλματος. Πιστεύω πως οι προγραμματιστές ηλεκτρονικών υπολογιστών είναι το επάγγελμα του μέλλο-

ντος. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι σε όλους τους τομείς εργασίας έχουν μπει οι υπολογιστές και μάλιστα είναι απαραίτητοι. Πρόκειται δηλαδή για ένα επάγγελμα με σύγουρη επαγγελματική αποκατάσταση και με ικανοποιητική αμοιβή.

Στην απόφαση μου αυτή καθοριστικό ρόλο διαδραμάτισαν αφενός οι γονείς μου και αφετέρου το σχολείο. Αρχικά οι γονείς μου ενθουσιάστηκαν με την επιλογή μου αυτή, γιατί από τη μια γνωρίζουν την κλίση μου στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές και από την άλλη συνειδητοποιούν πως είναι μια ώριμη επιλογή που έχει ευοίωνο μέλλον. Ακόμη, καθοριστική ήταν και η συμβολή του σχολείου μου γιατί μέσω του μαθήματος της πληροφορικής συνειδητοποίησα την κλίση που έχω προς αυτό το αντικείμενο.

Όπως γίνεται αντιληπτό, η απόφαση να ακολουθήσω το επάγγελμα αυτό δεν έχει καμία σχέση με το φύλο μου. Μάλιστα θεωρώ ανότο στη σύγχρονη εποχή να υπάρχει διαχωρισμός επαγγελμάτων ανάλογα με το φύλο του ανθρώπου που τα εξασκεί. Η διάκριση σε αντρικά και γυναικεία επαγγέλματα είναι αναχρονιστική και ανεδαφική.

Επίλογος Η επιλογή επαγγέλματος δεν ήταν ιδιαίτερα δύσκολη απόφαση για μένα. Ωστόσο, η πορεία από την επιλογή μέχρι την επίτευξη του στόχου είναι επίπονη και δύσκολη. Γι' αυτό θα πρέπει να καταβάλω ιδιαίτερη προσπάθεια ώστε να μπορέσω να κάνω πράξη την επιλογή μου.

«Καθοριστικό παράγοντα στη ζωή του ανθρώπου παίζει η επιλογή του επαγγέλματος που αυτός θα ακολουθήσει στην υπόλοιπη ζωή του. Με ποια κριτήρια πιστεύετε πως πρέπει να γίνεται η επιλογή επαγγέλματος από ένα νέο;»

Πρόλογος Όλοι οι άνθρωποι σε κάποια στιγμή της ζωής τους καλούνται να αποφασίσουν το επάγγελμα που πρόκειται να ασκήσουν. Είναι μια καθοριστική απόφαση, γιατί η επιλογή επαγγέλματος είναι υπόθεση ζωής. Πρέπει να γίνεται με τα κατάλληλα κριτήρια, για να μπορέσει ο άνθρωπος να πορευτεί με επιτυχία στην υπόλοιπη ζωή του.

Κύριο Θέμα Κάθε άτομο πρέπει να επιλέγει το επάγγελμα που θα ασκήσει με βάση ότι αυτό θα πρέπει να ανταποκρίνεται στις ιδιαίτερες κλίσεις του και στα ενδιαφέροντά του. Με αυτόν τον τρόπο θα πετύχει να εργάζεται πιο αποδοτικά, αφού θα κάνει κάτι που του αρέσει, αλλά και ευχάριστα, γιατί θα είναι μια εργασία σύμφωνη με τη φύση του.

Ακόμα, το επάγγελμα που θα ακολουθήσει κάποιος θα πρέπει να του εξασφαλίζει οικονομική άνεση. Από τη στιγμή που η εργασία είναι βιοποριστική κάθε άνθρωπος επιλέγει το επάγγελμα του με κριτήριο ότι αυτό πρέπει να ικανοποιεί τις ανάγκες του και να του παρέχει οικονομική ευημερία. Γι' αυτό δεν πρέπει η επιλογή επαγγέλματος να γίνεται μόνο με συναισθηματικό κριτήριο.

Επιπλέον, σημαντικές είναι και οι ψυχικές ωφέλειες που αυτό θα του παρέχει. Πρέπει να τον ευχαριστεί ψυχικά, ώστε να είναι χαρούμενος όταν το εξασκεί. Έτσι, δε θα κουράζεται εύκολα, ούτε θα δυσανασχετεί, αλλά αντίθετα θα έχει τη δυναμική να αντιμετωπίσει όποια δυσκολία του παρουσιαστεί. Θα αισθάνεται ψυχική γαλήνη και ηρεμία.

Τέλος, θα πρέπει το επάγγελμα που ασκούμε να μας εξασφαλίζει κοινωνική καταξίωση και κοινωνικότητα. Δηλαδή αφενός οφείλει να αναπτύσσει το αίσθημα προσφοράς στο κοινωνικό σύνολο και αφετέρου να παρέχει τη δυνατότητα στο άτομο να απολαμβάνει το αίσθημα της καταξίωσης και ανέλιξης.

Επίλογος Η εργασία αποτελεί πηγή ατομικής αλλά και κοινωνικής ευημερίας. Σκοπός της κοινωνίας είναι να εξασφαλίζει στα μέλη της θέσεις εργασίας, αλλά ταυτόχρονα μέσω των διάφορων φορέων να κατευθύνει τα μέλη της να οδηγούνται στη σωστή επιλογή επαγγέλματος.

Έκθεση 4η

«Τα τελευταία χρόνια έχει κάνει την εμφάνισή του στη ζωή μας το διαδίκτυο και η χρήση του αναπτύσσεται με υπερβολικά γρήγορους ρυθμούς. Ποια νομίζετε πως είναι τα θετικά στοιχεία που αποφέρει η χρήση του διαδικτύου;»

Πρόλογος Η ηλεκτρονική επανάσταση που έλαβε χώρο τις τελευταίες δεκαετίες, έχει επιφέρει μεγάλες και σημαντικές αλλαγές. Σταθμό στην πορεία των ηλεκτρονικών υπολογιστών αποτελεί η δημιουργία του διαδικτύου, δηλαδή του μέσου που φέρνει σε επαφή τους ανθρώπους από διαφορετικά μέρη του κόσμου, μέσω του υπολογιστή τους. Πρόκειται για μια σύγχρονη ανακάλυψη που διαδραμάτισε καταλυτικό ρόλο στο σύγχρονο τρόπο ζωής. Η λειτουργία του διαδικτύου επέφερε μία σειρά θετικών συνεπειών.

Κύριο Θέμα Πρώτη θετική συνέπεια της λειτουργίας του διαδικτύου είναι ότι αυτό ευνόησε την επικοινωνία μεταξύ των ανθρώπων. Άτομα από όλο τον κόσμο μπορούν να

έρθουν σε επαφή με συνανθρώπους τους από διαφορετικά σημεία του πλανήτη με τελείως διαφορετικά χαρακτηριστικά. Τους δίνεται η δυνατότητα να ανταλλάξουν ιδέες και να γνωρίσουν άτομα με άλλες αντιλήψεις και διαφορετικό πολιτισμό. Δημιουργείται μία παγκόσμια κοινότητα από την οποία απουσιάζει ο ρατσισμός, οι διακρίσεις και τα στερεότυπα. Αντίθετα, αναπτύσσονται οι κοινωνικές αρετές της συνεργασίας και της αλληλεγγύης.

Επίσης, χάρη στη λειτουργία του διαδικτύου αναπτύσσονται οι επιστήμες. Δίνεται η δυνατότητα στα μέλη διαφορετικών επιστημονικών ομάδων να έρθουν σε επαφή μεταξύ τους και να ανταλλάξουν γνώσεις και δεδομένα. Μ' αυτό τον τρόπο καταργείται η επιστημονική απομόνωση και αναπτύσσεται η συνεργασία. Πορίσματα ερευνών που μέχρι τώρα ήταν άγνωστα λόγω της αδυναμίας να μεταδοθούν στο ευρύ κοινό, είναι τώρα προσβάσιμα. Έτσι αναπτύσσεται η συνεργασία μεταξύ των επιστημόνων και οδηγούμαστε γρηγορότερα στη επίλυση χρόνιων προβλημάτων.

Καθοριστική είναι και η συμβολή του διαδικτύου στις οικονομικές συναλλαγές. Φυσικά και νομικά πρόσωπα έχουν τη δυνατότητα να συναλλάσσονται μεταξύ τους και να επιλύονται προβλήματα οικονομικής φύσης που υπήρχαν μέχρι τώρα. Ταυτόχρονα, υπάρχει δυνατότητα να υπάρχει πρόσβαση για τους ανθρώπους σε οικονομικά αγαθά από όλο τον κόσμο. Ακόμη, μέσω του διαδικτύου μπορούν να επιτευχθούν συμφωνίες σε διεθνές επίπεδο.

Καταλυτική είναι και η συμβολή του διαδικτύου στον τομέα της εκπαίδευσης. Χάρη στο διαδίκτυο δίνεται η δυνατότητα πρόσβασής σ' έναν πολύ μεγάλο όγκο πληροφοριών. Η μάθηση είναι πλέον προσιτή σε όλους. Παράλληλα, δίνεται η δυνατότητα στον κάθε άνθρωπο να αυτενεργεί και να αναζητεί μόνος του τις πληροφορίες

που θέλει. Η γνώση είναι ανοιχτή σε όλους και καταργεί-
τε η εκπαιδευτική απομόνωση.

Επίλογος Δίκαια λοιπόν το διαδίκτυο χαρακτηρίζεται ως η μεγαλύτερη επανάσταση της σύγχρονης εποχής. Εισέ-βαλε στη ζωή μας και επέδρασε καταλυτικά. Σε πολ-λούς από εμάς η εποχή πριν το διαδίκτυο φαίνεται ως κάτι απόμακρο και πρωτόγονο. Τα οφέλη που αποκομί-ζει ο σύγχρονος άνθρωπος είναι τεράστια. Μάλιστα, δεν είναι λίγοι αυτοί που αναφέρουν πως η μεγάλη προσφο-ρά του διαδικτύου δεν μας έχει γίνει ακόμη γνωστή αλ-λά θα την ανακαλύψουμε στο μέλλον.

Έκθεση 5η

«Ένα από τα αρνητικά φαινόμενα που χαρακτηρίζουν την εποχή μας είναι το άγχος. Έχει πάρει τεράστιες διαστάσεις και έχει καταστροφικές συνέπειες για τον άνθρωπο. Ποιες θεωρείτε είναι οι αιτίες που προκαλούν στο σύγχρονο άνθρωπο το άγχος;»

Πρόλογος Κύριο γνώρισμα της σύγχρονης εποχής αποτελεί το άγχος, το οποίο είναι και η μεγαλύτερη ασθένεια του αιώνα. Οι διαστάσεις του είναι τεράστιες και έχει πάρει τη μορφή πλημμυρίδας. Θεωρείται ως το τίμημα της αν-θρωπότητας για την αλματώδη πορεία ανάπτυξης της τα τελευταία χρόνια.

Κύριο Θέμα Βασική αιτία που προκαλεί το άγχος στη σύγ-χρονη εποχή είναι ο γρήγορος ρυθμός ζωής. Ο θυελλώ-δης ρυθμός εξέλιξης προκαλεί αναστατώσεις και επι-βάλλει καινούργιες μορφές συμπεριφοράς. Μ' αυτό τον τρόπο όμως δημιουργεί στον άνθρωπο άγχος στην προ-σπάθεια του να επιλύσει τα καινούργια προβλήματα.

Μία άλλη αιτία που δημιουργεί το άγχος είναι τα σύγχρονα πολιτικά και κοινωνικά προβλήματα. Η σύγχρονη εποχή χαρακτηρίζεται από ανασφάλεια και ανησυχία που προκαλούνται από τις καταστάσεις πολιτικής αβεβαιότητας και τον κλονισμό των θεσμών. Μοιραία λοιπόν οι άνθρωποι βιώνουν την πραγματικότητα μέσα από καταστάσεις άγχους.

Επίσης, αίτιο του άγχους είναι και ο καταναλωτισμός. Έχει δημιουργηθεί στον άνθρωπο μια συνεχής ανάγκη κάλυψης ψεύτικων αναγκών. Πρόκειται για ανάγκες που δημιουργεί ο καταναλωτισμός, δηλαδή να υπάρχει μια διαρκής τάση για αγορά προϊόντων. Αυτός όμως ο συνεχής ανταγωνισμός για την κατάκτηση υλικής ευδαιμονίας οδηγεί σε μόνιμη υπερένταση και φυσικά στο άγχος.

Τέλος, μια άλλη αιτία είναι η αστικοποίηση. Ο άξενος χαρακτήρας των μεγαλουπόλεων και η έλλειψη επικοινωνίας μέσα σε αυτές πιέζουν συναισθηματικά και ψυχικά τους ανθρώπους μετατρέποντάς τους σε αγχωτικούς. Οι σύγχρονες πόλεις με τη δομή που έχουν προκαλούν άγχος στους πολίτες τους.

Επίλογος Σήμερα ο άνθρωπος βαδίζει σ' ένα αβέβαιο κόσμο, όπου κυριαρχεί η ανασφάλεια και η αβεβαιότητα για το αύριο. Για να μπορέσει ο άνθρωπος να γλιτώσει από μια τέτοια κατάσταση, χρειάζεται να αλλάξουν οι στόχοι του και να επαναπροσδιοριστεί η αξία «άνθρωπος».

«Διαβάσατε σε μια εφημερίδα ένα άρθρο που καταδικάζει τα ηλεκτρονικά παιχνίδια τονίζοντας τις αρνητικές πλευρές τους. Γράψτε μια επιστολή – απάντηση στην εφημερίδα, υποστηρίζοντας την άποψη ότι τα ηλεκτρονικά παιχνίδια μπορούν να έχουν και θετική πλευρά και να ωφελούν τα παιδιά σε κάποιες περιπτώσεις.»

Πρόλογος

Κύριε Διευθυντά,

Σε προηγούμενο άρθρο της εφημερίδας σας ο δημοσιογράφος ασκεί έντονη κριτική στα ηλεκτρονικά παιχνίδια. Αναφέρεται στις αρνητικές επιπτώσεις που αυτά προκαλούν στη συμπεριφορά των παιδιών. Θεωρώ ότι η άποψη του αρθρογράφου σας είναι μονόπλευρη και κατά συνέπεια λανθασμένη.

Κύριο Θέμα Κατά την προσωπική μου άποψη τα ηλεκτρονικά παιχνίδια, όπως όλα τα πράγματα που συμβαίνουν στη ζωή μας, έχουν τόσο θετικές, όσο και αρνητικές επιπτώσεις. Θα ήταν καλό λοιπόν να αναφερθούν και τα θετικά τους στοιχεία. Πιστεύω ότι σε ορισμένες περιπτώσεις αυτά μπορούν να είναι ωφέλιμα για τα παιδιά.

Κατ' αρχήν τα παιχνίδια αυτά πολλές φορές βοηθούν τα παιδιά να αυξήσουν τις γνώσεις τους. Αυτό συμβαίνει γιατί ορισμένα από αυτά απαιτούν πληροφορίες και γνώσεις ώστε να μπορέσουν τα παιδιά να τα παίξουν. Έτσι, οι νέοι που ασχολούνται με αυτά διευρύνουν το γνωστικό τους ορίζοντα, οξύνουν την κρίση τους και αναπτύσσουν τις αντιληπτικές ικανότητές τους.

Επιπλέον, τα περισσότερα από αυτά τα παιχνίδια ενέχουν το στοιχείο της δράσης και της περιπέτειας. Μέσω αυτών συμβάλλουν στο να εξάπτεται η φαντασία των νέων, η οποία απουσιάζει από την πεζή καθημερινότητα. Τα παιδιά μπορούν να «δραπετεύουν» από το άγχος και την πίεση της καθημερινής ζωής.

Επίλογος Θέλω να πιστεύω πως κατάφερα να σας πείσω ότι τα ηλεκτρονικά παιχνίδια ενέχουν και θετικά στοιχεία. Γι' αυτό, την επόμενη φορά που θα αναφερθείτε σε κάποιο στοιχείο που αφορά τους νέους θα ήταν καλό να ζητήσετε και τη δική τους άποψη.

ΠΑΡΑΘΕΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΟΓΔΟΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

1. ΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ ΒΛΑΠΤΕΙ ΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ

Πάνω από το 20% των εργατωρών τους σπαταλούν οι σύγχρονοι εργαζόμενοι χαζεύοντας στο Διαδίκτυο, σύμφωνα με έρευνα Καναδών επιστημόνων. Στην έρευνα, στην οποία συμμετείχαν πάνω από 350 εργαζόμενοι που είχαν πρόσβαση σε υπολογιστές με σύνδεση στο Διαδίκτυο στους χώρους εργασίας τους, αποδείχτηκε ότι, για κάθε 8,5 ώρες εργασίας, ο μέσος εργαζόμενος ξιδεύει περίπου 1,7 ώρες περιπλανώμενος σε ιστοσελίδες άσχετες με το αντικείμενο της δουλειάς του.

Από τον περιοδικό τύπο

2. Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΛΟΓΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ

Η σωστή επιλογή επαγγέλματος δεν είναι καθόλου απλή υπόθεση. Ιδιαίτερα όταν οι διαθέσιμες θέσεις εργασίας είναι περιορισμένες λόγω της ανεργίας, τότε η αναζήτηση μιας

δουλειάς που να ταιριάζει στους στόχους σου γίνεται αρκετά δύσκολη. Αυτό μπορεί να σε οδηγήσει πολλές φορές σε μια εξεύρεση δουλειάς που να μοιάζει με λύση ανάγκης.

Καλό θα ήταν να αποφύγεις όσο μπορείς κάτι τέτοιο. Παρακάτω προτείνουμε 5 στάδια από τα οποία περνάει η διαδικασία για την σωστή επιλογή του επαγγέλματος. Ίσως να τα βρεις χρήσιμα.

1. Αυτογνωσία. Είναι απαραίτητο να ξέρεις τα προτερήματα και τα ελαττώματα σου, να ξέρεις τι θέλεις.
2. Η επίγνωση των προσόντων που διαθέτεις σε σχέση με τη καριέρα που θα ήθελες να κάνεις.
3. Κάνε μια μικρή έρευνα αγοράς για το επάγγελμα που σ' ενδιαφέρει. Ψάξε τις επιλογές που έχεις μπροστά σου, μάθε αν υπάρχουν θέσεις στον τομέα που σ' ενδιαφέρει, ποιες επιχειρήσεις προσφέρουν αυτό που σ' ενδιαφέρει, τι προπτικές θα έχεις, τι μεθόδους πρόσληψης χρησιμοποιούν.
4. Μάθε τις τεχνικές που θα σε βοηθήσουν να πετύχεις σε μια επαγγελματική συνέντευξη και γενικότερα στην αποτελεσματική διεκδίκηση μιας θέσης σε μια επιχείρηση.
5. Ξεκίνα κάνοντας συγκεκριμένες ενέργειες αφού φτιάξεις το δικό σου πλάνο δραστηριοτήτων για την εξεύρεση εργασίας.

Η δική σου καριέρα

Αφού συνειδητοποιήσεις τα προσόντα και τις δεξιότητές σου και αποφασίσεις τι είναι αυτό που θέλεις να κάνεις στο μέλλον, τότε θα προσπαθήσεις να βρεις τι είδους θέσεις είναι διαθέσιμες για σένα.

Σίγουρα υπάρχουν θέσεις που είναι περισσότερο κατάλληλες για σένα, όπως υπάρχουν και θέσεις που είναι λιγότερο κατάλληλες. Είναι σημαντικό να ξέρεις τι θέλεις, τι μπορείς να κάνεις και σε ποιους τομείς έχεις τις μεγαλύτε-

ρες προοπτικές. Αυτό θα σε βοηθήσει ώστε να προετοιμαστείς καλύτερα για την αναζήτηση δουλειάς και θα σε γλιτώσει από άσκοπες αναζητήσεις και απογοητεύσεις.

Επιλογές

Μια σωστή κίνηση πριν ξεκινήσεις το ψάξιμο είναι να συγκεντρώσεις όλες τις πληροφορίες που θα σου ήταν χρήσιμες για τη δουλειά που σε ενδιαφέρει.

Μπορείς να επικοινωνήσεις με τα γραφεία διασύνδεσης που υπάρχουν στα ελληνικά πανεπιστήμια. Εκεί υπάρχουν πληροφορίες για την αγορά εργασίας και οι υπεύθυνοι μπορούν να σε ενημερώσουν κατάλληλα.

Αν μιλάς αγγλικά, τότε θα σου φανεί πολύ χρήσιμο το site [PROSPECTS](#) όπου υπάρχουν πληροφορίες για διάφορα επαγγέλματα και ρεαλιστικές προοπτικές για το καθένα.

Μια καλή ιδέα είναι να επισκεφτείς το γραφείο του ΟΑΕΔ της περιοχής σου και να έχεις μια συζήτηση με κάποιον σύμβουλο απασχόλησης. Αυτός θα είναι σε θέση να σε ενημερώσει και για τις ειδικές ρυθμίσεις για τις θέσεις απόμων με ειδικές ανάγκες.

3. ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΗ ΜΑΥΡΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Με το 20% του ελληνικού ΑΕΠ ισοδυναμεί η αδήλωτη εργασία στην χώρα μας, με τάση ενίσχυσης λόγω της συνεχιζόμενης μετανάστευσης, αναφέρει μελέτη της Κομισιόν.

Αν και η μελέτη ολοκληρώθηκε το 2004, η ευρωπαϊκή επιτροπή αναδημοσίευσε τα αποτελέσματά της, καθώς, όπως αναφέρει, ουσιαστικά δεν έχει αλλάξει τίποτε στο χώρο της μαύρης εργασίας.

Σύμφωνα με το ευρωβαρόμετρο, πάνω από τους μισούς Έλληνες (54%) πιστεύουν ότι το ποσοστό της αδήλωτης εργασίας στη χώρα φθάνει μέχρι και 50% ενώ ακόμα περισσότεροι συμπολίτες μας (60%) θεωρούν ότι ο κίνδυνος να ανακαλυφθεί κάποιος που δουλεύει παράνομα είναι μικρός.

Στο ερώτημα, ποιοι έχουν την τάση να δουλεύουν παράνομα, οι Έλληνες απαντούν με σαφήνεια ότι πρόκειται για τους παράνομους μετανάστες, τους ανέργους και τους ελεύθερους επαγγελματίες.

Τέσσερις στους δέκα (43%) δηλώνουν ότι πραγματοποίησαν αφορολόγητες εργασίες επισκευών ενώ περίπου έξι στους δέκα (58%) δικαιολογούν την παράνομη αγορά προϊόντος ή υπηρεσίας επειδή η τιμή είναι χαμηλότερη.

